PAUL BOWLES

na ir tegul

LET IT COME DOWN

baltos lankos

PAUL BOWLES
Na ir tegul

Iš anglų kalbos vertė
Jūratė Nauronaitė

baltos lankos

UDK 820-3
Bo-427

Viršelio dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketavo
Sigrida Juozapaitytė

Versta iš:
Paul Bowles, *Let It Come Down*, Penguin, London, 2000

Printed in Lithuania
ISSN 2029-2589
ISBN 978-9955-23-274-2

Turinys

BANKAS: Šiąnakt palis.
1-asis ŽUDIKAS: Na ir tegul.
(*Puola Banką.*)

„Makbetas“, III veiksmas, 3 scena

Įžanga

Nuo pat tų laikų, kai buvau aštuonerių ar devynerių, mane žavėjo epizodas iš „Makbeto“, kur Bankas su sūnumi išeina iš pilies ir lyg tarp kitko prie vartų stoviniuojantiems vyrams mesteli niekuo dėtą pastabą apie artėjantį lietų – ir sulaukia atsakymo: durklo ašmenų blyksnio bei pasigėrėtinos frazės vos iš trijų žodžių – glaustos, negailestingos: „Na ir tegul.“

Romanas, kurio pavadinimui pasiskolinau šią frazę, buvo išleistas pačioje 1962-ųjų pradžioje, kaip tik tuo metu, kai kilo maištų, pranašaujančių Maroko Tarptautinės zonos gyvavimo pabaigą. Taigi, vos išvydusi dienos šviesą, ši knyga jau bylojo apie praeitin nugrimzdusią epochą, mat po 1952-ųjų kovo trisdešimtosios Tanžeras jau niekad nebebuvo toks, koks buvęs. Miestas, klestintis romano puslapiuose, pasirodant knygai tiesiog nebeegzistavo, jame papasakoti įvykiai būtų jau net nebeįsivaizduojami. Šis pasakojimas – tarytum nuotrauka, kurioje įamžinta tam tikra vieta tam tikru konkrečiu laikotarpiu, nutvieksta būtent to meto šviesos.

Rašyti šią knygą pradėjau gana neįprastai. 1949-ųjų gruodį Antverpene įlipau į lenkų krovininį laivą, išvykstantį į Kolombą. Gibraltaro sąsiaurin įplaukėme naktį; aš išėjau į denį ir užsižiūrėjau į švyturio, stūksančio Spartelio kyšulyje, bemaž toliausiai į šiaurės vakarus nutolusiame Afrikos taške, blyksnius. Laivas slinko rytų pusėn, o aš galėjau įžiūrėti šviesas konkrečių Senajame Kalne išsibarsčiusių namukų languose. Paskui, kai jau artėjome prie Tanžero,

virš vandens susitelkė skysta miglelė ir įžiūrėti galėjau tiktai miesto pašvaistę, atsispindinčią danguje. Kaip tik tą akimirką mane apniko pašėlęs, galingas noras atsidurti Tanžere. Lig tol nė mintis nebuvo atėjusi į galvą imti rašyti knygą apie tarptautinį miestą. Ir vis dėlto, kai nulipau žemyn ir išsitiesiau ant kieto gulto, nejučia ėmė regztis scena – veiksmas vyko kaip tik tose uolose, pro kurias ką tik praplaukėme. Tai ne knygos pradžia, tik tarsi koks geografinio sąlyčio taškas, nuo kurio atsispyręs galėjau judėti laiku pirmyn ir atgal.

Iš užrašų man paprastai jokios naudos, nebent turėčiau baigto teksto bloką, prie kurio jie galėtų šlietis; numaniau, kad prieš iškeldamas koją į nepažįstamus kraštus, privalau būtinai parašyti ganėtinai didelės apimties tekstą, kuris lyg virkštelė sujungtų mane su romanu, kitaip neteksiu jo viso. Kai laivas jau artinosi prie Ceilono krantų, prisiminiau gerai žinomą Kafkos aforizmą: „Priešakyje esama tokio taško, nuo kurio jau nebeįmanoma pasukti atgal. Tai ir yra taškas, kurį reikia pasiekti." Abejoju, ar tai, ką jis turėjo omeny, kaip nors sietina su knygos rašymu, ir vis dėlto mano atveju posakis netgi labai pritiko. Sutelkęs pastangas bandžiau būtinai tą kritinį tašką pasiekti – tik šitaip galėjau užsitikrinti, kad vėliau, kai vėl mėginsiu prisėsti prie šio romano, man neteks mesti lauk viso sumanymo.

Šri Lanka (pastaruoju metu neteisingai vadinama Ceilonu), kaip ir buvau numatęs, toliau rašyti romaną visiškai netiko – pernelyg daug ką ten reikėjo pamatyti ir patirti, o viliojantys kraštovaizdžiai nepaliko kažin kiek erdvės apmąstymams. Gyvenau kaip klajūnas, retai užsibūnantis vienoje vietoje ilgiau nei kelias dienas. Ir tik tada, kai persikėliau į Indiją, vėl galėjau prisėsti prie darbo.

Indijoje ištisas dienas skirdavau šalies tyrinėjimams, o rašydavau naktimis, nors belangiame kambarėlyje darbo sąlygos toli gražu nebuvo idealios. Oro temperatūra visada bent keliais laipsniais viršydavo kūno temperatūrą, o žibalinė lempa alsavo karščiu man į veidą lyg krosnis. (Tinkamiausia darbui vieta, žinoma, būtų buvusi lova gretimame kambaryje, jei ne viena kliautis: vos uždžibinus šviesą, ten būtų prilėkę miriadai sparnuotų gyvių. Tad guldavausi aklinoje tamsoje.) Vis dėlto – ir tai gerai žino rašytojai – nuolatinis diskomfortas neretai itin sužadina kūrybines galias.

Baigiantis 1950-iesiems jau buvau grįžęs į Tanžerą; ta žiema įsiminė siautusiomis audromis, o aš gyvenau ką tik duris atvėrusiame naujame pensione. Jis buvo įsikūręs visai neseniai (ir nuostabiai prastai) pastatytame name: lietaus vanduo sruvo mano kambario sienomis, per visas grindis tekėjo į koridorių, o iš ten laiptais žemyn – į vestibiulį. Kadangi vaikščioti po kambarį reiškė tekšlenti po šaltą vandenį, aš beveik nė nekeldavau kojos iš lovos – ten ir baigiau „Šviežią mėsą ir rožes". O paskui aštuonis mėnesius keliavau po Maroką, Alžyrą ir Ispaniją, priešokiais prisėsdamas prie trečiosios dalies – „Siaubūnų amžiaus".

1951-ųjų rudenį, vėl grįžęs į Tanžerą, įsikūriau Šauene rašyti paskutiniosios romano dalies. Čia, absoliučioje kalnų naktų tyloje, man ir pavyko kaip tik tai, ką vyliausi galėsiantis daryti, pasiekęs šį knygos etapą. Atjungiau bet kokius valdymo mechanizmus, leidau „Kitokiai tylai" rutuliotis savaime, nė nemėgindamas sąmoningai brukti kokių nors nuorodų. Tekstas klostėsi tiek, kiek reikėjo jam pačiam, paskui sustojo – tai ir buvo visos knygos pabaiga.

Pagrindinis knygos personažas – menkysta, „auka", kaip apibūdina save pats, jo asmenybę apibrėžia vien situacijos, į kurias pakliūva, o užuojautos jis sukelia tik tiek, kiek yra apgaudinėjamas ir kamuojamas. Jis – vienintelis veikėjas visoje knygoje, kuris yra absoliučiai pramanytas, visi kiti turi prototipus, yra susiję su konkrečiais, realiai Tanžere gyvenusiais žmonėmis. Kai kurie jų dabar išsikraustę kur nors kitur, kiti – jau mirę. Vienintelis personažas, kurio prototipas vis dar gyvena čia, Ričardas Holandas – taip yra todėl, kad čia vis dar tebesu aš, o jis – mano karikatūra.

Vagystė, kuri įvyko iš tikrųjų, yra tokia sveiku protu nesuvokiama, kad man teko šį tą pakeisti, kitaip būtų buvę visiškai neįtikėtina. Praslinkus maždaug trejiems metams po Antrojo pasaulinio karo pabaigos, vieno garsaus anglų rašytojo sūnus su žmona atvyko į Tanžerą ir nutarė įsigyti čia žemės sklypą ir pasistatyti namą. Kadangi galiojo draudimas išvežti sterlingus iš Jungtinės Karalystės, rašytojas, kaip ir dauguma kitų, nuvyko į Gibraltarą susitikti su pirkliu indu ir šis jam perdavė Londono banko čekį. Indas turėjo informuoti rašytojo sūnų, kad šis Tanžere įteiktų pinigus ponui X pesetomis. Tačiau ponas X buvo iškilus džentelmenas, kuris tokiais

dalykais pats nesirūpino – tam buvo nusisamdęs sekretorių anglą. Kai sekretorius nuėjo pas jaunąjį indą paimti pinigų, rado jam jau paruoštus grynuosius, bet ne pesetomis, o sterlingais, tačiau sterlingais dėl finansinių apribojimų Tarptautinėje zonoje atsiskaityti nebuvo galima. Indas supažindino jį su čia pat, už kampo, įsikūrusiu pinigų keitėju ir šis sutiko nupirkti sterlingus. Keitėjas sudėjo pesetas į dėžutę ir nunešęs indui pasakė einąs pietauti ir nenorįs tampytis pinigų; pažadėjo grįždamas popiet užsukti ir pasiimti svarus.

Popiet į indo krautuvėlę užsuko pono X sekretorius ir pasakė ką tik išsiskyręs su pinigų keitėju Zocco Chico aikštėje, dar pridūrė, neva keitėjas paprašęs padaryti jam paslaugą – tuoj pat nunešti svarus į čia pat esančią keityklą. Pasiėmęs dėžutę su pinigais sekretorius išėjo, o po penkių minučių grįžo ir pranešė: atlikta. Tada kuo ramiausiai pasiėmė pesetas, padėkojo indui, smuko laukan ir įsimaišė į Siaghines gatve plūstančią minią. Dar po valandos jis jau sėdėjo lėktuve, skrendančiame į Madridą: ir su pesetomis, ir su svarais. Paskutinė žinia, kurios apie jį sulaukiau maždaug po metų, buvo iš Buenos Airių: ten jis tapo aistringu žirgų lenktynių totalizatorių dalyviu.

P. B.

Pirmoji knyga

Tarptautinė zona

I

Kai nedidukas keltas galiausiai prisišvartavo prieplaukoje, jau buvo naktis. Vos Diaras spėjo užkelti koją ant trapo, netikėtas vėjo gūsis bloškė jam į veidą spiečių šiltų lietaus lašų. Atvykusiųjų buvo negausu, o ir tie patys – skurdžiai apsirengę, nešini asmeninių daiktų prigrūstais pigiais kartoniniais lagaminais ir popieriniais maišais. Diaras stebėjo juos stoviniuodamas prie muitinės pastato, laukdamas, kol atsivers durys. Keletas abejotinos reputacijos arabų jau pastebėjo jį iš kitapus tvoros ir nedelsdami ėmė laidyti gerkles. „Metropolio“ viešbutis, misteri!“ „Ei, Džoni, nagi, čionai!“ „Reikia viešbučio?“ „Grand Hotel“, ei!“ Galėjai pamanyti, kad jis jiems atkišęs savo amerikietišką pasą. Diaras nekreipė dėmesio. Kokią minutę skalsiai šniokštė lietus. Kai pareigūnas galiausiai atlapojo duris, Diaras jau buvo nemaloniai permirkęs.

Kambarėlį apšvietė trys ant pertvaros išdėliotos žibalinės lempos – po vieną kiekvienam pareigūnui. Diarą jie pasiliko paskutinį, apstojo visi trys ir kibo labai uoliai naršyti daiktus, nusiteikę anaiptol ne draugiškai ar geranoriškai. Diarui teko persikrauti savo gerą, kad užsidarytų lagaminų dangčiai; muitininkai paženklino juos blyškiai violetine kreida ir galiausiai nenoriai leido eiti. Paskui dar teko palūkėti eilėje prie langelio, virš kurio puikavosi užrašas „Policija“. Kol laukė, prisigretino aukštaūgis vyras, užsimaukšlinęs kepurę su snapeliu, ir atkreipė į save dėmesį šūktelėdamas: „Taksi!“ Žmogus atrodė padoriai apsirengęs, tad Diaras galvos linktelėjimu parodė sutinkantis. Vos žengęs artyn paimti jo lagaminų, vyriškis su kepuraite kaipmat įsivėlė į peštynes su kitais, siūlančiais taksi paslaugas. Diaras tą vakarą buvo vienintelis laimikis. Jis pasibjaurėjęs

nusigręžė, kad nematytų rėkalojančių žmogystų, sekančių paskui taksistą pro duris. Jį ir be šito jau šiek tiek pykino.

Nepasijuto geriau ir įsėdęs į taksi, klausydamasis, kaip lietaus lašai kalena į langus, kaip cypčioja valytuvai, varganai šliuožiantys stiklu pirmyn atgal. Na štai, dabar jis jau iš tikrųjų čia, kelio atgal nebėra. Žinoma, niekad ir negalėjo būti nė kalbos apie kokį nors grįžimą. Kai jis laišku patvirtino sutinkąs imtis darbo ir susimokėjo už kelionę iš Niujorko, jau tada žinojo, kad šis sprendimas – neatšaukiamas. Žmogus negali lyg niekur nieko imti ir persigalvoti, kai kišenėje likę mažiau nei penki šimtai dolerių. Tačiau dabar, kai jau lyg ir pasiekė kelionės tikslą, kai įtempęs akis skvarbė žvilgsniu naktį mėgindamas ką nors įžiūrėti tamsoje už aplytų automobilio langų, Diaras pirmąsyk pajuto, kaip jį vėl užgriūva neviltis ir vienatvė – tie dalykai, kuriuos vylėsi amžiams palikęs užnugaryje. Jis prisidegė cigaretę, atkišo pakelį vairuotojui.

Diaras nutarė leisti taksistui išrinkti, kur jam apsistoti. Vyriškis buvo arabas ir angliškai beveik visai nemokėjo, tačiau žodžius „pigu“ bei „švaru“ suprato. Nuo molo jie pasuko į miesto gilumą, sustojo prie vartų – čia pora policininkų kyštelėjo galvas vidun pro priekinius automobilio langus – o paskui gerą galą riedėjo gatve, apšviesta vos keliais blausiais žibintais. Kai galiausiai pasiekė viešbutį, vairuotojas nepasisiūlė pagelbėti išsikrauti bagažą, nebuvo matyti ir jokio nešiko. Diaras dar kartą pažvelgė į įėjimą: pastato fasadas išties buvo lyg didelio modernaus viešbučio, bet kitapus durų jis pastebėjo tik vienišą degančią žvakę. Diaras išlipo ir ėmė krautis nešulius. Paskui klausiamai dirstelėjo į vairuotoją, kuris stebėjo, kaip jis griozdija lagaminus iš mašinos. Taksistas aiškiai nekantravo važiuoti sau.

Galų gale surikiavęs visą savo gerą ant šaligatvio, Diaras sumokėjo vairuotojui ir pastūmė viešbučio duris. Išvydo prie nedidelio registratūros staliuko įsitaisiusį jaunyvą vyriškį lygiais juodais plaukais ir vešliais ūsais. Be žvakės, jokio kito apšvietimo nebuvo. Diaras pasiteiravo, ar čia tikrai viešbutis „De la Playa“, ir pats dorai nesuprato, ar nusivylė, ar apsidžiaugė išgirdęs patvirtinimą. Gerokai užtruko, kol pats suvilko lagaminus į vestibiulį. Tada, sekdamas paskui nediduką berniukėlį, kuris pasišvietė kelią žvake, laiptais užlipo į savo kambarį: kadangi nebuvo elektros, liftas neveikė.

Jie užkopė tris laiptų maršus. Viešbutis priminė milžinišką gaudžią betoninę menę; kiekvieno žingsnio aidas, gerokai sustiprintas, nusirisdavo į visas puses. Pastatas atrodė apšepęs, bet tai buvo sodrus, grynas skurdumas – šitokį įspūdį gali sukelti tik visai naujas pastatas, suręstas pačiomis menkiausiomis sąnaudomis. Sienomis jau vinguriavo įtrūkiai, gipsinės puošmenos aplink duris – aptrupėjusios, tai šen, tai ten grindyse stigo vienos kitos plytelės.

Berniukas pirmas įžengė į kambarį, prikišo degtuko liepsnelę prie naujos žvakės, įkištos į tuščio apelsininio „kuantro" butelio kaklelį. Sienomis iššyk tįstelėjo šešėliai. Diaras pauostė suplėkusį orą. Kambaryje trenkė drėgnu tinku ir neplautomis kojomis.

– Fui, na ir dvokia čia, – nusiskundė Diaras. Įtariai pažvelgė į lovą, kilstelėjo dėmėtą mėlyną lovatiesę, norėdamas pamatyti patalynę.

Priešais duris buvo vienintelis didelis langas, kurį berniukas pasiskubino atlapoti. Iš tamsos vidun siūbtelėjo vėjo gūsis, drauge įnešdamas ir silpną bangų mūšos atbalsį. Berniukas kažką pasakė ispaniškai – Diaras spėjo, kad vaikas bando paaiškinti, koks puikus šis kambarys, nes iš jo atsiveria vaizdas į paplūdimį. Tačiau Diarui vaizdas pro langą nerūpėjo: juk atvažiavo čionai ne atostogauti. Dabar jis tetroško vieno – kuo greičiau į vonią. Berniukas uždarė langą ir nuskubėjo žemyn atnešti daiktų. Viename kampe, murkšlina pertvara atskirtame nuo likusios kambario erdvės, buvo įrengtas dušas: pilkos betoninės sienos, tokios pat grindys. Diaras pabandė atsukti čiaupą, paženklintą užrašu „Caliente", ir nemenkai nustebo įsitikinęs, kad vanduo teka karštas.

Berniukas atnešė lagaminus, sukrovė juos visai ne taip, kaip derėjo, pasiėmė arbatpinigius ir net nesugebėjo uždaryti durų – kiek pavargęs galiausiai pasišalino, palikdamas jas atviras. Diaras pasitraukė nuo lango, kur visą tą laiką stovėjo pirštais glamžydamas užuolaidą ir žvelgdamas laukan, į juodumą. Jis užtrenkė duris ir išgirdo, kaip ant koridoriaus grindų nužvangėjo raktas. Tada griuvo į lovą ir valandėlę tysojo įbedęs žvilgsnį į lubas. Reikėtų tuojau pat skambinti Vilkoksui, pranešti, kad jau atvykęs. Diaras pasuko galvą pasižiūrėti, ar ant žemo naktinio staliuko prie lovos yra telefonas, bet staliuką lovos kojūgalyje buvo užklojęs pernelyg tamsus šešėlis, kad ką nors įžiūrėtum.

Diaras jautė atsidūręs pavojingame lūžio taške. Šią akimirką beveik galėjai tarti, kad jis išvis neegzistuoja. Jis bloškė į šalį viską, ką galėjo pavadinti saugia ir užtikrinta padėtimi, išmainė tai į kažką, kas, kaip tikino visi, o įtarė ir jis pats, buvo tik paika užmačia. Praeitis nugarmėjo negrįžtamai, o tai, kas turėtų būti nauja, dar neprasidėjo. Tam, kad prasidėtų, jam tereikėjo paskambinti Vilkoksui, bet Diaras vis dar tysojo nejudėdamas. Draugai vienu balsu tvirtino, esą jam pasimaišęs protas, artimieji prieštaravo, bandė atkalbėti ir piktindamiesi, ir sielodamiesi, bet dėl galaižin kokios priežasties, apie kurią nė pats nenutuokė, Diaras visų jų argumentus leido negirdomis. „Aš jau sotus iki kaklo! – rėždavo jis gal net šiek tiek isteriškai. – Ištisus dešimt metų prastypsojau prie to prakeikto banko langelio. Prieš karą, per karą, po karo. Viskas! Nebegaliu!“ Kai galiausiai kažkas užsiminė, kad tikriausiai būtų pravartu apsilankyti pas gydytoją, jis tik nusijuokė su panieka ir atsakė:

– Nepuola manęs jokios ligos, kurių negalėtų išgydyti paprasčiausia permaina. Parodykite man tokį, kuris ištvertų ilgus metus įkalintas tame narve! Man tiesiog jau lenda per gerklę, štai ir visa bėda!

– Gerai jau, gerai, – bandė numaldyti jį tėvas. – Tik kaip pats manai: kokią išeitį galėtum sau pasiūlyti?

Į tai jis neturėjo ką atsakyti. Didžiosios depresijos laikais, būdamas dvidešimties, Diaras negalėjo atsidžiaugti gavęs darbą banko tranzito skyriuje. Visų bičiulių nuomone, jam neįtikėtinai pasisekė; iš tiesų tik jo tėvo draugystė su vienu iš viceprezidentų lėmė, kad Diarui tokiais laikais pavyko įsitrinti į tarnybą. Prieš pat karą jį paskyrė dirbti kasininku. Anais laikais, kai permainos tiesiog tvyrojo ore, niekas neatrodė pastovu; Diaras žinojo, kad jam nustatyti širdies ūžesiai, bet miglotai įsivaizdavo, kad šios negalios bus vienaip ar kitaip įmanoma nepaisyti, kad jam dar teks imtis kokio nors naudingo karo meto darbo. Kad ir kas pasitaikytų, tai, šiaip ar taip, būtų permaina, vadinasi, pageidautina. Tačiau jo paslaugų buvo kategoriškai atsisakyta, jis taip ir liko įkalintas garde. O paskui nejučia užklupo slegiantis nejudrumo pojūtis. Jo paties gyvenimas virto gniuždančia našta, tokia sunkia, kad jis žinojo niekad nepajėgsiantis pajudinti jos iš vietos. Diaras ilgainiui apsiprato su apnikusiu aštriu

beviltiškumo jausmu ir vis stiprėjančia depresija, nors ir negalėjo atsikratyti kartėlio bei nuoskaudos. Anksčiau jis nebuvo toks niūrus, tad artimieji greitai pastebėjo, kad vyksta kažkas negera.

– Verčiau rūpintumeisi tuo, kas pasipina po ranka, – patarė tėvas. – Atsipalaiduok. Greitai įsitikinsi, kad yra begalė dalykų, kuriais gali užpildyti kiekvieną dieną. Ką peši, nuolat kvaršindamas galvą dėl ateities? Ateitis puikiausiai pasirūpins savimi pati.

Paskui tėvas neišvengiamai išsakė jau atmintinai žinomus įspėjimus dėl jo širdies būklės. Diaras tik kreivai šyptelėjo. Jis mielu noru būtų sutikęs leisti, kad kiekviena nauja diena savimi pasirūpintų pati – ateitis jam nėmaž nerūpėjo. Kliuvinys buvo ne ateitis, o dabartis, artimiausia minutė buvo pikčiausias priešas. Kiekviena tokia tuščia triuškinanti minutė stumtelėdavo jį vis toliau nuo gyvenimo.

– Tu pernelyg retai išeini prasiblaškyti, – nesutiko tėvas. – Pats sau užkerti visus kelius. Suteik sau galimybę! Būdamas tavo amžiaus, laukdavau nesulaukdavau darbo dienos pabaigos, kad galėčiau dumti pažaisti teniso ar prie upės pažvejoti. Arba skubindavausi namo laidyti kelnių ir traukdavau į šokius. Tu nesveikuoji. Ne, ne apie fizinę būklę kalbu. Ta nedidelė širdies bėda ne tokia jau baisi. Jeigu gyventum taip, kaip derėtų, širdis tau nepridarytų jokių rūpesčių. Kalbu apie požiūrį. Štai kas iš tiesų nesveika. Visos tavo kartos gyvenimo būdas nesveikas. Jeigu ne viena, tai kita. Arba prisigeriate ir griuvinėjate ant šaligatvio, arba slampinėjate, kažin ką sapaliodami apie gyvenimą, kurio neverta gyventi. Ir kokia blusa visiems jums įkando?

Tokiais ir panašiais atvejais Diaras nusišypsodavo ir paaiškindavo, esą laikai dabar pasikeitę. Laikai visuomet keičiasi, atremdavo tėvas, bet ne žmogiškoji prigimtis.

Diaras niekad nebuvo užkietėjęs knygius, filmų – ir tų nemėgo. Tokios pramogos kažkodėl tik dar labiau paaštrindavo sustingusios egzistencijos pastovumą, ir ne vien tada, kai baigdavosi, – per visą trukmę. Po karo Diaras dar bandė kaip nors taikstytis su savo gyvenimu. Retsykiais kur nors patraukdavo su dviem ar trimis draugais, kiekvienas pasirūpindavo pasikviesti ir merginą. Jie susirinkdavo išgerti kokteilio vienos iš merginų namuose, paskui pasižiūrėdavo

kokį nors filmą Brodvėjuje, tada eidavo pavalgyti į artimiausią kinų restoraną, kur būdavo šokiai. Galiausiai sekdavo ilgas atsisveikinimo su merginomis procesas: jas visas, vieną po kitos, bičiuliai parlydėdavo namo ir galiausiai nusėsdavo kokiame nors bare, kur prisiliuobdavo iš peties. Kartais, bet nedažnai, bare arba gatvėje nusičiupdavo kokią pigią merguželę, nusivesdavo į Bilo Heilio centro kambarėlį ir patvarkydavo visi paeiliui. Būtent šitokia laisvalaikio programa buvo giliai įsišaknijusi ir neatrodė, kad kokia nors kita galėtų ją pakeisti. „Bet koks kitoks gyvenimas būtų geriau už šitokį", – be paliovos sukosi mintis Diaro galvoje, bet jam taip ir nepavyko sumąstyti nieko kita, ką galėtų bent jau apsvarstyti. „Jei susitaikytum su mintimi, kad gyvenimas nėra nuolatinė šventė, pasijustum kur kas laimingesnis", – kartą pasakė jam motina. Nors ir gyveno su tėvais, Diaras niekad neatviraudavo apie savo būsenas; užtat jie patys, nujausdami, koks nelaimingas jis jaučiasi, vis mėgindavo kalbinti su šiokiu tokiu priekaištu balse, bandydavo jam padėti. Diaras bendravo su jais mandagiai, nors širdies gilumoje buvo pritvinkęs paniekos. Jam buvo pernelyg aišku, kad tėvai niekad nesupras tos jį kamuojančios tuštumos, niekad nesugebės suvokti, kaip aštriai jis ją išgyvena. Tai buvo tarytum progresuojantis paralyžius, vis labiau kaustantis savo gniaužtuose, o drauge su juo vis stiprėjo baimė, kad kai pasieks tam tikrą ribą, nutiks kas nors siaubinga.

Diaras girdėjo tolimą bangų, dūžtančių į krantą, mūšą: sušniokšdavo viena, paskui, po ilgokos pauzės – kita. Kažkas įėjo į kambarį tiesiog virš galvos: skambiai užtrenkė duris ir ėmė trepinėti iš vieno galo į kitą. Lyg ir moters žingsniai, bet gana kūningos. Ji atsuko čiaupą, sušniokštė vanduo; Diaro kambaryje tučtuojau užburbuliavo kriauklės nutekamoji anga – matyt, dėl kompanijos. Diaras prisidegė cigaretę, rūkė, protarpiais nukratydamas pelenus ant grindų šalia lovos. Po kelių minučių moteris – dabar jis jau neabejojo, kad tai tikrai moteris – išėjo iš kambario, trinktelėjo durys. Diaras girdėjo jos žingsnius koridoriuje – ji įėjo į kitą patalpą, užsidarė duris. Paskui sukliokė tualete nuleidžiamas vanduo. Netrukus žingsniai grįžo atgal į kambarį virš jo.

„Reikia paskambinti Vilkoksui", – priminė sau Diaras. Tačiau baigė rūkyti lėtai, užsitraukdamas po truputį, taupiai. Pats nesu-

prato, kodėl jam taip tingu skambinti. Juk jis jau žengė milžinišką žingsnį ir vis dar manė pasielgęs teisingai. Laive visą kelią, iki pat Gibraltaro, įtikinėjo save, kad tai pagaliau buvęs sveikas sprendimas, o jis pats, išlipęs į krantą, jau būsiantis visai kitas žmogus, kupinas gyvybės, išsivadavęs nuo šitaip ilgai slėgusios nevilties. Bet dabar Diaras suvokė, kad jaučiasi lygiai taip pat, kaip ir anksčiau. Pamėgino įsivaizduoti, kas būtų, jei, tarkime, visą gyvenimą nuo šiol galėtų nugyventi kaip tinkamas, negniaužiamas būtinybės užsidirbti duonai. Tuomet išnyktų ir būtinybė skambinti Vilkoksui, jis nebūtų priverstas iškeisti vieno gardo į kitą. Sutraukęs vienus pančius, sutraukytų kitus ir tada būtų visiškai laisvas. Jis pakėlė galvą ir lėtai apžvelgė prietemoje skendintį kambarį. Į lango stiklą purškė lietus. Neilgai trukus jam nori nenori teks išeiti į gatvę. Viešbutyje restorano nebuvo, o iki miesto, be jokios abejonės, atstumas nemenkas. Diaras apčiupinėjo naktinį staliuką, bet telefono nerado. Galiausiai atsikėlė, paėmė žvakę į ranką, apėjo kambarį. Išlindo į koridorių, pakėlė nuo grindų raktą, užrakino duris ir nulipo laiptais žemyn galvodamas: „Jei prie lovos būtų buvęs telefonas, jau būčiau jį sugavęs.“

Registratūros darbuotojas buvo kažkur išnykęs.

– Man reikia paskambinti, – tarė Diaras berniukui, kuris kvailai išsišiepęs stypsojo prie vazono su palme. – Tai labai svarbu. Telefonas! Telefonas! – užriko mostaguodamas rankomis, mat visai neatrodė, kad berniukas būtų supratęs, ko jam prisireikė.

Vaikiščias nuėjo prie pertvaros, iš už jos ištraukė senovinį telefono aparatą, padėjo ant stalviršio. Diaras išsitraukė iš kišenės laišką, surado Vilkokso viešbučio telefono numerį. Berniukas ištiesė ranką prie laiško, bet Diaras perrašė numerį ant voko ir padavė šį berniukui. Vidun įėjo drūtas vyriškis juodu lietpalčiu, paprašė savojo rakto. Ir liko stovėti dirsčiodamas į laikraštį, paskleistą ant stalo. Kol berniukas rinko numerį, Diaras galvojo: „Jeigu jis bus išėjęs pietų, teks visa tai kartoti dar sykį.“ Berniukas kažką sumarmaliavo į mikrofoną ir atkišo ragelį Diarui.

– Alio!

– „Atlantidos“ viešbutis.

– Prašyčiau pakviesti poną Vilkoksą.

Pavardę jis pasistengė ištarti kaip įmanydamas aiškiau. Stojo tyla. Dievulėliau, pamanė Diaras irzdamas ant savęs, kad tenka rūpintis, ar pavyks rasti Vilkoksą namie. Pasigirdo spragtelėjimas.

– Klausau!

Taip, Vilkoksas. Kokią sekundę Diaras nesumojo, ką sakyti.

– Alio... – pagaliau pralemeno.

– Alio! Taip, aš klausau!

– Džekai?

– Taip, aš. Kas skambina?

– Čia Nelsonas. Nelsonas Diaras.

– Diaras! O, kad mane plynios! Vis dėlto atvykai? Kur esi? Važiuok čionai, pas mane. Rasi kelią? Verčiau imk taksi, kitaip pasiklysi. Kur apsistojai?

Diaras pasakė viešbučio pavadinimą.

– Jėzau! Juk tai... – Diarui pasidingojo, kad Vilkoksui jau beveik išsprūdo „juk tai tikra paplavų duobė". Vis dėlto pasakė jis ką kita:

– Juk tai beveik pasaulio kraštas! Klausyk, pasiskubink, prisistatyk kaip įmanoma greičiau. Labiau mėgsti sodos vandenį ar paprastą?

Diaras nusijuokė. Nė manyt nebūtų pamanęs, kad taip pradžiugs išgirdęs Vilkokso balsą.

– Sodos vandenį, – atsakė.

– Ne, palauk sekundę. Klausyk. Šis tas šovė į galvą. Paskambinsiu tau po penkių minučių. Niekur neišeik. Lauk mano skambučio. Nesijudink iš vietos, sėdėk prie telefono. Noriu dar kai kam skambtelėti. Žinai, puiku, kad vis dėlto atvažiavai. Tuoj pat tau perskambinsiu. Tvarkelė?

– Gerai.

Diaras padėjo ragelį ir parimo prie lango. Lietus talžė stiklą, vanduo pro plyšius smelkėsi vidun ir tekėjo siena. Kažkas ant grindų buvo numetęs kilimėlį lietaus vandeniui sugerti, bet permirkęs skarmalas jau plūduriavo baloje. Gatvėje, už poros ar trijų šimtų pėdų nuo viešbučio, švietė gatvės žibintas. Po juo pirmyn atgal plakėsi žvilgantys palmės šakos ašmenys. Diaras nerimdamas ėmė žingsniais matuoti ankštą vestibiulį; berniukas stypsojo prie pertvaros sunėręs rankas už nugaros ir įdėmiai jį stebėjo. Diaras

kiek suirzo dėl to, kad Vilkoksas privertė laukti. Vis dėlto, reikia manyti, anas net neabejojo, kad Diaras skambino tiesiai iš savo numerio. Diaras susimąstė, ar kelionių agentūra tikrai neša Vilkoksui gražaus pinigėlio. Laiškuose šis tvirtino uždirbantis neblogai, bet Diaras dar neužmiršo, kad senas jo bičiulis – ganėtinai suktas tipas. Galėjo būti ir taip, kad jo entuziazmas reiškė ne ką kita, o tik tiek, kad jam reikėjo talkininko, pageidautina – pažįstamo (šiaip ar taip, atlyginimas buvo gana menkas, maža to, Diaras už kelionę iš Niujorko sumokėjo iš savo kišenės), arba kad jis mėgaujasi proga paviešinti savo svarbą bei didžiadvasiškumą; Vilkoksą išties galėjo gundyti perspektyva pademonstruoti tokį, jo paties nuomone, kilnų mostą. Diaras nutarė, kad pastaroji prielaida – labiausiai tikėtina. Juodu niekada nebuvo ypač artimi draugai. Tiesa, pažinojo kits kitą nuo mažų dienų, nes Vilkokso tėvas buvo Diarų šeimos gydytojas, bet tiek vienas, tiek kitas nebent mandagiai pasidomėdavo, kaip sekasi antrajam. Jų beveik niekas nesiejo, net amžiaus skirtumas buvo gana didelis – Vilkoksas beveik dešimčia metų vyresnis. Per karą Vilkoksas atsidūrė Alžyre, o Diarui vėliau net į galvą neatėjo pasidomėti, kaip susiklostė šio likimas. Vieną dieną tėvas, grįžęs namo, pranešė:

– Atrodo, Džekas Vilkoksas taip ir įstrigo Šiaurės Afrikoje. Užsuko savo verslą, panašu, kad dabar klesti.

Diaras pasiteiravo, kokiu verslu užsiėmė senas pažįstamas, ir be didesnio susidomėjimo išklausė, kad šis atidaręs turizmo biurą.

Kartą, ryškiaspalvio rudens pavakare, žingsniuodamas per tirštėjančias sutemas Penktąja aveniu, Diaras sustojo prie didelės kelionių agentūros vitrinos. Vėjas, atšniokščiantis iš Centrinio parko, jau buvo persisunkęs gaivia spalio vakaro žvarba, tarytum artėjančios žiemos pažadu, žiemos – metų laiko, sukaustančio paralyžiumi. Diarui tai buvo tik dar gūdesnio liūdesio ir stingulio nuojauta. Vienoje vitrinos pusėje stovėjo laivo modelis – baltas ir juodas, su spindinčiomis žalvario detalėmis. Kitoje lango pusėje įrengta atogrąžų paplūdimio miniatiūra: žalsvai melsvos želatinos jūra ir mažučiukės palmės, svyrančios virš tikro pakrantės smėlio. UŽSISAKYKITE ŽIEMOS KELIONES DABAR, – ragino plakatas. Tąsyk Diarui dingtelėjo, kokia kankynė būtų dirbti tokiame biure: sudaryti

kelionių maršrutus, rezervuoti viešbučius, parūpinti bilietus į visas tas vietas, kurių pačiam niekad nelemta pamatyti. Jis susimąstė, ar visi tie darbuotojai viduje – vartantys aplankus, peržiūrinėjantys transporto tvarkaraščius, viešbučių sąrašus bei žemėlapius – taip pat jaučiasi įsipainioję į žabangas, kaip, jais dėtas, neišvengiamai jaustųsi jis – būtų netgi blogiau negu banke. Paskui pagalvojo apie Vilkoksą. Ir tą pačią akimirką pajudėjo iš vietos, nužingsniavo netgi labai sparčiai. Vos grįžęs namo, parašė laišką ir tučtuojau nunešė išsiųsti. Sumanymas buvo išties beprotiškas. Diaras net neabejojo: nieko iš to nebus. Blogiausia, kas gali atsitikti, tai Vilkoksas gali pamanyti, kad jis, Diaras, – kvailys per visą pilvą. Bet tai Diarui buvo nė motais.

Užtat atsakymas pribloškė jį kaip dar niekas kitas gyvenime. Vilkoksas sučiulbo apie stebuklingus sutapimus. „Ko gero, telepatija vis dėlto egzistuoja", – rašė jis. Tik tada Diaras prasitarė apie savo sumanymą artimiesiems – ir jau tuomet pasipylė priekaištai.

Tuklusis vyras nenoriai atsiplėšė nuo stalo ir nuėjo laiptų pusėn. Tuoj pat suskambo ir telefonas. Berniukas ištiesė ranką pakelti ragelio, bet Diaras jį aplenkė. Berniukas piktai dėbtelėjo. Skambino Vilkoksas – pranešė po dvidešimties minučių privažiuosiąs prie viešbučio „De la Playa".

– Noriu supažindinti tave su viena drauge, – pranešė. – Markize de Valverde. Nuostabi moteris. Tu irgi kviečiamas vakarienės, – Diaras prasižiojo prieštarauti, bet Vilkoksas nutraukė jį per pusę žodžio. – Puoštis nereikia. Dievulėliau, niekam čia tokie dalykai nerūpi! Atvažiuoju tavęs pasiimti.

– Palauk, Džekai, paklausyk...

– Iki greito.

Diaras užlipo į savo kambarį gerokai sudirgęs: jam net nebuvo leista pačiam spręsti, ar kvietimą priimti, ar atmesti. Pagalvojo, ar pavyktų kiek kilstelėti savo vertę ir pelnyti šiek tiek Vilkokso pagarbos, jei pademonstruotų turįs laisvą valią ir atsiprašytų negalintis važiuoti drauge. Vis dėlto pačiam buvo aišku, kad nė neketina šitaip pasielgti: vos uždaręs paskui save kambario duris, nusiplėšė drabužius, švilpiniuodamas skubiai nusiprausė po dušu, išrausė lagaminus, kaip įmanydamas švariau nusiskuto, kiek tai išvis buvo

įmanoma prie vienintelės žvakės, apsivilko geriausią kostiumą. Susiruošęs užpūtė žvakę ir nuskubėjo laiptais žemyn laukti prie laukujų durų.

II

Deizė de Valverde sėdėjo prie tualetinio staliuko, jos veidas buvo skaisčiai apšviestas, mat šeši mažyčiai sukiojami prožektoriai tvieskė tiesiai į jį – spinduliai krito šešiais skirtingais kampais. Jeigu pavykdavo pasidaryti makiažą taip, kad būtų patenkinta netgi negailestingoje šešių stiprių lempų šviesoje, galėdavo jaustis visiškai rami, kad prie bet kokio blausesnio apšvietimo atrodysianti puikiai. Tačiau norint įveikti tokią užduotį reikėjo ir nemaža laiko, ir sugebėjimų. „Hesperidžių" vila niekad nelikdavo be elektros, netgi dabar, kai visas miestas turėjo tenkintis dviem valandomis kas antrą vakarą. Luisas tuo pasirūpino dar anais laikais, kai statėsi šitą namą: jis numatė, kad elektros tiekimas gali sutrikti. Tai buvo vienas žaviųjų Tarptautinės zonos pranašumų: gauti čia galėjai visko, svarbu tik susimokėti. Beje, daryti irgi galėjai viską – toks reiškinys kaip nepaperkamumas tiesiog neegzistavo. Svarbu tik susitarti dėl kainos.

Lauke stūgavo vėjas, kiparisų šakose jis grumėjo lyg krioklys. Apačioje, gana toli, šniokštė uolas plakančios bangos. Juoduose langų keturkampiuose, susiliejusios su kambario lempų atspindžiais, mirgėjo ir kitos švieselės, mažyčiai tolimi taškeliai: Ispanija kitapus sąsiaurio – Tarifa ir Kamarinjalio kyšulys.

Deizei visuomet patikdavo sulaukti svečių amerikiečių, mat bendraudama su jais ji visiškai nesivaržydavo. Galėjo gerti kiek tinkama, o jie neatsilikdavo, o koks svečias anglas vieną viskio taurę laižydavo ištisą valandą, ką jau kalbėti apie prancūzus, kurie užsiprašydavo martinio – vermuto su vos šlakeliu džino, arba ispanus ir jų taurę chereso.

– Amerikiečiai – ateities tauta, – širdingai skelbdavo ji savo gaudžiu balsu. – Į jų sveikatą! Telaimina Dievas šaldiklius „Frigidaire", tamponus „Tampax" ir kokakolą. Taip taip, netgi kokakolą,

mielasis. (Pasak visuotinai paplitusios nuomonės, kokakola ir ypač jos reklama iš esmės pakeitė Maroko veidą.)

Markizas toli gražu netryško tokiu entuziazmu ir neliepsnojo ypatinga meile amerikiečiams, bet tai nėmaž nekliudė žmonai kviestis jų į svečius, kai tik šaudavo į galvą. Namuose ji visuomet elgėsi kaip tinkama.

Ji laikė vyresnįjį liokajų šveicarą ir liokajų italą, bet kai pasikviesdavo pietų amerikiečių, aptarnauti svečius leisdavo senajam Ali, mat šis turėjo prašmatnų maurišką kostiumą; nors patarnautojas jis buvo nelabai tikęs, ji manė, kad įspūdinga jo išvaizda padarys svečiams kur kas didesnį įspūdį nei kokybiškesnės dviejų europiečių paslaugos. Visa bėda, kad abiem liokajams šitokia tvarka smarkiai nepatiko, jie priešinosi taip atkakliai, kad jeigu markizė paskutinę akimirką nenueidavo į virtuvę pati ir primygtinai nepakartodavo įsakymo, tuodu amžinai rasdavo vieną ar kitą pretekstą neleisti vargšui senoliui Ali net rodytis prie stalo; tad kai Deizė pakeldavo akis nuo lėkštės, užuot priešais save išvydusi prabangaus brokato klostes ir auksinę juostą iš sultono Mulajaus Abd al Hafido rūmų, įbesdavo akis į nuobodžiai juodą Hugo ar Marijo uniformą. Ir niekad nesupaisysi, kas galėjo atsitikti, mat tuodviejų veidai būdavo visiškai bereikšmiai. Negalima buvo atmesti tikimybės, kad lygiai tas pat nutiks ir šiandien, nebent ji dabar pat nuskubėtų žemyn ir aiškiai pakartotų nurodymus: patarnauti prie stalo privaląs Ali. Deizė pakilo, užsimovė ant kairio riešo sunkią apyrankę ir išniro į koridoriuką, jungiantį jos kambarį su visa likusia namo erdve. Viršutinio aukšto koridoriaus gale kažkas paliko pravirą langą ir vėjas užpūtė kelias žvakes, degusias priešais didelį gobeleną. Ji negalėjo pakęsti elektros lempučių tuose kambariuose, kur kabojo gobelenai, – laikė tai nedovanotinu anachronizmu. Paskambino varpeliu, luktelėjo, kol atskubės pridususi kambarinė, tada pirštu bakstelėjo į langą ir žvakes.

– *Mire**, – ištarė priekaištingai ir pasuko laiptais žemyn.

Kaip tik tuo metu iš lauko atsklido variklio ūžimas. Deizė protekine įveikė likusią kelio dalį ilgu koridoriumi ir pradingo virtuvėje, o

* Žiūrėk (*isp.*) – čia ir toliau vertėjos pastabos.

kai vėl išniro, Hugas jau kabino svečių apsiaustus. Markizė karališka eisena pasuko prie dviejų atvykusių vyrų.

– Džekai, brangusis. Kaip miela, kad ryžaisi atvažiuoti. Ir dar tokiu bjauriu oru.

– Kaip miela, kad mus pasikvietei. Deize, tai ponas Diaras. Markizė de Valverde.

Diaras dirstelėjo į ją ir išvydo puikiai išsilaikiusią keturiasdešimtmetę moterį su vešlia juodų garbanų kupeta ir krištolo skaidrumo mėlynomis akimis, vilkinčią juodą suknelę su gilia iškirpte – įsispausti į ją, ko gero, buvo gana skausminga.

– Labai malonu susipažinti, pone Diarai. Tikiuosi, svetainėje kūrenasi židinys. Kaip yra iš tikrųjų, vienas Dievas težino. Eime, patikrinsime. Jūs peršlapę? – ji pačiupinėjo Diaro rankovę.

– Ne? Tai gerai. Eime čionai. Džekai, pabūsi mums barmenu. Noriu paties stipriausio gėrimo, kokį tau pavyks suveikti.

Jie susėdo prie židinio, kuriame kaitriai liepsnojo pliauskos. Deizė pageidavo, kad Vilkoksas sumaišytų „Sidecar" kokteilių. Tik įžengęs per slenkstį, Diaras staiga sumojo esantis baisiai alkanas. Dirstelėjo į laikrodį. Buvo be dvidešimt dešimt. Stebėdamas Deizę jau buvo spėjęs susidaryti nuomonę, kad šitokios tuščios moters dar kaip gyvas nebuvo sutikęs. Tačiau jos namai darė jam įspūdį. Į kambarį įėjo Hugas. „Vakarienė", – pagalvojo Diaras. Bet suklydo. Kažkas kvietė madam markizę prie telefono.

– Įpilk man dar vieną, branguti, pasiimsiu, kad turėčiau kuo pasiguosti, – paprašė ji Vilkokso.

Vos ji išėjo iš kambario, Vilkoksas atsigręžė į Diarą.

– Neprilygstama mergaitė, – ištarė linguodamas galvą.

– Taip, – nelabai tvirtai sutiko Diaras ir tuojau pridūrė: – Bet argi tau ji – ne kiek per daug padėvėta?

Vilkoksas pasipūtė ir nuleido balsą:

– Ką čia šneki, vaikine? Ji ištekėjusi, jos vyras gyvena šituose pačiuose namuose. Norėjau pasakyti, kad ji šaunuolė, su ja tiesiog smagu leisti laiką. O tu, po galais, ką sugebėjai pamanyti?

Kaip tik tą akimirką pasirodė Marijas pakurstyti židinio, tad visa kita, ką Vilkoksas galbūt norėjo pridurti, taip ir liko nepasakyta.

– Tik paklausyk, kaip stūgauja vėjas, – tarė jis atsilošdamas krėsle su taure rankoje.

Diaras suvokė, kad bičiulis suirzo, ir suirzo dėl jo kaltės, tik nesuprato kodėl. „Sendamas tapo baisiai jau opus", – tarė sau, dairydamasis po erdvų kambarį. Marijas išėjo. Vilkoksas vėl palinko į priekį ir prašneko pusbalsiu:

– Deizė ir Luisas, galima sakyti, – mano artimiausi draugai čia.

Koridoriuje pasigirdo balsai. Deizė įėjo su išsičiustijusiu tamsaus gymio vyriškiu, kuris atrodė taip, tarsi jį kamuotų skrandžio opa.

– Luisai! – sušuko Vilkoksas pašokdamas.

Diaras buvo pristatytas šeimininkui, tada visas ketvertas susėdo, Deizė – greta Diaro.

„Tai nieku gyvu negali trukti ilgai, – galvojo jis. – Jau beveik dešimta valanda." Jam rimtai žarna žarną rijo.

Visi pasivaišino dar taure kokteilio. Vilkoksas ir markizė leidosi aptarinėti kažkokio vietos bankininko veiklos: bankininkas įsivėlė į kažin kokius sandorius, o kai iškilo rimtų sunkumų, pasipustė padus – išdūmė į Lisaboną ir, regis, neketino grįžti. Diaras valandėlę klausėsi pokalbio.

– Atleiskite, nenugirdau, – atsiprašė jis Deizės – ši kažką sakė jam.

– Klausiau, kaip jums patinka mūsų nedidukė Tarptautinė zona.

– Tiesą sakant, dar nieko nespėjau pamatyti. Vis dėlto, – jis vertinamu žvilgsniu permetė kambarį, – čia ji atrodo tikrai puikiai. – Jis nusišypsojo kiek susidrovėjęs.

Kai Deizė vėl prašneko, jos balse buvo justi šiokių tokių motiniškų gaidelių.

– Ak taip, žinoma. Juk tik šiandien išlipote iš laivo, tiesa? Dievulėliau, kas jūsų dar laukia! Kiek dar visko turėsite pamatyti! Kol kas net numanyti negalite. Bet jums čia tikrai patiks, galiu tvirtai pažadėti. Žinoma, čia – tikras beprotnamis. Absoliutus, beviltiškas beprotnamis. O man lieka tik melsti Dievą, kad toks ir liktų.

– Vadinasi, jums čia tikrai patinka? – jis jau pradėjo justi gėrimų poveikį.

– Nepaprastai, – patvirtino ji, palinkdama arčiau. – Aš garbinu, tiesiog dievinu šitą miestą!

Jis atsargiai pastatė taurę ant staliuko greta plaktuvo.

Tarpduryje išdygęs Hugas pranešė, kad vakarienė patiekta.

– Džekai, dar po šlakelį, – ji ištiesė taurę ir Vilkoksas supylė viską, kas buvo likę. – Ak tu, begėdi! Viską ir supylei? Visai nenorėjau, kad likutis atitektų man vienai!

Ji atsistojo ir nešina taure pirma vyrų patraukė į valgomąjį, kur Marijas jau buvo beatkemšantis šampano butelį.

„Kaip kažin ką, pasigersiu", – dingtelėjo Diarui. Jį apėmė siaubas: jeigu susikirs, užmiršęs kokią elgesio prie stalo etiketo detalę, neišvengiamai atkreips į save dėmesį.

Vakarienė prasidėjo lėtai ir atrodė, tęsis be galo.

Tiesiog priešais jį į sieną buvo įleistas didelis keturkampis su žalia apkala. Akvariumas. Užmaskuotos lempelės apšvietė akmenis, kriaukles, įvairiausius vandens augalus. Diaras pats nepajuto, kaip valgydamas užsižiūrėjo į akvariumą. Deizė plepėjo neužsičiaupdama. Nutaikęs progą, kai ji akimirką stabtelėjo atsikvėpti, Diaras prasižiojo:

– Nematau nė vienos žuvelės.

– Sepijos, – atsiliepė markizas. – Laikome čia tik sepijas.

Atrodė, kad Diaras nesuprato, tad markizas paaiškino:

– Na, tokie moliuskai, lyg maži aštuonkojai. Matote? Štai vienas – čia, kairėje, prisikabinęs prie akmens.

Kai jis parodė pirštu, Diaras pagaliau įžiūrėjo blyškius mėsingus kaspinėlius, kurie iš tiesų buvo gyvio čiuptuvėliai.

– Sepijos – kur kas mielesni padarai už kokias nors auksines žuveles, – pareiškė Deizė, bet taip, kad Diaras išsyk įtarė, jog gyviai markizei šlykštūs. Iki šiol jis dar niekad nebuvo susidūręs su tokia moterimi ar net vyru kaip ji: atrodė, jog ji nesusijusi su niekuo, kad ir ką sakytų ar darytų. Galėjai pamanyti, kad ji žaidžia kažkokį sudėtingą žaidimą, kurio taisykles sugalvojo pati.

Kai buvo patiektos salotos, kažkur namo gilumoje kilo sumaištis: atsklido prislopinti moterų balsai, pasigirdo skubrūs žingsniai. Deizė padėjo šakutę ir apžvelgė tris vyrus prie stalo.

– Dievulėliau! Žinau, kas ten nutiko. Kaip kažin ką. Prasidėjus audrai vidun vėl prilindo skruzdėlių, – ji atsisuko į Diarą. – Jų

prisiveisia kasmet, milijonai, tų, pačių smulkiausių. Kai pirmąsyk pamatai jas ant sienos, gali galvą guldyti, kad tai milžiniškas įtrūkis. Pažiūrėjus iš arčiau, labiau primena virvę. Tikras knibždėlynas. Ir visos laikosi krūvoj. Milijonai skruzdėlių. Siaubas, – ji pakilo. – Meldžiu man atleisti, bet būtinai turiu nueiti pažiūrėti, kas ten dedasi.

Diaras įkišo savo trigrašį:

– Gal galėčiau kuo nors padėti?

Tuojau pat sulaukė vogčiomis mesto nepritariamo Vilkokso žvilgsnio.

Deizė nusišypsojo.

– Ne, branguti. Ramiai valgyk salotas.

Deizė užtruko geras dešimt minučių. Grįžo juokdamasi.

– Ak, gyvenimo Maroke smagumynai! – džiugiai šūktelėjo.

– Vėl skruzdėlės? – paklausė markizas.

– O taip. Šįsyk – tarnaitės siuvimo kambaryje. Pernai, kai skruzdėlės užpuolė maisto sandėliuką, buvo kur kas blogiau! O paskui dar reikėjo sušluoti gaišenas ir išnešti lauk! – ji vėl kibo valgyti salotų, veidas staiga surimtėjo. – Luisai, baiminuosi, kad vargšas senasis Tambangas jau nebetrauks ilgai šiame pasaulyje. Buvau užsukusi pasižiūrėti, kaip laikosi. Man rodos, jam pablogėjo.

Markizas linktelėjo.

– Duok jam dar penicilino.

Deizė pažvelgė į Diarą.

– Tai senas Siamo katinas, dar stengiuosi jį išgelbėti. Beviltiškai pasiligojęs. Po vakarienės nueisime jo aplankyti. Luisas nenori prie jo net artintis. Mat nepakenčia kačių. Neabejoju: jūs katėms nejaučiate jokio neprielankumo, tiesa, pone Diarai?

– Man iš tikrųjų patinka visokie gyvūnai, – patvirtino Diaras.

Kryptelėjęs akis jis vėl išvydo mažąjį aštuonkojį. Šis nebuvo net pajudėjęs, užtat pasirodė antras, laisvai švytuojantis ataugomis palei pat akvariumo dugną. Priminė kažin kokį mėsgalį, plūduriuojantį formaldehido inde: skrandį, o gal kepenis. Nuo to reginio Diarą ėmė silpnai pykinti, nors galbūt dėl šleikštulio reikėjo kaltinti „Sidecar" kokteilių ir šampano mišinį.

– Vadinasi, neprieštarausite, jei paprašysiu pagelbėti, tiesa? – neatlyžo Deizė.

– Būsiu sužavėtas galėdamas padėti.

– Pats nesupranti, kur leidiesi įtraukiamas, – nemaloniai juokdamasis mestelėjo Vilkoksas.

– Nesąmonės! – sušuko Deizė. – Duosiu jam apsimauti didžiules ir ypač storas pirštines. Tokių neįveiks net Tambango nagai!

– Taip jau ir neįveiks! O be nagų, jis turi dar ir dantis, tiesa?

– Jau vien už tokias šnekas, – įsiterpė markizas, – reikėtų priversti būtent Džeką tau padėti.

– Na jau ne, – tvirtai paprieštaravo Deizė. – Pasitelksiu poną Diarą. Gal kas nors norėtų vaisių? Visus kviečiu tuojau pat išgerti po puodelį kavos, o brendžio paragausime vėliau, kai mes grįšime, – ji pakilo nuo stalo.

– Brendžio jums iš tiesų prireiks, – tarė Vilkoksas.

Svetainėje buvo girdėti, kad audra įsisiautėjo dar smarkiau nei pirma. Deizė stovėdama išmaukė kavą, prisidegė cigaretę ir pasuko prie durų.

– Pasakyk Marijui, Luisai, kad nuolat kurstytų židinį ir negailėtų malkų, kitaip pradės rūkti. Tiesą sakant, jau ir pradėjo. Na kaip, gal kopsime viršun, pone Diarai?

Ji pirma jo ėmė lipti laiptais aukštyn. Kaskart, kai praeidavo pro žvakidę, blykstelėdavo atlaso ataudai.

Nedidelėje drabužinėje laiptų viršuje ji surado dvi poras storų sodininko pirštinių, vieną padavė Diarui.

– Iš tikrųjų pirštinių net neprireiks, – tarė. – Bet atsarga gėdos nedaro.

Kambarėlio sienos buvo išklijuotos senais prancūziškais fototapetais su atogrąžų paukščiais. Ant antikvarinės lovos, pridengtos sudriskusiu baldakimu, tysojo stambus Siamo katinas. Prie pat jo snukučio buvo pristumtas emaliuotas dubenėlis su žalių kepenėlių gabaliukais, bet katinas nuovargio kupinomis akimis žvelgė į kitą pusę. Kambarys trenkė lyg visas zoologijos sodas.

– Dievulėliau, kaip čia trošku! – sušuko Deizė. – Bet lango atidaryti nieku gyvu negalima.

Lauke siautėjo audra. Namas kur buvęs, kur nebuvęs, sudrebėdavo iki pamatų. Į langą be paliovos beldėsi šaka, lyg koks priklydėlis, meldžiantis įleisti vidun. Katinas nekreipė jokio dėmesio į Deizę,

kuri nubrūžavo ampulės galiuką ir pritraukė švirkštą, nereagavo net tada, kai ji ėmėsi grabalioti jo kulšį, ieškodama tinkamos vietos.

– Jam tenka leisti keturis skirtingus vaistus, – paaiškino ji. – Bet tik pirmuosius du galima maišyti. Nagi, atsistok prie jo ir pasiruošk prispausti kaklą, tik nespausk be reikalo. Verčiau pakasyk pasmakrę.

Senojo katino kailis buvo susimetęs kaltūnais, akys – didžiulės ir tuščios. Kai virš gyvūno galvos blykstelėjo adata, Diarui pasirodė, tarytum katino snukučiu šmėkštelėjo budrumas, gal netgi baimė, tad ėmėsi kasyti smarkiau, abiem rankomis, paausius ir po apatiniu žandikauliu. Adata atsargiai bakstelėjo odą, bet katinas nesujudėjo net tada, kai susmigo giliau.

– Na štai, liko tik dvi, – pratarė Deizė.

Jos judesiai buvo tokie užtikrinti, kad Diaras negalėjo atplėšti akių. Joks veterinaras nesugebėtų susidoroti šitaip mitriai. Ką Diaras ir pasakė. Deizė pašaipiai prunkštelėjo:

– Tikrai gerą veterinarą rasi tik tarp mėgėjų. Profesionalui prie savo gyvūno neleisčiau net prisiliesti.

Tvokstelėjo eterio kvapas.

– Eteris? – paklausė Diaras; jautėsi taip liguistai, kad pradėjo imti nerimas.

– Taip, sterilizavimui, – ji vėl pritraukė švirkštą. – Dabar laikyk.

Vėjas užkaukė dar pasiučiau, atrodė, šaka tuojau išdauš langą.

– Šitie vaistai degina. Jis gali pajusti.

Diaras pakėlė akis, pažvelgė į langą ir nakties tamsumos fone įžiūrėjo atspindį – neryškią savo paties galvos apybrėžą. Pagalvojo, kad jeigu vėl žiūrės, kaip adata prasmenga gyvūno kailyje, gali nebepavykti sutramdyti šleikštulio. Nukreipti žvilgsnį žemyn ryžosi tik tada, kai Deizė atsitraukė nuo lovos. Katinas tysojo prisimerkęs. Diaras pasilenkė prie jo: gyvūnas murkė.

– Vargšas seneliokas, – tarė Deizė. – Dabar – paskutinis. Šitą suleisti bus lengva. Tambangai, branguti, na, kas yra?

– Murkia, – tarstelėjo Diaras vildamasis, kad ji nepažvelgs jam į veidą. Pats jautė, kokios atšalusios jo lūpos, numanė esąs labai išblyškęs.

– Įsitikinai, kad nesuklydau pasitelkdama pagalbon būtent tave? Tu jam patinki. Džekas vienaip ar kitaip tikrai būtų įskėlęs jam norą priešintis.

Deizė, aišku, pažvelgė į jį ir Diarui netgi pasirodė, kad jos žvilgsnis kokią sekundę per ilgai sustojo ties jo veidu. Bet ji nepratarė nė žodžio.

„Tik jau nesakyk, kad jis tuojau susmuks nualpęs, – tarė Deizė sau. – Tasai pasigailėtinas žmogelis praradęs bet kokias sąsajas su gyvenimu.“ Bet jis išties stengėsi kaip įmanydamas.

– Neatrodo, kad katinas ką nors jaustų, – pasakė jis.

– Ne, baiminuosi, kad jis vis tiek neišgyvens.

– Bet jis juk murkia.

– Prašau, gal prilaikytum jį? Tai jau paskutinė injekcija.

Diaras troško kalbėti, kaip nors nukreipti mintis nuo kvaitinančio pykinimo, nuo to, kas vyko ant lovos tiesiog jam po nosimi. Bet taip ir nesugalvojo, ką galėtų pasakyti, tad nė neprasižiojo. Katinas vos vos krustelėjo. Deizė išsitiesė ir kaip tik tą akimirką iš lauko atsklido duslus triokštelėjimas, lyg kas būtų nulūžę, o paskui kažkas sunkus tvojosi į žemę tamsoje. Šeimininkė ir svečias susižvalgė. Deizė padėjo švirkštą ant stalo.

– Žinau, kas tai. Išvirto kažkuris eukaliptas. Dievulėliau, na ir naktelė! – ji net neslėpė susižavėjimo.

Juodu uždarė duris ir nuskubėjo žemyn. Svetainėje nebuvo nė gyvos dvasios.

– Kaip kažin ką bus išėję laukan pasižiūrėti. Eime į biblioteką. Ten židinio trauka kur kas geresnė. Šitas rūksta.

Biblioteka buvo nedidelė ir jauki, židinyje spragsėjo degančios malkos. Deizė nuspaudė mygtuką sienoje ir juodu susėdo ant sofos. Ji susimąsčiusi pažvelgė į jį.

– Džekas sakė man, kad tu atvažiuoji, bet man, tiesą sakant, nė į galvą neatėjo, kad iš tikrųjų atvyksi čionai.

– Kodėl? – Diaras jautėsi jau kiek geriau.

– Na, pats žinai, kaip būna. Sugalvoti gali ką panorėjęs, bet tokie dalykai paprastai nesusiklosto. Sumanymas, regis, pribloškiamai puikus, o štai įgyvendinti jį pritrūksta parako. Ir dar, žinoma, niekaip

nesuprantu, kuriems galams Džekui toje jo kontorėlėje prisireikė dar vieno žmogaus.

– Nori pasakyti, jam klojasi ne taip jau sklandžiai? – paklausė Diaras stengdamasis, kad balsas skambėtų ramiai.

Ji delnu palietė jo ranką ir nusijuokė. Vėl prašneko prislopintu balsu, lyg patikėdama gana gėdingą paslaptį:

– Mielasis, jei manai, kad čia jis užsidirba bent priešpiečiams, skaudžiai klysti.

Ji net pernelyg įdėmiai žvelgė jam į veidą, stengdamasi įžiūrėti pasakytų žodžių poveikį. Diaras neleido sau reaguoti. Jautė, kaip pila karštis, bet neprasižiojo. Įėjo Hugas, nešinas padėklu, prikrautu butelių ir taurių. Abu panoro taurelės brendžio; Hugas paliko padėklą ant staliuko prie Diaro alkūnės ir pasišalino.

Deizė vis dar žiūrėjo į jį.

– Štai kaip, vadinasi, jam sekasi ne kažin kaip, – sumurmėjo jis. Tegul jį galas, jeigu leptelės kaip tik tai, ko ji (tuo jis nėmaž neabejojo) laukė: „Tai kaip jis išvis išsiverčia?“

– Tai jau tikrai. Jo verslas niekad ir nebuvo sėkmingas.

– Apgailestauju, – pareiškė Diaras.

– Be reikalo. Drįstu tvirtinti: jeigu jam klotųsi puikiai, jis niekada nebūtų kvietęs tavęs atvažiuoti. Užsigriebtų tiek, su kiek įstengtų susidoroti pats. Beje, manau, kad tu jam reikalingesnis, nei tau atrodo.

Diaro veide pasirodė nuostaba.

– Štai *šito* visiškai nesuprantu.

Deizę jo suglumimas, regis, pradžiugino.

– Tanžeras, Tanžeras, – sumurmėjo ji. – Suprasi, ir net labai greitai, meiluti.

Iš koridoriaus atsklido balsai.

– Manau, kad pasigesi skaitymo, – kalbėjo ji. – Gali nesivaržydamas skolintis iš čia bet kokias knygas, kokios tik tave domina. Žinoma, yra ir knygų platinimo biblioteka, kurią išlaiko Amerikos pasiuntinybė. Beje, kur kas geresnė už anglų biblioteką. Bet praeina ištisi šimtmečiai, kol juos pasiekia naujos knygos.

– Nesu didelis mėgėjas skaityti, – prisipažino Diaras.

– Bet, mano mielas ėryti, ką gi tu veiksi ištisas dienas? Mirtinai nusinuobodžiavęs galbūt panorėsi prasiblaškyti.

– Na jau. Džekas...

– Štai tuo tai abejoju, – nutraukė ji. – Manau, kiekvieną mielą dieną nuo labo ryto iki pat vėlumos sėdėsi vienas pats.

Balsų jau nebebuvo girdėti.

– Jie bus nuėję į virtuvę, – spėjo Deizė.

Diaras išsitraukė pakelį cigarečių, pasiūlė jai.

– Ne, ačiū. Turiu savo. Klausyk, nejuokauju: net nenumanau, ką tu veiksi ištisas dienas.

Ji pasigraibė rankinėje, išsitraukė mažučiuką auksinį portsigarą.

– Juk aš tikriausiai turėsiu į valias darbo, – atsiliepė Diaras; jis suskubo prikišti degtuko liepsnelę prie jos cigaretės anksčiau, nei ji paėmė žiebtuvėlį.

Deizė staiga nusijuokė, užpūtė liepsnelę ir sugriebė Diaro ranką su visu degtuku tarp pirštų.

– Nagi, leisk pažiūrėti tavo ranką, – pasiūlė išpūsdama dūmus.

Diaras kiek susikaustęs atkišo delną.

– Atsipalaiduok! – paliepė ji, prisitraukdama jo ranką arčiau veido.

– Darbas! – nusišaipė. – Čia nematau jo nė ženklo, mano brangusis pone Diarai!

Jis užkaito.

– Vadinasi, delnas meluoja. Aš daugiau niekada nieko ir neveikiau, vien tik dirbau.

– O, kiurksojai prie langelio banke – taip, galbūt, bet toks darbas įsirėžęs taip nežymiai, kad net neįžiūrėsi, – ji įdėmiai apžiūrinėjo jo delną, spūsčiodama pirštų galiukais. – Ne. Nematau jokio ženklo, kuris bylotų apie darbą. Tiesą sakant, išvis nematau jokių ženklų. Šitokio tuščio delno kaip gyva nesu regėjusi. Baugoka, – ji pakėlė galvą ir pažvelgė į jį.

Dabar jau jis nusijuokė.

– Aha, įklimpai, ar ne?

– Visai ne. Amerikoje gyvenau pakankamai ilgai, kad amerikietiškų delnų prisižiūrėčiau į valias. Galiu pasakyti tik tiek: šitas – pats baisiausias.

Diaras apsimetė didžiai pasipiktinęs ir smarkiai trūktelėjęs ištraukė ranką.

– Ką nori tuo pasakyti – pats baisiausias? – sušuko.

Ji pažvelgė į jį su neaprėpiamu rūpesčiu akyse.

– Noriu pasakyti, – paaiškino, – kad tavo gyvenimas tuščias. Jokios stabilios struktūros. Nėra nieko, kas galėtų atstoti tau kokį nors tikslą. Dauguma žmonių laikosi vienokio ar kitokio gyvenimo modelio. Netgi nesąmoningai – tai įdiegta pačioje jų prigimtyje. Tai juos ir gelbsti, laiku sustabdo. Ir jie negali nieko sau padaryti. O štai tu – saugus nuo tokio išgelbėjimo.

– Žodžiu, unikalus egzempliorius, tiesa?

– Tam tikra prasme.

Ji akimirksnį įdėmiai žvilgsniu tyrinėjo jo veidą.

– Kaip keista... – negarsiai sumurmėjo. Tokia jo tuštuma jai patiko. Tarytum jis būtų nuogas – nors nepasakytum, kad visai neapsaugotas, tiesiog be drabužių, pasirengęs reaguoti – ir tai jai atrodė patrauklu: vyrai tokie ir turėtų būti. Vis dėlto ji pati nusistebėjo, kad tokios mintys lenda į galvą.

– Kas keista? – paklausė jis. – Kad aš galiu būti unikalus?

Jam buvo aišku, kad ji kalba nuoširdžiai, tikėdama kiekvienu savo žodžiu; dabar visas jos dėmesys buvo skirtas jam ir tai glostė širdį – kaip tik dėl to Diaras buvo pasiruošęs, jeigu prireiktų, netgi ginčytis, kad tik tai truktų kuo ilgiau.

– Taip.

– Niekad gyvenime netikėjau visokiais astrologiniais paistalais ar chiromantija, – pareiškė jis. – Viskas tiesiog šakėmis ant vandens rašyta.

Ji neatsakė, tad jis kalbėjo toliau:

– Kol kas palikime ramybėje delnus ir pažvelkime į asmenybes, – brendis sušildė Diarą, jo jau toli gražu nebepykino. – Nori pasakyti, kad, tavo nuomone, kiekvieno individualaus žmogaus gyvenimas – vis kitoks, pasak tavęs, klostosi pagal kažkokį asmeninį modelį?

– Taip, žinoma.

– Bet šitaip juk negali būti! – sušuko jis. – Tai prieštarauja sveikam protui. Tu tik apsidairyk aplinkui. Jokios masinės produkcijos nėra ko net lyginti su ta, kuri prištampuoja žmonių: visus – pagal tą patį pavyzdį, metai po metų, šimtmečiai po šimtmečio; visi jie panašūs, visada – ta pati asmenybė, – jis pasijuto šiek tiek pakylėtas

savo paties balso skambesio. – Gali netgi sakyti, kad pasaulyje tėra viena asmenybė, aprėpianti mus visus.

Deizė valandėlę tylėjo, paskui mestelėjo:

– Tauškalai.

Tai, ką jis kalbėjo, ją lyg šiek tiek suerzino. Deizė susimąstė kodėl: nejaugi ją piktina, kad jis išvis ryžosi žodžiais išreikšti, ką mano? Vis dėlto vargu ar priežastis – būtent ta.

– Sakyk, meiluti, – prašneko vėl kuo taikiau, – o ko tu iš tiesų nori iš gyvenimo?

– Sunkus klausimas, – lėtai atsakė jis. Deizė viena paprasta fraze nutupdė jį iš padebesių.

– Tikriausiai norėčiau jausti, kad ką nors iš jo gaunu.

Ji ėmė stigti kantrybės.

– Tai ne atsakymas. Jis nieko nereiškia.

– Tikriausiai noriu jausti, kad esu gyvas. Tai daugmaž ir viskas.

– Viešpatie aukščiausias! Šliūkštelėk man dar brendžio.

Toliau šios temos jie nebeplėtojo, ėmė kalbėti apie audrą ir išvis – apie klimatą. Diaras mąstė, kad į Deizės klausimą galbūt reikėjo atsakyti kaip nors kitaip, lepteléti, kas tik šaus į galvą: pinigų, laimės, sveikatos – užuot bandžius išsakyti, ką mano iš tikrųjų. Tarsi antrindamas šioms mintims prieš akis iškilo viešbučio „De la Playa“ numerio vaizdinys, su visa dėmėta lovatiese ir gurguliuojančia praustuve.

„Jis nieko neturi, jis nieko nenori, jis pats – niekas“, – galvojo Deizė. Regis, turėtų būti jo gaila, bet nežinia kodėl, jis nežadino jos širdyje jokio gailesčio, veikiau šiokį tokį apmaudą, slopinantį bet kokius kitus jausmus. Galų gale ji atsistojo.

– Reikėtų užmesti akį, ką veikia Luisas ir Džekas.

Vyrai šnekučiavosi svetainėje – ten juos ir aptiko.

– Kurį eukaliptą išvertė? – paklausė Deizė. – Žinau, kad virto eukaliptas.

Markizas suraukė antakius.

– Didįjį, tą, kur auga prie vartų. Tiesa, viso medžio neišvertė, tik nulaužė šaką. Užtat didelę, tą, kyšojusią virš kelio. Tad kelias dabar užtvertas.

– Ir kaip tie medžiai visada įsigudrina griūti skersai kelią? – pasipiktino Deizė.

– To nežinau, – atsiliepė Vilkoksas. – Užtat žinau, kad įklimpau iki ausų. Kaip aš dabar iš čia išsikapstysiu?

Ji nerūpestingai nusijuokė.

– Judu su ponu Diaru, – prašneko pabrėžtinai aiškiai tardama žodžius, – pernakvosite čia, o rytą išsikviesite taksi. Štai kaip viskas paprasta.

– Apie tai negali būti nė kalbos, – suirzo Vilkoksas.

– Patikėkite: dabar ir dar tokiu oru nė vienas taksi čionai nevažiuos. Manau, tai savaime aišku. O jeigu sumanysite žingsniuoti pėstute, neužmirškite, kad įveikti teks aštuonis kilometrus.

Į tai Vilkoksas nebeturėjo ką atsakyti.

– Kambarių čia – į valias, mes visuomet pasiruošę tokiems netikėtumams. Nagi, baik šiauštis, verčiau įpiltum man viskio su sodos vandeniu, – ji atsigręžė į Diarą ir suspindo šypsena.

Paruošęs gėrimo šeimininkei, Vilkoksas nedaugiažodžiaudamas paklausė:

– O tau, Diarai? To paties?

Diaras skubomis dirstelėjo į jį, jam pasirodė, kad bičiulis susierzinęs.

– Taip, prašyčiau.

Vilkoksas net neatsigręždamas atkišo jam taurę.

„Priežastį įspėti nesunku, – dingtelėjo Diarui. – Pabūgo, kad aš jau būsiu susičiulbėjęs su ja."

Jie šnekučiavosi apie namą.

– Būtinai turite apsilankyti saulėtą dieną, parodysiu jums rožyną, – kalbėjo Deizė. – Mūsų rožynas – tiesiog dieviškas.

– Jei ką tau iš tikrųjų reikia pamatyti, tai stiklinį miegamąjį, – tarė Vilkoksas Diarui; atsilošęs krėsle jis užvertė galvą į lubas ir nusižiovavo. – O gal jau matei?

Markizas nesmagiai sukiksėjo.

– Ne, dar nematė, – atsakė Deizė. Pakilo, suspaudė Diarui ranką. – Eime, pasižiūrėsi. Tikrai puiki proga. O Džekas su Luisu galės ramiai aptarti šios savaitės bankrotus.

Miegamasis Diarui priminė milžinišką apskritą šiltnamį. Jis neiškentė nepabrūžavęs kojomis zebrų kailių, šen ten išmėtytų ant spindinčių juodo marmuro grindų. Lova buvo nepaprastai plati ir žema; sunki balta satininė lovatiesė atitraukta iki pusės, antklodės kraštas atverstas. Visas kambarys buvo tarytum išraiška įžūlaus nepaklusnumo stichijai, siaučiančiai kitapus stiklinių sienų; Diaras pasijuto labai nesmagiai.

– Manding, bet kas iš lauko gali spoksoti, kas dedasi viduje, – ryžosi prasižioti.

– Gal ir taip – jei jo akys tokios, kad įžiūri mus nuo Ispanijos krantų.

Ji sustojo prie stiklo sienos, žvelgdama į tamsos užklotas bangas, dūžtančias į uolas apačioje.

– Tai mano mėgstamiausias kambarys, – pratarė. – Negaliu gyventi be jūros, niekada negalėjau. Aš – tarytum koks jūrininkas. Man atrodo savaime suprantama, kad sūrus vanduo – natūrali Žemės danga. Ir man tiesiog būtina ją matyti. Visuomet, – ji giliai įkvėpė.

„Ką dar visa *tai* reiškia?“ – šmėkštelėjo jam.

– Nuostabus kambarys, – įvertino balsu.

– Apačioje, sode, auga apelsinmedžiai. Aš šiuos namus vadinu hesperidėmis, nes kaip tik čia, į šito kalno šlaitus, Heraklis neva keliavęs vogti auksinių obuolių.

– Iš tikrųjų?

Jis labai stengėsi pasirodyti priblokštas ir susidomėjęs. Nuo pat pirmojo viskio gurkšnio jautėsi mieguistas. Jam rodėsi, kad bet kurią akimirką laiptuose gali pasigirsti Vilkokso ir markizo žingsniai, o kai jie užlips čionai, juodu su Deize nieku gyvu neturėtų būti užklupti šitaip stovintys čia, jos miegamajame, kažkaip absurdiškai sutrikę, kone nedrąsūs. Diaras pastebėjo, kaip ji stengiasi pažaboti žiovulį. Šiaip ar taip, ji visiškai nenorėjo rodyti jam šito kambario. Ir atsivedė jį čia tik tam, kad pakutentų nervus Vilkoksui – toks, matyt, buvo kažkoks slaptas jųdviejų žaidimas. Diarui dingtelėjo, kad būtų visai smagu pažaisti, neva mėginąs suktis apie ją, ir įsitikinti, iš kurios pusės vėjas pučia. Bet jis nenutuokė net kaip pradėti, Deizė jį šiek tiek gniuždė. Tarkime, jis mestelėtų: „Išties didelė lova vienam ir dar smulkiam žmogui!“ O ji tikriausiai atremtų: „Čia miegame mudu

su Luisu, mano mielas!" Kad ir ką jis sakytų ar darytų, ji veikiausiai tik pasijuoktų.

– Žinau, ką galvoji, – tarė ji ir jis vos nekrūptelėjo. – Juk tu jau snūduriuoji stovėdamas, vargšeli. Norėtum griūti į lovą.

– O... – prasižiojo jis. – Na...

Netikėtai į kambarį įpuolė jaunyva moteriškė ir tarpdury šūktelėjo:

– *On peut entrer?**

Jos drabužiai buvo permerkti iki siūlo galo, veidas blykčiojo lietaus lašais. Abi su Deize įsitraukė į gyvą pokalbį prancūziškai, protarpiais vieną kitą nuotrupą mestelėdamos ir Diarui. Moteris buvo Deizės sekretorė, ji ką tik grįžusi iš šokių, taksi niekaip negalėjęs pravažiuoti – buvęs priverstas sustoti prie išvirtusio medžio, bet taksistas buvęs toks malonus, kad palydėjęs ją iki namų, o dabar sėdintis apačioje – jį pavaišino taurele konjako. Ji kiaurai permirkusi ir gal kam nors reikia taksi?

– Aišku, kad reikia – mums! – sušuko Diaras kur kas guviau, nei būtų buvę mandagu. Tuojau pat susigėdo ir kliūvančiu liežuviu suskato berti padėkas bei atsiprašymus.

– Tučtuojau bėk žemyn, mielasis. Nestabčiok palinkėti labos nakties. Skubinkis! Paskambinsiu tau rytoj į biurą. Noriu apie šį tą su tavimi pasikalbėti.

Jis nedelsdamas atsisveikino ir pasileido laiptais žemyn. Pusiaukelėje susidūrė su markizu.

– Džekas laukia tavęs lauke. Labos nakties, seni, – pasakė markizas net nesustojęs. Kai užlipo į viršų, Deizė vieną po kitos užpūtinėjo žvakes sieniniuose laikikliuose.

– *Estamos salvados***, – ištarė ji nežiūrėdama į vyrą.

– *Qué gentuza más aburrida****, – atsiduso markizas.

Deizė metodiškai tęsė darbą: kruopščiai užpūsdavo kiekvieną žvakę, apdairiai užkišusi delną tarp liepsnelės ir sienos. Ją apniko jausmas, kad vakaras susiklostė kažkaip ne taip, kaip reikėjo, bet kurią akimirką viskas ėmė slysti kreivomis vėžėmis, pati negalėjo suvokti.

* Galima įeiti? *(Pranc.)*

** Mes išgelbėti (*isp.*).

*** Kokie bjaurūs žmonės (*isp.*).

Nirtulingas vėjas vertė iš kojų, vos peržengus slenkstį, iki automobilio vyrai yrėsi kaip išmanydami. Perropojo po vienu didžiulės šakos, įstrižai užtvėrusios kelią, galu. Taksistas ne be vargo apsisuko; kartą automobilio galu bakstelėjo į tvorą ir išsiplūdo. Kai galiausiai išvažiavo į kalno šlaitu vingiuojantį tamsų kelią ir lėtai pajudėjo žemyn, Vilkoksas paklausė:

– Na kaip, pamatei miegamąjį?

– Taip.

– Vadinasi, jau matei viską. Gali ramiai sau grįžti į Niujorką. Tanžere nebėra tau jokių paslapčių.

Diaras nesmagiai nusijuokė. Ir po geros pauzės paklausė:

– Kokie rytdienos planai? Gal man ateiti į biurą?

Vilkoksas prisidegė cigaretę.

– Ak taip, gali užbėgti vakarop, vėlyvą popietę.

Diarui širdis nusirito į kulnus. Paskui siūbtelėjo pyktis. „Po galais, juk jis puikiausiai žino, kad aš noriu tuojau pat pradėti dirbti. Štai ir žaidžia katę ir pelę“, – pagalvojo, bet nutylėjo.

Kai pasiekė miestą, Vilkoksas šūktelėjo: „Atlantida!“ Taksi pasuko į dešinę, užkopė vingiuota gatvele ir sustojo prie didelių durų.

– Štai penkiasdešimt pesetų, – tarė Vilkoksas, spausdamas Diarui į saują kelis banknotus. – Mano dalis.

– Gerai, – atsakė Diaras. – Ačiū.

– Labos nakties.

– Labanakt.

Vairuotojas atsigręžė ir klausiamai pažvelgė į jį.

– Palūkėk minutę, – pasakė Diaras, žodžius patvirtindamas mostais. Jis vis dar matė Vilkoksą vestibiulyje. Kai šis pagaliau dingo iš akių, Diaras sumokėjo taksistui, išlipo iš automobilio ir pėsčias patraukė kalvos šlaitu žemyn, lietus skalavo jam nugarą. Gatvėje nebuvo matyti nė gyvos dvasios. Diaras jautėsi maloniai apsvaigęs, bet nė kiek ne mieguistas. Žingsniuodamas murmėjo sau po nosimi:

– Vakarop. Vėlyvą popietę. Ak taip, gali užbėgti, būtinai. Tiesiog žavumėlis. Ir dar toks nuostabus oras.

Jis išniro į aikštę, kur eile išsirikiavę taksi laukė keleivių. Netgi per audrą, net tokią vėlyvą valandą taksistai atpažino nevietinį.

– Ei, čionai!

– Džoni, taksi?

Diaras, nekreipdamas į juos dėmesio, šmurkštelėjo į siaurą skersgatvį. Jautėsi beveik lyg pasroviui einąs sravaus upokšnio dugnu: vanduo sėmė batus, vietomis netgi dar aukščiau. Diaras pasilenkė, atsiraitojo kelnes ir nudrožė toliau. Mintys nuplaukė kita linkme. Netrukus jis jau patyliukais kikeno, o sykį net ištarė balsu:

– Auksiniai obuoliai, o kad mane šikantį sutrauktų!

III

Tamis niršo – įpykino jį žmona: jai iš nosies pasipylė kraujas ir dabar ji blaškėsi po vidinį kiemelį, varvindama raudonus lašus visur, kur pakliuvo. Jis paliepė jai pasiimti drėgną skudurėlį ir bent pamėginti sustabdyti kraujavimą, bet persigandusi žmona jo, regis, net negirdėjo, tik vaikščiojo pirmyn atgal palenkusi galvą. Viduje, prie pat durų, mirgėjo žibalinė lempa; tysodamas ant čiužinio, Tamis matė tiesiog prieš akis vis prašiūruojančias chna išdažytas žmonos pėdas sunkiais žiedais apmaustytomis čiurnomis. Be pertrūkio merkė lietus, bet ji, atrodė, nepastebi netgi to.

Štai tau pati bjauriausia vedybinio gyvenimo blogybė, su kuria grumtis gali nebent tas, kas turi pinigų: vyriškis niekada negali pabūti savo namuose vienas, priešais be paliovos šmėžuoja moters kūnas; Tamis šito jau buvo sotus iki kaklo ir nėmaž nepageidavo, kad tai jam dar ir nuolatos primintų.

– *Yah latif!** – sukriokė. – Bent uždarytum duris!

Kitame kambaryje pravirko kūdikis. Tamis kelias sekundes palūkėjo: ką dabar darys Kinza? Bet ji nei durų uždarė, nei ėjo raminti sūnaus.

– Eik, pažiūrėk, ko jis nori! – užkaukė Tamis. Paskui jau tik suaimanavo: „*Al-lah!*“, užsivertė ant pilvo pagalvę, apglėbė ją abiem rankomis ir sunėrė pirštus – vylėsi, gal dar pavyks nusnūsti pokaičio. Jei ne sūnus, mąstė jis, tuojau pat išgrūsčiau ją ten, kur ir vie-

* Didis Dieve! *(Arab.)*

ta – į Rifą, atgal pas tėvus. Tai mažų mažiausiai galėtų būti pirmas žingsnis susitaikyti su broliais, galbūt šie vėl jį priglaustų ir leistų gyventi kartu.

Jam visuomet atrodė, kad Abdelmalekas ir Hasanas su juo pasielgė labai neteisingai, užgrobdami visą namą, o jį išgrūsdami į gatvę. Tamis buvo jauniausias, tad nė neturėjo kitos išeities, tik paklusti jų valiai. Tik, žinoma, nė nemėgino slėpti nuoskaudos. Jis – kas jam buvo labai būdinga – tuojau nutarė, kad šitaip jie pasielgė skatinami vien gryniausios pagiežos, ir kaip tik ši prielaida lėmė tolesnį jo elgesį. Jo nusižengimas buvo neatleistinas: Tamis paleido liežuvį, apkalbėjo brolius visiems, kas netingėjo klausytis, be paliovos skundėsi, kokie tie esą šykštuoliai ir ištvirkėliai; dėl šitokio akmens užantyje ilgainiui sutrūkinėjo iš esmės bet kokie ryšiai su visais vaikystės draugais. Visi žinojo, kad jis geria, kad įjunko būdamas vos penkiolikos metų; Tanžero aukštesniosios klasės musulmonų bendruomenėje tokia kliautis tradiciškai buvo palaikyta pakankamai rimtu pagrindu išprašyti jį iš Beidaujų šeimos namų, bet vien tai savaime dar nebūtų paakinę draugų nusigręžti nuo jo. Visa bėda, kad Tamis tiesiog genialiai sugebėjo prisidaryti bėdų; beveik galėjai pamanyti, kad jis su kažkokiu karčiu, iškrypėlišku džiugesiu nukerta saitus su bet kuo, ką pažinojo visą gyvenimą, pats save gramzdina į varganą ir apgailėtiną būvį. Kad ir ta neapgalvota santuoka su beraštė kalniete – be jokios abejonės, mergaitę jis vedė tik apakintas keršto broliams troškimo. Argi ne puikiai iš jų pasityčiojo, kai išsinuomojo skurdų namelį Emsale, kur gyveno vien tik juodadarbiai ir tarnai? Maža to, kad buvo įjunkęs į alkoholį, dabar jis pradėjo gurkšnoti viešai, Zocco Chico aikštės kavinių terasose. Broliai netgi girdėjo šnekant – nors ir negalėjo žinoti, kiek pagrįsti tokie gandai, – kad Tamis, kur buvęs, kur nebuvęs, vis važinėjąs traukiniu į Kasablanką, o tokios kelionės paprastai reikšdavo viena: vienokios ar kitokios kontrabandos gabenimą.

Pastaruoju metu Tamis bendravo tik su tais, su kuriais draugystę užmezgė neseniai, ir šitie ryšiai anaiptol nebuvo itin tvirti. Du iš naujųjų jo draugų buvo prancūzų licėjaus dėstytojai, aršūs nacionalistai, pokalbiuose niekad nepraleidžiantys progos įgelti prancūzams: pliekdavo juos negailestingai ir vis švaistydavosi tokiomis

frazėmis kaip „imperialistų dominavimas“, „panislaminė kultūra“ ar „autonomija“. Jų apmaudas ir nuožmus pasipiktinimas neteisėtu vyriausybės piktnaudžiavimu kliudė užuojautos stygą Tamio širdyje; jis jautėsi esąs vienas iš jų, nors pats dorai nesuprato, apie ką tie šneka. Kaip tik jie pakišo jam mintį nuolat važinėti į Prancūzų zoną ir atgal – ir (mat tai buvo šventa teisybė: Tamis iki ausų buvo pasinėręs į smulkiosios kontrabandos verslą) pergabenti tušinukų ar rankinių laikrodžių krovinį, ką ten buvo galima pelningai parduoti. Kiekvienas frankas, išplėštas prancūzų muitinei iš gerklės, tikino jie, yra dar viena vinis į prancūzų ekonomikos karstą; galiausiai neišvengiamai atsitiks taip, kad Jubero Liotė* sekėjams teks nešdintis iš Maroko. Vienas kitas tūkstantis frankų, kuriais į kelionės pabaigą papilnėdavo piniginė, buvo neką mažiau malonus priedėlis.

Dar vienas Tamio draugas buvo municipaliteto valdininkas. Šis irgi pritarė kontrabandos gabenimui, tik jo argumentai buvo moralinio pobūdžio: pasak jo, esą labai svarbu garsiai skelbti vieningą Maroką ir nieku gyvu nepripažinti trijų zonų, į kurias jį savavališkai padalijo europiečiai. Susidūrus su europiečiais, tvirtino jis, labai svarbu sėti chaosą jų pačių institucijose ir gluminti juos mūsų neva neprotingu elgesiu. Savo ruožtu musulmonus reikia priversti sąmoningai suvokti savo gėdą ir skausmą. Jis dažnai važinėdavo į Rabatą aplankyti artimųjų ir visuomet veždavosi glėbį bananų, kurie Tanžere buvo gerokai pigesni. Kai traukinys atvykdavo į Suk el Arbą, muitinės pareigūnai neišvengiamai prisikabindavo prie tų bananų, o juos vežantis žmogus pratrūkdavo visa gerkle plyšoti, neva vaisius vežąs savo sergančiam vaikui. Pareigūnai iškart pastebėdavo vis labiau augantį vietos keleivių susidomėjimą įvykiu, tad pritildavo ir kaip įmanydami stengdavosi, kad kivirčas vyktų kuo draugiškiau ir kad pasiektų kuo mažiau ausų. Tačiau žmogus, kuris prancūziškai kalbėjo nepriekaištingai, ginčydavosi mandagiai, be jokių užgaulių, užtat labai garsiai. Kartais ateidavo tokia akimirka, kai jau atrodydavo, jog muitininkai numos ranka ir leis vežtis bananus, kad tik jį numaldytų, bet tuomet jis į savo prakalbą lyg netyčia įpindavo kokį nelabai reikšmingą, užtat neabejotinai įžeidžiamą žodelį, tokį, kurio

* Juberas Liotė (Hubert Lyautey) (1854–1934) – prancūzų armijos generolas, pirmasis generolas rezidentas Maroke (1912–1925).

tulžies kiti keleiviai net nepajustų, bet kuris garantuotai uždūkintų prancūzus. Tada jau šie pareikalaudavo tučtuojau atiduoti bananus. Bananų savininkas tuomet žaibiškai apsispręsdavo: niekam nekildavo įtarimų, jog tai tik vaidyba – iškeldavo kekę ir kibdavo vieną po kito skabyti vaisius, skardžiu balsu kviesdamas ketvirtosios klasės keleivius (dauguma šių dažniausiai būdavo paprasti berberai) jų valgyti. Čia pat liūdnai pareikšdavo, kad jeigu jo sergančiam sūnui nelemta paragauti bananų, verčiau išdalysiąs juos savo tautiečiams. Baigdavosi tuo, kad visas būrys – gal keturiasdešimt ar penkiasdešimt baltarūbių žmogystų – sutūpę perone kirsdavo bananus, linguodavo galvas, gailėdamiesi sergančio vaiko tėvo, ir didžiulėmis kaltinančiomis akimis varstydavo prancūzus. Visa nelaimė, muitinės pareigūnų skaičius nebuvo neribotas. Į spąstus įkliuvo jie visi ir ne po vieną kartą, tad galiausiai net pernelyg gerai įsiminė valdininką, ir kai šis pastarąjį kartą važiavo įprastu maršrutu, atkakliai apsimetė išvis nematą jokių bananų. Išklausęs šią istoriją, Tamis pasitikslino:

– Vadinasi, taip ir nuvažiavai į Rabatą su visais bananais?

– Taip, – kiek prislėgtas patvirtino bičiulis.

– Juk tai nuostabu! – entuziastingai šūktelėjo Tamis.

Valdininkas pažvelgė į jį.

– Na, žinoma! – neatlyžo Tamis. – Tu pažeidei įstatymą. Ir jie tai žinojo. Bet nesiryžo nieko imtis. Tu laimėjai.

– Na taip, tikriausiai tavo tiesa, – valandėlę patylėjęs nusileido pašnekovas, nors toli gražu nebuvo tvirtai įsitikinęs, kad Tamis išvis suprato, ką visa tai reiškia.

Tamis atsimerkė. Snūduriavo vos penkias minutes, nors jam atrodė, kad praslinko visa valanda ar dar daugiau. Žmona buvo išsinešusi lempą, tad kambarys skendėjo tamsoje. Durys į vidinį kiemą liko atviros, Tamis girdėjo, kaip į plyteles tyška lietaus čiurkšlės. Ne iš karto suvokė, kad kūdikis vis dar niauzgia – giliai ir slopiai.

– *Inaal din...** – sušnypštė persiutęs Tamis sau po nosimi. Pašoko tamsoje, kojomis susirado šlepetes, apsiavė ir kliuvinėdamas iššlepsėjo į šlapumą.

* Kad tave prakeiksmas... (*Arab.*)

Lempa mirkčiojo kitame kambaryje. Kinza jau buvo paėmusi kūdikį, kažkaip nevikriai laikė rankose, ruošdamasi žindyti. Kraujas vis dar sroveno jos veidu ir lėtai, ritmingai varvėjo nuo smakro. Aplašėjo ir kūdikio vystyklai. Tamis žingtelėjo artyn. Pastebėjo, kaip vienas lašas užtiško kūdikiui ant veido, prie pat viršutinės lūpos. Iš mažylio burnos atsargiai išniro liežuviukas, lyžtelėjo. Tamis jau nebesitvėrė pykčiu.

– *Hachouma*!* – sustūgo išplėšdamas kūdikį motinai iš rankų ir atitraukdamas, kad ji nebegalėtų pasiekti; vaikas dabar jau klykė visa gerkle. Tamis atsargiai paguldė sūnų ant grindų, rado seną nosinę, pastovėjo valandėlę tarpdury, iškišęs ranką į lietų, tada sviedė įmirkusį skarmalą žmonai. Jos kraujo buvo pritaškyta visur: ant demblių, ant pagalvėlių, ant grindų, ant arbatos staliuko ir žalvarinio padėklo; Tamis net nusipurtė iš pasibjaurėjimo išvydęs kelis raudonus lašus netgi arbatos stiklinėlėje. Jis stvėrė indą ir trenkė laukan, girdėjo, kaip stiklinė sudužo, sužvangėjo šukės. Tamis nieko kita netroško, tik nešdintis iš namų. Atrodė, kad lietus smarkėja. „Juo blogiau!“ – burbtelėjo pats sau. Vis tiek kur nors trauksiąs. Nusikabino nuo vinies lietpaltį, apsiavė batus ir netaręs nė žodžio išėjo į gatvę. Tik tada, kai užtrenkė paskui save duris, pastebėjo, kad liūčiai talkina ir nuožmus vėjas.

Buvo vėlu. Retsykiais Tamis prasilenkdavo su vienu kitu skubriai žingsniuojančiu žmogumi: veidas pridengtas dželabos gobtuvu, galva palenkta, žvilgsnis įsmeigtas į žemę. Emsalos gatvės buvo negrįstos, kojos klimpo į dumblino vandens srovę – ir šitaip iki pat bulvaro. Čia talžomas lietaus atsargiai slinko vienišas automobilis, be perstojo kriokė garso signalas.

Tamis išniro į Prancūzijos aikštę, praėjo po žemomis, nusvirusiomis ąžuolų, augančių priešais Prancūzijos konsulatą, šakomis. „Café de Paris“ nedirbo. Kaip ir „Brasserie de France“. Miestas buvo lyg išmiręs, Pastero bulvaras virtęs tik dviem tolumoje susiliejančiomis blausių švieselių eilėmis, pradingstančiomis naktyje. Kaip tai būdinga europiečiams, galvojo Tamis. Jie netenka drąsos ir meta į šalį visus planus tą pat akimirką, kai tik iškyla pavojus sušlapti. Jie

* Gėda! *(Arab.)*

labiau apdairūs nei aistringi, jų baimės nustelbia troškimus. Dauguma iš tiesų nieko nė netrokšta, vien tiktai kalti pinigus, o juk tai – paprasčiausias įprotis, ne daugiau. O sykį susišlavę gražaus pinigo, jie, regis, niekad neišleidžia uždarbio kokiam nors nusižiūrėtam daiktui nusipirkti ar kokiam kitam konkrečiam tikslui. Tai Tamiui buvo be galo sunku suprasti. Jis visada tiksliai žinodavo, ko norįs, visada – taip pat, kaip ir visi jo tautiečiai. Daugelis tetroško turėti tris avinus, kuriuos galėtų nusmeigti per *Aïd el Kebir** šventę, taip pat pripirkti naujų drabužių visai šeimai per *Mouloud*** bei *Aïd es Seghir**** šventes. Lyg ir ne kažin kokie, užtat labai konkretūs troškimai – ir daugelis nėrėsi iš kailio, kad tik juos įgyvendintų. Vis dėlto bet kokią Tamio mintį apie eilinius marokiečius neišvengiamai atmiešdavo panieka. Susidūręs su jų tamsumu ir atsilikimu, jis kaipmat pristigdavo kantrybės; jei jis vienu atsikvėpimu išplūsdavo europiečius, kitu išvainodavo marokiečius. Kliūdavo visiems iš eilės, bet tik todėl, kad užvis labiausiai jis neapkentė savęs. Laimė, pats šito nežinojo. Jo svajonė buvo įsitaisyti nediduką greitaeigį katerį: šitoks laivelis buvo būtinybė tam, kas svajojo sėkmingai verstis kontrabanda.

Užtat dabar jo noras buvo paprastesnis: nusigauti iki kavinės „Tingis“ Zocco Chico aikštėje ir išgerti kavos su konjaku. Pasukęs į Siaghines gatvę, sparčiai nužingsniavo žemyn pro pinigų keitėjų kioskelius, pro ispanų bažnyčią ir prekybos centrą „Galeries Lafayette“ Priekyje jau vėrėsi nedidelė aikštė; ryški žibalinių lempų šviesa liejosi į ją iš kavinių iš visų keturių pusių. Kad ir koks būtų dienos ar nakties metas, kavinės čia vis tiek atidarytos ir prisigrūdusios vyrų, ore visada plūduriuodavo monotoniškas balsų gaudesys. Tačiau šiąnakt pokalbių nuotrupas išblaškė įsisukęs vėjas. Tamis laipteliais užkopė į tuščią terasą ir smuko vidun. Išsirinko staliuką

* *Aïd el Kebir* – Aukojimo šventė – religinė, visame pasaulyje švenčiama musulmonų šventė, skirta paminėti įvykiui, kai Ibrahimas, paklusdamas Dievo valiai, sutiko paaukoti savo sūnų Izmaelį, bet Dievas, įsitikinęs Ibrahimo klusnumu, vietoj Izmaelio parūpino kitą auką – aviną.

** *Mouloud* – viena didžiųjų musulmonų švenčių, pranašo Mahometo gimimo dienos minėjimas. Šventė pradedama ypatingais pusryčiais, dieną šeimos vaikšto į svečius, naktį giedamos pranašą šlovinančios giesmės.

*** *Aïd es Seghir* šventė minima ramadano pabaiga: žmonės eina vieni pas kitus į svečius, perka naujų drabužių, vaikai gauna dovanų.

prie lango. Kavinė „Tingis“ buvo iškilusi virš aikštės – iš čia galėjai apžvelgti visus kitus barus. Kažkas ant stalo buvo palikęs beveik pilną pakelį cigarečių „Chesterfields“. Tamis pliaukštelėjo delnais kviesdamas padavėją, nusimetė lietpaltį. Bet ir po šiuo drabužiai nebuvo itin sausi: lietus įsismelkė už apykaklės, o kojos žemiau kelių ir išvis kiaurai permirko.

Atėjo padavėjas. Tamis užsisakė gėrimo.

– Tavo? – paklausė rodydamas cigaretes.

Padavėjas suglumęs apžvelgė kavinę, net kakta susiraukšlėjo, ir galiausiai atsakė, kad, jo manymu, staliukas užimtas. Tą pat akimirką iš tualeto išniro kažkoks žmogus ir patraukė tiesiai Tamio pusėn; šis savo ruožtu ėmė kilti nuo staliuko, ketindamas persėsti kitur. Bet žmogus prisiartinęs sumosavo rankomis, gestais rodydamas, kad Tamis liktų sėdėti.

– Nieko, nieko, – kartojo. – Sėdėk, kur sėdi.

Anglų kalbą Tamis išmoko būdamas dar vaikas, kai to pareikalavo tėvas, pas kurį dažnai svečiuodavosi kilmingi anglai. Tad dabar kalbėjo angliškai beveik laisvai, tik su ryškiu akcentu. Tamis padėkojo nepažįstamajam, paėmė pasiūlytą cigaretę. Ir paklausė:

– Jūs anglas?

Iš tiesų keista: atvykėlis šioje miesto dalyje, tokiu paros metu ir dar – ypač – tokiu oru.

– Ne. Amerikietis.

Tamis nudelbė atvykėlį vertinančiu žvilgsniu ir paklausė, ar šis nebūsiąs iš laivo. Jis trupučiuką sunerimo: žiūrėk, tasai amerikietis dar ims ir paprašys parodyti kelią į kokį artimiausią viešnamį. Tamis nervingai apsidairė, ar kavinėje nėra pažįstamų. Jis nieku gyvu negalėjo leisti, kad pasklistų gandas, neva jis tapęs palydovu: Tanžere nusiristi dar žemiau nebebuvo kur.

Žmogus kiek droviai nusijuokė ir tarė:

– Taip, tikriausiai galima sakyti, kad aš – iš laivo. Tai yra aš atplaukiau laivu. Bet jeigu klausi, ar aš dirbu laive, tuomet atsakymas – ne.

Tamiui akmuo nuo širdies nusirito.

– Apsistojai viešbutyje? – paklausė.

Pašnekovas patvirtino, bet atrodė truputį įsitempęs, tad Tamis, nors ketino, taip ir nebepaklausė kuriame.

– Kiek Tanžere gyventojų? – susidomėjo amerikietis.

Tamis šito nežinojo.

– O ar turistų pastaruoju metu daug atvyksta?

Į šį klausimą Tamis atsakymą žinojo.

– Visai prastai. Po karo išvis niekas nebeatvažiuoja.

– Nagi, išgerkime, – netikėtai pasiūlė amerikietis. – Ei, čionai! – jis atsilošė, per petį dairydamasis padavėjo. – Juk neatsisakysi taurelės, tiesa?

Tamis nesiginčijo.

Pagaliau atvykėlis apdovanojo Tamį neabejotinai šiltu žvilgsniu.

– Juk nemurksosime čia kaip du kelmai pamiškėje. Ko gersi?

Priėjo padavėjas. Tamis vis dar negalėjo nuspręsti, kokios padermės šitas tipas, ką jis pats gali sau leisti.

– O tu? – paklausė.

– „White Horse“.

– Gerai, – sutiko Tamis – jis net nenutuokė, kas tai galėtų būti. – Ir man to paties.

Abu vyrai nužiūrinėjo vienas kitą. Tai buvo tas akimirksnis, kai abu jau buvo pasiruošę pajusti kits kitam prielankumą, bet įsišaknijęs nepasitikėjimas reikalavo pirmiausia rasti tam svarią priežastį.

– Kada atplaukei į Tanžerą? – paklausė Tamis.

– Šįvakar.

– Šįvakar? Pirmą kartą?

– Visiškai teisingai.

Tamis palingavo galvą.

– Vis dėlto kaip nuostabu būti amerikiečiu! – karštai sušuko Tamis.

– Taip, – nesusimąstęs sutiko Diaras, kuriam niekad nė į galvą nešovė svarstyti, ką reikštų būti ne amerikiečiu. Jam visuomet atrodė, kad būti amerikiečiu – savaime suprantama.

Padavėjas atnešė viskio; abu išlenkė, Tamis susiraukė. Diaras užsakė dar po taurelę – Tamis nelabai nuoširdžiai pasisiūlė sumokėti, bet vos Diaras ištarė „ne“, pinigus tučtuojau, nesiginčydamas paslėpė.

– Nieko sau vietelė, nieko sau vietelė! – kartojo Diaras linguodamas galvą. Vidun ką tik buvo įėję du juodabarzdžiai vyrai, galvas

apsivynioję dideliais turkiškais turbanais; kaip ir visi kiti, jie buvo įsitraukę į nenutrūkstamą triukšmingą pokalbį. – Jie šitaip ir sėdi, kalbasi čia ištisą naktį? O apie ką jie šnekasi? Apie ką galima taip ilgai kalbėtis?

– O apie ką žmonės kalbasi Amerikoje? – paklausė Tamis šypsodamasis.

– Baruose daugiausia – apie politiką. Jeigu išvis kalbasi. Dažniausiai tiesiog geria.

– Čia – apie viską: verslą, merginas, politiką, kaimynus. Arba apie tai, apie ką šnekamės mudu.

Diaras išlenkė taurelę.

– O apie ką šnekamės mudu? – pasiteiravo. – Tegul mane griausmas, jei pats žinau.

– Apie juos, – Tamis nusijuokė ir plačiai mostelėjo ranka.

– Nori pasakyti, jie kalba apie mus?

– Bent jau šiek tiek tikriausiai kalba.

– Smaginkitės į sveikatą, draugužiai, – garsiai pasiūlė Diaras, atsigręždamas į kitus. Paskui įsmeigė akis į savo taurelę, įsitikino, kad mato ją neryškiai, – sunku buvo sutelkti žvilgsnį. Kokią sekundę jis užmiršo kur esąs, matė vien tik taurelę – tą pačią taurelę, kuri visąlaik laukė, kada ją pripildys. Jo kojų pirštai rietėsi – pats tikriausias ženklas, kad jis rimtai įkaušęs. „Kažin, kur artimiausia metro stotis?“ – pagalvojo Diaras. Jis patogiai išsipleikė kėdėje, ištiesė kojas ir nusijuokė.

– Dievulėliau! – sušuko. – Kaip aš džiaugiuosi, kad esu čia!

Jis apžvelgė prirūkusį barą, vis dar girdėjo beprasmį balsų šniokštimą ir pajuto, kaip užliejo abejonės banga, bet stengėsi laikytis tvirtai.

– Vienas Dievas težino, kur tasai čia yra, bet jau verčiau būti čia negu ten! – pridūrė primygtinai.

Išgirdęs balsu ištartus savo žodžius, pasijuto tvirčiau; atsilošė, atkragino galvą ir užsižiūrėjo į šešėlius ant aukštų geltonų lubų. Diaras nepastebėjo prastai apsirengusio jaunikaičio sukta išraiška veide – šis, vos įžengęs pro duris, pasuko tiesiai prie jų staliuko.

– Sakau tai visiškai rimtai! – dar pareiškė Diaras staiga išsitiesdamas ir įsistebeilydamas į Tamį, kuris atrodė gerokai išsigandęs.

Diaras suvokė prie stalo esant kažką trečią tik tada, kai Tamis nelabai noromis arabiškai atsakė į šio pasisveikinimą. Pakėlė akis, išvydo jaunikaitį, kažkaip vos vos plėšriai jį nužiūrinėjantį, ir iškart nutarė, kad šitas jam nepatinka.

– Sveiki, misteri, – jaunuolis išsišiepė ir dar taip plačiai, kad buvo puikiai matyti, kurie jo dantys auksiniai, o kurie – ne.

– Sveiki, – abejingai atsakė Diaras.

Tamis kažką suburbuliavo arabiškai; nuskambėjo gana šiurkščiai. Jaunikaitis nekreipė į jį jokio dėmesio, sugraibė kėdę, prisitraukė prie stalo, nė akimirką neatitraukdamas žvilgsnio nuo Diaro.

– Kalbi anglišiai noras gal kietą gerą sulimą, a, misteri?

Tamis susigūžęs apžvelgė barą ir šiek tiek atsipalaidavo įsitikinęs, kad niekas jų staliuko pusėn nespokso.

– Klausyk, – tarė Diaras, – o dabar, būk malonus, viską pakartok iš pradžių, tik neskubėk. Taigi, ką sakei?

Jaunikaitis tik subaltakiavo į jį ir nusispjovė.

– Tu anglišiai nekalbus?

– Šitaip – tikrai ne, drauguži.

– Jis kviečia tave pažiūrėti filmo, – išvertė Tamis. – Bet neik.

– Ką? Tokiu metu? – sušuko Diaras. – Jam tikrai kvankt.

– Taip vėlai todėl, kad tokius filmus draudžia policija, – paaiškino Tamis; jo veido išraiška aiškiai bylojo: jam šlykštu net pagalvoti apie tai.

– Kodėl? O kokie tai filmai? – Diaras jau ir susidomėjo.

– Labai nepadorūs. Na, pats žinai.

Tamis, tai būdinga dažnam arabui, visiškai nesuprato pornografijos paskirties, tad manė, jog policija uždraudė nešvankius filmus todėl, kad jie tam tikruose taškuose klibina krikščioniškosios doktrinos pamatus, o tai savo ruožtu reiškė, jog iš bet kurio krikščionio gali laukti susidomėjimo. Net jei vien tam, kad paskui galėtų viešai paskelbti nepritarią tokiems dalykams. Jam visiškai nepasirodė keista, kad Diaras nori sužinoti apie juos daugiau, nors pats liko absoliučiai abejingas – tokio pat abejingumo tikėtųsi ir iš Diaro, jei sumanytų su juo svarstyti klausimą, ar piligrimas, atkeliavęs į Meką, turėtų bėgti aplink Kaabos šventyklą pagal ar vis dėlto – prieš laikrodžio rodyklę. Šiaip ar taip, kadangi tokie filmai uždrausti, tai,

Tamio nuomone, reiškė, kad juos lydi nekokia šlovė – jis nenorėjo jų nei matyti, nei ko nors apie juos girdėti.

– Labai brangu ir nieko nepamatysi, – dar bandė įkalbinėti Diarą.

Jaunikaitis nesuprato, ką Tamis sako, užtat žinojo, kur krypsta pokalbis, ir buvo labai nepatenkintas. Dar tulžingiau nusispjovė stengdamasis net nepasukti galvos Tamio pusėn.

– Negali būti, kad visai nieko – bent šį tą tikrai pamatysi, – su nepajudinama logika paprieštaravo Diaras. – Nagi, išsiaiškinkime galutinai, – jis kreipėsi į jaunuolį. – Kiek?

Atsakymo nesulaukė. Jaunikaitis mažumą sutriko: stengėsi skubiai apsispręsti, kiek nerizikuodamas galėtų padidinti įprastą kainą.

– *Ch'hal*? – ėmėsi reikalo Tamis. – Kiek? Žmogus klausia, kiek tai kainuoja. Pasakyk jam.

– *Miehstain**.

– *Achrine duro***, – griežtai nukirto Tamis, lyg pataisydamas suklydusį.

Valandėlę tuodu ginčijosi. Galiausiai Tamis pergalingai pranešė:

– Tave įleis už šimtą pesetų.

Jis vėl apžvelgė barą ir jo veidas aptemo.

– Bet nieko iš to gero. Nuoširdžiai patariu: neik. Jau labai vėlu. Nejaugi nenorėtum verčiau atsigulti? Aš palydėčiau tave iki viešbučio.

Diaras tik pažvelgė į jį ir smagiai nusijuokė.

– Klausyk, bičiuli. Tu tikrai neprivalai niekur eiti. Argi kas sakė, kad būtina eiti ir tau? Dėl manęs nesijaudink.

Tamis valandėlę įdėmiai žvelgė jam į veidą, mėgindamas įspėti, ar amerikietis pyksta, nutarė, kad vis dėlto nepyksta, ir tik tada paprieštaravo:

– Na jau ne!

Ims jis ir paleis amerikietį klaidžioti po Beniderą su šituo kekšininku – kad jūs nesulauktumėt. Nors Tamis dabar labiau už viską

* Du šimtai (*arab.*).

** Dvidešimt durų (*arab.*); 1 duras – 5 pesetos.

troško traukti namo ir griūti į lovą – ir užvis mažiausiai norėjo, kad šitokiu paros metu jį kas nors pastebėtų slampinėjantį gatvėmis su užsieniečiu ir dar kaip tik šituo jaunikaičiu, vis dėlto jautėsi atsakingas už Diarą, tad tvirtai pasiryžo neišleisti jo iš akių, kol gyvą ir sveiką pristatys prie viešbučio durų.

– Na jau ne! – pakartojo. – Eisiu drauge.

– Kaip išmanai.

Visi trys pakilo, jaunikaitis išsekė paskui juos į terasą. Diaro drabužiai tebebuvo šlapi, jis nejučia krūptelėjo, kai persmelkė vėjo gūsis. Paklausė, ar kelias tolimas; Tamis šnektelėjo su anuoju ir pranešė, esą vos pora minučių kelio pėsčiomis. Lietus taip smarkiai nebepylė. Jie perėjo Zocco, nėrė į siaurų gatvelių, labiau primenančių seno viešbučio koridorius, raizginį ir po kelių posūkių sustojo prie aukštų grotuotų durų. Kai jaunikaitis keliskart tvojo į duris belstuku, Tamis nerimastingai nužvelgė tuščią gatvelę, bet taip ir neišvydo nieko, kas galėtų juos pastebėti.

– Kai tu vos pradėjai lankyti vaikų darželį... – nelabai garsiai uždainavo Diaras. Bet Tamis, apimtas siaubo, stvėrė jį už rankos.

– Ne, ne! – sukuždėjo. – Policija! – Mat daina šioje uždaroje gatvelėje ritosi skambiu aidu.

– Jėzau Kristau! Mes tik einame pasižiūrėti pornografinio filmo. Pamanykite, baisus daiktas, – vis dėlto dainuoti jis liovėsi.

Visi trys stovėjo ir laukė. Galų gale iš vidaus atsklido kažkokie neaiškūs garsai. Už durų pasigirdo prislopintas balsas, jaunuolis jam atsakė. Kai grotos prasivėrė, kitapus jų nebuvo matyti nieko, vien tik juodžiausia tamsa. Paskui tarpduryje išniro žmogysta, drauge su ja plūstelėjo ir kvapas, tikriau – net keletas sumišusių kvapų: odekolono, dantų pastos ir prakaito. Žmogysta žibintuvėliu pašvietė jiems į veidus, paskui laužyta ispanų kalba paliepė juos atlydėjusiam jaunuoliui atnešti lempą ir užtrenkė grotas jiems už nugarų. Valandėlę visi stovėjo nekrustelėdami aklinoje tamsoje. Tamis nervingai kostelėjo; aštrus garsas dar kurį laiką blaškėsi po patalpą, atsimušdamas nuo vienos sienos į kitą. Kai jaunikaitis grįžo nešinas lempa, baltarūbis pavidalas be garso pasitraukė į šoninį kambarį, o kiti trys užkopė laipteliais aukštyn. Viršuje buvo durys, o tarpduryje jų laukė storulis kažkokiu papilkėjusiu veidu; jis vilkėjo pižamą, o žiedais

apmaustyta ranka vis dangstėsi burną, norėdamas nuslėpti žiovulį. Oras buvo troškus nuo užsistovėjusio smilkalų kvapo, kambaryje tvyrojo nejudančių dūmų rūkas.

Storulis kreipėsi į juos ispaniškai. Kalbėjo be paliovos švokšdamas. Susizgribęs, kad Diaras supranta tik anglų kalbą, užsikirto, nusilenkė ir prašneko iš naujo:

– Labas vakaras, pone. Prašau čionai.

Ankštame kambarėlyje stovėjo kelios kėdės stačiomis atkaltėmis, o priešais jas, ant plikos sienos, kreivai kabojo drobinis ekranas. Abipus šio stovėjo vazonai su aukštomis palmėmis.

– Prašau sėstis, – pakvietė šeimininkas, stovėdamas greta ir sunkiai dūsuodamas. Paskui ėmėsi aiškinti Diarui:

– Turime vieną, kur vyrai su damomis, kitą – kur kunigai su vienuolėmis, ir dar trečią, kur tik berniukai, pone. Labai gražu. Visi visai be drabužių. Jums patiks, pone. Galime žiūrime visus tris su bendra kaina, taip. Ponas norės tris, pone?

– Ne. Pažiūrėkime vienuoles.

– Taip, pone. Ispanų džentelmenui patinka vienuolės. Visada nori vienuoles. Labai gražu. Atsiprašau.

Jis išėjo, netrukus jo balsas pasigirdo gretimame kambaryje. Diaras prisidegė cigaretę, Tamis plačiai nusižiovavo.

– Tau išties reikėjo eiti namo gulti, – pasakė Diaras.

– Na jau ne! Palydėsiu tave iki viešbučio.

Diaras pratrūko:

– Tegul tave plynios, neinu aš į jokį viešbutį! Kodėl niekaip negaliu įkalti tau šito į galvą? Juk ne taip sunku suprasti. Dabar pabūsiu čia, paskui trauksiu kur nors kitur, gal dar šiek tiek išgersiu, gal kiek pasismaginsiu, dar nežinau. Net nenumanau, ką darysiu toliau. Bet į viešbutį neisiu. Aišku tau?

– Nesvarbu, – ramiai atsakė Tamis.

Valandėlę abu tylėjo, paskui Diaras tęsė jau kur kas taikiau:

– Suprask, aš ištisą savaitę tūnojau laive. Ir dar nenoriu miegoti. Užtat tave marina miegas. Ar nemanai, kad tau būtų geriausia tuojau grįžti namo ir nebetempti toliau į naktį?

Tamis atkakliai laikėsi savo.

– O, ne! Negaliu taip padaryti. Būtų labai negerai. Aš palydėsiu tave į viešbutį. Nesvarbu, kada tai bus.

Jis kiek įmanoma pusiaugula išsitiesė kėdėje ir užsimerkė, galva nusviro. Kitas vyriškis, irgi su pižama ir toks pat storas, tik užsiželdinęs vešlius senamadiškus ūsus, atnešė projektorių ir juostą. Kai aparatas užburzgė ir nušvito ekranas, nutilęs ir nejudantis Tamis jau alsavo giliai ir lygiai, kaip alsuoja tik įmigęs žmogus.

IV

Kanaruose išsiveržė ugnikalnis, tiesa, nesmarkiai. Keletą dienų tai buvo pagrindinė ispanų pokalbių tema, įvykį plačiai nušvietė laikraštis „España", o daugumai tų, kurie turėjo ten giminaičių, srautu plūdo raminančios telegramos, esą viskas gerai. Kaip tik šitam prabudusiam ugnikalniui visi vertė kaltę dėl šutros, dėl troškaus, prie plaučių limpančio oro ir pilkšvai gelzganos šviesos, plūduriavusios virš miesto pastarąsias dvi dienas.

Junisė Gud išlaikė asmeninę padienę kambarinę – ne itin valyvą merguželę ispanę, kuri ateidavo vidurdienį ir nuveikdavo tuos darbus, kurių nebuvo ko net tikėtis, kad imsis viešbučio patarnautojai, tarkime, laidydavo ir išdėliodavo į vietas drabužius, atlikdavo pasiuntinuko paslaugas ar kasdien išvalydavo vonios kambarį. Tą rytą kambarinė atskubėjo kupina naujienų apie išsiveržusį ugnikalnį ir tarškėjo apie tai neužsičiaupdama, kas gerokai erzino Junisę, mat šiai, jos manymu, užslinko darbinė nuotaika.

– *Silencio*! – galiausiai sušuko; jos balsas buvo aukštas, spigus ir visai nederėjo prie galingo stoto.

Mergaitė įsispitrijo į ją, paskui sukikeno.

– Aš dirbu, – paaiškino Junisė, iš paskutiniųjų stengdamasi nutaisyti kiek įmanoma mąslesnę veido išraišką. Mergaitė vėl sukikeno.

– Šiaip ar taip, – pridūrė Junisė, – šitie bjaurūs orai – tik artėjančios mažosios žiemos ženklas.

– Girdėjau, kad tai dėl išsiveržusio ugnikalnio, – atkakliai laikėsi savo kambarinė.

Pirmiausia ateidavo „mažoji žiema“, taip vadinama tik todėl, kad buvo trumpesnė, o jau paskui užslinkdavo ir „didžioji žiema“ – ilgas lietingas laikotarpis, lydintis „mažąją žiemą“, atsilikęs maždaug per du mėnesius. Ir viena, ir kita žadėjo murkšlinas dienas, peršlapusias kojas ir nuobodulį; visi, kurie tik galėjo, tuomet skubinosi kraustytis piečiau, bet Junisė negalėjo pakęsti jokio judėjimo. Dabar, kai pagaliau užmezgė artimą ryšį su, pasak jos pačios, „savo vidine realybe“, jai buvo nė motais, šviečia saulė ar ne.

Mergina vonioje skalbė apatinius, šaižiu balsu dainuodama makalavo juos kriauklėje.

– Jėzau... – suaimanavo Junisė, tvėrusi kokią valandėlę. – Končita! – šūktelėjo.

– *Mande**, – atsiliepė mergaitė.

– Noriu, kad nueitum į turgų ir pripirktum gėlių. Tuojau pat.

Ji padavė kambarinei šimtą pesetų ir išsiuntė iš savo numerio, vildamasi bent pusvalandį pasimėgauti vienatve. Pastaruoju metu pati nedažnai kur nors išsiruošdavo, dažniausiai kiauras dienas voliodavosi lovoje. Lova buvo plati, o kambarys – erdvus. Iš savo pagalvių tvirtovės Junisė matė vidinį uostą ir jame siuvančias valteles, ir šitokio prasiblaškymo, kai pakeldavo akis nuo rašomo teksto, jai visai pakakdavo. Rytą ji pradėdavo nuo taurės džino, paskui džinas lydėdavo ją ištisą dieną iki pat vakaro, kol užmigdavo. Vos atvykusi į Tanžerą, Junisė gėrė mažiau, užtat dažniau kur nors išeidavo. Dienomis balkone mėgaudavosi saulės voniomis, o vakarais leisdavosi žygin iš vieno baro į kitą, kur tiek primaišydavo gėrimų, kad galų gale kam nors tekdavo palydėti ją iki viešbučio durų: dažniausiai tai būdavo koks nors gana prastos reputacijos tipas, sumanęs priglobti tą kad ir nedidelę sumą, užsilikusią jos rankinėje, kadaruojančioje ant peties. Tačiau Junisė išeidama visuomet pasiimdavo tik tiek pinigų, kiek galėdavo ramia širdimi prarasti. Savo ruožtu nuo įpročio kaitintis saulėje ją atgrasė viešbučio administracija, mat vieną gražią dieną kaimynystėje gyvenanti dama ispanė nepagailėjo pastangų

* Ką? Klausau! (*Isp.*)

(tai nebuvo labai lengva) apsidairyti viršum betoninės pertvaros, skiriančios jos balkoną nuo gretimo, ir išvydo masyvų rausvą kūną, išsipleikusį šezlonge ir nepridengtą nė siūleliu. Po to sekė ne itin maloni scena su viešbučio valdytoju, kuris mielu noru būtų išvis parodęs jai duris, jeigu Junisė nebūtų daugiausia pelno duodanti viešbučio viešnia: valgydavo visada tiktai lovoje, be to, niekada nerakindavo durų, kad padavėjai su gėrimais ar ledo dubenėliais galėtų bet kuriuo metu nekliudomi ateiti ir išeiti. „Ir galai nematė, – tarė ji sau.

– Tos saulės vonios – nekoks sumanymas. Lorensas sakė tiesą." Neilgai trukus ji įsitikino, kad nesikeldama iš lovos gurkšnoja kur kas ramiau, kur kas tolygiau; vakarui atėjus jos jau nebeapnikdavo nevaldomas troškimas protekine lakstyti gatvėmis, stengtis atsidurti keliose vietose vienu metu, kad, neduok Dieve, nepražiopsotų ko nors, kas gali atsitikti. Tai lėmė visai paprasta priežastis: vakarais ji būdavo pernelyg įkaušusi, kad dar įstengtų pasijudinti, bet girtumas buvo malonus ir netgi nekliudydavo primarginti užrašų knygutės puslapių žodžiais – kitąsyk netgi mintimis.

Ugnikalniai Junisę siutino. Šnekos apie vieną tokį pažadino epizodą iš vaikystės. Junisė su tėvais plaukė laivu iš Aleksandrijos į Genują. Vieną ankstyvą rytą tėvas pabeldė į kajutės, kur ji su motina miegojo, duris ir susijaudinęs pakvietė tučtuojau išlipti į denį. Juodvi išpuolė laukan dar visai apsimiegojusios ir aptiko tėvą, karštligiškai mostaguojantį rankomis Strombolio pusėn. Kalnas spjaudėsi liepsnomis, o lavos upeliai garmėjo šlaitais, tekančios saulės spindulių ir šiaip nudažytais skaisčiai raudonai. Motina kokią akimirką spitrijo į reginį, o paskui, pakimusiu nuo įniršio balsu, iškošė: „Ššššlykštu!" ir, apsisukusi ant kulno, nusivedė Junisę atgal į kajutę. Dabar, kai prisiminė šį įvykį, nors prieš akis aiškiai iškilo liūdnas įskaudinto tėvo veidas, ji nepajuto nieko kita, tik tokį pat pasipiktinimą kaip motina.

Ji atsilošė ir užsimerkė, valandėlę susimąstė. Paskui atsimerkė ir kibo rašyti: „Paikose žmogaus smegenyse esama kažkokio jungiklio, kuris nuostabiai reaguoja į retenybes, ypač jeigu tai – itin retai pasitaikančios sąlygos, sukeliančios kokį nors žinomą reiškinį. Kuo mažiau tikėtina, kad tai atsitiks, tuo nuostabesnis atrodo reiškinys,

kai vis dėlto įvyksta, ir nesvarbu, kad jis visai bevertis, o gal net pavojingas. Vien pats faktas, kad įvyko tai, kam įvykti tikimybė buvo visai menka, padaro įvykį nepaprastai vertingą. Tai neturėjo galimybių atsitikti ir vis dėlto atsitiko – ir žmogui nelieka nieko kita, tik aklai žavėtis aplinkybių grandine, neįmanomą pavertusia realybe."

Junisė perskaitė pastraipą ir ne be pasitenkinimo pastebėjo, kad nors rašydama turėjo omeny ugnikalnio išsiveržimą, ta pati teorija net labai tiko apibūdinti jos pastarojo meto gyvenimui. Junisė vis dar negalėjo atitokti nuo tos, jos pačios nuomone, visiškai neįtikėtinos sutapimų grandinės, dėl kurios ji staiga pasijuto laiminga. Pirmoji keistenybė jai nutiko maždaug prieš dvi savaites. Pabudusi vieną skaistų rytą, Junisė tvirtai apsisprendė pradėti kasdien mankštintis. (Vienokį ar kitokį sprendimą ji priimdavo kone kasdien – kaskart tvirtai įsitikinusi, kad tai apvers jos gyvenimą aukštyn kojomis ir viskas ims keistis į gera.) Fizinis krūvis, be jokios abejonės, stimuliuosiąs smegenų veiklą ir padėsiąs numesti kiek svorio. Pasakyta – padaryta: Junisė apsitempė senas plačias kelnes, kurių, tiesa, nebegalėjo užsisegti, nes veržė per juosmenį, ir iškeliavo pasiryžusi užkopti į pačią Citadelės viršūnę. Išėjo pro didžiuosius vartus ir pasiramsčiuodama lazdele nulipo stačiu takučiu žemyn į ilgą prišnerkštą paplūdimį, kur maudydavosi tik arabai.

Junisė nužingsniavo pakrante į vakarus, išilgai žemutinių Citadelės statinių papėdės, įveikė atkarpą, kur į jūrą kliokė visų miesto kanalizacijos vamzdynų turinys, o dvokas kabojo ore lyg koks apčiuopiamas daiktas, ir galiausiai pasiekė akmenuotą pajūrio ruožą, kur beveik nebuvo žmonių. Ir kaip tik čia ją sustabdė seniokas žvejys arabas; jis ištiesė kažkokį popiergalį ir nepaprastai rimtai, kliuvinėjančiu liežuviu ispaniškai paprašė perskaityti, kas ten parašyta.

Parašyta buvo štai kas:

„Labai prašau radusįjį šį laišką parašyti eskvairui K. Dž. Barnetui. Adresas: Ašhersto kelias 52, Šiaurės Finčlis, Londonas, Anglija. 1949-ųjų balandžio 12." Junisė išvertė arabui laiško turinį, perskaitė adresą ir nesusilaikė nepaklaususi, iš kur seniokas tą popierių gavęs.

– Butelis iš vandens, – atsakė jis, rodydamas prie pat kojų į krantą gūrančias bangeles. Ir paklausė, ką jam dabar derėtų daryti.

– Jei norite, parašykite tam žmogui, – pasiūlė ji, nebeketindama ilgiau stoviniuoti.

Taip, balsu mąstė senasis žvejys, glostydamas ilgą barzdą, reikia tam žmogui parašyti, aišku, kad reikia. Tik kaip tą padaryti, jei jis nemokąs rašyti?

– Paprašykite draugo, – patarė ji.

Senukas nužvelgė ją tiriamu žvilgsniu ir su abejone balse paklausė, ar ji imtųsi tai padaryti. Junisė nusijuokė.

– Aš einu pasivaikščioti, – ji mostelėjo ranka išilgai paplūdimio, į priešingą pusę nuo miesto. – Galbūt, kai grįšiu.

Tai tarusi ji nužingsniavo sau, palikusi žvejį ten pat, kur radusi; šis, vis dar gniauždamas saujoje popiergalį, nulydėjo ją akimis.

Kai grįždama vėl atsidūrė toje pat vietoje, susitikimas jau buvo visai išrūkęs iš galvos, tačiau nuskuręs ir apiplyšęs žvejys tebesėdėjo ant akmens ir nerimastingai žvelgė į ją ateinančią.

– Dabar jau parašysi? – paklausė.

– Kad aš neturiu popieriaus, – paprieštaravo ji.

Šitaip ir prasidėjo gana ilgas žygis: senasis žvejys, atsilikęs per porą žingsnių, sekė paskui ją visą kelią palei jūrą, paskui – kalvos šlaitu aukštyn, per Citadelę – juodu traukė iš vienos bakalėjos krautuvėlės į kitą, ieškodami voko ir popieriaus lapo.

Kai pagaliau rado krautuvininką, galintį parūpinti ir viena, ir kita, Junisė norėjo sumokėti, bet senukas išdidžiai padėjo savo monetas ant stalo, o jos pinigus surinko ir grąžino jai. Visas tas nutikimas tuo metu jai jau atrodė visai smagus – nebloga istorija, kurią vėliau galėsianti papasakoti draugams. Tačiau ją vis labiau slėgė nenumaldomas poreikis tučtuojau išgerti, tad Junisė atsisakė kvietimo prisėsti artimiausioje arabiškoje kavinėje ir pasivaišinti arbata – paaiškino, kad, jei jis norįs, jog ji deramai parašytų laišką, teksią ieškoti europietiškos kavinės.

– Gal žinai kokią čia, netoliese? – paklausė jo vildamasi, kad nereikės traukti į kurią nors iš Zocco Chico kavinių – norint pasiekti aikštę, reikėtų vinguriuoti žemyn siauromis stačiomis gatvelėmis ir įveikti nesuskaičiuojamą daugybę laiptų. Senasis žvejys nusivedė ją ypač siaurais skersgatviais, kur pavėsis buvo tikras atgajus po leipėjimo vidudienio saulėkaitoje, į ankštą prišnerkštą skylę, kuri

vadinosi „Liuciferio“ baru. Prie prekystalio kėpsojo neįtikėtino storumo moteriškė, įnikusi į prancūzišką kino žurnalą. Junisė užsisakė džino, senukas pageidavo gazuoto limonado. Junisė tuojau pat ir parašė laišką pirmu asmeniu: esą radusi butelį prie Ras el Ihudo, netoli Tanžero, tad atsiliepianti į prašymą ir rašanti šį laišką; pasirašė: Abdelkaderas ben Saidas ben Mochtaras, pridėjo ir senuko adresą. Žvejys iš visos širdies jai padėkojo ir primygtinai pareiškęs, kad susimokės už limonadą, patraukė išsiųsti laiško; o Junisė liko sėdėti ir užsisakė dar vieną taurelę džino, paskui – dar kelias.

Dramblotoji moteriškė ja susidomėjo. Matyt, nebuvo pratusi, kad jos bare lankytųsi moterys, taigi šita stambi užsienietė, įsispraudusi į kelnes ir pilanti kaip vyras, sužadino smalsumą. Užkalbino Junisę prancūziškai, paklausinėjo šio to apie ją. Junisė toli gražu nebuvo iš tų, linkusiųjų atvirauti, todėl čia pat suimprovizavo keletą išgalvotų atsakymų – panašiais atvejais taip elgdavosi visada. Ir tuomet atsilygino tuo pačiu – ėmė kamantinėti pati. Storulė atsakinėjo netgi labai noriai: esanti graikė, pavarde madam Papakonstantė, jau vienuolika metų gyvenanti Tanžere, šitas baras – nesenas įgijinys, o pastato gilumoje yra keli kambarėliai, kuriais pageidaujantys klientai galį naudotis. Galiausiai Junisė padėkojo, susimokėjo ir pažadėjo dar tą patį vakarą grįžti. Nutarė, kad šitas baras – tikras radinys, mat buvo tvirtai įsitikinusi, jog nė vienas iš jos draugų jo nežino.

Vakare „Liuciferio“ baras atrodė jau visai kitaip. Skaisčiai švietė dvi žibalinės lempos, nutvieksdamos afišas, skelbiančias bulių kautynes San Roke ir Meliloje – anksčiau jų nebuvo matyti; grojo nedidukas radijo aparatas, o trys ispanai su darbiniais kombinezonais sėdėjo prie baro ir gurkšnojo alų. Madam Papakonstantė, ryškiai išsidažiusi, pasipuošusi oranžine šifono suknele, pakilo pasitikti Junisės, su plačia šypsena blyksinčia auksiniais dantimis. Prie baro stoviniavo dvi merginos ispanės garbanotais plaukais – pigiomis ilgalaikėmis šukuosenomis. Apsimesdamos, kad klausosi vyrų pokalbio, jos kvailai krizendavo, kai tie prapliupdavo juoktis.

– Jūsų dukterys? – pasiteiravo Junisė.

Madam Papakonstantė gana primygtinai pareiškė: ne, merginos – ne jos dukterys. Paskui paaiškino: jos patarnaujančios prie baro, taip pat priimančios ir užimančios svečius asmeniniuose kam-

bariuose. Čia pro karulių užuolaidą, dengiančią įėjimą į koridorių, iš kurio buvo galima patekti į užpakalinę namo dalį, galvą kyštelėjo dar viena mergina; ši buvo labai jauna ir nepaprastai graži. Ji lyg kiek nustebusi įsistebeilijo į Junisę, o paskui visa išniro iš už užuolaidos ir pasuko prie laukujų durų.

– Kas gi ji? – susidomėjo Junisė.

– *Fille indigène**, – paaiškino madam Papakonstantė. – Čia dirbanti mergaitė arabė.

– Labai protinga. Ir angliškai moka, – pridūrė.

Mergaitė atsigręžė ir nusišypsojo – tokia netikėta šypsena, staiga sušildančia visą patalpą, kaip ūkanotą dieną sušildo pro debesis persismelkęs skaistus saulės spindulys.

– Žavingas padarėlis, – pratarė Junisė. Priėjo prie baro, užsisakė džino. Madam Papakonstantė ne be vargo nulingavo iš paskos ir išsišiepusi atsistojo baro gale, išskėtusi mėsingus pirštus, gausiai apmaustytus blykčiojančiais žiedais.

– Gal ir pati ko nors išgersite? – pasiūlė Junisė.

Madam Papakonstantė vos neišgriuvo iš nuostabos. Jei jau „Liuciferio“ bare kas nors ją vaišina, vakaras išties neeilinis.

– *Je prendrais bien un machaquito***, – nesispyriojo ji; lėtai užsimerkė, vėl atsimerkė. Gėrimus juodvi nusinešė prie išklerusio staliuko pasienyje ir susėdo. Mergaitė arabė stovėjo tarpduryje žvelgdama į tamsą, protarpiais persimesdama vienu kitu žodžiu su kokiu praeiviu.

– *Hadija, ven acá****, – pašaukė madam Papakonstantė.

Mergaitė atsisuko ir šypsodamasi lengvu žingsniu prisiartino prie jų staliuko. Madam Papakonstantė paėmė ją už rankos ir liepė ką nors pasakyti poniai angliškai.

– Jūs kalbėti anglišiai? – sučiurleno mergaitė.

– Taip, žinoma. Norėtum ko nors išgerti?

– Aš kalbėti. Jūs ką gerti?

* Vietinė mergaitė (*pranc.*).

** Mielai išgerčiau *machaquito* (stiprus alkoholinis gėrimas, gali būti vartojamas kaip aperityvas).

*** Hadidža, eikš čionai (*isp.*).

– Džiną, – Junisė kilstelėjo stiklą – ant dugno jau teliūskavo vos lašelis skysčio. Mergaitė susiraukė pasibjaurėjusi.

– Ai ne, negeras. Man patiks vienas kokakolas.

– Būtinai.

Ji pasistengė sugauti vienos iš merginų prie baro žvilgsnį ir šūktelėjo jai:

– *Una Coca-Cola, un machaquito y un gin!*

Hadidža nuėjo prie baro atnešti gėrimų.

– Ji nuostabi, – paskubomis tarstelėjo Junisė madam Papakonstantei. – Kur ją pasičiupote?

– O, ji daugybę metų žaisdavo čia pat, gatvėje, su kitais vaikais. Šeima gyvena vargingai.

Kai mergaitė grįžo prie stalo su gėrimais, Junisė pakvietė ją prisėsti, bet ši apsimetė neišgirdusi ir, nugara atsirėmusi į sieną, liko stovėti, ramiai žvelgdama į jas. Padrikas pokalbis truko dar gal dvidešimt minučių ar pusvalandį, Junisė spėjo ištuštinti dar kelias taures džino. Dabar ji jautėsi tiesiog puikiai. Ir galiausiai tarė madam Papakonstantei:

– Ar nepamanysite, kad aš labai nemandagi, jei mes pasėdėtume su ja valandėlę vienudvi? Norėčiau su ja pasikalbėti.

– *Ça va**, – nesiginčijo madam Papakonstantė. Prašymas buvo neįprastas, bet ji neįžvelgė jokios priežasties prieštarauti.

– Ji iš tikrųjų neapsakomai žavi, – pridūrė Junisė ir nuspriegė nuorūką per visą patalpą, kad nukristų gatvėje. Ji pakilo, viena ranka apglėbė mergaitę ir tarė jai angliškai:

– Įsipilk dar vieną taurę kokakolos ir neškis į kurį nors iš tų kambarių gale, – ji mostelėjo. – Pasėdėsime vienumoje, kad niekas netrukdytų.

Vis dėlto šitas pasiūlymas jau uždūkino madam Papakonstantę.

– *Ah, non*! – sušuko ji karštai. – Tie kambariai – tiktai ponams.

Junisė nė nemirktelėjo. Tvirtu pačios įsitikinimu, jos tikslai niekada nebūdavo peiktini, todėl ji retai dvejodavo ir stengdavosi trūks plyš juos įgyvendinti.

* Gerai (*pranc.*).

– Ką gi, tuomet eime su manimi, – lyg niekur nieko paliepė ji mergaitei. – Trauksime į mano viešbutį.

Ji paleido Hadidžą ir nuėjo prie baro, pakeliui grabaliodama rankinėje pinigų. Kol sumokėjo, madam Papakonstantė spėjo pamažėle atsistoti, skausmingai šniokštuodama.

– Ji čia dirba, *vous savez*! – užriko. – Negali ateiti ir išeiti kada panorėjusi!

Ir tuojau pridūrė, lyg būtų dingtelėjusi kiek pavėluota mintis:

– Ji man skolinga pinigų!

Junisė atsigręžė, įspaudė šeimininkei į saują keletą banknotų ir švelniai užlankstė jos pirštus. Mergaitės prie baro stebėjo jas blizgančiomis akimis.

– *Bonsoir, Madame*, – tarė labai šiltai. Su tolesniais žodžiais jos veide išsklido begalinis nuoširdumas. – Aš jums be galo dėkinga, iš tiesų niekad nė negalėsiu deramai atsidėkoti. Vakaras buvo nuostabus. Užsuksiu pas jus ir rytoj. Norėčiau padovanoti jums vieną tokį niekutį.

Plati madam Papakonstantės burna buvo pražiota, bet žodžiai, kurie veržėsi laukan, taip ir liko nenusprūdę nuo liežuvio galo. Ji vogčia dirstelėjo į savo saują, spėjo pamatyti poros banknotų kampučius ir lėtai užsičiaupė.

– Ak, – ištarė.

– Atleiskite, kad taip ilgai jus gaišinau, – varė toliau Junisė. – Žinau, jūs išties užsiėmusi. Buvote man tokia gera. Nuoširdžiai dėkoju.

Madam Papakonstantė galiausiai atitoko.

– Jūs manęs nesugaišinote, – patikino. – Priešingai, man buvo labai malonu.

Kol jos kalbėjosi, Hadidža nekrustelėdama stovėjo prie durų, jos akys šokčiojo nuo Junisės prie savosios *patronne* veido ir atgal – mergaitė labai stengėsi suprasti, apie ką šnekama. Pagaliau nutarė, kad Junisė, ko gero, bus laimėjusi, ir atsargiai jai šyptelėjo.

– Labos nakties, – dar kartą palinkėjo Junisė madam Papakonstantei. Tada smagiai pamojo merginoms prie baro. Vyrai pirmąsyk atsigręžė į ją, bet tuojau pat vėl įsitraukė į pokalbį. Junisė suėmė Hadidžą už alkūnės ir išsivedė į tamsią gatvelę. Madam Papakonstantė atskubėjo prie durų, iškišo galvą laukan ir negarsiai tarė:

– Jeigu ji neklausys ar elgsis nederamai, rytoj man pasakysite.

– O, nė kiek neabejoju, kad dėl jos elgesio neturėsiu jokių priekaištų, – užtikrino Junisė, suspausdama mergaitei ranką. – *Merci mille fois, madame. Bonne nuit**.

– Ką ji susakė? – pasiteiravo Hadidža.

– Sakė, kad tu – labai miela mergaitė.

– Aišku. Labai gera.

Ji šmurkštelėjo priekin: siaurutėje gatvelėje juodvi tiesiog netilpo eiti greta.

– Neskubėk taip! – šūktelėjo pridususi Junisė, nespėjanti paskui mitrią mergaitę.

Kai juodvi pasiekė Amraho kalvos keterą, Junisė ištarė: „Palūkėk, Hadidža" ir atsišliejo į sieną. Ji troško pasimėgauti akimirka. Netikėtai suvokė anapus savęs pačios plytintį pasaulį – ne kaip kažkokį svetimą darinį, kuris egzistavo šalia ir priklausė kitiems žmonėms, o kaip terpę, kurioje būdama pajuto beveik galinti kai kuo dalytis ir su kitais. Pirmą kartą ji užuodė vakaro ir tvyrantį šiltą išsipildymo kvapą, pirmąsyk šiek tiek dėmesingiau įsiklausė į nervingą būgnų gausmą terasose – iki šiol, net jei girdėdavo jį, likdavo visiškai abejinga. Jos žvilgsnis slydo apačioje plytinčiu miestu, ji labai aiškiai įžiūrėjo mėnesienos užlietą minaretą Šarfo viršūnėje, apsuptą juodų nykštukinių kiparisų. Junisė su malonumu keliskart bilstelėjo lazdele į grindinį. „Ko gero, pernelyg neriuosi iš kailio, mėgindama gyventi savo gyvenimą", – tarė sau. Juk visas likęs pasaulis buvo visai čia pat: tik ištiesk ranką ir imk, tereikia panorėti, bet ji visuomet jį atstumdavo, verčiau rinkdamasi nuosavą, gerai pažįstamą mažytę visatą. Tik retsykiais, pabusdama, ji pasijusdavo atsidūrusi pačiame gyvenime, bet tik todėl, kad prireikdavo valandėlės išblaškyti miegus ir atitokti, sutelkti mintis, vėl tapti savimi.

– Kokia graži naktis, – svajingai ištarė ji. – Eikš čionai, pastovėkime minutę.

Hadidža, kad ir nenoriai, pakluso. Junisė vėl suspaudė jai alkūnę.

– Tik paklausyk tų būgnų.

* Labai ačiū, ponia. Labos nakties (*pranc.*).

– *Drbouka*. Tą daro moterys.

– Štai kaip.

Junisė paslaptingai nusišypsojo, akimis sekdama blausią kalnų liniją – tolimus kuprojančius kalvagūbrius, kurie nakties skaidrume atrodė mėlyni. Junisė nė nesitikėjo, kad Hadidža sugebės persiimti jos pojūčiais; viskas, ko ji norėjo, – kad mergaitė pabūtų jai savotišku katalizatoriumi, padedančiu išgyventi visa tai pačiu gryniausiu pavidalu. Pagrindinė, visus jos poelgius aktyvuojanti spyruoklė visuomet buvo skausmingas pražuvusios nekaltybės gailesys, ilgesiu atmiešti ankstyviausių gyvenimo metų prisiminimai. Kai tik jai pasitaikydavo proga pasijusti laimingai, tą akimirką ji stengdavosi nutiesti tiltą į neapsakomai tolimą ir trapią erdvę – prarastą vaikystę. Ir dabar jai pasirodė, kad nerūpestingas Hadidžos juokas žada kelio atgal tikimybę.

Tas jausmas neišsisklaidė visą naktį. Junisė džiūgavo įsitikinusi, kad nesuklydo. Auštant, kol Hadidža dar miegojo greta, ji atsisėdo lovoje ir parašė užrašų knygutėje: „Tokia tyki ankstyvo rytmečio valandėlė. Už lango ką tik pradėjo burkuoti balandžiai. Nė menkiausio vėjelio. Seksualumas pirmų pirmiausia yra susijęs su vaizduote, dėl to – jokių abejonių. Tarkime, tautos, gyvenančios šiltesnio klimato zonose, jos turi labai nedaug, todėl visuomenė gali leisti sau nevaržomą papročių moralinę laisvę. Tad ir asmenybės čia pačios sveikiausios. Tuo tarpu vidutinio klimato juostose viskas kitaip. Vaisingą vaizduotės veiklą čia būtina pažaboti griežtomis seksualinio elgesio ribojimo normomis, ir tai išpurena dirvą nusikaltimams ir ištvirkavimui rastis. Pažvelkime į didžiuosius pasaulio miestus. Beveik visi jie – vidutinio klimato zonoje.“ Ji valandėlei nukreipė žvilgsnį į uostą apačioje, kad pailsintų akis. Visiškai lygus vanduo be menkiausio raibulio priminė mėlyną stiklą. Judėdama labai atsargiai, kad nepažadintų Hadidžos, Junisė šliūkštelėjo į taurę šlakelį džino iš beveik ištuštinto butelio, stovinčio ant naktinio staliuko, ir prisidegė cigaretę. „Tačiau visi miestai, savaime aišku, yra infekcijos židiniai – lyg kokie išpuvę dantys. Perdėtas miestietiškos kultūros jautrumas (ir vienintelis jos pranašumas) iš esmės yra reakcija į skausmą. Tanžere nerasi miestietiškos kultūros, kaip ir skausmo. Tikiuosi, niekada ir nebus. Nervas niekad nebus apnuogintas.“

Ją vis dar graužė šioks toks apmaudas dėl to, kad „Liuciferio“ baro šeimininkė neleido užsidaryti su Hadidža viename iš galinių kambarių. Štai tada pasitenkinimas būtų tobulas – jos manymu, tai būtų buvęs tikras grynuolis. Galbūt kitą kartą, kai juodvi su madam Papakonstante susipažins artimiau, tai taps įmanoma.

Junisė palūkėjo, kol Hadidža pabus, tik tada paskambino ir paprašė pusryčių. Su didžiuliu malonumu stebėjo, kaip mergaitė, vilkinti jos pižamą, sukryžiuotomis kojomis sėdi lovoje ir žaviai kramsnoja skrebutį su sviestu, naudodamasi peiliu ir šakute – mat norėjo pademonstruoti puikiai valdanti šiuos vakarietiškos kultūros atributais. Junisė išleido mergaitę namo prieš pat vidudienį – nenorėjo, kad atėjusi kambarinė ispanė užkluptų ją čia. Popiet vėl patraukė į „Liuciferio“ barą su buteliuku kvepalų – dovana madam Papakonstantei. Nuo tos dienos ji bene kas antrą vakarą parsivesdavo Hadidžą į viešbutį. Senojo žvejo daugiau nebematė – ir nieko nuostabaus, kažin ar galėjo jį sutikti kur nors kitur, ne pajūryje, o vėl traukti į paplūdimį tikrai neketino. Visi pasižadėjimai mankštintis išrūko iš galvos; didžiąją jos gyvenimo dalį dabar užpildė Hadidža, tad Junisė neturėjo nei laiko, nei ūpo svarstyti ar rinktis sprendimus, kaip jį pagerinti. Pasitelkdama vaizduotės galias, ji kūrė būdus, kaip pralinksminti mergaitę, sugalvodavo, kur nusivesti, rinkdavo dovanas, kurios turėjo jai patikti. Tiesa, širdies gilumoje Junisė suvokė, kad labiausiai visa tai patinka jai pačiai, kad tai ji mėgaujasi pramogomis ir pirkiniais, o Hadidža paprasčiausiai ją lydi ir priima dovanas veikiau apatiškai nei džiugiai. Bet tai ją visiškai tenkino.

Kai tik pasijusdavo laiminga, Junisė neišvengiamai išsigalvodavo priežastį, kuri trūks plyš turėdavo sutrukdyti jaustis laimingai ir toliau. Tad dabar, nė trupučio neiškrypdama iš įprastų vėžių, ji įsileido mintį, kuri galėjo iš pašaknių pakirsti visą jos laimę. Junisė buvo tvirtai sutarusi su madam Papakonstante: tomis naktimis, kai neina su ja nakvoti į „Metropolį“, Hadidža turinti likti namie su tėvais. Madam Papakonstantė užtikrino, jog mergaitė tais vakarais nė kojos nekelianti į barą, ir Junisei iki šiol nė į galvą neatėjo abejoti jos žodžiais. Tačiau šiandien, kai Končita grįžo iš turgaus su visu glėbiu gėlių, Junisė, nepaisydama aplinkybės, kad Hadidža išėjo vos prieš tris valandas ir iki rytojaus neturėjo grįžti, staiga apsisprendė: ji

norinti vėl pasikviesti mergaitę dar šį pat vakarą. Juodvi nueisiančios į „Rue du Statut", kur Junisė nupirksianti jai vieną labai ypatingą dovaną, o paskui juodvi išsikelsiančios kuklią puotą, supamos lelijų bei puansetijų puokščių. Tad ji tuojau pat trauksianti į „Liuciferio" barą ir paprašysianti madam Papakonstantės, kad pasiųstų ką nors pakviesti mergaitės.

Kaip tik tą akimirką jai ir dingtelėjo baisi mintis: o kas, jeigu aptiksianti Hadidžą bare? Juk šitaip gali atsitikti, ar ne? O jeigu tikrai taip, tai gali reikšti tik viena: visos šnekos apie kaimynystėje gyvenančius tėvus – gryniausias melas, Hadidža galbūt net ir neturi kitų namų, išskyrus kambarėlį baro gilumoje. (Kartą įsitaisiusi žaizdą, Junisė puikiai gebėjo ją aitrinti.) Vadinasi, po baro stogu veikia pats tikriausias viešnamis, o jau tokiu atveju – neįmanoma nepripažinti ir tokios galimybės – netgi labai tikėtina, kad tomis kitomis naktimis Hadidža smaginasi lovoje su klientais vyrais.

Tokios mintys paakino veikti: Junisė metė užrašų knygutę ir taip energingai šoko iš lovos, kad sutirtėjo kambarys, o Končita krūptelėjo iš išgąsčio. Vos spėjusi apsirengti, Junisė jau buvo nosies tiesumu betraukianti į „Liuciferio" barą, bet susilaikė pagalvojusi, koks beprasmis būtų toks žygis. Būtina palaukti iki vakaro – tuomet sučiupsianti Hadidžą tiesiog už rankos *in flagrante delictu*. Dabar jau jai išgaravo paskutinės abejonės. Junisė buvo tvirtai įsitikinusi, kad madam Papakonstantė ją apgaudinėja. Kamuojama prisiminimų apie visus kitus atvejus, kada jausdavosi rami ir patenkinta kuo nors pasitikėdama – ir neišvengiamai išsiaiškindavo, jog visa jos laimė paramstyta molinėmis kojomis, Junisė buvo tvirtai pasiryžusi šį kartą išgliaudyti apgavystę ir priremti kaltininkę prie sienos.

Kuo labiau vakarėjo, tuo labiau Junisė nenustygo vietoje, žingsniavo po kambarį šen ir ten, vis išpuldavo į balkoną, užsižiūrėdavo į uostą, šio nė nematydama. Užmiršo net nueiti į *Rue du Statut* nupirkti Hadidžai dovanos. Virš uosto telkėsi juodas debesis, sparčiai tirštėjanti vakaro prieblanda virto nakties tamsa. Lietaus prisisunkusio vėjo gūsiai talžė balkoną, įsisukdami ir vidun. Junisė uždarė balkono duris ir sumąstė: jeigu jau apsirengusi, galima nulipti pavalgyti žemyn, užuot, kaip paprastai, vakarieniavus lovoje. Restorane smegenis sėkmingai užkimš orkestras ir kiti vakarieniaujantys

žmonės. Anksčiau nei pusę dešimtos nebuvo ko nė tikėtis aptikti Hadidžą bare.

Vakarienės ji nulipo per anksti. Tą vakarą elektra buvo išjungta; koridoriuose degė žvakės, bendro naudojimo patalpas apšvietė žibalinės lempos. Junisė įsitaisė bare ir netrukus ją į pokalbį įtraukė senyvas britų armijos atsargos kapitonas, kuris primygtinai veržėsi sumokėti už jos gėrimus. Tai Junisę gerokai nervino, mat ji nebegalėjo laisvai užsisakyti tiek, kiek būtų norėjusi. Senasis džentelmenas gurkšnojo lėtai ir dalijosi begaliniais prisiminimais apie Tolimuosius Rytus. „O *Dieve*, o Dieve, o Dieve, – mintyse aimanavo Junisė, – nejaugi jis niekada neužsičiaups? Nejaugi niekad neateis pusė devintos?“

Maistas, kaip ir visuomet, buvo šlykštus. Bet čia, valgomajame, – bent jau karštas; kol lėkštė pasiekdavo Junisės lovą, valgį net šiltu galėjai vadinti nebent iš mandagumo. Kai orkestras tarp dviejų numerių pritildavo, iš lauko prasibraudavo vėjo staugimas; didžiuliais, iki pat žemės, valgomojo langais sruvo lietaus čiurkšlės. „Permirksiu iki siūlo galo“, – dingtelėjo Junisei. Tačiau toks kliuvinys jai buvo nė motais. Netgi priešingai: audra tik dar labiau sustiprino dramą, kurioje – Junisė net neabejojo – netrukus teks dalyvauti. Ji irsis paplūdusiomis gatvėmis, ras Hadidžą, o po to seks kokia nors kraupi scena, galbūt – gaudynės per liūtį ir vėtrą iki kokio nors Dievo ir žmonių užmiršto Citadelės užkaborio, o gal iki kokios vienišos uolos, kyšančios aukštai virš sąsiaurio. O jau tada visų vėjų košiamoje tamsoje ateis susitaikymo, prisipažinimo ir pažadų, galiausiai – ir šypsenų metas. Bet šįsyk Junisė parsivesianti Hadidžą į „Metropolį“ visam laikui.

Pavalgiusi ji vėl užlipo į savo numerį, užsitempė kelnes, apsisiautė lietpalčiu. Nuo jaudulio virpėjo rankos. Nuo stipraus ir saldaus lelijų kvapo oras kambaryje buvo tirštas. Žvakių liepsnelės krūpčiojo ir siūbavo, antrindamos karštligiškai po kambarį zujančios Junisės judesiams, gėlių šešėliai susigūždavo, stryktelėdavo ant lubų ir vėl nušliauždavo atgal. Iš vieno savo lagaminų stalčiuko Junisė išsitraukė didelį žibintuvėlį. Paskui išėjo į koridorių, uždarė paskui save duris. Žvakes paliko degančias.

V

Tikriausiai buvo vaiski pavasario diena. Saulė liejo spindulius ant laurų gyvatvorės, rėminančios sodo takelį, kuriuo žingsniavo sesuo Inesa, prie krūtinės glaudžianti brevijorių. Vilkėjo ilgą juodą apdarą, tad kol priėjo fontaną, nė nebuvo matyti, kad ji basa. Sodas buvo iš tų, kokiame pats oras turėtų būti prisisunkęs žydinčių jazminų kvapo; nors paukščiukų nebuvo matyti, nesunku įsivaizduoti juos čirenančius, džiugiai, skubriai vasnojančius sparnais krūmokšnių paunksmėje. Sesuo Inesa ištiesė vieną blizgančią koją, palietė baseinėlyje tyvuliuojančio vandens paviršių; įkaitęs dangus balzganai švytėjo. Iš krūmokšnių tankmės sceną stebėjo tėvas Chosė; jo akys sužibo, žvilgsnis neatitrūkdamas sekė dviejų smulkių pėdučių, teškenančių vandenį, judesius. Staiga sesuo Inesa atsisegė gobtuvą, kabliuku susegtą pasmakrėje; ant pečių pažiro juodos garbanos. Dar vienu vikriu mostu ji atsisagstė visą drabužį iki pat apačios (pasirodo, tai padaryti neįtikėtinai lengva), atlapojo skvernus ir pasisuko parodydama jauną putlų baltą kūną. Dar akimirka – ir ji, švystelėjusi apdarą ant marmurinio suoliuko, liko stovėti visai nuoga, vis dar gniauždama rankose nedidelę juodą knygelę bei rožinį. Tėvo Chosė akys išsiplėtė, žvilgsnis nukrypo į dangų: jis meldė Viešpatį stiprybės atsispirti pagundai. Iš tiesų danguje net pasirodė tekstas: PIPIENDO EL AMPARO DIVINO – užrašytas virpčiojančiomis raidėmis, kurios išbluko tik po kelių sekundžių. Tai, kas įvyko paskui, nėmaž nenustebino Diaro, mat jis nė nesitikėjo, kad dangiškos pagalbos meldžiantis vyriškis jos sulauks. Nepasijuto jis pernelyg priblokštas ir tada, kai po akimirkos iš trijų skirtingų pusių atskubėjo dar trys jaunos gyvybingos vienuolės, panūdusios prisidėti prie užsiėmusios porelės fontane – šitaip *pas de deux* virto grupiniu numeriu.

Paskui veiklos scena persikėlė ant netoliese stovinčios bažnytėlės altoriaus. Diaras pajuto, kad šis siautulingas epizodas turėtų reikšti artėjančią filmo pabaigą, tad kumštelėjo Tamį ir pasiūlė šiam cigaretę; Tamis krūptelėjęs pašoko iš miegų, nė nesusimąstęs paėmė cigaretę, leido ją pridegti. Kol kaip reikiant atitoko, filmas baigėsi – vaizdai nutrūko, o ekranas virto akinamos šviesos keturkampiu.

Diaras sumokėjo pirmajam storuliui, kuris stovėjo koridoriuje vis dar žiovaudamas, ir abu su Tamiu ėmė lipti laiptais žemyn.

– Jeigu, ponai, norėtumėte kambarys vienai valandai... – jiems pavymui ėmė žerti storulis.

Atsigręžęs Tamis šūktelėjo jam kažką ispaniškai ir palydovas jaunikaitis išleido juos į vėjo košiamą tuščią gatvę.

* * *

Vos įžengusi į ankštą salę, Junisė Gud nusivylė: įsitikino, kad Hadidžos niekur nematyti. Ji nulingavo prie baro, įdėmiai žvelgdama į prie jo stovinčią merginą. Liko patenkinta pastebėjusi, kaip ši sutriko išvydusi netikėtai pasirodžiusią Junisę, – merginos sumišimas matėsi plika akimi. Ji dar mėgino išspausti šypseną ir atatupsta lėtai atsitraukė prie sienos, nė akimirkai nenukreipdama žvilgsnio nuo Junisės Gud veido. Tiesą sakant, visa turtingosios užsienietės povyza baugino: raudonio nutvieksti putlūs skruostai, stringantis, dusulingas alsavimas – užtat šaltos akys po vešliais antakiais nirčiai žėrėjo.

– Kur visi kiti? – staiga tėškė ji klausimą.

Mergaitė užsikirsdama ėmė meknoti ispaniškai, neva nieko nežinanti, bet jai atrodą, kad visos išėjusios kažkur ten, į aną pusę. Ji sėkmingai pasiekė baro galą ir pamėgino prasmukti į salę, iš kur galėtų pasiekti duris, vedančias į pastato gilumą. Tačiau Junisė Gud lazda stumtelėjo ją atgal.

– Duok šen džino, – paliepė.

Mergina nenoriai nuėjo atgal prie išrikiuotų butelių ir įpylė gėrimo. Be Junisės, bare nebuvo nė vieno lankytojo.

Ji vienu mauku ištuštino taurelę ir, palikusi suglumusią merginą dėbsoti pavymui, nudrožė tiesiog pro karulių užuolaidą į privačias valdas; kelią priešais teko čiuopti lazda, nes koridoriuje tvyrojo aklina tamsa.

– Madam! – garsiai suspiegė mergina jai už nugaros. – Madam!

Atsivėrė durys dešinėje pusėje. Koridoriuje pasirodė madam Papakonstantė, susisupusi siuvinėtu kimono. Išvydusi Junisę Gud, nejučia krūptelėjo. Tuojau pat susitvardžiusi silpnai šyptelėjo, žengė

artyn ir pasruvo žodingu mandagybių fontanu, sveikindama brangią viešnią – tik šiai neprasprūdo pro akis, kad šeimininkė ne tik užtvėrė kelią į koridoriaus gilumą, bet netgi ėmė lyg nejučia, tačiau tvirtai stumti atgal į baro salę. Netgi tada, kai abi atsidūrė bare, madam Papakonstantė nesiliovė tarškėti.

– Šitoks oras! Šitokia liūtis! Buvo kaip tik vakarienės metas, kai pati įkliuvau – permirkau iki siūlo galo! Nagi – matote? – ji panarino akis, nužvelgė savo drapanas. – Teko persirengti. Suknelė dabar džiūva pakabinta prie krosnies. Paskui Marija ją išlygins. Eime, išmesime po burnelę. Nelaukiau jūsų šį vakarą. *C'est un plaisir inattendu**. Iš tiesų, madam, – rūsčiai suraukusi antakius ji dėbtelėjo į merginą.

– Sėskitės čionai, – pakvietė madam Papakonstantė. – Aptarnausiu jus pati. Ką šįvakar gersime?

Įsitikinusi, kad Junisė jau tikrai sėdi prie staliuko, ji su palengvėjimu atsidūsėjo ir nervingai pasitrynė milžiniškas glebnias rankas, net suskimbčiojo apyrankės. Junisė labai aiškiai matė, kokia ji sumišusi, ir smaginosi išsijuosusi.

– Pasiklausykite, kaip pliaupia, – ištarė madam Papakonstantė ir pakreipė galvą gatvės pusėn. Junisė vis dar neprasižiojo. „Kvaiša, – galvojo. – Vargšė sena suknista kvaiša."

– O ką gersite *jūs*? – staiga paklausė ir dar taip aršiai, kad madam Papakonstantė, apimta siaubo, pažvelgė tiesiai jai į akis – suabejojo, ar tikrai gerai išgirdo, galbūt viešnia pasakė visai ką kita?

– Ak, aš! – tuojau pat nusijuokė. – Stiklelį *machaquito*, kaip visada.

– Sėskitės, – paliepė Junisė.

Mergina atnešė gėrimus. Madam Papakonstantė neramiai dirstelėjo į gatvę ir pagaliau sudribo į kėdę priešais Junisę Gud.

Juodvi išgėrė po dvi taures, persimetė keliais nelabai rišliais žodžiais apie orą. Pro duris įšliaužė elgeta – judėjo spirdamasis rankomis. Atsišliejęs į sieną išraiškingais mostais parodė savo kojas be pėdų, susisukusias lyg magrovės šaknies strampgaliai. Vargeta buvo permirkęs iki siūlo galo.

* Malonus netikėtumas (*pranc.*).

– Varykite jį šalin! – sušuko Junisė. – Negaliu žiūrėti į visokius luošius! Duokite jam ką nors ir tegul nešdinasi iš čia! Visokių kančių reginiai – šito aš tiesiog nepakeliu!

Kadangi madam Papakonstantė net nekrustelėjo, Junisė pasirausė rankinėje, išsitraukė banknotą ir mestelėjo elgetai – tas visu kūnu tarsi gyvatė metėsi pirmyn ir sugavo pinigą. Junisė net labai gerai žinojo, kad tokių stambių pinigų vargetoms niekas nedalija, tačiau „Liuciferio“ bare pinigų teikiamos galios jutimas taip išaugo, kad ji tiesiog neįstengė atsispirti malonumui švaistytis. Madam Papakonstantė viduje nusipurtė regėdama, kaip pinigas, už kurį nusipirktum dešimt taurių gėrimo, pradingsta žnyples primenančioje saujoje. Miglotai ji suvokė šį gestą kaip Junisės priešiškumo jai apraišką; baro šeimininkė su apmaudu dėbtelėjo į tą keistą moteriškę, išsipleikusią kėdėje priešais, ir pagalvojo, kad Dievas bus siaubingai suklydęs, leisdamas tokiai personai kaip ji turėti šitiek pinigų.

Visą kelią čionai Junisė ketino tiesiai paklausti, ar Hadidža yra bare, tačiau dabar atrodė, kad tokia taktika nebūtų išmintinga. Jeigu mergaitė tikrai čia, anksčiau ar vėliau būtinai turės pasirodyti baro salėje, mat pastato užpakalinė dalis remiasi į apatinę Citadelės apsauginių pylimų dalį, tad kito išėjimo tiesiog nėra.

Net nepasukdama galvos madam Papakonstantė lyg tarp kitko ispaniškai šūktelėjo merginai prie baro:

– Lolita! Gal atneštum man megztinį? Jis rausvajame kambaryje, užmestas ant didžiojo krėslo.

Junisei ji pridūrė jau prancūziškai:

– Kai šitaip lyja ir dar toks vėjas, mane krečia šaltis.

„Tai ženklas, – galvojo Junisė, lydėdama akimis merginą, kuri išnyko už viename šone surištos karulių užuolaidos. – Ji siekia perspėti Hadidžą, kad ši neišlįstų čionai ir nekalbėtų garsiai.“

– Daug kambarių turite? – paklausė balsu.

– Keturis, – madam Papakonstantę nukrėtė virpulys. – Rausvąjį, mėlynąjį, žaliąjį ir geltonąjį.

– Man patiktų geltonasis, – netikėtai pareiškė Junisė. – Sako, kad tai beprotybės spalva, bet man tai mažai rūpi. Ji tokia švytinti, lyg būtų kupina saulės šviesos. *Vous ne trouvez pas?**

* O kaip jums atrodo? (*Pranc.*)

– Man visos spalvos patinka, – pralemeno madam Papakonstantė, baimingai žvelgdama į gatvę.

Mergina grįžo be megztinio.

– Jo ten nėra, – pranešė.

Madam Papakonstantė reikšmingai dėbtelėjo į ją, tačiau merginos veidas liko bereikšmis. Ji tuojau ir grįžo į savo vietą prie baro. Iš gatvės vidun nėrė du ispanai su darbiniais kombinezonais – matyt, atėjo iš kažkur netoli, nes drabužiai tebuvo nutaškyti lietaus lašų dėmelėmis. Madam Papakonstantė pakilo.

– Einu, pati paieškosiu, – paskelbė. – Užtruksiu tik sekundę. *Je reviens à l'instant**.

Ji nukrypavo koridoriumi, delnu braukdama sieną ir balsu niurnėdama sau po nosimi:

– *Qué mujer! Qué mujer!***

Į barą užsuko ir daugiau lankytojų. Kai madam Papakonstantė grįžo, ant kimono apsivilkusi milžinišką violetinį megztinį, tokį platų ir ištampytą, kad buvo visiškai praradęs bet kokią formą, atrodė jau kur kas linksmesnė. Nė žodžio nebetarusi Junisei, pasuko tiesiai prie baro ir ėmė juokauti su vyrais. Vis dėlto vakaras, ko gero, bus pelningas. Galbūt, jei ji tiesiog nekreips dėmesio į tą nelemtą užsienietę, ši galiausiai išsinešdins. Vyrai, kurių nė vienas iki šiol dar nė karto nebuvo susidūręs su Junise, pusbalsiu pasiteiravo, kas yra toji keista moteris ir ką ji čia veikia, viena įsitaisiusi bare. Madam Papakonstantė pasijuto nesmagiai.

– Turistė, – atsakė kuo nerūpestingiau.

– Čia? – aiktelėjo apstulbę vyrai.

– Ji – trupučiuką kvaištelėjusi, – paaiškino madam Papakonstantė.

Vis dėlto jai visiškai nepatiko, kad Junisė vis dar čia. Šeimininkė nuoširdžiai troško, kad ši nešdintųsi. Naivuolė, ji nutarė, kad Junisę galbūt pavyktų nugirdyti, bet nenorėdama vėl veltis į pokalbius, pasiuntė Lolitą – kad nuneštų jai dvigubą porciją neskiesto džino.

– *Ahí tiene****, – ištarė Lolita, statydama taurę ant stalo.

* Po akimirkos grįšiu (*pranc.*).

** Nieko sau moteriškė! (*Isp.*)

*** Štai, prašom (*isp.*).

Junisė pašnairavo į ją, pakėlė taurę ir dviem gurkšniais ištuštino. Madam Papakonstantės naivumas ją nepaprastai pralinksmino.

Po kelių minučių Lolita vėl išdygo prie staliuko su dar viena taure.

– Šitos aš neužsisakiau, – prikišo Junisė, vien norėdama pažiūrėti, kas bus.

– Madam vaišina.

– *Ah, de veras!** – sviedė Junisė. – Palauk! – aštriai riktelėjo merginai, kuri buvo beatsitraukianti. – Pasakyk madam Papakonstantei, kad noriu su ja pasikalbėti.

Neilgai trukus madam Papakonstantė palinko prie jos staliuko:

– Ko nors norėjote, madam?

– Taip, – patvirtino Junisė apsimesdama, kad iš paskutiniųjų stengiasi sukoncentruoti žvilgsnį į mėsingą šeimininkės veidą. – Prastokai pasijutau. Tikriausiai būsiu per daug išgėrusi.

Madam Papakonstantė taip ir pražydo rūpesčiu, tik nelabai įtikinamai.

– Man rodos, – lyg niekur nieko tęsė Junisė, – jums teks palydėti mane į galinį kambarį. Man reikia pagulėti.

Madam Papakonstantė stojo piestu:

– O, tai neįmanoma, madam! Ponioms į tuos kambarius jokiu būdu negalima!

– O kaipgi merginos?

– *Ah, oui, mais ça c'est naturel!*** Jos čia dirba, madam.

– Kaip pasakysite, – neprieštaravo Junisė ir uždainavo – iš pradžių tyliai, paskui – vis šaižesniu balsu. Madam Papakonstantė, apimta blogos nuojautos, grįžo prie baro.

Junisė Gud dainavo vis garsiau ir garsiau. Užtraukė: „Eidama namo turiu praeiti pro tavo namus", paskui – „Nešdinkis iš miesto". Kol nusikapstė iki „Iš tiesų visada neapkenčiau moterų" ir „Paskutinioji apsuptis", jau plėšė iš visų talpių savo plaučių, iš jos gerklės liejosi kuo tikriausias veriamas staugimas.

Regėdama vis labiau stiprėjančią paniką madam Papakonstantės veide, Junisė patenkinta tarė sau: „Sudorosiu šitą seną kalę taip, kad

* Ak, iš tikrųjų! (*Isp.*)
** Na, taip, juk tai savaime suprantama! (*Pranc.*)

šlapios vietos neliks!" Svirduliuodama ji pakilo, stodamasi sugebėjo apversti ne tik kėdę, bet ir visą stalą. Stiklo šukės nulėkė iki pat vyrų, stovinčių baro gale, kojų.

– *Aaah, madame, quand-même**! – net nustėro madam Papakonstantė. – Prašau jus! Jūs užtrauksite gėdą mano barui! Aš nepakęsiu čia skandalų! Šitas baras – padori užeiga. Negaliu leisti, kad prisistatytų policija!

Junisė nukepėstavo iki baro ir su nuolankia šypsena užgriuvo madam Papakonstantę, ranka remdamasi į pagalvėlę primenantį šios petį.

– *Je suis navrée,* – prašneko užsikirsdama. – *Je ne me sens pas bien. Ça ne va pas du tout***. Privalote man atleisti. Nežinau, kas nutiko. Galbūt, jei gaučiau dar didelę taurę gero džino...

Madam Papakonstantė bejėgiškai apsidairė. Kiti visai nieko nesuprato. „Galbūt dabar ji pagaliau išsinešdins", – viltingai pagalvojo baro šeimininkė ir pati nuėjo įpilti. Junisė sutelkė dėmesį į vyriškį šalia savęs ir labai oriai paaiškino, neva visai nesanti girta – ją tik trupučiuką pykina. Žmogus nė nesiteikė atsakyti.

Vos nugėrusi gurkšnelį iš pripiltos taurės, Junisė pakėlė galvą, išgąstingai pažvelgė į madam Papakonstantę ir prispaudė delną prie kaktos.

– Greičiau! Man bloga! Kur tualetas?

Vyriškis pasiskubino kiek atsitraukti. Madam Papakonstantė stvėrė ją už alkūnės ir nusitempė koridoriumi. Atlapojo duris pačiame gale, įstūmė Junisę į klaikiai dvokiančią ir absoliučiai tamsią kišenės dydžio skylę. Junisė suaimanavo.

– Tuoj atnešiu ką nors pasišviesti, – sutarškėjo madam Papakonstantė ir išskubėjo lauk.

Junisė čirkštelėjo degtuką, nuleido vandenį, dar kelis kartus išraiškingai suaimanavo ir kyštelėjo nosį pro duris. Koridoriuje nebuvo matyti nė gyvos dvasios. Junisė nedelsdama nėrė pro artimiausias duris į kambarį, kuriame irgi viešpatavo visiška tamsa. Ji uždegė dar vieną degtuką, išvydo pasienyje stovinčią lovą. Išsitiesė ant jos ir

* Ponia, ar nesuprantate! (*Pranc.*)
** Aš be galo nusiminus. Prastai jaučiuosi. Visai prastai (*pranc.*).

ėmė laukti. Po kokios minutės ar dviejų koridoriuje pasigirdo balsai. Galiausiai kažkas atidarė duris. Junisė tysojo nejudėdama, kvėpavo lėtai, giliai. Jai į veidą plykstelėjo žibintuvėlio spindulys. Tuoj pat ją palietė kažkieno rankos, trūktelėjo. Ji nesujudėjo.

– *No hay remedio**, – kažkurios iš merginų balsas.

Jos dar bandė Junisę purtyti ir žadinti, tik nelabai uoliai. Paskui visos pasišalino ir uždarė duris.

Kopdamas paskui Tamį siaurutėmis, dažnai – ir laiptuotomis gatvelėmis aukštyn, Diaras jautė, kaip sparčiai senka entuziazmas įgyvendinti tai, ką sumanė. Juos plakė drėgmės prisisunkęs gūsingas vėjas, nešantis jūros kvapą. Kartais apipurkšdavo lietaus lašais, bet dažniausiai tik košė kiaurai. Tuo metu, kai jie įsuko į daugmaž horizontaliai vingiuojančią gatviūkštę, Diaras jau kone ilgesingai galvojo apie savo kambarį viešbutyje „De la Playa".

– Čia, – parodė Tamis.

Juodu įžengė į barą. Pirma, į ką nukrypo Diaro akys, buvo Hadidža, stovinti tarpduryje patalpos gilumoje. Mergaitė vilkėjo paprastą flanelinę suknelę, kurią Junisė buvo nupirkusi jai Pastero bulvare ir kuri jai labai pritiko. Taip pat Junisė buvo išmokiusi dažytis santūriau, nepersistengti ir net susukti plaukus į kuodelį ant sprando, užuot palikus styroti į visas puses – šitokios pastangos mėgdžioti amerikiečių kino žvaigždes buvo gana beviltiškos. Ji įdėmiai pažvelgė į Diarą ir šis pajuto silpną virpuliuką, slystantį stuburu žemyn.

– Dievulėliau, tu tik pažvelk! – kuštelėjo jis Tamiui.

– Patinka ji tau?

– Taip, mielai praleisčiau su ja valandėlę kitą.

Vienas ispanų buvo padėjęs ant baro mažytį nešiojamąjį radijo aparatą; dvi merginos, pasilenkusios ir prikišusios ausį, klausėsi gitarų muzikos, kiek jos buvo girdėti per trikdžių triukšmą. Prie staliuko kampe sėdėjo trejetas vyrų, įsigilinusių į rimtą ne visai blaivų pokalbį. Madam Papakonstantė sėdėjo baro gale ir apatiškai traukė dūmą.

* Nėra kitos išeities (*isp.*).

– *Muy buenas*, – pasveikino įėjusius plačiai išsišiepdama – apsnūdusi palaikė juos ispanais.

Tamis atsakė pusbalsiu, nė nepažvelgęs į ją. Diaras pasuko prie baro ir užsakė gėrimų, nenuleisdamas akių nuo Hadidžos, kuri, vos pastebėjusi jo dėmesį, užsižiūrėjo į gatvę – pro jį jos žvilgsnis slydo neužkliūdamas. Išgirdusi kalbant angliškai, madam Papakonstantė pakilo ir prisiartino sverdėdama kiek labiau nei paprastai.

– Sveiki, vaikinai, – pasilabino; drauge viena ranka susiglostė plaukus, o kita apsitampė megztinį ant pilvo. Neminint skaičių ir kelių užgaulių žodelyčių, maždaug tuo jos anglų kalbos žinios ir apsiribojo.

– Labas, – nelabai entuziastingai atsiliepė Diaras. Paskui nuėjo prie durų ir, kilstelėjęs taurę Hadidžos pusėn, paklausė:

– Norėtum išgerti?

Vis dėlto Hadidža per neilgą pažintį su Junise Gud spėjo išmokti keletą dalykų, iš kurių svarbiausias, ko gero, buvo šis: niekas ir nieko iš tavęs neturi gauti lengvai, tuomet, kai ateis metas atsiskaityti, už sunkiau pasiekta bus ir dosniau atseikėta. Jeigu ji būtų Anglijos konsulo duktė, o jis – paprasčiausias ispanų žvejys, drįsęs ją užkalbinti vidury Prancūzijos rūmų, net ir tuomet nebūtų nudelbusi jo dar šaltesniu žvilgsniu. Hadidža perėjo patalpą ir parimo netoli durų, žvelgdama į gatvę.

– Suklydau! – nukabinęs nosį šūktelėjo Diaras jai pridurmui, tačiau jo nusivylimo nė iš tolo negalėjai lyginti su madam Papakonstantės pasipiktinimu. Rankomis įsisprendusi į klubus, storulė nuėjo prie Hadidžos ir išbarė šią, tiesa, pusbalsiu, bet pakankamai niršiai.

– Ji čia dirba, ar ne? – paklausė Diaras Tamio ir šis linktelėjo.

– Žiūrėk, – kalbėjo Diaras, – senoji madam jau karšia jai kailį už tai, kad taip riečia nosį prieš klientus.

Tamis ne viską suprato, bet vis tiek šyptelėjo. Abu matė, kaip vis labiau niursta Hadidžos veidas. Galiausiai mergaitė atsliūkino prie baro ir tokia pat paniurusi liko stovėti netoli jų. Diaras nusprendė pamėginti dar kartą.

– Tai nepyksti ant manęs?

Ji įžūliai dėbtelėjo jam į akis.

– Labas, Džekai, – ištarė ir vėl nusigręžė.

– Kokia blusa tau įkando? Nepatinka nepažįstami vyrai?

– Noriu kokakolas, – ji taip ir nebepažvelgė į jį.

– Suprask, jeigu nenori, tau visai nebūtina su manim gerti, – Diaras kaip įmanydamas stengėsi, kad balse būtų justi užuojauta. – Jei tu pavargusi ar dar kas...

– Kaip tu jauti? – paklausė Hadidža. Madam Papakonstantė įdėmiai stebėjo ją nuo savojo baro galo.

Ji kilstelėjo kokakolos taurę.

– Nėr kas skubas, – ištarė ir paragavo gėrimo. Tada vos pastebimai šyptelėjo. Diaras prisigretino arčiau, kad kūnu beveik liestųsi su jos kūnu. Paskui dar pasislinko artyn ir truputį pasisuko, dar kiek priartėjo. Ji nesijudino iš vietos.

– Tu visada tokia kuoktelėjusi? – paklausė jis.

– Aš nekuoktelėjusi, – lyg niekur nieko atsakė ji.

Juodu valandėlę šnekučiavosi. Neskubėdamas Diaras slinko artyn, versdamas ją prisišlieti prie baro; kai galiausiai apkabino viena ranka, manė, kad ji tikriausiai jį atstums, bet mergina nesipriešino. Viską akylai stebinti madam Papakonstantė nutarė, kad jau atėjo tinkamas momentas įsikišti, nusiropštė nuo aukštos baro kėdės ir prisiartino prie jų. Tamis šnekučiavosi su ispanu, kuris atsinešė radijo aparatą; išvydęs, kad madam Papakonstantė bando šnekinti Diarą, ėmėsi šiems vertėjauti.

– Nori eiti su ja į galinį kambarį? – paklausė.

Diaras patvirtino.

– Pasakyk jam: už kambarį – penkiasdešimt pesetų, – paskubomis išbėrė madam Papakonstantė. Pokalbio klausėsi ispanai. Jie paprastai mokėdavo dvidešimt penkias. – O paskui tegul duoda merginai, kiek pats norės.

Hadidža stovėjo panarinusi akis.

* * *

Kambarys trenkė pelėsiais. Junisė buvo užmigusi, bet vėl nubudo ir tik dabar užuodė tą kvapą. Toks pat tvyrojo ir kai kuriose senelės namų rūsio patalpose. Junisė prisiminė vėsą ir slėpiningą nuotaiką, viešpatavusią milžiniškame rūsyje vasaros pavakarę. Ko tik čia nebu-

vo: lagaminai, ant lentynų išrikiuotos tuščios puodynės, stirtos senų žurnalų. Senelė buvo tvarkinga moteris. Tad žurnalai – surūšiuoti, kiekvieno leidinio komplektas padėtas atskira krūva: „Judge“, „The Smart Set“, „The Red Book“, „Everybody's“, „Hearst's International“... Junisė staiga atsisėdo tamsoje ir įsitempė, nors pati nesuprato kodėl. Bet tuojau susigaudė. Koridoriuje už durų ji išgirdo Hadidžos balsą, štai kas. Mergina kaip tik sakė:

– Šitas kambarys okei.

Sulaukė ir atsakymo – vyriškas balsas tik niurgztelėjo. Junisė girdėjo, kaip atsidarė ir tuojau vėl užsidarė gretimo kambario durys.

Junisė atsistojo ir ėmė nervingai vaikštinėti palei lovą: trys žingsniai pirmyn, trys – atgal. „Negaliu šito ištverti, – lindo mintis. – Aš ją užmušiu. Užmušiu.“ Tačiau tai buvo tik žodžiai, įkyriai dūzgiantys galvoje, – jų nelydėjo jokie smurto vaizdiniai. Galiausiai susmukusi ant grindų ir nepatogiai perkreipusi kaklą, Junisė sugebėjo prispausti ausį prie sienos. Ir įsiklausė. Iš pradžių nieko neišgirdo, net spėjo pamanyti, kad siena per stora ir garsai iš kitos pusės tiesiog nepersismelkia. Bet netrukus jos ausį pasiekė gilus atodūsis. Tuodu kitame kambaryje nesikalbėjo; Junisė susizgribo, kad jei kas nors būtų sakoma, ji aiškiai girdėtų kiekvieną žodį.

Ilgokai teko laukti, kol jie galų gale prabilo. Pirmiausia – Hadidžos balsas, ji ištarė: „Ne.“ Tuojau pat sekė nepatenkinto vyriškio skundas:

– Kas tau darosi?

Iš tarties Junisė kaipmat atpažino tautietį. Amerikietis! Dar blogiau, nei ji tikėjosi. Sucypė, sugirgždėjo lova: ant jos kažkas judėjo. Paskui – ir vėl Hadidžos balsas, ji pakartojo, labai tvirtai:

– Ne.

– Bet, mažute... – ėmė melsti vyriškis.

Ir vėl bruzdesys, linguojanti lova; „Ne“, – tarsteli vyriškis nelabai tvirtai, lyg ne visai nuoširdžiai mėgindamas prieštarauti. Junisei įskaudo sprandą; įsitempusi ji iš visų jėgų prisiplojo prie sienos. Valandėlę išvis nieko nebegirdėjo. Paskui iš vyriškio krūtinės gilumų išsiveržė ilga, virpanti palaimos aimana. „Dejuoja lyg dvėsdamas“, – pagalvojo Junisė sukandusi dantis. „Užmušiu *jį*“, – dabar tarė sau ir šįsyk frazė sukūrė ją atitinkančią kruviną viziją,

kuri Junisę tenkino, nors tai, ką vaizduotė išdarinėjo su tuo vyriškiu, buvo ne visai žmogžudystė.

Staiga ji atplėšė ausį nuo sienos ir pašėlo daužyti kumščiu, smūgius palydėdama riksmu – šaukė Hadidžai ispaniškai:

– Nagi, varyk! *Haz lo que quieres! Sigue!** Pasismagink iš peties!

Bildėjimas išgąsdino ją pačią, dar labiau pribloškė pačios balso skambesys – niekad nebūtų jo atpažinusi. Vis dėlto, ką norėjo, jau pasakė, tad užkando žadą ir vėl įsiklausė. Valandėlę kitame kambaryje viešpatavo tyla. Paskui vyriškis tingiai paklausė:

– Ką visa tai reiškia?

Hadidža pakuždomis jam atsakė:

– Greitas! Duok pinigus! – iš balso buvo justi, kokia ji sudirgusi. – Kitą vieną kartą aš sutvarkysiu tave geras. Ne kaip šiąnakt. Ne čia. Čia negeras. Klausyk, berniukas...

Dabar ji, matyt, ėmė kuždėti tiesiai jam į ausį – ko gero, iš patirties žinojo, kokios plonytės čia sienos, kaip puikiai praleidžia garsą. Vyriškis, kuris, iš visko sprendžiant, buvo galutinai nusivaręs, tarp begalinių ir begarsių pasiaiškinimų vis dėlto sugebėdavo įterpti vieną kitą žodelį:

– A? Ką? Kada? O kur tai?

– Okei? – galų gale paklausė Hadidža. – Tu ateini?

– Bet sekmadienį, sutarta? Ne penktadienį... – paskutinį žodį kažkas užspaudė jam burnoj, veikiausiai Hadidža delnu.

Junisė girgždėdama atsistojo. Giliai atsiduso ir tamsoje prisėdo ant lovos krašto. Visi jos įtarimai pasitvirtino su kaupu: Hadidža iš tikrųjų – nuolatinė „Liuciferio“ baro darbuotoja. Galimas dalykas, pas ją, Junisę, ateidavo tiesiai iš kokio nors ispanų darbininko ar krautuvininko glėbio. Visi susitarimai su madam Papakonstante – tik juoko verti. Visi, visi jai melavo. Tačiau aštraus apmaudo ji nejuto, tik silpną maudulį, atmieštą šiokiu tokiu pasitenkinimu – veikiausiai dėl to, kad viskuo įsitikino savomis akimis ir vien savo pastangomis. Jai tokie dalykai buvo ne naujiena, ji net atprato dėl to kamuotis. Visa, ko Junisė troško dabar, tai likti viena su Hadidža. Nutarė net nekalbėsianti su ja apie šį vakarą. „Vargšė mergaitė, – galvojo ji. –

* Daryk ką nori! Pirmyn! (*isp.*).

Iš manęs gauna nepakankamai, kad galėtų deramai pragyventi. Ji tiesiog priversta ateiti čionai.“ Junisė ėmėsi svarstyti, kur reikėtų išsivežti Hadidžą: kuo atokiau nuo pavojingos aplinkos, į kokią nors tykią vietelę, kur jos būtų vienos, netrikdomos įkyrių patarnautojų ir smerkiančių ar pernelyg smalsaujančių pažįstamų. Galbūt į Sospelį Provanse ar į Portugaliją, į Kapariką – kur nors atokiau nuo arabų bei ispanų, kur ji, Junisė, galėtų mėgautis jausmu, kad Hadidža visiškai priklausoma nuo jos vienos.

– Bet, mažute, tai viskas, ką turiu, – bandė ginčytis vyriškis. Dabar tuodu kalbėjosi nesikuždėdami ir Junisė, net sėdėdama ant lovos, puikiausiai viską girdėjo.

– Ne, ne, – tvirtai paprieštaravo Hadidža. – Daugiau. Duok.

– Juk tau nė nesvarbu, kiek nuplėši kokį vyruką, ar ne? Sakau tau, neturiu daugiau. Žiūrėk.

– Mes einam pakalbam tavo draugas bare. Jis turi.

– Ne. Tu jau gavai pakankamai. Iš tiesų net labai dosnus atlygis už tai, ką nuveikei.

– Kitas vienas kartas sutvarkysiu geras...

– Žinau! Žinau!

Tuodu susiginčijo. Junisė tiesiog negalėjo patikėti savo ausimis: tik pamanykite, amerikietis šitokiomis aplinkybėmis niekaip neprisiverčia išsiskirti su dar penkiasdešimčia pesetų! Kaip ir reikėjo tikėtis, ji tuojau nutarė, kad šitas būsiąs ypač pagiežingas tipas, įjunkęs mėgautis būtent tokiomis scenomis: tikriausiai jis patiria iškrypėlišką pasitenkinimą erzindamas bejėgę mergaitę, esą neduosiąs, kas jai priklauso. Vis dėlto jai buvo smagu klausytis, kaip energingai ginčijasi Hadidža. Junisė net susilažino su savimi: jei mergina išsireikalausianti papildomą atlygį, pavaišinsianti baro darbuotojas gėrimu. Po ilgų tuščių šnekų vyriškis galiausiai sutiko pasiskolinti reikiamą sumą iš bare likusio draugo. Kai durys atsidarė ir juodu išėjo į koridorių, Hadidža tarė:

– Tu geras vyras. Man patinkas.

Tai išgirdusi, Junisė prikando lūpą ir atsistojo. Kaip tik ši frazė labiau nei bet kas kita ją įtikino, kad nesuklydo įtardama, jog būtent šis vyriškis kelia ypatingą pavojų. Tik dabar jai dingtelėjo, kad didžiausia jos graužaties priežastis – anaiptol ne profesionalių Hadidžos santykių

tikimybė. Ne: iš tikrųjų ji baiminosi, kad padėtis gali pasikeisti iš esmės. „Kvaiša paskutinė, – save išbarė Junisė. – Įdomu, kodėl kaip tik šitas vyras – pirmas vyras, su kuriuo ją užklupau?“ Kur kas svarbiau, kad tas vyras būsiąs ir paskutinis – ji tiesiog privalo išsivežti mergaitę iš čia. O madam Papakonstantei visai nereikia apie tai žinoti – bent kol jos atsidurs už Tarptautinės zonos ribų.

Po kokio ketvirčio valandos Junisė išlindo į koridorių; čia jau tvyrojo skysta priešaušrio prietema – ankstyvos brėkšmos šviesa pro karulių užuolaidą smelkėsi iš baro. Junisė išgirdo madam Papakonstantės ir Hadidžos balsus – tuodvi aršiai ginčijosi.

– Tyčia mane įleidai kaip tik į gretimą kambarį! – šaukė Hadidža. – Žinojai, kad ji ten! Pati norėjai, kad ji išgirstų!

– Aš nekalta, kad ji pabudo! – įdūkusi suspiegė madam Papakonstantė. – Ir išvis ką sau manai šitaip staugdama ant manęs mano pačios bare?

Junisė palūkėjo vildamasi, kad madam Papakonstantė eis dar toliau, galbūt išrėš ką nors dar sūresniais žodžiais, bet ši iki galo neužsimiršo, liko atsargi, matyt, nenorėdama perlenkti lazdos ir pernelyg supykdyti Hadidžos – šiaip ar taip, mergina jai uždirbdavo pinigų.

Junisė tykiai perėjo koridoriumi ir markstydamasi išniro į barą. Jos lazdelė gulėjo ant vieno staliuko. Abi barnininkės tuojau nutilo ir sužiuro į ją. Junisė pasiėmė lazdelę ir atsigręžė į moteris.

– Po gėrimą visoms! – prisiminė. – Tris dvigubas taures džino! – sviedė madam Papakonstantei ir ši netarusi nė žodžio užėjo už baro ir įpylė gėrimo.

– Imk, – paliepė Junisė Hadidžai, tiesdama taurę. Nenuleisdama nuo jos akių, mergaitė pakluso.

– Išgerk.

Hadidža išgėrė ir užspringo.

Madam Papakonstantė sudvejojo, bet irgi išgėrė, vis dar nieko nesakydama.

Junisė padėjo ant baro penkis šimtus pesetų ir tarė:

– *Bonsoir, madame.*

Paskui atsigręžė į Hadidžą:

– *Ven.*

Madam Papakonstantė stovėjo ir žvilgsniu lydėjo jas, lėtai nueinančias gatve. Pro duris priešais išniro riebi ruda žiurkė ir nukepėstavo į priešingą pusę vandens nutekamuoju grioveliu, vis stabčiodama paragauti pakeliui pasitaikančių atliekų. Tykiai, nesmarkiai lijo lietus.

VI

Vilkoksas, susisiautęs chalatu, sėdėjo ant savo lovos krašto. Ponas Eškombas-Denversas visą dėmesį buvo sutelkęs į skardinę „Gold Flakes“, kurią kaip tik bandė atidaryti; kai galiausiai pavyko prakiurdyti dangtelį, tyliai sušnypštė išsiveržusi oro srovelė. Jis greitai atplėšė apskritą skardinę plokštelę ir numetė ant grindų.

– Pasivaišinsi? – jis ištiesė dėžutę Vilkoksui.

Atsispirti šviežio tabako kvapui buvo tiesiog neįmanoma. Vilkoksas paėmė cigaretę. Paėmė ir ponas Eškombas-Denversas. Kai abu prisidegė, ponas Eškombas-Denversas pratęsė nutrūkusį pokalbį.

– Brangus berniuk, nenorėčiau, kad pasirodytų, jog prašau neįmanomų dalykų; manau, jei bent pamėgintum pažvelgti iš mano pozicijų, netrukus sutiktum, kad prašau tik to, kas būtina. Man regis, ir šiaip žinojai, kad anksčiau ar vėliau man būtinai reikės pergabenti sterlingus čionai.

Vilkoksas, regis, jautėsi nesmagiai. Pirštu perbraukė peleninės kraštą.

– Ką gi, iš tikrųjų – jokia staigmena, – pratarė. Ir kalbėjo toliau, kol pašnekovas nespėjo įsiterpti: – Vis dėlto, viliuosi, tokia formuluotė tavęs neįžeis – neapleidžia nuojauta, kad pasirinkai labai jau tiesmuką metodą jiems perpumpuoti.

Ponas Eškombas-Denversas nusišypsojo.

– Taip. Jei nori, gali vadinti tiesmuku metodu. Bet tikrai nemanau, kad tai galėtų kaip nors pakišti koją.

– Kažin, – suabejojo Vilkoksas.

– Kodėl manai, kad galime susidurti su kokiu nors kliuviniu?

– Pernelyg didelė suma, kad lyg niekur nieko šitaip pergabentum.

– Nesąmonė! – sušuko ponas Eškombas-Denversas. – Be reikalo leidiesi šitaip varžomas mąstymo standartų, mano berniuk. Tu tiesiog prietaringas ir tiek. Jeigu įmanoma šitaip apsisukti su nedidele suma, vadinasi, lygiai taip pat galima ir su didesne. Nejaugi pats nesupranti, kad tai visiškai saugu? Skiriasi tik įrašas – ir viskas, ar ne? Tarpininkų skaičius sumažintas iki minimumo, pasitikėti man tenka tik trimis asmenimis: senuoju Ramlalu, jo sūnumi ir tavimi.

– O man reikia užsitikrinti, kad nė lapė nesulos, kai nueisiu pas senį Ramlalą ir paimsiu devynis tūkstančius svarų grynaisiais. O tai reiškia, kad nieko neturi įtarti nei tavieji valiutos šniukštinėtojai britai, nei Larbio gauja. O jau šitai, galiu drąsiai tvirtinti, – neįmanoma. Jie vis tiek sužinos. Kas nors kaip nors būtinai suuos.

– Nesąmonė, – pakartojo ponas Eškombas-Denversas. – O jeigu baiminiesi dėl savo kailio, – jis įsiteikiamai nusišypsojo pats pabūgęs, kad ko gero, žengia ant pernelyg plono ledo, – savaime aišku, turi tokią teisę – tuomet jų paimti pasiųsk ką nors kitą. Neabejoju, pažįsti čia kokį nors žmogų, kuriuo pusvalandį galėtum pasikliauti.

– Tokio – nė vieno vienintelio, – atsakė Vilkoksas. Jam kaip tik šmėkštelėjo mintis apie Diarą. – Verčiau papietaukime. Galima užsisakyti tiesiog čionai, į kambarį. Jie čia siūlo visai neblogą rostbifą. Bent jau vakar buvo tikrai neblogas, – jis ištiesė ranką prie telefono.

– Apgailestauju, bet negaliu.

Ponas Eškombas-Denversas beveik laukė, kad Vilkoksas pareikalaus didesnio procento, bet visai nepageidavo kokiu nors neatsargiu veiksmu sukurti sąlygas, kad tasai pasijustų galįs lyg niekur nieko klibinti šią temą.

– Tikrai? – pasitikslino Vilkoksas.

– Tikrai negaliu, – pakartojo ponas Eškombas-Denversas.

Vilkoksas paėmė telefoną.

– Viskio? – paklausė nukeldamas ragelį.

– Ne, ačiū, verčiau atsisakysiu.

– Na jau ne, nieku gyvu negali atsisakyti, – paprieštaravo Vilkoksas. – Sujunkite mane su baru.

Ponas Eškombas-Denversas atsistojo ir užsižiūrėjo pro langą. Nuo drėgmės blizgantis miestas apačioje atrodė lyg ką tik pastatytas, uostas ir dangus už jo – nudažyti vienalyte pilkuma. Abejingai šiureno lietus.

Vilkoksas bėrė į ragelį:

– Manolai? „Haig and Haig Pinch" škotiškojo, du vandens „Perrier" ir ledo – į du šimtai keturiasdešimt šeštąjį, – jis padėjo ragelį ir kalbėjo toliau tuo pačiu atsikvėpimu: – Padarysiu, bet pridėsi man dar du procentus.

– Ak, taip, – kantriai prabilo ponas Eškombas-Denversas. – Laukiau, kada apie tai užsiminsi. Tik nesitikėjau, kad užsiprašysi papildomų dviejų procentų. Mažumėlę perlenki lazdą. Ramlalui atitenka dešimt, o dabar dar ir tu nori septynių.

– Perlenkiu lazdą? Man taip neatrodo, – nesutiko Vilkoksas. – Turbūt ir tau pačiam neatrodys, kai tavo devyni tūkstančiai saugiai gulės sau „Crédit Foncier" banke. Gera tau pasakoti, kaip visa tai lengva ir paprasta. Pats juk saugiai sėdėsi Paryžiuje...

– Brangus berniuk, tikriausiai pamanysi, jog stipriai perdedu, jei pasakysiu, kad užsimerkęs tuoj pat galiu išvardyti bent šešis asmenis, kurie mielai šito imtųsi ir už tris procentus.

Vilkoksas nusijuokė.

– Šventa teisybė. Jei jau prašnekome apie tai, aš surinkčiau visą būrį tokių, kurie pasitenkintų ir vienu procentu. Bet juk jiems šios užduoties tikrai nepatikėsi.

Tuo pat metu mintyse svarstė, kad puikiausiai galima pasinaudoti Diaru, šiuo atveju jis idealiai tinka: mieste dar beveik niekam nepažįstamas, o apie sandorio esmę nieko nenutuokia, kas irgi – didžiulis pranašumas; šią užduotį jam galima skirti kaip eilinį dienos darbą, vadinasi, ir nemokėti jokių komisinių, o tuomet visi septyni procentai sėkmingai nusėstų vieno Vilkokso kišenėje.

– Savaime aišku, su žmogumi, kurį turiu omeny, turėsi susipažinti ir pats nuvesi jį pas jaunąjį Ramlalą. Tasai žmogus – amerikietis.

– Aha! – tarstelėjo ponas Eškombas-Denversas; tai, ką išgirdo, jam padarė įspūdį.

Vilkoksas sumojo, kad pageidaujamą procentą jam vis dėlto pavyks išpešti.

– Komisinių dydį, kaip supranti, aptarsime tarpusavyje, – pridūrė jis.

– Suprantama, – nė nemirktelėjęs atsakė ponas Eškombas-Denversas, šaltai dėbsodamas į jį. Sumetė, kad Vilkoksas ketina pasilikti sutartuosius penkis procentus, o papildomus du atiduoti tam žmogui – Vilkoksas ir siekė, kad jis pamanytų būtent šitaip.

– Gali, jei nori, pavakariais užsukti į mano biurą, pats jį ir įvertinsi, – pasiūlė.

– Mano mielas berniuk, nešnekėk nesąmonių. Jeigu už asmenį laiduoji tu, aš tavo sprendimu visiškai pasitikiu. Bet vis tiek manau, kad septyni procentai – šiek tiek per plačiai užsimota.

– Ką gi, tuomet iš tikrųjų užeik pas mane ir pats su juo pasišnekėsi, – kuo mandagiausiai pakvietė Vilkoksas, nėmaž neabejodamas, kad klientas visiškai nepageidauja su kuo nors aptarti šių reikalų. – Jeigu žmogus iš pirmo žvilgsnio tau nepatiks, pagalvoję rasime ką nors kitą. Tik su septyniais procentais tau, ko gero, vis dėlto teks susitaikyti.

Pabeldė į duris. Vidun įėjo padavėjas, nešinas padėklu su gėrimais.

* * *

Pabudęs Diaras jautėsi taip, tarytum išvis nė nebūtų miegojęs. Atmintyje maizgėsi įvairiausių ryto garsų nuotrupos. Pirmiausia – kanalizacijos vamzdžių gurgėjimas, kai ankstyviausi kaimynai jau prausėsi duše, o jis dar tik stengėsi migdytis. Paskui – geležinkelio atšaka, einančia tarp lango ir paplūdimio, dundantis traukinys: tai į vieną, tai į kitą pusę. Kambarinių tarškėjimas koridoriuje. Gretimame kambaryje įsikūręs prancūzas be paliovos dainavo „La Vie en Rose“ – nežinia, kokią daugybę kartų, visą tą laiką, kol skutosi, maudėsi ir rengėsi. Visą šitą kakofoniją lyg koks neritmingas mušamųjų akompanimentas lydėjo skardus metalinių viešbučio durų trinkčiojimas, kaskart sudrebinantis netvirtą pastatą ir nusiritantis per jį visą lyg nelabai stipraus sprogimo aidas.

Diaras pažvelgė į laikrodį: be penkių pusė pirmos. Jis nesulaikė aimanos; širdis, regis, šoktelėjo į viršų, įstrigo kakle ir dabar plakėsi ten. Diaras jautėsi dūstąs nuo tvankumos, įsitempęs, išsekęs.

Kai bandė prisiminti praėjusią naktį, jam pasirodė, kad ji truko visą savaitę. Atsigulęs su šviesa, jis niekad dorai neišsimiegodavo. Be viso kito, ramybės jam nedavė du dalykai – dvi įkyrios mintys, spaudžiančios skrandį lyg koks nenoromis nuryto maisto gniutulas. Pirma, per vieną vakarą jis prašvilpė dvidešimt dolerių, kas reiškė, kad jam liko vos keturi šimtai šešiasdešimt, o antra, jis pasiskolino šimtą pesetų iš arabo – vadinasi, su tuo arabu jam dar būtinai teks susitikti.

– Kvailys nelaimingas! – išsiplūdo jis, ropšdamasis iš lovos lagaminuose ieškoti aspirino. Prarijo tris tabletes, paskubomis nusiprausė po dušu ir vėl išsitiesė lovoje, mėgindamas atsipalaiduoti. Išgirdusi, kad duše šniokščia vanduo, į duris pabeldė kambarinė: norėjo pasiteirauti, kada galėsianti ateiti tvarkyti kambario.

– Kas ten? – užriko Diaras, bet kadangi nesuprato atsakymo, nė nesivargino lipti iš lovos jos įleisti. Kai pagaliau vėl praplėšė sulipusius vokus, buvo jau dvidešimt minučių po dviejų. Jautėsi vis dar nekaip. Vis dėlto apsirengė, nulipo į vestibiulį. Registratūroje budintis berniukas padavė jam popieriaus skiautę, kurioje buvo parašyta: *Llamar a la Sra. Debalberde 28-01*. Diaras abejingai nužvelgė lapelį net neabejodamas, kad įvyko klaida, kad popiergalis skirtas kažkam kitam. Išėjo laukan ir nužingsniavo gatve nosies tiesumu, pernelyg nekvaršindamas galvos, kur einąs. Gera buvo atsidurti gryname ore. Žemai pakibęs dangus be tvarkos purškė lietų, galėjai pamanyti, kad lašai kapsi nuo kažkokios nematomos pakraigės virš galvos.

Staiga Diaras pajuto, kad žarna žarną ryja. Pakėlė galvą, apsidairė ir tuojau nutarė, kad čia pat, po ranka, jokio restorano, matyt, nėra. Už kokio pusmylio priešais, aplipęs į uostą išsikišusią kalvą, grūdosi vietos gyventojų kvartalas. Dešinėje pusėje į dyką pakrantę švelniai teškeno bangelės. Diaras pasuko į kairę, į vieną iš daugybės stačių gatvelių, vedančių kitapus kalvos. Abipus šios, kaip ir kitų panašių gatvelių, rikiavosi naujutėliai dideli gyvenamieji namai, kai kurie dar nebaigti statyti, bet vis tiek jau gyvenami. Beveik pasiekęs kalvos keterą, Diaras aptiko pažiūrėti kuklų viešbutuką, virš kurio durų švietė iškaba „Restoranas" Salėje, užtvindytoje radijo riaumojimo, užkandžiavo keletas žmonių. Staliukai buvo maži. Diaras atsisėdo, užmetė akį į mašinėle spausdintą kortelę.

Antraštė skelbė: „Menu à 30 p". Diaras suskaičiavo pinigus kišenėje ir patenkintas vyptelėjo: turėjo dar trisdešimt penkias pesetas. Dorodamas užkandį pajuto, kad alkis tik dar labiau kyla, – dabar jis jautėsi jau kur kas geriau. Paskui, jau kibęs į *merlans frits**, išsitraukė popiergalį, kurį jam padavė berniukas registratūroje, ir atsainiai dirstelėjo. Pavardė jam nieko nesakė; ne iš karto susivokė, kad tai Deizės de Valverde žinutė. „Radio Internacional" kriokė nevisprotės merginos balsu, paskui suskambo arfos *glissando*. Diaras anaiptol neliepsnojo troškimu vėl susitikti vakarykščio pobūvio šeimininkę, tiesą sakant, išvis nieko nenorėjo nė akyse matyti. Kol kas jam patiko būti vienam, pasinaudoti proga apsiprasti su nepažįstamo miesto keistenybėmis. Vis dėlto pagalvojęs, kad ji, ko gero, laukia jo skambučio, nuėjo į vestibiulį ir paprašė registratūros darbuotojo, kad paskambintų nurodytu numeriu. Išgirdo, kaip tas bent keliskart užriko *Veinteyochocerouno*!, ir net suabejojo, ar kada nors išmoktų paskambinti pats. Paskui tarnautojas perdavė įtaisą jam. Diarui teko ilgokai palūkėti, kol ji atsiliepė.

– Brangusis pone Diarai! Kaip malonu, kad paskambinai! Tikiuosi, vakar parvažiavote sėkmingai. Šitoks oras, ką ir sakyti! Šitas kraštas tave pasitinka iškart parodydamas blogiausia, ką turi. Vis dėlto nenukabink nosies. Jei ne šiandien, tai rytoj išlįs saulutė ir išgarins visą šitą pažliugusią bjaurastį. Pati laukiu nesulaukiu. O Džekas – tikras išdykėlis. Taip ir nepaskambino. Dar girdi mane? Jeigu jį pamatysi, pasakyk, kad aš mažumėlę įsižeidusi. Ak taip, beje! Kaip sykis norėjau tau pasakyti, kad Tambangui pagerėjo. Jis netgi lakė šiek tiek pieno. Tad matai, mūsų žygis į jo kambarį nebuvo visai veltui. – (Diaras kaip išmanydamas gujo iš atminties tą priplėkusį kambarį, adatas ir eterio kvapą.) – Pone Diarai, labai norėčiau su tavimi pasimatyti.

Ji pirmąsyk nutilo pakankamai ilgam, kad jis spėtų įsiterpti.

– Šiandien? – paklausė Diaras ir išgirdo, kaip ji nusijuokė.

– Taip, žinoma, šiandien. Savaime suprantama. Aš nepasotinama, tiesa? – nesiklausydama jo mekenamų prieštaravimų, ji kalbėjo toliau. – Vis dėlto į Džeko biurą eiti nenoriu – dėl vienos

* Keptas merlangas (*pranc.*) – menkinių šeimos žuvis.

konkrečios priežasties, kurią turėsiu tau atskleisti, kai susitiksime. Štai, pamaniau, geriausia – bare „Faro“ Prancūzijos aikštėje. Netoli nuo tavo turizmo agentūros, netgi visai čia pat, pora žingsnių už kampo. Mūsų mielasis užkietėjęs snobas Džekas verčiau mirtų nei keltų koją ten, tad pavojus susidurti su juo mums negrės. Paklysti niekaip nepaklysi. Paklausk pirmo pasitaikiusio praeivio, – ji paraidžiui jam pasakė pavadinimą. – Būtų išties labai miela, jei ateitum. Sakykime, septintą, sutarta? Džekas savo įstaigėlę paprastai uždaro pusę septynių. Noriu pasikalbėti su tavimi apie baisybę dalykų. Taip pat noriu paprašyti vienos didžiulės paslaugos; žinoma, jei nesutiksi imtis, varu nereikalausiu, – ji nusijuokė. – Taigi, „Faro“, septintą.

Diaras dar prasižiojo stengdamasis paskubomis sumesti kokią nors padėkos už praėjusio vakaro svetingumą frazę, bet staiga susizgribo, kad ji jau padėjusi ragelį. Pajuto, kaip kraujas plūstelėjo į veidą: vieną kitą padėkos žodį jam reikėję kaip nors įterpti dar pokalbio pradžioje. Tarnautojas už skambutį paprašė pusantros pesetos. Diaras grįžo prie staliuko siusdamas ant savęs, nuogąstaudamas, ką Deizė galėjo apie jį pamanyti.

Jam atnešė sąskaitą: trisdešimt trys pesetos, įskaitant aptarnavimą. Liko penkiasdešimt sentimų – tiek arbatpinigių jis, aišku, negalėjo palikti. Tad nieko ir nepaliko: pakilo ir išėjo sau, nekaltai švilpiniuodamas ir apsimesdamas nepastebįs priekaištingo padavėjo žvilgsnio. Vis dėlto nužingsniavęs vos galiuką, Diaras sustojo po tabako krautuvėlės stogine ir išsitraukė abi „American Express“ čekių knygeles. Vienoje buvo penkiasdešimties, kitoje – dvidešimties dolerių vertės čekiai. Dar laive Diaras įjunko bent kas kelios dienos juos perskaičiuoti: regėdamas tuos popierėlius ir galvodamas apie bendrą sumą, pasijusdavo esąs ne toks jau apgailėtinas skurdžius. Tuojau jam teks užsukti į kokį nors banką ir išsigryninti šiek tiek pinigų, bet skaičiuoti savo turtus reikėjo vienumoje – gatvėje. Kad ir kokiu reikalu užeitum į banką, ten į tave visuomet spoksos pernelyg daug akių. Pirmojoje knygelėje turėjo būti šeši lapeliai (Diaras juos suskaičiavo ir užvertė knygelę trinktelėdamas viršeliu), vadinasi, antrojoje – aštuoni. Diaras pasklaidė juos kone nerūpestingai, bet tuojau pat ėmėsi skaičiuoti iš naujo, norėdamas įsitikinti. Veidas įsitempė; dabar jau vertė lapelius atidžiai, nykščiu pabraukdamas per

briauną – tikrino, bene kur bus sukibę du. Ir vis tiek jų buvo tik septyni. Galiausiai peržiūrėjo net serijos numerius ir jau negalėjo neigti akivaizdžios tiesos: likę tik septyni dvidešimties dolerių čekiai – ne aštuoni. Keturi šimtai keturiasdešimt dolerių. Nustėręs, jis vėl ėmė skaičiuoti čekius – nesąmoningai ir be jokio reikalo, lyg nemaloni staigmena jo dar nebūtų ištikusi, lyg vis dar būtų įmanoma, kad kas nors ims ir pasikeis. Diaras iš paskutiniųjų stengėsi prisiminti vietą ir laiką, kada ir kur išgryninęs kiekvieną čekį. Ir pagaliau prisiminė: papildomų dvidešimties dolerių jam prisireikė dar laive arbatpinigiams. Bet šis atradimas nepadėjo emociškai susitaikyti su naujuoju skaičiumi; sunerimęs iki širdies gelmių, jis įsibruko knygeles į kišenę ir įbedęs žvilgsnį į žemę patraukė pirmyn.

Bankų čia buvo į valias, bet visi, kiek jų aptiko, jau buvo uždaryti.

„Per vėlu, – niauriai galvojo Diaras. – Na, žinoma."

Jis nužingsniavo iki Vilkokso biuro – rasti jį pasirodė visai nesunku. Kabinetas buvo įrengtas antrame aukšte virš didelės arbatinės, visas pastatas persismelkęs pyragaičių ir kavos kvapais, net seilė tįso. Diaras aptiko Vilkoksą biure ir net pasijuto gerėliau, kai šis plačiai mostelėjo ranka ir tarė:

– Na, štai – tavo narvas.

Diaras jau beveik laukė iš Vilkokso kokios nors pribloškiamos žinios, tarkime, kad ir tokios: „Klausyk, seni, ko gero, turėsiu šį tą prisipažinti. Tavo paslaugų man neprireiks. Apsidairyk – pats pamatysi, kodėl niekaip negaliu tavęs įdarbinti." Paskui dar galbūt pasisiūlytų apmokėti kelionę atgal į Niujorką. O gal nesulauktum iš jo nė šito. Tiesa, Diaro toks įvykių posūkis net nebūtų pernelyg nustebinęs; jau kuris laikas visa ši užmačia kurstė labai nekokią nuojautą ir paskutinė bloga žinia ją kaip tik atitiktų. Diaras buvo netgi pasirengęs sutikti tokį smūgį žemiau juosmens. Tačiau Vilkoksas pasakė visai ką kita:

– Sėskis, pataupyk kojas. Šiandien dar niekas nebuvo atėjęs, tad nėra jokio pagrindo manyti, kad ims ir ateis dabar.

Diaras klestelėjo į kėdę veidu į Vilkoksą, sėdintį prie rašomojo stalo, ir apsidairė. Biuras – du mažyčiai kambarėliai – buvo nejaukiai ankštas. Priimamajame, išvis be langų, stovėjo sofa ir žemas staliukas, ant šio paskleista kelionių lankstinukų. Antrajame, dar-

buotojų, kabinete langas buvo, pro jį matėsi siauro kiemelio sklypas; be rašomojo stalo ir dviejų kėdžių, čia dar stovėjo žalia dokumentų spinta. Plikos patalpos nejaukumą šiek tiek švelnino tik įvairiaspalviai žemėlapiai ant sienų, išsiraizgiusios netaisyklingos žemynų apybrėžos nejučia traukė akį.

Vyrai kokią valandą šnekučiavosi. Kai Diaras lyg tarp kitko mestelėjo pastabą: „Vis dėlto neatrodo, kad tavo verslas smarkiai klestėtų, ar ne?“, Vilkoksas tik susiraukė ir purkštelėjo, bet Diaras taip ir liko nesupratęs, ar tai galima laikyti nuoširdaus nepasitenkinimo išraiška. Matyt, markizė bus sakiusi tiesą: visa šita kelionių agentūra nelabai aiški, čia esama dar kažko, ko neįžvelgsi plika akimi.

– Man reikėtų išsikeisti pinigų, – prisipažino Diaras. Galbūt Vilkoksas dar ims ir pasiūlys išmokėti avansą.

– Kokių turi?

– „American Express“ čekių.

– Išgryninsiu tau tokią sumą, kokios tik pageidausi. Geresniu kursu nei dauguma bankų – ir, be jokios abejonės, nenulupsiu tiek, kiek nuluptų bet kuri keitykla.

Diaras padavė jam penkiasdešimties dolerių vertės čekį. Kai prisikimšo piniginę pesetų šimtinių, finansinė jo padėtis nebeatrodė tokia slegianti. Tada ir paklausė:

– Kada pradėsiu dirbti?

– Jau pradėjai, – atsakė Vilkoksas. – Tu dirbi dabar. Šiandien vakarop čia ateis toks vyrukas, mano klientas. Jis nuolat keliauja ir visuomet pas mane užsisako bilietus. Jis ir nusives tave pas jaunąjį Ramlalą. Su šiuo tau anksčiau ar vėliau vis tiek tektų susipažinti. Ramlalai – mano artimi draugai. Su jais sukame verslą, turime gyvą galą visokių reikalų.

Iš šito monologo Diaras beveik nieko nesuprato, maža to, jam pasirodė, jog Vilkoksas rėžė prakalbą tarytum gindamasis, lyg būtų laukęs, kad jo šnekomis klausytojas suabejos. Ką gi, jau visai netrukus turėtų paaiškėti, ką visa tai reiškia.

– Supratau, – pratarė.

Vilkoksas nudelbė Diarą tokiu žvilgsniu, kuris šiam visiškai nepatiko: atšiauriu, anaiptol ne draugingu, įtariu. Paskui Vilkoksas kalbėjo toliau:

– Maždaug penktą esu sutaręs pas kai ką užsukti išgerti taurelės, tad meldžiu Dievą, kad klientas ateitų kuo greičiau. Galėsi išeiti su juo, paskui grįši. Aš tavęs palauksiu čia. Pabūsi iki pusės septynių, tada išėjęs tiesiog užtrenksi duris. Rytoj jau turėsiu tau atsarginius raktus.

Suskambėjo telefonas. Prasidėjo gana ilgas pokalbis, prie kurio Vilkoksas prisidėjo daugiausia žodeliu „taip“, kartojamu nelygiais tarpais. Atsidarė durys, vidun įžengė kiek gunktelėjęs aukštas vyras su storo tvido kostiumu ir lietpalčiu. Vilkoksas paskubomis baigė telefoninį pokalbį, atsistojo ir prašneko:

– Tai – ponas Diaras. O tai – ponas Eškombas-Denversas. Pardaviau jam bilietą į Kairą kitą dieną, kai atidariau šį biurą. Nuo tada jis nuolat grįžta pas mane. Patenkintas klientas. Ar bent norėčiau taip manyti.

Ponui Eškombui-Denversui, regis, ėmė stigti kantrybės.

– Ak taip. Daugmaž.

Sunėręs rankas už nugaros, jis apsigręžė ir ėmėsi žiūrinėti didelį pasaulio žemėlapį, kabantį virš dokumentų spintos.

– Turbūt vertėtų ir eiti nieko nelaukiant, – pratarė.

Vilkoksas reikšmingai nužvelgė Diarą. Ketino iš anksto šiek tiek daugiau papasakoti apie poną Eškombą-Denversą, o ypač perspėti, kad verčiau nieko nekamantinėtų. Bet gal ir gerai, kad taip ir nespėjo nieko pasakyti.

Diaras užsimetė lietpaltį ir abu vyrai nulipo laiptais žemyn.

– Nieko nenutiks, jei paėjėsime pėsti, – tarė ponas Eškombas-Denversas. – Lyti nustojo, o kelias ne toks jau tolimas.

Juodu patraukė kalvos šlaitu žemyn ir netrukus išniro į didelę aikštę, kurioje praėjusią naktį nebuvo nė gyvos dvasios, išskyrus keletą taksi automobilių; dabar čia knibždėjo ištisas miestelis vietos gyventojų, triukšmingai įnikusių į prekybos reikalus.

– Chaosas, – burbtelėjo ponas Eškombas-Denversas, balse buvo justi pasitenkinimas. Kai atsidūrė po belapiais medžiais aikštės viduryje, ant galvų nutiško lašai. Ant grindinio tupėjo ištisos eilės susigūžusių moterų, susisupusių į ruožuotus vilnonius apklotus; jos tiesė glėbius permirkusių baltųjų lelijų ir kimiais balsais ragino pirkti. Vakarėjo ir dangus vis labiau blausėsi.

– Apsukri publika, šitie kalniečiai berberai, – tarstelėjo ponas Eškombas-Denversas. – Vis dėlto indams neprilygsta ir tie.

– Indėnams? – suglumęs pasitikslino Diaras.

– Na ne, kalbu ne apie jūsiškius raudonodžius. Turėjau omeny tikrus indus, mūsiškius. Dauguma jų – indusai, iš pačios Indijos. Tanžere jų nors vežimu vežk. Negi iki šiol nepastebėjote? Štai jaunasis Ramlalas, pas kurį mudu ir einame, taip pat yra vienas iš jų. Apsukrus kaip turi būti. Jo tėvas, senasis Ramlalas, tas, iš Gibraltaro, – toks pats. Turi gyslelę verslui, įžvalgumas – tiesiog stulbinantis. Iš tiesų stulbinantis. Savaime aišku, jis – plėšikas, bet sąžiningas plėšikas. Niekad nepaims nė šilingo daugiau, nei buvo suderėta. Aišku, jam ir nereikia. Komisiniai, šiaip ar taip, yra milžiniški. Supranta, kad laiko tave už gerklės, tai ir krauna – žino esąs to vertas.

Diaras mandagiai klausėsi; juodu žingsniavo tarp dviejų pinigų keitėjų eilių. Vyrai sėdėjo prie mažų savo staliukų tiesiog gatvėje. Keletas, vos pastebėję porą angliškai kalbančių užsieniečių, pratrūko rėkaloti:

– Taip! Čionai! Taip! Pakeisti pinigus!

– Štai kur prakeiksmas, – kalbėjo ponas Eškombas-Denversas. – Valdžia jau suuodė. Labai gerai žino, kad būtent Gibraltaras – viena svarbiausių nutekėjimo angų.

Diaras ryžosi prasižioti:

– Nutekėjimo?

– Na taip, būtent per ten nuteka sterlingai. Ir jie puikiai žino, kad kiekvieną mielą dieną išgaruoja bene dvidešimt tūkstančių svarų sterlingų. Vieną kitą vyruką pavyksta pristverti. Anksčiau ar vėliau išgaudys daugumą ir landą užkiš. Laikas – štai kas gyvybiškai svarbu. Savaime aišku, žmogus mažumą nerviniesi, – jis nusijuokė lyg atsiprašydamas. – Vis dėlto su tokia rizika nori nenori turi susitaikyti. Man, kaip ir žmonai, patinka Marokas. Mes statomės čia namelį, tad be kapitalo niekaip neišsiversime – štai ir tenka rizikuoti.

– Taip, žinoma, – sulinksėjo Diaras. Jis jau ėmė suprasti.

Ramlalo krautuvėlės vitrina buvo užgrūsta pigiais rankiniais laikrodžiais, tušinukais, žaislais. Pati krautuvėlė – mažytė ir tamsi kišenė, prisisunkusi pačiulių kvapo. Kai tik akys apsiprato su prietema, Diaras įsitikino, jog krautuvė – visiškai tuščia, visos prekės ir

buvo sukrautos vitrinoje. Prie pliko stalo sėdėjo jaunas juodbruvas vyrukas ir traukė dūmą. Vos juodu įžengė vidun, jis pakilo ir įsiteikdamas nusilenkė.

– Labas vakaras, Ramlalai, – pasilabino ponas Eškombas-Denversas – tokia intonacija veikiausiai sveikinasi gydytojas, užsukęs į nepagydomo ligonio palatą.

– Jau pasiruošę pradėti? – Ramlalas prašneko stulbinamai taisyklinga anglų kalba.

– Taip. Rytoj. Tai – ponas Diaras, mano sekretorius.

Diaras ištiesė ranką Ramlalui, bet žiūrėjo į poną Eškombą-Denversą. „Ką, po galais, dar šitai reiškia?" – pagalvojo, bet neprieštaravo pristatomas būtent taip.

– Jis viską sutvarkys, – tęsė ponas Eškombas-Denversas. – Paketą atiduosi jam.

Ramlalas nenukreipė įdėmaus žvilgsnio nuo Diaro. Paskui nusišypsojo sublykčiodamas baltutėliais dantimis ir atsakė:

– Taip, pone.

– Įsidėmėjai jį? – paklausė ponas Eškombas-Denversas.

– Taip, žinoma, pone.

– Ką gi, mums metas. Tėvas, tikiuosi, sveikas gyvas?

– O taip, pone. Ačiū, jis laikosi puikiai.

– Viliuosi, rūpesčiai pernelyg negraužia?

Ramlalas nusišypsojo dar plačiau.

– Ne, pone, ne.

– Tai gerai, – niurgztelėjo ponas Eškombas-Denversas. – Ką gi, laikykis, Ramlalai, žiūrėk savęs. Pasimatysime, kai grįšiu.

Ramlalas ir Diaras vėl paspaudė kits kitam ranką ir abu svečiai išėjo į lauką.

– O dabar, – tarė ponas Eškombas - Denversas, – jei paėjėsite su manimi iki „Café España", supažindinsiu jus su Benzekriu.

Diaras žvilgtelėjo į laikrodį.

– Deja, man reikėtų kuo skubiau grįžti į biurą.

Vis sparčiau tirštėjo sutemos, dulkė smulkus lietutis. Siaura gatvele plūdo minios žmonių, vilkinčių dželabas, lietpalčius, susisupusių į turkiškus rankšluosčius ar apklotus, dėvinčių kombinezonus ar tiesiog skarmalus.

– Nesąmonė, – aštriai atrėžė ponas Eškombas-Denversas. – Privalote susipažinti su Benzekriu. Eime. Tai būtina.

– Ką gi, jei jau esu jūsų sekretorius... – Diaras nusišypsojo.

– Šiuo atveju – taip, esate, – ponas Eškombas-Denversas žingsniavo kone prisišliejęs prie Diaro, kalbėdamas tiesiai šiam į ausį. – Benzekris – vietinis banko „Crédit Foncier“ atstovas. Netrukus jį prieisime, parodysiu duris.

Juodu išniro į Zocco Chico aikštę, užtvindytą tūkstančių vyrų balsų gausmo. Šįvakar čia buvo įjungtas elektros tiekimas, tad kavinės tvieskė iš tolo.

Braudamiesi pro būrelius susispietusių ir į pokalbį įsitraukusių vyrų, juodu lėtai įveikė aikštę ir atsidūrė žemutiniame jos gale.

– Štai įėjimas, – tarstelėjo ponas Eškombas-Denversas, rodydamas geležiniais pinučiais apipintus aukštus vartus nišoje, į kurią vedė keli laipteliai. – Štai „Crédit Foncier“ bankas – čia ir paimsite paketą. Pasakysite, kad atėjote pas poną Benzekrį, ir užlipsite laiptais tiesiai į jo kabinetą. O štai ir „Café España“.

Ponas Benzekris sėdėjo kavinėje vienas, įsitaisęs pačiame terasos gale. Nuplikęs jo kiaušas priminė kiaušinį, veide sustingo susirūpinusio erelio išraiška. Kai pakratė ranką Diarui, nė nenusišypsojo, tik pagilėjo raukšlės kaktoje.

– Gersite alaus? – paklausė su ryškiu akcentu.

– Prisėsime minutei, – atsakė ponas Eškombas-Denversas. – Ne, aš nieko nenoriu.

Jie susėdo.

– Man irgi nieko, – atsisakė alaus Diaras. Jautėsi ne kažin kaip, mielai būtų mostelėjęs viskio.

– Ponas Diaras kurią nors iš artimiausių dienų atneš jums dovanėlę, – tarė ponas Eškombas-Denversas. – Jis žino, kad įteikti ją turi jums asmeniškai – niekam kitam.

Ponas Benzekris rimtai linktelėjo įbedęs akis į alaus bokalą. Paskui pakėlė galvą ir liūdnu žvilgsniu nužvelgė Diarą.

– Gerai, – tiek tepasakė, lyg nebūtų daugiau ko pridurti.

– Žinau, jūs skubate, – tarė ponas Eškombas-Denversas Diarui. – Tad jei tik norite tuojau pat grįžti prie kitų savo darbų, taip ir padarykite. Labai jums ačiū. Grįšiu po kelių savaičių.

Diaras atsisveikino. Jam teko kone jėga irtis per visą Zocco Chico aikštę, o paskui – siaura gatvele aukštyn, mat žmonių srautas plūdo į priešingą pusę. „Kita stotelė mano gyvenime – berniukas pasiuntinukas", – galvojo jis, viduje kreivai šypsodamasis. Ponas Eškombas-Denversas jam ne itin patiko: elgėsi taip, tarsi iš savo kišenės mokėtų jam už paslaugas. Tiesa, jokio užmokesčio Diaras nė nesitikėjo, bet vis dėlto žmogus paprastai ir nenori teikti šitokių mokamų paslaugų – labiausiai dėl to, kad tenka pasijusti menkesniam už kitą. Ir še tau: netgi be užmokesčio Diarui teko pasijusti būtent šitaip.

Kai jis parsikapstė į biurą, Vilkoksas jau netvėrė savame kailyje.

– Ilgokai užtrukai, – prikišo.

– Žinau. Teko eiti su juo ir susipažinti su dar kažkokiu tipu iš banko.

– Benzekriu.

– Taip.

– Nei tau reikėjo su juo susipažinti, nei ką. Senas panikuotojas tas Eškombas-Denversas, štai kas jis. Neužmiršk uždaryti lango, užrakinti durų ir išjungti šviesos. Pabūk čia iki pusės septynių, – Vilkoksas užsimetė apsiaustą. – Rytą, kokią devintą, užbėk į „Atlantidą", duosiu tau raktų meistro adresą. Jeigu kas nors paskambins, pasakyk, kad man teko skubiai išeiti, tegul paskambina rytoj. Iki.

VII

Trinktelėjo durys. Diaras sėdėjo ir žvalgėsi aplinkui. Paskui atsistojo, valandėlę tyrinėjo žemėlapius, tada nuslinko į laukiamąjį pasiimti kokio žurnalo, bet nė vieno nerado, tad grįžo ir vėl įsitaisė prie darbo stalo. Pašėlęs nekantrumas užgožė bet kokius kitus jausmus, jis net nesijautė likęs vienui vienas biure – pernelyg nekantravo iš čia ištrūkti. „Negali būti, kad tai vyksta iš tikrųjų", – lyg užsuktas kartojo sau Diaras. Jis taip ir nesuvokė vienas sėdįs tuščioje patalpoje, nes neįstengė patikėti kada nors čia dirbsiąs. Bergždžiai

stengėsi įsivaizduoti save, diena po dienos tūnantį šitoje ankštoje nevėdinamoje kišenėje ir apsimetinėjantį, kad prižiūri šį iš tiesų net neegzistuojantį verslą. Dar Niujorke buvo susikūręs kažkokį darbo čia vaizdinį, bet šis taip smarkiai skyrėsi nuo realybės, kad Diaras net negalėjo dorai jo prisiminti. Dabar tik paklausė savęs: jei būtų iš anksto žinojęs, kaip bus, ar vis tiek būtų norėjęs atvykti čionai? Ir pats atsakė: taip, vis tiek būtų atvažiavęs, nepaisydamas net gilios apatijos, į kurią klampino vien mintis apie darbą. Šiaip ar taip, šitas darbas – pernelyg netvarus, pernelyg absurdiškas, kad įtartum truksiant ilgai. O kai jo nebeliks, jis, Diaras, būsiąs laisvas. Jis tyliai prunkštelėjo. Kurgi ne, laisvas su šimtu dolerių, skiriančių nuo bado. Mintis buvo nelabai maloni, nuo jos ėmė kaustyti įtampa. Diaras įsiklausė. Gatvėje stūgavo automobilių garso signalai, bet ir per tokį triukšmą buvo girdėti švelnus lietaus šiurenimas.

Diaras atsidarė stalčių, ieškodamas laiškų popieriaus. Surado, išsitraukė vieną lapą ir kibo spausdinti laiško. Firminio blanko viršuje puikavosi užrašas: EUROPA–AFRIKA: TURIZMO PASLAUGOS.

„Brangi mama, skubomis brūkštelėsiu laiškelį. Atvykau sėkmingai vakar vakare.“ Nors atrodo, kad praėjo visas mėnuo, norėjo pridurti jis, bet susilaikė. Ji ne taip suprastų, manytų, kad jis jaučiasi nelaimingas. „Kelionė praėjo visai sklandžiai. Orai beveik visą laiką laikėsi ramūs, manęs net nekamavo jūros liga, kuria taip gąsdinai. Ir net italai buvo visai nieko.“ Išplaukiantį tėvai jį išlydėjo – ir smarkiai sunerimo sužinoję, kad jam teks dalytis kajute su dviem italais. „Kaip gali suprasti, laišką rašau jau iš biuro. Džekas Vilkoksas išvykęs su reikalais, tad šiandien čia vadovauju aš.“ Jis valandėlę pasvarstė, ar frazė „vadovauju aš“ nenuskambės kvailai, bet galiausiai nutarė nieko nekeisti. „Tikiuosi, dėl manęs nenuogąstauji, nes iš tikrųjų nerimauti nėra jokios priežasties. Klimatas čia anaiptol ne atogrąžų. Netgi, sakyčiau, gana žvarbu. Miestas, atrodo, švarus, nors ir ne itin šiuolaikiškas.“

Jis liovėsi barškinti rašomosios mašinėlės klavišus ir užsižiūrėjo į tiesiog priešais kabantį Afrikos žemėlapį, prisiminė, kaip traukė su arabu į barą, kaip ropštėsi pašėlusio statumo gatvelėmis bei skersgatviais. Paskui prieš akis išniro Hadidžos veidas. Diaras susiraukė: negalėjo leisti sau galvoti apie Hadidžą tuo pat metu, kai rašė laišką

motinai, – tai būtų lyg išdavystė. Tačiau mergaitės veidas neišnyko, taip pat nesisklaidė ir dar gyvesni kiti prisiminimai. Diaras atsilošė krėsle, užsirūkė ir susimąstė, ar sugebėtų pats rasti kelią į tą barą, jei sumanytų dar kartą ten apsilankyti. Vis dėlto, net jei ir pavyktų nepasiklysti, vėl eiti į tą patį barą, neabejojo, būtų prastas sumanymas. Juk sutarė susitikti su Hadidža sekmadienio rytą Espinelio parke – tegul tas susitarimas ir lieka galioti; žiūrėk, mergina dar ims ir įsižeis, jei jis bandys susitikti anksčiau. Diaras sumojo taip ir nebeparašysiąs laiško; ištraukė popieriaus lapą iš rašomosios mašinėlės, perlenkė ir įbruko į kišenę – baigsiąs kitą dieną. Sučirškė telefonas. Skambino kažkokia anglė, jai nėmaž nerūpėjo, ar yra kabinete ponas Vilkoksas, – pageidavo rezervuoti numerį „Balimos" viešbutyje Rabate, vienvietį, su dušu, nuo keturioliktosios iki septynioliktosios. Dar ji norėjo lėktuvo bilieto ten ir atgal, bet tai, patikino, gali ir palaukti. Užtat viešbučio rezervacija laukti negali – užsakyti esą reikia tuojau pat: tikiuosi, nesugriausite pasitikėjimo? Kai moteris padėjo ragelį, Diaras užsirašė visus jos pageidavimus ir ėmė sklaidyti šūsnį popierių, pažymėtų etikete „Viešbučiai – Prancūzų zona". Dešimt po šešių vėl suskambėjo telefonas. Šį kartą – Vilkoksas. „Tikrina mane", – tulžingai pagalvojo Diaras, išgirdęs ragelyje jo balsą. Vilkoksas norėjo sužinoti, ar kas nors buvo užsukęs.

– Ne, – atsakė Diaras.

– Ką gi, tiek ir norėjau, – sprendžiant iš balso, jis lengviau atsikvėpė.

Diaras pasakė jam apie skambinusią anglę.

– Tuo pasirūpinsiu rytoj. O tu gali jau uždaryti biurą. Šiaip ar taip, jau dešimt po šešių, – jis sudvejojo. – Tiesą sakant, būtų geriausia, jei taip ir padarytum. Išeik kuo greičiau, kai tik galėsi. Tik neužmiršk užsklęsti durų.

– Gerai jau.

– Labos nakties.

– Kas čia dedasi? Kas čia dedasi? – balsu murmėjo Diaras sagstydamasis lietpaltį. Išjungė šviesą, išėjo į koridorių ir užtrenkęs duris dėl visa ko energingai jas patampė.

Diaras stabtelėjo pyragaičių krautuvėlėje apačioje pasiklausti kelio į „Faro" barą. Šeimininkė, išvydusi jį artėjantį prie prekystalio, maloniai pasisveikino.

– *Guten Abend*, – tarė ir kiek suglumo, kai jis prašneko angliškai. Vis dėlto puikiausiai jį suprato, smulkiai paaiškino kelią ir dar pridūrė, kad eiti teksią vos kokią minutę.

Barą jis rado visai lengvai. Šis buvo mažučiukas ir prisigrūdęs žmonių, kurių dauguma, regis, pažinojo vieni kitus: sėdintieji prie skirtingų staliukų nuolat susišūkaudavo. Kadangi prie baro nebuvo nė uodui kur snapo įkišti, netilpo net tie, kurie jau grumdėsi ten, o staliukai visi buvo užimti, Diaras įsitaisė ant plačios palangės palaukti, kol kur nors atsilaisvins vieta. Neilgai trukus atėjo dvi ispaniukės ir atsisėdo greta jo ant palangės: abi kiek drovėjosi, išsipusčiusios modeliniais paryžietiškais pašvitais ir pasipuošusios ilgais kadaruojančiais auskarais, sėkmingai sunaikinusiais bet kokį prabangaus apdaro įspūdį. Prie staliuko priešais prancūzų pora gurkšnojo „Bacardi“. Kairėje sėdėjo dvi gana rūsčios išvaizdos nebejaunos anglės, staliukas dešinėje, kiek atokiau, buvo apspistas amerikiečių, kurie vis kildavo nuo stalo ir siuvo prie baro ir atgal šnektelėti su tais, kurie spraudėsi ten. Atokiausiame kampe mažučiukė akiniuota moteriškutė sėdėjo prie pianino ir dainavo vokiškai. Niekas jos nesiklausė. Užeiga Diarui visai patiko, atrodė neabejotinai aukštos klasės, tik be nuobodaus pasipūtimo. Kažin, dingtelėjo jam, kodėl markizė sakė, kad Vilkoksas verčiau mirtų nei keltų čia koją.

– *Y pensábamos irnos a Sevilla para la Semana Santa...*

– *Ay, qué hermoso!***

– Dievulėliau, Hari, nieko sau tempai! Išmaukei, nė mirktelėti nespėjau!

– *Alors, tu ne te décides pas? Mais tu es marrante, toi!****

– Ko gero, ji jaučiasi tiesiog siaubingai nelaiminga, priversta grįžti į Londoną šiuo metų laiku.

Muzikantė kampe skambino pianinu ir dainavo:

– *Wunderschön muss dein' Liebe sein...* ****

– *Y por fin nos quedamos aquí******.

* Šventosios savaitės ketinome važiuoti į Seviliją... (*Isp.*)
** Ak, tai puiku! (*Isp.*)
*** Niekaip negali apsispręsti? Juokinga mergužėlė! (*Pranc.*)
**** Tavo meilė nuostabioji... (Vok.)
***** Bet galiausiai likome čia (*isp.*).

– *Ay, que lástima!**

– *Ne t'en fais pas pour moi***.

– Ei, padavėjau, čionai! Vėl to paties, visiems!

Diaras laukė. Užsisakė viskio, išgėrė, laukė toliau. Moteris prie pianino atliko keletą senų Marlenos Ditrich dainų. Niekas negirdėjo. Buvo jau ketvirtis po septynių, Diaras pradėjo nekantrauti. Atmosfera bare kaito, amerikiečiai girtėjo bežiūrint. Kažkas užriko:

– Nevėpsok, tu, bukas šunsnuki!

Į plytelėmis išklotas grindis ištiško stiklas. Anglės damos pakilo nuo staliuko, susimokėjo ir išėjo. Ispaniukės, išvydusios atlaisvintą stalelį, susiglobė savo daiktus ir nuskubėjo prie jo, bet kol jį pasiekė, ant vienos kėdžių spėjo įsitaisyti Diaras.

– Laukiu damos, – paaiškino, nė nesivargindamas pridurti, kad, šiaip ar taip, į barą atėjęs anksčiau už jas.

Merguželės nesiteikė net pažvelgti į jį, užtat kaip išmanydamos iškalbingiau demonstravo savo pasibjaurėjimą. Neilgai trukus sudužo dar vienas stiklas. Moteris kampe ėmėsi skambinti „Dieve, laimink Ameriką“, kas, be jokios abejonės, turėjo išreikšti ironišką jos požiūrį. Vienas amerikiečių net sugebėjo išgirsti ir ėmė visa gerkle pagal muziką plyšoti žodžius. Diaras pakėlė galvą: prie staliuko stovėjo markizė de Valverde, ji mūvėjo plačias nublukusias mėlynas kelnes, vilkėjo zomšinį švarkelį.

– Tik jau nemėgink stotis, – sudraudė išvydusi, kad jis skubiai pakilo iš vietos. – *Ça va?* – šūktelėjo kažkam prie kito staliuko.

Diaras nužvelgė ją: dabar jau neatrodė tokia grėsminga kaip praėjusį vakarą. Turbūt dėl to, kad nepasidažiusi, nutarė jis, bet apsiriko. Dieniniam makiažui, skirtam pasirodyti gatvėje, pasidaryti prireikdavo dar daugiau kruopštaus triūso nei vakariniam, tik plika akimi to negalėjai įžiūrėti. Dabar markizė virto tikru meilumo bei lipšnumo įsikūnijimu.

– Tu toks malonus, negaliu net apsakyti, – pragydo ji, rankoje laikydama taurę viskio su soda. – Šiais laikais liko tiek nedaug vyrų, apie kuriuos galėtum pasakyti: tai geras žmogus... Kai prisimenu savo

* Ak, kaip gaila! *(Isp.)*

** Dėl manęs nesijaudink *(pranc.)*.

tėvą... o, jis buvo išties neeilinė asmenybė! Gaila, kad judviem niekad neteko susitikti. Tad štai, jis sakydavo, kad pats kilnumo suvokimas baigia išnykti nuo žemės paviršiaus. Anais laikais, žinoma, nesupratau, ką jis nori tuo pasakyti, užtat suprantu dabar ir, mano Dieve, kaip nuoširdžiai jam pritariu! Prakilnumas ir gerumas – šiuodu dalykai neatsiejami. Gal tu ir nesi aukštos kilmės – kas gali žinoti? – bet niekas nepaneigtų tavo gerumo – išties labai gražu, kad atėjai su manim susitikti, nors iš anksto žinojai, jog ketinu prašyti paslaugos.

Diaras vis dar įdėmiai žvelgė į ją. Ji buvo per sena – ir tuo viskas pasakyta. Nuolat besimainančių bruožų veide išraiškos mirgėdamos keitė viena kitą, bet protarpiais viskas akimirką sustingdavo ir tuomet Diarą ištikdavo nusivylimas, išvydus aiškiai prasimušantį, nekintantį solidaus amžiaus pagrindą. Tai pamačius jį kaskart nusmelkdavo žvarba. Jis nejučia pagalvojo apie Hadidžos kūno ir odos darną ir čia pat nutarė, kad šitaip galvoti neteisinga: juk mergaitei buvo ne daugiau nei šešiolika. Ir vis dėlto prieš faktus nepapūsi. Jis ėmė svarstyti, ar vidinės savybės bei patirties nugludintas rafinuotumas – ne pakankama kompensacija. Bet argi tokie dalykai ką nors reiškia? Pats manė, kad tokiais atvejais tai visiškai nesvarbu. „Ne, nebus lobio iš šito lovio“, – pagalvojo pats sau. O gal ir išdegtų, jei tik jis prisigertų užtektinai alkoholio? Tik kodėl išvis kvaršinąs galvą dėl tokių dalykų? Pats dorai nesuprato, kodėl dingtelėjo tokia mintis. Beje, nebuvo jokios priežasties manyti, kad apie tai pagalvojo ir ji – išskyrus tą, jog Diaras buvo tvirtai įsitikinęs: taip, ji tikrai pagalvojo.

Paslauga, kurios ji pageidavo, jam pasirodė absurdiškai paprasta. Jam tereikėjo jos vardu užpildyti tam tikrą blanką – jų esą į valias aptiksiąs biure. Užpildytą dokumentą reikėjo išsiųsti į Marakešą, „Mamunijos“ viešbučio registratūrą, drauge su laišku, rašytu ant firminio popieriaus lakšto su išspausdintu agentūros adresu, o laišku pranešti, kad madam Vert atsisakanti viešbučio rezervacijos nuo sausio dvidešimtosios – vietoj jos kambarį reikia rezervuoti markizės de Valverde vardu. Galiausiai jis turėsiąs išsiųsti markizei užpildyto blanko nuorašą.

– Viską prisiminsi? – paklausė ji, palinkdama per stalą artyn. – Kaip kažin ką, tu tikras angelas, kito tokio dar nebuvau sutikusi, –

jis skrebeno pastabas į mažyčiukę užrašų knygutę. – Sezono metu pakliūti į „Mamuniją“ – tik trupučiuką sunkiau nei į dangų.

Viską užsirašęs, Diaras išlenkė taurę iki dugno ir pats pasilenkė viršum stalo – dabar jųdviejų kaktas skyrė vos keli coliai.

– Su malonumu padarysiu jums šią paslaugą... – jis sudvejojo ir pasijuto raustąs. – Nežinau, kaip į jus kreiptis. Na... dėl titulo. Juk tai ne tas pat, kas *ponia* de Valverde. Bet, na, nežinau...

– Jeigu turi bent lašą sveiko proto, vadinsi mane tiesiog Deize.

Diaras jautė, kad ji smaginasi jo sąskaita.

– Gerai, tegul bus taip, – tarė. – Štai ką norėjau pasakyti: galiu tik džiaugtis proga padaryti tau paslaugą. Bet ar ne geriau būtų prašyti Džeko? Juk aš – dar visai žalias biuro darbuotojas.

Ji uždėjo delną jam ant dilbio.

– Dievulėliau! Tik neprasitark apie tai Džekui, nė vienu žodeliu, tu, paikas berniūkšti! Kaip manai, kodėl aš iškart ir kreipiausi į tave? Viešpatie Dieve, ne! Jokiu būdu jis neturi apie tai sužinoti! Maniau, būsi supratęs.

Diaras suglumo.

– Tai velnias, – ištarė labai lėtai, pabrėždamas antrąjį žodį. – Net nežinau, kaip man dabar elgtis.

– Džekas tokiais atvejais – tikra davatka. Kaip jis tvarkosi tame biure, gražu žiūrėti, tikra fantastika. Ne, ne. Užstato čekį aš duosiu tau, tiesiog išsiųsk jį su laišku ir blanku, – ji panaršė rankinėje ir ištraukė perlenktą čekį. – Jis išrašytas pačiam viešbučiui. Jie supras, jog taip yra todėl, kad agentūra jai priklausančius komisinius paėmė dar tada, kai rezervavo numerį madam Vert. Negi dar neaišku?

Visa tai, ką ji kalbėjo, skambėjo pakankamai logiškai, bet Diaras taip ir nesugebėjo suvokti prasmės. Jei šitą paslaugą reikėjo slėpti nuo Vilkokso, neabejotinai čia turėjo būti kažkas daugiau, nei pripažino Deizė. Ji perprato, kokios mintys šmėžuoja jo galvoje.

– Kaip jau sakiau šiandien, – vėl prašneko tyliai, – visai nenoriu, kad pasijustum speičiamas į kampą. Iš tikrųjų tai siaubingai nesvarbu, ko gero, aš tikra pabaisa, kad išvis tau apie tai užsiminiau. Jei rezervacija atiteks kam nors kitam, savo dvi poilsio savaites be jokių rūpesčių galiu praleisti ir Agadire. Prašau nepamanyti, kad siekiu pasinaudoti tavo galantiškumu ir trūks plyš išsireikalauti paslaugą.

Diaras net neleido jai baigti.

– Rytoj iš pat ryto padarysiu, ko prašei, ir išmesiu iš galvos.

Staiga pasijuto neapsakomai pavargęs. Jam pasirodė, kad nuo markizės jį skiria milijonai mylių. Ji ir toliau malė liežuviu – šito išvengti nebuvo įmanoma. Bet galiausiai jam pavyko sugauti padavėjo žvilgsnį ir apmokėti sąskaitą.

– Visai netoliese pasistačiau automobilį, – pranešė Deizė. – Kur tave nuvežti?

Jis padėkojo ir pasakė užsuksiąs į artimiausią restoraną papietauti. Galų gale jos atsikratęs, nusliūkino kur akys vedė, protarpiais keiktelėdamas panosėje. Papietavęs šiaip taip rado kelią atgal į viešbutį „De la Playa". Nors elektra buvo tiekiama, pastate tvyrojo šešėliuota prietema. Diaras griuvo į lovą ir užmigo klausydamasis į krantą dūžtančių bangų šniokštimo.

Rytą dangus vėl purškė drėgmę, uostą dengė blizganti skardos atspalvio plėvelė. Diaras pabudo pusę devynių ir puolė paskubomis ruoštis, vildamasis pernelyg nepavėluosiąs į „Atlantidą". Markizės prašymas jį vis dar glumino: kažkur žiojėjo pernelyg aiški loginė skylė. Diarui netgi dingtelėjo, kad visa tai galbūt tik kažin kokia jos sukurpta sudėtinga intriga, veikiausiai skirta paskatinti tam, ką ji manė esant asmeniniu jo susidomėjimu ja. O gal jai atrodė, kad gali jam įsiteikti, paglostyti tuštybę, kreipdamasi į jį, o ne į Vilkoksą. Vis dėlto pats veiksmų mechanizmas kėlė nerimą. Diaras apsisprendė išvis apie tai negalvoti, padaryti, ko prašytas, kiek įmanoma greičiau ir mesti iš galvos.

Vilkoksas atrodė sudirgęs, nė nepastebėjo, kad Diaras pavėlavo.

– Kavos norėsi? – paklausė mostelėdamas į pusryčių padėklą, ant kurio antro puodelio nebuvo.

– Ačiū, išgersiu po kelių minučių kitapus gatvės, – atsisakė Diaras.

Vilkoksas ir neįkalbinėjo; griuvo atgal į lovą ir prisidegė cigaretę.

– Galvoju štai, turbūt dabar bus užvis geriausia, jei tu šio to pasimokysi, – prašneko susimąstęs. – Neturėdamas jokių žinių ar patirties, biure kažin ko nenuveiksi, – Diaras įsitempė ir užgniaužęs kvapą laukė tęsinio. – Turiu čia visą krūvą medžiagos, kurią tau reikėtų mokėti bene atmintinai. Įsitikinsi, kaip tos žinios pravers.

Neškis namo ir patyrinėk literatūrą – na, tarkime, kokią savaitę. Tada grįši ir aš surengsiu tau nedidelį egzaminą, – išvydęs Diaro veido išraišką, jis perprato neišsakytą klausimą. – Na taip, visa tai mokama. Nesibaimink, tu dirbi. Juk jau sakiau vakar. Taigi tu įdarbintas nuo vakar dienos.

Diaras kiek atsipalaidavo, bet anaiptol nevisiškai. „Pernelyg aiškiai justi kažkoks negeras kvapelis", – pagalvojo. Jam jau niežėjo liežuvis drėbtelėti: „Nejaugi šitame mieste niekas negali pasakyti teisybės?" Bet susilaikė. Nutarė, kad dėl įvairovės ir pačiam metas šiek tiek pagudrauti: susizgribo, kad kitaip niekaip negalėsiąs sutvarkyti Deizės de Valverde viešbučio registracijos.

– Norėčiau dar užbėgti į biurą bent kelioms minutėms ir baigti spausdinti vakar pradėtą laišką. Gal vertėtų nueiti pasiimti atsarginių raktų, kuriuos esi man užsakęs?

Jam pasirodė, kad Vilkoksas pasijuto gana nepatogiai.

– Tiesą sakant, ko gero, nebėra kada, – ėmė paskubomis riesti. – Aš pats dabar iš karto einu ten ir visą dieną būsiu labai užsiėmęs. Tiksliau sakant, kelias dienas. Užgriuvo baisybė nenumatytų darbų. O tai dar viena priežastis tau dabar pat skirti šiek tiek laisvo laiko; ramiai perskaityk visą tą medžiagą, kurią daviau. Toks planas puikiausiai dera ir su mano darbotvarke. Beje, raktai, šiaip ar taip, tikriausiai dar nepagaminti. Čia jie amžiais prisižada, bet niekad nieko nepadaro laiku.

Diaras suglobė Vilkokso įbruktą krūvą popierių bei lankstinukų ir buvo jau beišeinąs, bet stabtelėjo tarpduryje ir atsisuko.

– Kurią dieną man su tavimi susisiekti?

(Vylėsi, kad balsas nuskambės gana ironiškai, be to, tikėjosi ir daugmaž tokio Vilkokso atsakymo: „Skambink man kiekvieną dieną, informuosiu, kaip man sekasi.")

– Niekur neišsikelsi iš „Playos"?

– Bent jau neketinu.

– Tuomet ten tau ir paskambinsiu. Taip bus geriausia.

Pridurti lyg ir nebebuvo ko.

– Supratau. Iki, – pratarė Diaras ir uždarė paskui save duris.

Kadangi Vilkoksu nėmaž netikėjo, Diaras pasijuto įžeistas. Savo ruožtu nuoskauda paakino natūralų ir sunkiai tramdomą poreikį

kam nors išsipasakoti. Tad papusryčiavęs ir pasklaidęs trijų dienų senumo „Paris Herald“ numerį, Diaras sumanė paskambinti Deizei de Valverde, pats tvirtai tikėdamas, jog tikroji priežastis, dėl kurios skambinąs, yra būtinybė pranešti, kad vis dėlto niekaip neįmanoma padaryti prašytosios paslaugos. Iki širdies gelmių pasipiktinęs Vilkoksu, Diaras dabar nuoširdžiai apgailestavo negalėsiąs pagelbėti jai būtent šitaip. Jis paskambino į „Hesperidžių“ vilą: Deizė kaip tik pusryčiavo. Diaras išklojo jai visą padėtį, ypač pabrėždamas įtartiną Vilkokso elgesį. Deizė valandėlę patylėjo.

– Tegul mane plynios, tasai vyrukas – tikras klejojantis pamišėlis! – galiausiai sušuko. – Aš tiesiog *privalau* su tavimi apie tai pasikalbėti. Kada tu būni laisvas?

– Panašu, kad bet kuriuo metu.

– O jeigu sekmadienį popiet?

– Maždaug kelintą? – paklausė Diaras, galvodamas apie sutartą iškylą su Hadidža.

– Sakykime, apie šeštą.

– Gerai, – iškyla jokiu būdu negalėjo trukti taip ilgai.

– Nuostabu. Nusivesiu tave į tokį nediduką pobūvį, tau ten patiks, nėmaž neabejoju. Beidaujų šeimos namuose. Beidaujai – arabai, geri mano draugai, aš jiems tiesiog atsidavusi.

– Pobūvį? – Diaro balse nuskambėjo abejonė.

– Na, iš tikrųjų anoks ir pobūvis. Tiesiog kelių senų draugų pasisėdėjimas Beidaujų rūmuose.

– Ar nemanai, kad ten aš būsiu kaip prielipas?

– Nesąmonė. Jiems labai patinka susipažinti su naujais žmonėmis. Labai jau tu nevisuomeniškas, pone Diarai, liaukis. Tanžere niekas taip nesielgia. Vargšas mano be lukšto virtas kiaušinis baigia visai atšalti.

Galiausiai sutarė, kad ji paskambinsianti sekmadienį šeštą valandą jam į viešbutį. Diaras dar kartą atsiprašė niekaip negalįs jai padėti.

– Smulkmena, visiškai neverta dėmesio, – patikino ji. – Lik sveikas, mielasis. Iki sekmadienio.

Artėjant sekmadieniui, orai vis dar buvo pabjurę ir Diarą vis labiau kaustė baimė. Tikriausiai lietus taip ir nesiliaus. O jeigu lis,

apie iškylą nėra ko nė svajoti, nebus jokios prasmės traukti į Espinelio parką susitikti su Hadidža. Vis dėlto Diaras puikiai žinojo eisiąs ten bet kuriuo atveju – ką gali žinoti, gal ji vis tiek jo lauks. Bet jei dangus ir išsigiedrytų, vis tiek reikėtų iš anksto susitaikyti su mintimi, kad ji gali ir neateiti. Tad jis ėmė pratintis prie tokios neišvengiamos baigmės, be paliovos kartojo sau, esą jam visiškai nė motais, ar ji pasirodys. Ji nėra tikras žmogus, o kaip elgiasi žaislas, jam juk negali rimtai rūpėti. Tačiau Diarui taip ir nepavyko rasti pakankamai svaraus vidinio argumento, kuris išsklaidytų tą įtampa persunktą lūkestį, kuris apnikdavo kaskart, kai tik pagalvodavo apie sekmadienio rytą. Ištisas dienas jis kalė atmintinai faktus iš medžiagos, kurią įbruko Vilkoksas, o kai sekmadienio rytą pabudo, nelijo.

VIII

Siaurutė šoninė gatvelė išvedė juos ant aukštos uolos viršūnės. Diena buvo vėjuota, danguje kits kitą ginė debesys. Protarpiais kyštelėdavo saulė, spindulių pluoštas nuslysdavo tamsiais sąsiaurio vandenimis apačioje. Daugmaž ties uolos viduriu, kur ji smigo žemyn jau nebe tokiu stačiu skardžiu, o šlaitas buvo apžėlęs vaiskiai žalia žole, klajojo pulkelis juodųjų ožkų. Vėjas buvo prisisunkęs jodo ir jūros dumblių kvapo, nuo jo Diaras greitai pajuto alkį.

– Štai kur tikrasis gyvenimas, – ištarė jis.

– Ko tu dūsauni? – paklausė Hadidža.

– Man čia patinka.

– O taip! – ji nusišypsojo.

Viršutinę uolos dalį įžambiai kirto daugybė akmenyje iškapotų įrantų, atstojančių laiptų pakopas. Juodu lėtai lipo tais laiptais žemyn, Diaras – pirmas, tvirtai apglėbęs užkandžių krepšį; jam mažumą svaigo galva ir jis svarstė, ar mergina nors truputį bijo aukščio ir statumos. „Tikriausiai ne, – pamanė galiausiai. – Šitiems žmonėms viskas nė motais.“ Tokia mintis jį suerzino. Kuo žemiau lipo, tuo triukšmingiau šniokštė krantą talžančios bangos.

Pakeliui dešinėje pusėje netikėtai atsivėrė urvas, jo angą beveik visai paslėpė sužėlusios nendrės. Urve kiūtojo berniukas, pro jo skarmalų skyles tamsavo nuoga oda. Hadidža parodė vaiką.

– Tos ožkos, jis. *Guarda*.

– Juk jis dar visai mažas! – vaikas atrodė ne daugiau nei šešerių.

Hadidžai taip neatrodė.

– Tokie visi, – pratarė be jokio susidomėjimo.

Sąsiauryje tai šen, tai ten buvo matyt laivai, nevienodu atstumu nuo kranto; iš aukštai atrodė, kad jie nejuda, plūduriuoja vienoje vietoje, tik pasisukę į rytus arba į vakarus. Diaras stabtelėjo jų suskaičiuoti: įžiūrėjo septynis.

– Vien tik krovininiai, – tarė mostelėjęs, bet labiau sau nei jai.

– Ką?

Hadidža jau buvo sustojusi jam už nugaros ir žvilgsniu skvarbė apačioje nusidriekusį paplūdimį – be jokios abejonės, žvalgydamasi vietinių, kurie galėtų ją atpažinti. Mergaitė nenorėjo, kad ją kas nors pamatytų.

– Laivai! – sušuko Diaras; aiškinti smulkiau, ko gero, buvo beprasmiška. Jis pamojo ranka pirmyn ir atgal.

– Amerika, – atsiliepė Hadidža.

Keletas marokiečių žvejojo įsitaisę uolose. Į iškylautojus jie nekreipė jokio dėmesio. Buvo kaip tik potvynio metas. Įveikti kai kuriuos tako ruožus nebuvo taip lengva, nes bangos beveik laižė uolas. Viena banga permerkė juos kiaurai. Diaras trupučiuką susinervino: diena vis dėlto nesaulėta, tad drabužiai taip lengvai neišdžius. Tačiau Hadidžai sušlapti, regis, buvo net smagu.

Išnirę iš už aštrios uolos briaunos, jie netikėtai atsidūrė lygiame smėlio ruože; čia lakstė pulkelis berniūkščių, gal dešimt ar penkiolika, ir visi – nuogut nuogutėliai. Buvo jau tokio amžiaus, kad išvydę merginą lyg ir turėtų skubintis prisidengti, bet tai jiems rūpėjo užvis mažiausiai. Regėdami artėjančius Diarą ir Hadidžą, jie pratrūko džiaugsmingai rėkaloti, kai kurie susimetė po kelis ir ėmė demonstruoti akivaizdžiai erotinio pobūdžio judesius. Diaras ir pasibaisėjo, ir įniršo. „Tikros beždžionės“, – dingtelėjo jam; jis nejučia apsidairė kokio stambesnio akmens, kurį galėtų sviesti į pačią jų tirštumą. Pajuto, kaip kaista veidas. Hadidža į juokdarius nekreipė

dėmesio. Diarui parūpo, kokias užgauliones jai žarsto vaikiščiai, bet klausti neišdrįso. Galbūt ji manė, kad šitoks karštligiškas savo grožybių demonstravimas – tipiškas vyrų elgesys, vis dėlto Diarui buvo nemalonu regėti tokią trapią būtybę, priverstą stebėti šitokią bjaurastį; jis nė už ką nebūtų patikėjęs, kad jai tie besidarkantys vaikėzai – buvę nebuvę. Kokią sekundę jis net pamanė: ar negali būti taip, kad ji, giliai nugrimzdusi į savas mintis, berniūkščių net nepastebi? Atsargiai paskersakiavo į ją ir iš pradžių pradžiugo: ji, regis, ramiai žvelgė į sąsiaurio vandenis. Bet paskui atkreipė dėmesį, kad nejudantis jos žvilgsnis sminga į vieną tašką.

– Kalės vaikas, – sumurmėjo po nosimi.

– Tegul jie sau prasmenga, – atsiliepė Diaras atsigręždamas ir šypsodamasis jai. – O tu nežiūrėk į juos.

Juodu pasiekė ilgą paplūdimio ruožą, čia jau nebuvo matyti nė gyvos dvasios. Tiesiog priešais kuprą kėlė kalva, apaugusi kiparisais ir eukaliptais; tarp medžių, netoli viršūnės, jaukiai tūnojo didelės vilos. Čia dar smarkiau košė vėjas. Diaras paėmė Hadidžą už rankos, protarpiais pakeldavo jos plaštaką, lūpomis paliesdavo pirštus.

Jie apsuko dar vieną uolėtą kyšulį. Dar labiau sustiprėjo drėgmės prisisunkęs vėjas. Priekyje į tolumą driekėsi gana stambiais rieduliais nuklota pakrantė. Diaras atsigręžė į merginą.

– Ei, o kurgi tasai urvas?

– Tu dabar pavargtas?

– Tu tikrai žinai, kur jis yra, ar tik manai, kad žinai?

Ji smagiai nusijuokė ir mostelėjo tolyn – rodydama tolimiausią uolą, išsikišusią į jūrą.

– Eisim praeisim pro tą, – paaiškino, ranka rodydama posūkį į kairę.

– Dėl Dievo meilės! Juk sugaišime visą valandą, kol ten nusigausime! Ar bent supranti, kiek užtruksime?

– Viena valanda. Gali būti. Per daug? – ji pašaipiai dėbtelėjo į jį.

– *Man* tai kas, – atrėžė jis nelabai mandagiai. Jautėsi suirzęs.

Kelias minutes juodu žingsniavo nesikalbėdami, visą dėmesį sutelkę į akmenis po kojomis, ieškodami lengviausio būdo apeiti kiekvieną stambesnį riedulį. Kai nusileido į mažučiukę įlankėlę, kur tarp uolų virveno upeliukas, Diaras nutarė, kad jau pats metas

merginą pabučiuoti. Bučinys užtruko; Hadidža atsakė į jį šiltai, bet be aistros. Galiausiai Diaras atšlijo ir pažvelgė į ją. Mergina šypsojosi. Tačiau įspėti, ką jaučia, buvo visiškai neįmanoma.

– Palauk, aš dar išvesiu tave iš kantrybės! – sušuko jis ir jėga prisitraukė ją artyn. Ji bandė kažką atsakyti, tačiau balsas prasmego jo burnoje ir ten nutyko. Ir vis tiek, kai ją paleido, ta pati šypsena nebuvo išnykusi. Tai jau šiek tiek glumino. Diaras išrausė kišenes, surado cigarečių pakelį – jį Hadidža tuojau pat atėmė ir pirštu patapšnojo dugną, kad iššoktų viena cigaretė. Tuomet prikišo visą pakelį jam prie burnos, siūlydama suspausti cigaretės galiuką lūpomis.

– Aptarnavimas, – ištarė jis. – Bet prisidegti man teks pačiam. Pasėdėkime kokią minutę.

– Okei.

Ji pritūpė ant artimiausio riedulio, Diaras įsitaisė greta ir kaire ranka apglėbė merginą per juosmenį. Abu žiūrėjo į tolį, į tyvuliuojančius sąsiaurio vandenis.

Diaras tik džiaugėsi, kad Hadidža iškylai pasirinko šią sąsiaurio pakrantę, o ne paplūdimį palei įlanką, nors ten vieta nuošalesnė, ten jie galėtų būti vieni ir nesibaiminti, kad kas nors užklups, tuo tarpu čia niekad nežinosi, kas bet kurią akimirką gali išnirti iš už artimiausio kyšulio ar slėptis tarp uolų. Vis dėlto Diarui patiko mintis, kad būdamas Afrikoje gali lyg niekur nieko matyti Europą.

Jis parodė gana didelę smėlio spalvos keterą, dunksančią tiesiog priešais.

– Ispanija.

Ji linktelėjo, tada reikšmingai perbraukė pirštu sau per gerklę.

– Blogas. Jie žudo.

– Ką tu apie tai išmanai? – žaismingai paklausė jis.

– Aš išmanau, – ji keliskart smarkiai palinksėjo galva. – Turiu draugai, važiuoja ten, negrįžta niekad. Sušiktai blogas ta vieta.

Jo akys užsiplieskė, taip ir pervėrė ją žvilgsniu.

– Hadidža! Man nepatinka, kai mergaitės svaidosi tokiais žodžiais!

– Ką?

– Nemėgink daugiau šitaip kalbėti mano akivaizdoje, aišku tau?

Ji atrodė tikras nekaltybės įsikūnijimas ir tuojau nukabino nosį.

– Kas tau pasidarosi?

Jis nuspriegė šalin cigaretę ir atsistojo.

– Galai nematė. Eime, kitaip niekad nenueisime.

Jis vėl paėmė užkandžių krepšį. Kalbėtis su Hadidža toli gražu nebuvo lengva. Diaras daug ką norėjo jai pasakyti. Tarkime, kad būrelis amerikiečių paauglių niekad nepasielgtų taip, kaip tie padaužos arabiukai, su kuriais jiems teko prasilenkti. (Tik ar ji patikėtų? Juk visa jos bendravimo su amerikiečiais patirtis prasidėjo ir baigėsi aptarnavimu jūreivių, kurie sykiais įvirsdavo į „Liuciferio" barą: lūpdažiais išterliotais veidais, paskubomis užsitempę kelnes, prilaikomas vos viena užsegta saga. Tikriausiai kaip tik taip ir yra, mąstė jis.) Jis geidė savais žodžiais išpasakoti, kokia ji jam graži, kodėl taip manąs; troško, kad ji suprastų: norįs iš jos kur kas daugiau, nei ji numananti, jo norai gerokai pranokstą jai įprastus vyrų pageidavimus.

Jie pasiekė platų ir lygų ruožą, kurio vienoje pusėje, palei uolas, kadaise buvo karjeras. Visas plotas buvo apžėlęs išdžiūvusiomis usnimis, per jį vedė tiesus takelis. Diaras vis dar žengė pirma jos, tiesiai į vėją, jusdamas sąlytį su juo visu odos paviršiumi nuo veido iki pat pėdų, lyg prie jo meiliai glaustųsi didžiulis nematomas kūnas. Takelis, perkirtęs usnių lauką, ėmė kilti aukštyn, vinguriuodamas tarp uolų. Jie apsuko kyšulį ir prieš akis, vakarų pusėje, netikėtai atsivėrė kalnuota kranto linija. Apačioje, tiesiog iš vandens, stiebėsi milžiniški akmens luistai.

– Atsargiai, – perspėjo Diaras. – Čia jau tu eik pirma, kad galėčiau tave saugoti.

Kiek kairiau priekyje jis įžiūrėjo ir urvą, žiojintį aukštai vertikalioje akmens sienoje. Iš plyšių viršum jo purpčiojo paukščiai ir vėl nirdavo atgal; bangų riaumojimas gožė visus kitus garsus.

Diaras gerokai nustebo išvydęs, kad urvas anaiptol neprišnerkštas. Pačiame viduryje kažkieno kūrentas laužas, netoliese mėtėsi tuščia skardinė. Urvo gilumoje, kampe, buvo patiestas čiužinys iš eukaliptų šakų – jį veikiausiai prieš keletą mėnesių sukurpė koks nors berberų žvejys. Šalia angos voliojosi sumaigytas seno prancū-

ziško laikraščio lapas. Štai ir viskas. Diaras nuleido krepšį žemėn. Įveikęs šitokį kelią, dabar jis staiga susidrovėjo.

– Ką gi, atėjome, – su apsimestiniu atsainumu Diaras atsigręžė į Hadidžą.

Ji nusišypsojo tokia pat kaip visada šypsena ir atsargiai pasitraukė į kampą, kur akmenines urvo grindis dengė lapai.

– Geras čia, – tarė mostelėdama Diarui. Atsisėdo sulenkusi kojas, nugara atsišliejo į urvo sieną. Diaras jau buvo beprisidegąs cigaretę, kad nuslėptų sumišimą. Bet, užuot užsirūkęs, padarė visai ką kita: trimis dideliais žingsniais pripuolė prie merginos, visu ūgiu išsitiesė į šiugždančius lapus bei šakeles, kilstelėjo rankas ir pastvėręs ją už galvos prisitraukė artyn. Hadidža spygtelėjo iš netikėtumo ir prarado pusiausvyrą. Springdama juoku, užgriuvo jį visu svoriu. Vis dar nenustodama juoktis, mergina kibo vikriai sagstyti jo marškinių sagas, paskui – ir diržo sagtį. Diaras persivertė, apkabino ją ir nepaleido iš glėbio vildamasis pajusti, kaip jos kūnas akimirką įsitempia, o paskui iš lėto suglemba neatsispirdamas malonumui pasiduoti. Bet nieko panašaus neįvyko. Jis nesulaukė, kad ji pasiduotų, nes ji išvis neketino priešintis. Atsidūrusi jo glėbyje, mergina nėmaž nesispyriojo, pati apglėbė jį viena ranka, o antrąja vis dar taršė drabužius, stengdamasi suvis juos nuvilkti. Diaras atšlijo ir atsisėdo.

– Aš pats, – pratarė kiek paniuręs ir išsinėrė iš visų likusių drabužių.

– Na štai. Dabar geriau?

Balsas nuskambėjo nenatūraliai; Diaras tarė sau: „Jeigu ji ketina elgtis kaip kekšė, aš, velniai trauktų, kaip su tokia ir elgsiuosi."

– Dabar tu, – paliepė jis ir abiem rankomis puolė tempti jos suknelę, norėdamas nuvilkti per galvą.

Hadidža spygtelėjo, išsirangė iš jo rankų ir atsisėdo.

– Ne! Ne!

Jis pažvelgė į ją. Nelabai smagu buvo šitaip sėdėti visiškai nuogam šitos skaisčiaakės arabiukės, apsimetinėjančios, kad gina savo garbę, akivaizdoje.

– Kas dedasi? – suirzęs paklausė.

Jos veidas sušvelnėjo; mergina pasilenkė ir pabučiavo į lūpas.

– Tu atsiguli, – pasakė šypsodamasi. – Suknelės nelieti.

Suglumęs jis pakluso, o ji pridūrė:

– Tu toks blogas berniukas, bet aš padarysiu geras.

Ir iš tiesų: po minutės paaiškėjo, kad ji nė nesistengė saugoti skaistybės, – paprasčiausiai neketino nusivilkti suknelės. Vis dėlto jai lyg ir atrodė natūralu, kad Diaras tyso visiškai nuogas; maža to, ji su neapsimestiniu malonumu slydo delnais jo kūnu, čia tapšnodama, čia švelniai maigydama. Tačiau jis negalėjo atsikratyti įspūdžio, kad jai, nepaisant visų pastangų, protarpiais lydimų slopaus inkštimo, visa tai – ne daugiau nei žaidimas. Netgi didžiausio artumo akimirką ji išliko nepasiekiama. „Vis tiek ji čia, – tikino save Diaras. – Ji su manimi. Ko daugiau galėjau tikėtis?" Anapus urvo angos, uolų papėdėje, jūra daužėsi į akmenis, ore, netgi šitaip aukštai, tvyrojo sūrstelėjusi miglelė.

„Hesperidžių sodai. Auksiniai obuoliai", – galvojo Diaras, lieždamas dailius ir lygius merginos dantis. Neilgai trukus jis pasijuto plūduriuojąs sąsiaurio vandenų paviršiuje, vos vos bangelių sūpuojamas, veidą glamonėjo vėjas. Bangų mūšos griausmas vis tolo, tolo... Juodu sumigo.

Vos pabudo, pirmiausia Diarui dingtelėjo, kad jau, ko gero, bus pradėję temti. Jis trupučiuką pasikėlė ir nužvelgė Hadidžą: mergaitė miegojo visai tykiai, vieną ranką pakišusi po skruostu, antroji gulėjo ant jo rankos. Dabar ji pasirodė neįtikėtinai jauna – ne daugiau nei dvylikos. Užvaldytas beribio švelnumo, Diaras pirštų galiukais paglostė jai kaktą, delnu atsargiai perbraukė plaukus. Hadidža atsimerkė. Veide pasirodė meili bereikšmė šypsena. Draugiškumo ženklas? Ar tik tuščias veido raumenų trūkčiojimas? Graibydamasis tarp šakelių ir lapų, Diaras susirinko drabužius, pašoko ir išniro iš urvo laukan apsirengti. Visas dangus jau buvo apniukęs, saulė nebekyščiojo, šviesa atrodė kažkokia drumzlina. Tiesiog priešais vėjyje sklendė žuvėdra, protarpiais ji pakreipdavo galvą ir pažvelgdavo į uolas apačioje. Iš urvo šūktelėjo Hadidža. Grįžęs Diaras rado ją persikrausčiusią į vidurį: mergina sėdėjo ir traukė iš krepšio maisto pakuotes.

– Nėra radijo? – paklausė. – Mažas radijas, aparatukas, nėra?

– Ne.

– Tokia ponia amerikietė aš pažįstu, ji turi mažą radijo aparatuką. Visai mažą. Nešasi prie jūros. Nešasi kambarį. Nešasi kavinę Zocco Chico. Kiekvienas kartas vis girdi muziką.

– Negaliu pakęsti tų radijo aparatų. O klausytis jo čia man ir išvis nepatiktų. Bangų ošimas kur kas gražiau. Girdi?

Jis mostelėjo angos pusėn ir valandėlę klausėsi. Ji irgi įsiklausė, atrodė, vertina, ką girdi. Paskui linktelėjo ir tarė:

– Geras muzika.

– Geresnės nė būti negali, – patvirtino jis patenkintas, kad ji taip puikiai suprato.

– Labai gražus. Atsiųstas nuo Dievo.

Ji atsainiai bakstelėjo pirštu aukštyn. Diaras šiek tiek suglumo – kaip visada, kai išgirsdavo rimtu tonu minimą Dievą. Dabar jis jau nebebuvo toks tikras, kad mergina išvis jį suprato.

– Gerai jau, valgykime, – jis suleido dantis į sumuštinį.

– *Bismil'lah*, – ištarė Hadidža ir padarė tą patį.

– Ką tai reiškia? „Gero apetito"?

– Pasakiau, kad mes valgome dėl Dievo garbės.

– A...

– *Tu* pasakai.

Ji ištarė frazę dar kelis sykius ir vertė jį kartoti, kol liko patenkinta tarimu. Tada jau abu kibo valgyti.

Pasistiprinęs Diaras išėjo laukan ir palypėjo uolomis aukštyn. Apžvelgė pakrantę vienoje ir kitoje pusėje, pradžiugo taip ir neišvydęs nė gyvos dvasios, mat beveik baiminosi, kad pulkelis vaikiščių bus juos pasekę ir, ko gero, dar dabar išsidirbinėja akmenuotame paplūdimyje. Bet nepamatė išvis jokio žmogaus. Grįžęs atsisėdo prie urvo angos, pasišaukė Hadidžą.

– Eikš čionai, pasėdėkime lauke. Tame urve pernelyg tamsu.

Ji pakluso. Dar akimirksnis – ir juodu jau gulėjo apsikabinę. Kai ji pasiskundė, kad gulėti ant plikų akmenų per šalta, Diaras iš urvo atnešė švarką, patiesė jai ir vėl atsigulė greta.

– Žinai, ko norėčiau? – paklausė jis, žvelgdamas į mažą juodą taškelį – savo galvos dangaus fone atspindį jos akyse.

– Tu nori?

– Taip. Žinai, ko aš noriu? Norėčiau gyventi su tavimi. Visą laiką. Kad galėtume šitaip būti drauge kiekvieną vakarą, kiekvieną rytą. Aišku? Viską supratai?

– O taip.

– Surasiu tau kambariuką, mažą jaukų kambariuką. Tu ten gyvensi, o aš kiekvieną dieną pas tave ateisiu. Norėtum?

– Aš ateinu kiekvieną dieną?

– Ne! – jis ištraukė iš po jos vieną ranką ir ėmė aiškinti iš naujo, pagelbėdamas sau mostais. – *Aš* moku už kambarį. *Tu* jame gyveni. *Aš* kiekvieną vakarą ateinu pas *tave*. Taip.

Ji nusišypsojo.

– Gerai.

Atsakė lyg niekur nieko, tarytum jis būtų paklausęs: „Gal po kokios valandos jau trauksime atgal?“ Vos dingtelėjo tokia mintis, jis iš tikrųjų paklausė:

– Gal jau nori netrukus eiti atgal?

– Okei.

Jam apmirė širdis: iš tiesų toks pat balsas, ta pati šypsena. Diaras atsiduso. Galėjo pasiguosti nebent tuo, kad ji vis dėlto neatsisakė.

– Pažadi?

– Ką?

– Kad gyvensime tame kambarėlyje?

– O taip, – ji abiem delnais suėmė jo galvą, pabučiavo į abu skruostus. – Tu ateini šiandien?

– Kur ateinu? Į kambarėlį? – Diaras jau buvo bepradedąs aiškinti iš naujo, kad kol kas dar nespėjo išnuomoti jai jokio kambarėlio.

– Ne. Ne mano kambarys. Mis Gud. Tu ateini. Aš einu ir tu eini. Ji labai geras draugas. Jos kambarys viešbutis „Metropolis“.

– Ne. Eiti ten visiškai nenoriu. Ką aš ten pamečiau? Jeigu nori, tu ir eik.

– Ji sakė man atvedu tave, tu geri viskį.

Diaras nusijuokė.

– Na jau, Hadidža, taip ji ir sakė.

– Aišku, ji sakė taip.

– Juk ji manęs nepažįsta, o aš ničnieko nesu girdėjęs apie ją. Kas ji išvis tokia?

– Ji turi aparačiuką, radiją. Aš sakiau tau. Tu supranti. Mis Gud. Jos kambarys viešbutis „Metropolis“. Tu ateini. Aš einu ir tu eini.

– Tau galvoj negerai!

Hadidža pabandė atsistoti. Atrodė smarkiai užsigavusi.

– Man galvoj negerai? Tau galvoj negerai! Tu pamanei, kad aš melas?

Ji iš visų jėgų stumtelėjo jį į krūtinę, suspurdėjo mėgindama atsistoti.

Diaras net šiek tiek išsigando. Norėdamas ją numaldyti, tuojau nusileido.

– Gerai, gerai, ateisiu! Eisiu su tavimi! Dėl Dievo meilės, kodėl reikia tuojau šitaip užsiplieksti? Kas tau darosi? Jei nori, kad užsukčiau su ja susipažinti, gerai, užsuksiu. Anoks vargas. Nei man rūpi, nei ką.

Hadidža truputį atsipalaidavo, bet vis dar neatrodė patenkinta.

– *Aš* tai tikrai nerūpinu. Ji sakė man atvedu tave, tu geri viskį. Tau patinka, tu geri viskį?

– Taip, taip, žinoma. O dabar vėl atsigulk. Noriu kai ką tau pasakyti.

– Ką? – visai nuoširdžiai paklausė ji, vėl išsitiesdama aukštielninka, išplėtusi ir šiaip didžiules akis.

– Štai ką, – jis pabučiavo ją. – Aš tave myliu, – kol tarė šiuos žodžius, pračiauptos jo lūpos visą laiką lietė josios.

Tai išgirdusi, Hadidža, regis, nė kiek nenustebo.

– Dar? – ištarė šypsodamasi.

IX

Šeštadienį Hadidža buvo įspėjusi Junisę Gud sekmadienį visai dienai išeisianti su draugu. Kamantinėdama Junisė šiaip taip išgavo, kad mergaitė sutarusi susitikti su amerikiečiu ir kad juodu trauksią į iškylą. Prieštarauti tokiam sumanymui, kaip pati suprato, būtų buvę nelabai išmintinga. Visų pirma Hadidža jau anksčiau aiškiai leido suprasti, kad jos viešnagės „Metropolio“ viešbutyje nieku gyvu nereikėtų laikyti neribotą laiką truksiančiu reiškiniu – kad išsikraustysianti iškart, kai tik kils toks noras. (Iš tiesų ji vylėsi, kad turtingoji globėja jai galiausiai nupirks nuosavą butą Bulvare.) O antra, Junisė pati suvokė, kad tokioje situacijoje jai niekaip nepavyktų ramiai

išdėstyti argumentų, priešingai, tuoj pat įskeltų audringą sceną, į kurią pultų stačia galva. Vertindama tokius dalykus, ji kartais būdavo aštriai, netgi skausmingai objektyvi, tad suvokė: jeigu tik įsivels į tokį ginčą, neišvengiamai pralaimės; ji pernelyg gerai žinojo, kad panašiais atvejais būtent ji tampa komiško vaidmens atlikėja. Netgi žinojo, kokios asmeninės savybės tampa kliautimi. Kai kalbėdavo nerėkdama, balsas skambėdavo maloniai, buvo lengvai moduliuojamas, bet pakakdavo tik truputį užkaitinti emocijas ir jas išreikšdavo jau laibu, šaižiu spiegimu. Maža to, jos pilvas pūpsojo atsikišęs kaip solidaus kūningo seno džentelmeno, rankos ir kojos buvo įspūdingos apimties, o ypač jautri oda – amžiais sudirgusi, įraudusi, veidas dažnai atrodydavo taip, lyg Junisė būtų ką tik užsiropštusi į kalno viršūnę. Jai pavyko save įtikinti, esą nėmaž neprieštaraujanti būti komišku personažu: susitaikiusi su šiuo faktu netgi panaudojo jį kaip atitvarą, atskiriantį nuo pernelyg artimo ir visada grėsmingo pasaulio. Jos apranga pabrėždavo figūros trūkumus, o ji pati, kad ir kur eidavo, būdavo veikiau daiktas nei asmuo; Junisė buvo tvirtai pasiryžusi iki pat dugno pasimėgauti tokios lengvatos teikiamais pranašumais.

Ji jau iš pat pradžių Tanžero gatvėse tapo susidomėjimo objektu; dabar, nuolat pasirodydama viešumoje su Hadidža, kurią daugelis žemiausios klasės vietos gyventojų pažinojo, o visi likusieji netrukus apie ją išgirdo, Junisė tapo pačia tikriausia legenda, sklandančia po Zocco Chico. Sužavėtiems arabams, per dienų dienas mirkstantiems Zocco Chico kavinėse, buvo skalsu kalbos: su šitokiu žmogiškojo elgesio variantu jie iki šiol nebuvo susidūrę.

Per pastarąsias keturias dienas Hadidža privertė Junisę pasinerti į kur kas aktyvesnį gyvenimą, nei ji būtų pageidavusi, nuolatos tempdavosi į visus tuos barus bei naktinius klubus, kuriuos nuo seno norėjo pamatyti. Ten Junisė susidūrė su vienu kitu pažįstamu. Jiems Hadidžą ji pristatydavo kaip panelę Kumari iš Nikosijos. Jos manymu, buvo labai menkai tikėtina sutikti ką nors, kas mokėtų dabartinę graikų kalbą, o jei kas nors toks ir pasipainiotų, visuomet galima paaiškinti, esą Kipro dialektas – iš esmės visai atskira kalba.

Nors išoriškai išliko visai rami, Junisė dar ir kaip sunerimo, kai Hadidža pranešė apie planuojamą iškylą. Kaip ir visada, tysojo pa-

siramsčiusi pagalvėmis ir stebėdama uostą, bet primygtinai tvirtino sau, esą būtina nedelsiant imtis kokių nors veiksmų. Skriausti Hadidžos, žinoma, negalima, vadinasi, taikiniu turįs tapti amerikietis. (Kadangi vien mintis apie keliones kėlė pasišlykštėjimą, o madam Papakonstantė kol kas, regis, nė piršto nepakrutino, kad susigrąžintų Hadidžą, Junisė atsisakė sumanymo skubiai išsivežti mergaitę į Europą.) Taigi, jeigu priešas įvardytas, kitas žingsnis savaime aiškus: būtina pažinti tą, su kuo ketini kautis. Pagalvojusi Junisė nutarė remtis prielaida, kad to vyruko kišenėse švilpauja vėjai, bet paskui persigalvojo: jokie sveiko proto argumentai Hadidžos paprastai neveikdavo, tad geriausia išvis prikąsti liežuvį. Be to, iš kur jai žinoti, galbūt pinigų jis vis dėlto turi? Dar sykį permąsčiusi „Liuciferio" bare nugirstą pokalbį, Junisė vis dėlto pasiliko prie išvados, kad jo nenorą skirtis su pinigais lėmė ne gryniausia pagieža ar šykštumas. Šiaip ar taip, juk jis pasiskolino trūkstamą sumą iš draugo. Tad teorija, kad jis – ne kažin koks turtuolis, atrodė pakankamai pagrįsta. Junisė vylėsi, kad iš tikrųjų taip ir yra: ši aplinkybė galėjo tapti nemenku jos pranašumu. Kitų žmonių skurdas dažniausiai ir tapdavo.

– Aš tavo draugą pažįstu, – nerūpestingai mestelėjo ji.

– Tu pažįsti? – nustebo Hadidža.

– O taip. Mudu buvome susitikę.

– Kur? – nepatikliai paklausė Hadidža.

– O, daug kur. Maršano kalvagūbryje pas Teilorus, kartą – „Sfinkso" klube ir dar, man regis, Estradų valdoje, kalne. Labai malonus žmogus.

Hadidža nė nemirktelėjo.

– Okei.

– Jeigu nori, kai grįšite iš iškylos, gali pasikviesti jį čionai.

– Jam čionai eiti nepatinka.

– Na... nežinau, – mąsliai nutęsė Junisė. – Gali būti, kad jis kaip tik norės ateiti. Tikriausiai neatsisakytų išgerti taurelės. Amerikiečiai paprastai mėgsta išgerti. Tiesiog pamaniau, kad tau būtų smagu jį pasikviesti, ir tiek.

Hadidža apsvarstė pasiūlymą. Sumanymas ją vis labiau gundė, mat „Metropolio" viešbutis atrodė didingas bei prašmatnus ir jai

magėjo parodyti amerikiečiui, kaip prabangiai gyvenanti. Kai žingsniavo į Espinelio parką, buvo jau apsisprendusi, bet kai su Diaru keliavo atgal, jai (pirmą kartą) dingtelėjo: jei jau amerikietis linkęs ją savintis ne mažiau nei pati Junisė Gud, jam gali visiškai nepatikti žinia, jog dar su kuo nors tenka dalytis merginą. Tad suskubo paaiškinti, neva mis Gud nuolat sirguliuojanti, o ji, Hadidža, dažnai ją lankanti. Jo pademonstruotas savininkiškumas jau pakišo merginai mintį bent pamėginti iškaulyti, kad nupirktų jai rankinį laikrodį, dėl kurio jau senokai varvino seilę. Junisė kategoriškai atsisakė jį pirkti, nes laikrodis buvo vyriškas – didžiulis auksinis chronografas su kalendoriumi bei mėnulio fazėmis. Junisė itin rūpinosi, kad mergina atrodytų oriai ir deramai moteriškai. Kol abu žingsniavo į „Metropolį“, Hadidža dukart užsiminė apie tą laikrodį, bet amerikietis tik nusišypsojo ir atsakė:

– Pažiūrėsim. Tik jau neužkunkuliuok, sutarta?

Ji nelabai suprato, ką jis pasakė, bet tai bent nebuvo kategoriškas „ne“.

Kai Diaras įžengė į kambarį, Junisė Gud tik dirstelėjo į jį ir iš pirmo žvilgsnio nutarė, kad jis nebūtų pasirodęs jai patrauklus net anuomet, kai buvo dar jauna. Jai patiko solidūs vyrai, tokie, koks buvo jos tėvas. O šitas bent jau išvaizda visiškai nekrito į akis. Ne iš tų, kuriuos iš pirmo žvilgsnio galėtum palaikyti aktoriais, valstybės veikėjais ar menininkais, bet lygiai taip pat nebuvo panašus į darbininką, verslininką ar sportininką. Galaižin kodėl jai pasirodė, kad jis labiausiai primena šiurkščiaplaukį terjerą – budrų, energingą, įtaigų. Jis – iš tos vyrų padermės, galvojo ji varstoma staigaus įniršio, kurie geba vedžioti merginas už nosies netgi nebūdami itin valdingi, jis iš tų, kurių vyriškumas plika akimi net nepastebimas, užtat toks tirštas, kad ilgainiui tampa lipnus, keliantis šleikštulį lyg medus, jis – vienas iš tokių, kuriems net neprireikia įdėti pastangų, ir dėl to jie būna dvigubai pavojingesni. Vis dėlto tokie paprastai būna pripratę prie moterų dėmesio bei meilikavimo, taigi ir pažeidžiami; juos sutriuškinti taip pat paprasta kaip išlepintus vaikus. Tik netrukdyk tokiam tikėti, kad ir pačiai jo žavesys apsuko galvą, viliok vis toliau šliaužti papuvusia šaka. O tada jau užteks išmušti paspyrą ir jis stačia galva kris žemėn.

Vis dėlto karštligiškai grumdamasi su savimi, kad tik pasirodytų nepaprastai maloni, Junisė šiek tiek susimovė jau iš pat pradžių. Ji taip ilgai šalinosi beveik bet kokių žmonių draugijos, kad jai visai išrūko iš galvos, jog yra ir tokių, kurie turi bjaurų įprotį išties girdėti, kas jiems sakoma, kuriems net pats tuščiausias mandagus pokalbis yra būdas išreikšti tam tikras mintis. Mintyse dėliodama pirmuosius būsimus sakinius, Junisė turėjo vieną tikslą: kaip nors nuslėpti nuo Hadidžos, kad šito džentelmeno amerikiečio ji visiškai nepažįstanti. Vilkėdama seną geltoną atlasinį negližė, apkraštuotą audinės kailiu (Hadidža šito drabužio dar niekad nebuvo mačiusi ir iškart nutarė, kad jis privalo atitekti jai), apsiklosčiusi patalais, Junisė atrodė kaip eilinė kūninga ponia, sėdinti lovoje.

– Pernelyg ilgai nesimatėme, bet susitikti labai malonu! – sušuko ji.

– Laba diena, panele Gud, – pasisveikino Diaras tarpduryje. Hadidža švelniai timptelėjo jį pirmyn ir uždarė duris. Diaras prisiartino prie lovos, paspaudė jam atkištą ranką.

– Taorminoje man teko bendrauti su tavo motina, – tarškėjo Junisė. – Nuostabi moteris. Hadidža, gal paskambintum apačion? Paprašyk, kad mums atneštų didelį dubenėlį ledo ir šešis butelius vandens „Perrier“. Viskis – vonios kambaryje ant lentynos. O štai ten, anoje didelėje dėžėje, yra cigarečių. Prisitrauk kėdę artėliau.

Diaras suglumo.

– Kur?

– Kas kur? – maloniai paklausė ji.

– Kur, sakėte, buvote susitikusi su mano motina? – jam kol kas nė nedingtelėjo, kad Junisė Gud net jo pavardės nežino.

– Taorminoje, – nė nemirktelėjusi ji žvelgė tiesiai jam į akis. – Palauk, o gal vis dėlto Žuan le Pene?

– Negali būti, – atsakė Diaras sėsdamasis. – Mano motina išvis nėra buvusi Europoje.

– Tikrai? – ji labai stengėsi, kad nuskambėtų nerūpestingai, bet nuskambėjo gana gaižiai. Jai šitoks atkaklus tikslumo siekis labai aiškiai bylojo apie išsiauklėjimo stoką. Vis dėlto net jei būtų norėjusi leisti jam suprasti, kad jo elgesys jai atrodo smerktinas, nebuvo kada.

Hadidža kaip tik skambino užsakyti ledo ir mineralinio vandens. Tad Junisė paskubomis paklausė:

– Argi tavo motina – ne ponia Hemblton Milz? Manding, Hadidža sakė kaip tik šitaip.

– Ką? – šūktelėjo Diaras; iš ištįsusio veido buvo aiškiai matyti, koks jis suglumęs. – Atrodo, kažkas bus pripainiojęs. Mano pavardė – Diaras. D-I-A-R-A-S. Į Milzą lyg ir nėmaž nepanašu.

Vis dėlto tai pasakęs jis gana geraširdiškai nusijuokė. Jam paantrino Junisė – susijuokė, jos manymu, kaip tik tiek, kad būtų aišku: dėl jo nemandagaus elgesio ji neketinanti nešiotis akmens užantyje.

– Ką gi, regis, išsiaiškinome, – pareiškė ji. Dabar jau žinojo jo pavardę, o Hadidža patikėjo, kad juodu jau seniai pažįstami. Junisė neatlyžo stengdamasi išspausti kiek įmanoma daugiau esminės informacijos, kol Hadidža ispaniškai tarškėjo telefonu su barmenu.

– Atvykai čia praleisti žiemos atostogų ar ketini užsibūti ilgėliau?

– Atostogų? Visai ne. Užtruksiu ilgiau. Aš čia dirbu.

Daugmaž to ji ir tikėjosi.

– Štai kaip? O kur?

Jis paaiškino.

– Negaliu prisiminti tokios kelionių agentūros, – pasakė ji ir užsimerkė, lyg iš tikrųjų būtų stengusis prisiminti.

Hadidža padėjo ragelį ir atnešė iš vonios kambario butelį viskio. Tik dabar Diaras susizgribo, kad visi pasiruošimai reiškia, jog šeimininkė linkusi su juo išgerti. Jis kilstelėjo nuo kėdės ir vėl pritūpė ant paties kraštelio.

– Klausykite, nebegaliu ilgiau svečiuotis. Iškart nesupratau... atsiprašau...

– Negali ilgiau svečiuotis? – pakartojo Junisė kiek sunerimusi.

– Esu sutaręs su kai kuo susitikti savo viešbutyje. Privalau tučtuojau grįžti ten. Hadidža užsiminė, kad sergate, tad nutariau užsukti ir aplankyti. Ji sakė, kad norėtumėte mane pamatyti.

– Iš tikrųjų ir norėjau. Tik nevadinčiau to pasisvečiavimu.

Įėjo padavėjas, paliko ant stalo padėklą ir tuojau pasišalino.

– Taip, žinoma.

Diaras nebesusigaudė, kaip pasielgti būtų mažiau nemandagu: išgerti taurelę ir tada eiti ar tuojau pat nešdintis, nė nepalietus gėrimo.

– Tik vieną taurelę, – paragino Junisė ir Diaras neatsisakė.

Sau Hadidža buvo užsisakiusi kokakolos. Jautėsi visai patenkinta regėdama viename kambaryje besišnekučiuojančius abu savo globėjus. Mergina susimąstė, ar tai gali būti pavojinga. Šiaip ar taip, Junisė apie vyriškį žinojo ir, regis, neprieštaravo. Galbūt ir jis per daug nesiraukytų, jei sužinotų apie Junisę. Vis dėlto, tegul verčiau nesužino, taip bus kur kas geriau, nė neabejojo Hadidža. Ji vėl ėmė klausytis pokalbio ir netikėtai sumojo, apie ką kalbama.

– Kur tu eini? – įsiterpė.

– Namo, – atsakė jis nežiūrėdamas į ją.

– Kur tu gyveni?

Junisė sau šyptelėjo: Hadidža nė neprašyta dirbo jos darbą už ją. Bet tuoj pat pasipiktinusi caktelėjo liežuviu. Atgrubnagė mergaitė susimovė ir jį atbaidė.

– Tolokai nuo čia, – sausai atsakė jis.

– O ko tau ten eini? – neatlyžo Hadidža.

Dabar jau jis atsisuko ir pažvelgė tiesiai į ją.

– Smalsumas pražudė katę, – neva rūsčiai subarė ją. – Aš pakviestas į pobūvį, smalsute.

Diaras nusijuokė ir pridūrė – šįsyk kreipdamasis į Junisę:

– Na ir merguželė! Na ir merguželė! Bet labai miela, nepaisant nieko.

– Apie tai aš nieko nežinau, – atsakė Junisė; galėjai net pamanyti, kad prieš atsakydama pagalvojo. – Beje, aš, ko gero, taip nemanau. Kada nors dar šnektelėsime apie tai. Sakai, eini į pobūvį? – staiga ji prisiminė, kad sekmadienių vakarus Beidaujai paprastai leidžia namie. – Tik nesakyk, kad į pobūvį Beidaujų rūmuose! – surizikavo.

Jis, regis, nustebo.

– Visiškai teisingai! – sušuko. – Pažįstate tą šeimą?

Ji asmeniškai nepažinojo nė vieno iš brolių Beidaujų, bet tai vieną, tai kitą jai buvo rodę įvairūs žmonės įvairiomis progomis.

– Pažįstu juos ir net labai gerai, – pareiškė ji. – Bene žinomiausia šeima visame Tanžere, – ji buvo girdėjusi, kad brolių tėvas ėjo

kažkokias aukštas pareigas. – Senasis Beidaujis, tasai, kuris mirė prieš keletą metų, buvo sultono Mulajaus Abd al Hafido didysis viziris. Kaip tik jis priėmė kaizerį, kai šis lankėsi čia 1906-aisiais.

– Iš tikrųjų? – kaip įmanydamas mandagiau atsiliepė Diaras.

Galiausiai jis pakilo ir atsisveikino. Ir išreiškė viltį, kad ji greitai imsianti sveikti.

– Ak, juk tai chroniška bėda, – linksmai atsakė ji. – Čia geriau, čia blogiau. Nustojau apie tai ir galvoti. Bet, kaip sakydavo mano senelė iš Pitsburgo, „pirmiau dar kaip reikiant pablogės, tik paskui šiek tiek pagerės".

Diaras mažumėlę nustebo sužinojęs, kad ji – amerikietė; jam išvis ir į galvą neatėjo, kad Junisė galėtų būti kokios nors tautybės. Dabar jam rūpėjo visai kas kita: kaip sutarti dėl kito susitikimo su Hadidža tokiomis gana grėsmingomis aplinkybėmis – panelės Gud akivaizdoje? Vis dėlto, jei norėjo dar kartą ją pamatyti, tai padaryti buvo būtina: jis niekaip nesugebėsiąs nusikapstyti iki „Liuciferio" baro, kur, jo nuomone, ją vis dar buvo galima rasti.

– Kaip manai, ar mudviem nevertėtų dar kartą išsiruošti į iškylą kitą sekmadienį? – tarė Hadidžai. Tikėtina, kad visą kitą savaitę jis bus laisvas, kita vertus, Vilkoksas dar ims ir paskambins rytoj pat. Vienintelis saugus variantas buvo tartis sekmadieniui.

– Aišku, – atsakė Hadidža.

– Ten pat? Tuo pačiu metu?

– Okei.

Kai tik jis išnyko už durų, Junisė, tysojusi pusiaugula, atsisėdo lovoje tiesiai.

– Duokš telefono abonentų knygą, – paliepė Hadidžai.

– Ką tu sakai?

– Knygą su telefonų numeriais!

Ji pasklaidė puslapius, surado pavardę. *Jouvenon, Pierre, ing. Ingénieur* – inžinierius. Prancūziškai žodis skambėjo kur kas įspūdingiau nei angliškai, tiesiogiai siejosi su tokiomis sąvokomis kaip „genius" – genijus ar „ingenuity" – išradingumas. Savo ruožtu angliškas „inžinierius" jai sukeldavo nebent vaizdinį žmogaus su tepaluotu kombinezonu, stovinčio garvežyje. Ji padiktavo, su kokiu numeriu sujungti, o Hadidžai įsakmiai tarė:

– Eik, renkis, tik mikliai. Apsivilk naująją juodą suknelę, kurią pirkome vakar. Plaukus sutvarkysiu paskui, kai pati apsirengsiu.

Ji prispaudė telefono ragelį prie ausies:

– *Allô, allô? Qui est á l'appareil?**

Atsiliepė tarnaitė ispanė; Junisė nekantriai trūktelėjo pečiais.

– *Quisiera hablar con la Señora Jouvenon! Sí la señora!***

Kol laukė, delnu uždengė ragelio mikrofoną ir perspėjo Hadidžą:

– Neužmiršk. Kalbi tik angliškai, jokia kita kalba – nė žodelio!

Hadidža jau buvo nuėjusi į vonią, iš čiaupo šniokštė vanduo.

– Aš žinau, – atsiliepė. – Aš nekalbu arabiai. Aš nekalbu ispanišiai. Aš žinau.

Abiem joms jau buvo savaime suprantama: jei Junisė kur nors išsiruošė, vadinasi, Hadidža eina drauge. Kažkur sąmonės užkaboriuose Junisė miglotai įsivaizdavo ruošianti mergaitę gyvenimui Paryžiuje, kur galų gale būtinai ją išsivešianti, o ten, regėdami laimingą jų šeimą, visi draugai pažaliuosią iš pavydo.

– *Ah, chère Madame Jouvenon*! – sušuko Junisė ir suskato berti moteriai kitame laido gale, kaip esą tikisi, jog artimiausias kelias valandas ji ne itin užsiėmusi, mat juodviem netgi labai reikėtų šį tą aptarti. Madam Žuvenon tokia žinia, regis, nėmaž nenustebino, kaip nenustebino ir tai, kad numatomas pokalbis turėtų trukti keletą valandų.

– *Vous êtes tr-rès aimable****, – atsakė vograudama „r" taip, kaip netartų jokia prancūzė. Moterys sutarė susitikti po pusvalandžio „La Sevillana" – nedidukėje arbatinėje Siaghines gatvės aukštutinėje dalyje.

Junisė padėjo ragelį, išsiropštė iš lovos ir skubomis įsinėrė į laisvomis klostėmis krintančią seną arbatinę suknelę. Paskui sutelkė dėmesį į Hadidžą: apžiūrėjo aprangą, pati ją padažė, sušukavo plaukus. Elgėsi kaip tikra motina, ruošianti vienturtę dukterį pirmajam šokių vakarui. Ir iš tiesų, atidžiai žingsniuodamos siaurais skersgatviais, turinčiais trumpiausiu keliu išvesti iki „La Sevillana", protarpiais, kai gatvelė pakankamai išplatėdavo, net susikibdamos

* Alio, alio, kas kalba? (*Pranc.*)
** Norėčiau kalbėti su ponia Žuvenon. Taip! Su ponia! (*Isp.*)
*** Jūs labai maloni (*pranc.*).

už rankų, jos net labai priminė karštai mylinčią motiną ir meilią dukterį – būtent tokiomis jas ir palaikė vietinės žydės, gęstančią dieną stebinčios nuo slenksčių ar iš balkonų.

Madam Žuvenon suskubo į „La Sevillana“ pirma ir įsitaisiusi prie staliuko jau valgė pyragaitį. Tai buvo nedidukė moteriškutė skaisčiomis akimis; pernelyg anksti pražilusi, ji gana neprotingai leido nudažyti plaukus vaiskiai žydra spalva su sidabro atspalviu. Siekdama išlaikyti spalvinę vienovę, paskui dar patikėjo madmuazelei Silvi nudažyti antakius ir blakstienas – kur kas tamsesniu ir sodresniu mėliu. Galutinis rezultatas buvo išties verčiantis iš padų.

Matyt, madam Žuvenon visai neseniai buvo įžengusi į arbatinę, mat kiti lankytojai vis dar vogčia sukiojo galvas, kad galėtų įdėmiau į ją pažvelgti. Hadidža, kas jai buvo būdinga, tuojau pat nutarė, jog šitą ponią kamuoja kažin kokia paslaptinga liga, tad ranką jai paspaudė gana nenoriai.

– Laiko turime labai nedaug, – Junisė prašneko prancūziškai, karštai vildamasi, kad madam Juvenon nesumąstys užsisakyti dar vieno pyragaičio. – Šita mažylė prancūziškai nemoka. Tik graikiškai, šiek tiek susikalba ir angliškai. Pyragaičių nereikia. Du puodelius kavos. Ar jūs pažįstate brolius Beidaujus?

Madam Žuvenon jų nepažinojo. Junisė nusivylė, bet tik akimirką.

– Nesvarbu, – kalbėjo toliau. – Jie – artimi mano bičiuliai, o jūs tiesiog būsite viešnia, atėjusi su manimi. Norėčiau nusivesti jus ten dabar pat, mat ten yra žmogus, su kuriuo, manau, jums tikrai vertėtų susipažinti. Gali paaiškėti, kad jis būtų jums netgi labai naudingas.

Madam Žuvenon padėjo šakutę ant stalo. Junisė vis dar kalbėjo, dabar – jau pusbalsiu, o moteriškaitės švytinčios akutės smigo į vieną tašką, žvilgsnis susitelkė, paaštrėjo. Pasikeitė visa jos veido išraiška, tapo budri, išmintinga. Net nebaigusi valgyti pyragaičio, ji dalykiškai atvėrė rankinę ir pabėrė ant stalo kelias monetas.

– *Tr-rès bien*, – atsakė nedaugiažodžiaudama. – *On va par-rtir**.

* Labai gerai. Eime (*pranc.*).

Antroji knyga

Šviežia mėsa ir rožės

X

Sekmadieniniai Beidaujų pobūviai buvo išskirtinis reiškinys: juose lankytis galėjo bet kas, nesvarbu, kuriai iš daugelio europietiškųjų kolonijų būtų priklausęs, ir vis tiek nesuteršti savo reputacijos; galbūt dėl tos priežasties, kad šeimininkai buvo musulmonai, kas svečiams įžiebdavo savitarpio solidarumo jausmą, kuris, net per daug nesigilinant į priežastis, visiems buvo malonus. Prancūzijos pasiuntinio žmona galėjo lyg niekur nieko šnekučiuotis su prasčioke turiste amerikiete, ir dėl to niekas nebūtų kraipęs galvos. Tai, žinoma, dar anaiptol nereiškė, kad, jei tai pačiai turistei, kitą dieną išvydusiai madam d'Akur, pakaktų įžūlumo šią atpažinti, madam d'Akur savo ruožtu prisimintų, kas ana tokia. Vis dėlto tuose sambūriuose tvyrodavo išties smagi ir demokratiška nuotaika tol, kol jie trukdavo, kitaip sakant – maždaug iki devintos vakaro. Arabų į šiuos pobūvius buvo kviečiama labai nedaug, bet visuomet dalyvaudavo kokie trys ar keturi arabų pasaulyje svarbūs asmenys, tarkime, ispanų zonos Nacionalistų partijos lyderis arba Kasablankos arabų dienraščio redaktorius, arba koks nors turtingas fabrikantas iš Alžyro, arba Tetuano kalifo patarėjas. Iš tikrųjų Beidaujai sambūrius ir rengdavo šių saujelės svečių musulmonų garbei – jiems keistas, bet kokios atsakomybės stokojantis europiečių elgesys atstojo spektaklį, kurio žavesys niekada nenublukdavo. Savo ruožtu dauguma europiečių (o kaip kitaip) šventai tikėjo, kad keletas aukštakilmių musulmonų pakviesta vien tam, kad vakarėlyje būtų justi vietinis

koloritas, ir netgi gyrė brolius Beidaujus už išmintį bei nusimanymą, kokie arabai puikiausiai derės su užsieniečiais. Vis dėlto tie patys asmenys, kurie nevengdavo pasigirti užmezgę išties artimus santykius su Beidaujų šeima, net nenutuokė, kad abu broliai Beidaujai buvo vedę ir kitu metu nuolat mėgavosi šeimyniniu gyvenimu su savo moterimis bei vaikais toje namų dalyje, į kurią nė vienas europietis nebuvo nė kojos įkėlęs. Jei kas nors būtų tiesiai paklausęs, Beidaujai, žinoma, nebūtų šito slėpę, tačiau kamantinėti tokių dalykų niekam ir į galvą neatėjo. Visiems atrodė savaime suprantama: tuodu, malonūs ir svetingi viengungiai, mėgstantys europiečių draugiją.

Tą, kaip ir dažną kitą, rytą Tamis vaikštinėjo pajūriu – buvo įjunkęs traukti ten paslampinėti, kai kamuodavo pagirios arba kai pernelyg įsipykdavo sėdėti namie, kur šeimyninis gyvenimas neretai imdavo slėgti kur kas labiau, nei jis pajėgė tverti – ir čia jam nusišypsojo tiesiog neįtikėtina sėkmė. Buvo nuklydęs iki vidinio uosto bangolaužio, kur išsikrauti švartuodavosi žvejai, ir kaip tik stebėjo juos, purtančius juodus, sustirusius nuo druskų tinklus. Palei doką iš lėto šliaužė nedidelė senovinė motorinė valtis. Ja atplaukęs žmogus, kurį Tamis miglotai prisiminė lyg ir pažįstąs, švystelėjo netoliese stoviniuojančiam berniokui virvę. Valtininkas, su turbanu, kokius dėvi Džilalos* kulto nariai, užkopė laipteliais į prieplauką ir probėgšmais pasisveikino su Tamiu. Tamis atsakė į pasveikinimą ir paklausė, ar žmogus buvęs žvejoti. Valtininkas pažvelgė į jį įdėmiau, lyg mėgintų įspėti, ką tokį taip nerūpestingai užkalbino. Paskui liūdnai nusišypsojo ir atsakė savo valtele niekada neplaukiąs žvejoti ir viliąsis, kad ši išvengsianti tokios apgailėtinos lemties iki pat tos dienos, kai subyrėsianti į druzgus. Tamis nusijuokė; jis puikiausiai suprato, ką valties savininkas norėjo jam pasakyti: senoji valtelė pakankamai greita, kad tiktų gabenti kontrabandą. Jis žengė kelis žingsnius artyn ir nužvelgė motorinę valtelę. Ši galėjo būti kokių keturiasdešimties metų senumo, ne mažiau, su išilginiais suolais, apmuštais nubrizgusiais drobiniais paklotais. Pačiame viduryje –

* Džilala, kaip ir kitų Maroko religinių brolijų šaknys, veikiausiai siekia ikiislaminių laikų ritualus. Tai dervišų muzikantų ordinas, garsėjantis dvasiniu gydymu, šokdami jie pasiekia transo būseną. Veiksmingiausiai gydoma epilepsija ar isterija, nes džilalaiai muzika bei ritualiniais šokių judesiais suvaldo ligonį apnikusias dvasias ir demonus.

tikra seniena: „Fay and Bowen“ variklis. Valties savininkui įdėmus jo žvilgsnis neprasprūdo pro akis, tad jis iškart ir pasiteiravo, galbūt Tamį sudomintų pasiūlymas valtelę pirkti.

– Ne, – su panieka mestelėjo Tamis, bet nesitraukė.

Pašnekovas užsiminė negalįs net pagalvoti apie valties pardavimą, bet niekur nedingsi – teks: jo tėvas, gyvenąs Azemure, visai pasiligojęs, tad ir jam pačiam teksią grįžti gyventi ten. Tamis klausėsi – tikras kantrybės įsikūnijimas – nors iš tiesų laukė, kada bus paminėta suma. Neketino skaičiaus minėti pats ir šitaip išsiduoti esąs susidomėjęs. Ir tik tada, kai nuspriegė nuorūką į vandenį ir apsisuko, lyg ketindamas traukti sau, skaičių išgirdo: dešimt tūkstančių pesetų.

– Netikiu, kad gautum daugiau nei penkis, – tarstelėjo ir apsimetė iš tiesų einąs.

– Penkis! – baisiausiai pasipiktinęs sušuko pardavėjas.

– Tik pažvelk į ją, – pasiūlė Tamis, ranka rodydamas į valtį. – Kas tau duos daugiau?

Jis kuo lėčiausiai nužingsniavo krantine, spardydamas į vandenį nutrupėjusius betono grumstus. Valties savininkas šūktelėjo jam pavymui:

– Aštuoni tūkstančiai!

Tamis išsišiepęs atsigręžė ir paaiškino, kad jo paties valtis nedominanti, bet, jei džilalis iš tikrųjų norįs ją parduoti, tegul įvardijąs protingą kainą, kurią jis, Tamis, galėtų paminėti draugams – ar maža kas, galbūt kuris nors jų žino kokį potencialų pirkėją. Juodu valandėlę pasiginčijo, ir galiausiai Tamis nuėjo savais keliais, pradinę kainą numušęs iki šešių tūkstančių. Jautėsi visai patenkintas savimi, mat nors ši motorinė valtelė nė iš tolo neprilygo gražuoliui greitaeigiam kateriui, apie kokį jis svajojo, vis dėlto buvo apčiuopiama ir ranka pasiekiama galimybė, kuriai įgyvendinti nei prireiktų importo licencijos, nei tektų pernelyg kišti nagus prie paveldo. Jis jau buvo apmąstęs planą paprašyti pagalbos ano amerikiečio, kuris jam visai patiko ir, regis, jautė šiokį tokį prielankumą jam pačiam – galbūt anas sutiktų nusipirkti katerį savo vardu. Tuomet bent jau atkristų rūpestis dėl licencijos. Vis dėlto Tamis nepakankamai artimai pažinojo atvykėlį, maža to, sumanymas, šiaip ar taip, buvo gana kvailas:

juk prireikus įrodyti savininko teises, kliautis tektų vien tik amerikiečio sąžiningumu. Kalbant apie kainą, ką gi, ir šeši tūkstančiai – anokia suma, be to, Tamis nėmaž neabejojo sugebėsiąs nusiderėti ir iki penkių. Buvo net miglota tikimybė – tiesa, Tamis pats smarkiai ja abejojo – kad tiek pinigų pavyktų iškaulyti iš Abdelmaleko: žiūrėk, brolis imtų ir sutiktų paskolinti. Kad ir kaip būtų, tarp kitų Tamio nuosavybės trupinių buvo ir dviejų kambarių trobesys be apšvietimo ar vandens pačiame tarpeklio dugne už Maršano kalvagūbrio – pernelyg nesibranginant, jį paskubomis, ko gero, galima parduoti kaip sykis už maždaug penkis tūkstančius.

Vėlyvas pavakarys buvo tiesiog nuostabus: staiga nuo Atlanto pusės sukilęs vėjas nušlavė visus debesis. Oras buvo grynas, kvepėjo gaiva, dangus sušvito sodriu mėlynumu. Diaras lūkuriavo gatvėje priešais viešbučio duris, pro jį slinko ilgiausia virtinė berberų – šie, raiti ant asilų, traukė iš kalnų į turgų. Vyrų veidai buvo tamsūs, vėjų nugairinti, užtat moterys – stulbinančiai šviesios odos, prisirpusiais, įraudusiais apskritais skruostais. Diaras abejingai stebėjo juos, kinkuojančius pro šalį, nė nesumodamas, kaip lėtai jie juda, kol galiausiai virtinės gale pastebėjo didelį amerikietišką automobilį nudengiamu viršumi – vairuotojas, netekęs paskutinės kantrybės, karštligiškai mygo garso signalą. „Kas anam dega?“ – pagalvojo Diaras. Pakrantę švelniai teškeno smulkios bangelės, už miesto lėtai blėso šviesa, nudažydama kalvas vis kitu atspalviu, keletas arabų neskubriai vaikštinėjo taku po vėjo siūruojamomis palmių šakomis. Toks malonus paros metas, kuriam šitoks tingus ritmas – visiškai natūralus, tad primygtinis, trimito garsą primenantis automobilio tūtavimas labai jau nederėjo prie bendro paveikslo. Berberams jis irgi buvo nė motais – galima buvo pamanyti, kad nė girdėt negirdi. Ramiausiai plaukė sau gatve: nedideli jų gyvuliai pėdino taupiais, vienodais žingsneliais, kinkuodami galvas. Kai galiausiai praėjo paskutinis, iš paskos važiavęs automobilis staigiai pasuko ir sustojo prie šaligatvio. Prie vairo sėdėjo markizė de Valverde.

– Pone Diarai! – sušuko ji.

Kol jis spaudė jai ranką, markizė spėjo išberti:

– Būčiau atvažiavusi anksčiau, brangusis, bet pastarąsias bene dešimt minučių teko sergėti šitos procesijos užnugarį. Niekad, nie-

kad nepirk čia automobilio! Šiam pasauly nerasi antros tokios vietos, kur vairavimas šitaip varytų iš proto. O Dieve!

– Kaip kažin ką, – sutiko jis. Apėjo aplink automobilį, atsisėdo greta jos.

Juodu nušvilpė per šiuolaikinę miesto dalį, pro naujus, betoninius, baltumu švytinčius daugiabučius, pro dar neužstatytus sklypus, prigrūstus, kad net braškėjo per siūles, leisgyvių lūšnų: iš papuvusių skelbimų lentų, pakuočių dėžių, supintų nendrių, senų antklodžių – pro naujutėlius prašmatnius kino teatrus, pro naktinius klubus, kurių fluorescencinės iškabos jau plieskė šleikščia šviesa, tuo pat metu ir pernelyg ryškia, ir pernelyg blausia. Automobilis kirto turgaus pakraštį – šiandien čia tvyrojo šviežios mėsos ir rožių kvapai. Pietų pusėn driekėsi plyna smėlynė, tolėliau, kalvų papėdėje, žaliavo krūmokšniai. Abipus kelio augo įkypi kiparisai, pasvirę nuo daugelį metų į vieną pusę juos lenkiančio vėjo.

– Sekmadienio eismas, kažkoks košmaras. Baisu, – pasiskundė Deizė, žvelgdama tiesiai pirmyn.

Diaras nusijuokė: pagalvojo apie mylių mylias nusidriekusius transporto kamščius Niujorko apylinkėse.

– Nė nenutuoki, kas iš tikrųjų yra košmariškas eismas, – tarė. Nors iš tikrųjų mestelėjo nė nesusimąstęs, apie ką kalbama, kol kas negalvojo ir apie pro šalį slenkančius sodus bei vilų tvoras. Nors niekada nebuvo linkęs analizuoti savo vidinių būsenų, net nesuvokė galvoje turįs tam reikalingą įrangą, pastaruoju metu pradėjo jausti lyg kokį silpną niežulį kažkur, neprieinamose savo esybės gelmėse, lyg ir neaiškų poreikį leisti mintims pernelyg nenutolti nuo savęs paties. Tiesa, nebuvo jokių aiškiai suformuluotų apmąstymų, Diaras neužsisvajodavo ir jau, žinoma, nežengė taip toli, kad imtųsi savęs klausinėti: „Ką aš čia veikiu?“ ar „Ko aš iš tiesų noriu?“ Ir vis dėlto miglotai suvokė atsikapstęs iki naujo savo egzistencijos laikotarpio pakraščio, iki neištyrinėtos savo paties teritorijos, į kurią neišvengiamai teks įkelti koją. Vis dėlto šitos naujosios būsenos suvokimas kol kas apsiribojo vieninteliu žinojimu: pastaruoju metu jis įjunko tykiai sėdėti vienas pats kambaryje ir tikinti save tiesiog esąs. Pats faktas be paliovos aidu atsikartodavo smegenyse: „O štai ir aš.“ Iš šio teiginio jam nesekė jokia išvada; ištarta frazė siejosi su kažkur

viduje slypinčiu jausmu, primenančiu kone nejautrą. Toks reiškinys jo nejaudino; netgi pats sau jis jautėsi absoliučiai beveidis, o rūpintis tuo, kas dedasi visiškai nepažįstamo asmens gelmėse – nepaprastai sunku. Kartu viskas, kas vyko išorėje, buvo labai nutolę ir su juo pačiu ničniekaip nesisiejo, iš tiesų galėjo net ir visai nevykti – jam buvo vis tiek pat. Tiesa, nebuvo jis ir abejingas – abejingumas, šiaip ar taip, priklauso emocijų sričiai, o tasai sąstingis kaustė jį kur kas giliau.

Automobilis pasuko į kiek siauresnę, lenktą gatvelę. Kairėje pusėje stūksojo kokių dvidešimties pėdų aukščio balta belangė siena; ji driekėsi sulig pačiu gatvės pakraščiu tolyn, kiek tik akys aprėpė.

– Štai čia, – tarė Deizė, rodydama sieną.

– Rūmai? – pasitikslino Diaras kiek nusivylęs.

– Beidaujų rūmai, – patvirtino ji, pajutusi nusiminimo gaidelę jo balse. – Keisti ir seni, – pridūrė nutarusi palikti jam pačiam patirti dar vieną staigmeną, kai išvys gūrančią interjero prabangą.

– Daugmaž taip ir atrodo, – atsakė Diaras visai nuoširdžiai. – O kaip pakliūti vidun?

– Vartai – šiek tiek tolėliau, – paaiškino Deizė ir, pažvelgusi tiesiai jam į akis, be jokio perspėjimo pakeitė temą: – O tu išties daug ką esi pražiopsojęs, ar ne?

Pirmiausia jam dingtelėjo, kad ji jo gailisi dėl bendravimo bei pažinčių stokos, pasijuto mažumą užgautas.

– Na ne, man taip neatrodo, – paskubėjo neigti. Ir tuojau pat užkaitęs pasitikslino:

– Ką būtent aš pražiopsojau? Apie ką tu kalbi?

Deizė pasuko automobilį į kelkraštį ir sustojo visos virtinės kitų, jau stovinčių ten, gale. Ištraukė raktelius iš spynelės, įsidėjo į rankinę ir tik tada atsakė:

– Tarkime, nepatyrei tokių dalykų kaip draugystė ar meilė. Pati ilgai gyvenau Amerikoje. Mano motina kilusi iš Bostono, tad, kaip supranti, aš – pusiau amerikietė. Žinau, kaip ten viskas atrodo. O, net pernelyg gerai žinau!

Juodu išlipo.

– Man regis, draugystės ten rasi tiek pat, kiek ir bet kur kitur, – paprieštaravo. Jautėsi suirzęs, bet vylėsi, kad balsas to neišduoda. – Taip pat ir meilės.

– Meilės! – pašaipiai šūktelėjo ji.

Nebejaunas arabas atlapojo pinučių vartus. Juodu įėjo į tamsią patalpą, kur dar keletas barzdotų senių išsipleikę tysojo ant demblių nišoje, išskobtoje per visą sienos ilgį. Jie oriai, nė nekrustelėję iš vietos, pasveikino Deizę. Juos įleidęs senasis arabas atidarė duris, ir svečiai išėjo į prietemoje skendintį milžinišką sodą; Diarui čia pavyko atpažinti tik aukštus ir labai juodus kiparisus, viršūnėmis aštriai įsirėžusius vakarėjančio dangaus fone, bei labai baltus marmurinius fontanus su neritmingai tyškančiomis vandens čiurkšlėmis. Juodu, skalaujami saldžių bei rūgščių gėlių kvapsnių, tylėdami patraukė žvyruotu takučiu. Iš priešais atsklido prislopintos muzikos gijos.

– Spėju, jie paleido gramofoną ir dabar šoka, – tarė Deizė. – Čionai.

Ji nusivedė jį takučiu dešinėn, prie plačių marmurinių laiptų.

– Vakarais jie linksminasi europietiškoje rūmų dalyje, – paaiškino. – Ir europietišku stiliumi. Tik patys, žinoma, nė neliečia alkoholio.

Iš vidaus sklindančią muziką atmiešė balsų gausmas. Kai užlipo laiptais, jų pasitikti išėjo rūstaus veido vyriškis su balta šilkine mantija.

– Brangusis Abdelmalekai! – džiaugsmingai sukrykštė Deizė ir pastvėrė jį už abiejų rankų. – *Koks* nuostabus pobūvis! O tai – ponas Diaras iš Niujorko.

Šeimininkas šiltai krestelėjo Diarui ranką.

– Labai malonu, kad markizė pakvietė jus į mūsų namus, – tarė.

Deizė jau sveikinosi su kitais draugais; ponas Beidaujis, nepaleisdamas Diaro rankos, nusivedė jį iki artimiausio kampo, čia pristatė savo broliui Hasanui – aukštaūgiam šokoladinės odos vyrui, irgi vilkinčiam platų baltą drabužį. Jie kokią minutę šnektelėjo apie Ameriką, tarnas padavė Diarui taurę viskio su soda. Kai šeimininkai paliko jį vieną, skubindamiesi sveikintis su ką tik atvykusiais kitais svečiais, Diaras pagaliau apsidairė. Patalpa buvo erdvi, ištaiginga; čia tvyrojo prietėmis, sklaidomas tik žvakių šviesos – šen bei ten ant grindų stovėjo masyvios žvakidės. Salė buvo netaisyklingos formos, Diaro žvilgsnis nesiekė tos dalies, kur grojo muzika ir vyko šokiai. Čia pat, palei sienas stovėjo žemos, plačios kušetės, aptūptos vien

tik moterų – visos, kaip pastebėjo Diaras, buvo įžengusios į penktąją dešimtį, o kai kurioms drąsiai galėjai duoti ir visus septyniasdešimt. Be pačių brolių Beidaujų, jo žvilgsnis kliudė tik du arabus. Vienas prie atviro lango šnekučiavosi su Deize, o kitas kampe kažką juokavo su tukliu prancūzu. Nors Beidaujai Diarui visai patiko, vis dėlto jam buvo trošku, jautėsi pakliuvęs ne į savo roges ir jau gailėjosi išvis sutikęs čia važiuoti.

Diaras jau ketino pasitraukti ir sliūkinti pažiūrėti, kas dedasi toje salės dalyje, kur vyko šokiai, bet jo ranką palietė Hasanas.

– Tai madam Vert, – tarė. – Jūs mokate prancūziškai?

Tamsiaakė moteris, kuriai buvo pristatytas, maloniai nusišypsojo.

– Ne, – atsakė Diaras suglumęs.

– Nieko tokio, – nuramino ji. – Aš šiek tiek kalbu angliškai.

– Angliškai jūs kalbate puikiai, – patikino Diaras ir pasiūlė jai cigaretę. Jį apniko jausmas, kad šią moterį kažkas jau yra jam minėjęs, tik niekaip negalėjo prisiminti nei kas, nei ką apie ją sakė. Juodu valandėlę šnektelėjo, su taurėmis rankose stovėdami toje pat vietoje, kur buvo supažindinti, ir Diarui nesisekė išmesti iš galvos minties, kad apie šią moterį kažką žino, tik neįstengia prisiminti – ką. Nėmaž nepageidavo įstrigti šalia jos visą vakarą, bet kol kas nesumetė, kaip galėtų išsisukti. Maža to, moteris ką tik pasiguodė gedinti vyro, išties ir atrodė kažkokia apleista, nelaiminga, Diarui jos net pagailo. Bet čia staiga tarpduryje pastebėjo įraudusį Junisės Gud veidą.

– Laba diena, sveiki, – ši kaip tik sveikinosi su Hasanu Beidauju.

Paskui ją įėjo ir Hadidža – mergina atrodė išties pritrenkiamai.

– Labai diena, sveiki, – sučiulbo, tiksliai atkartodama Junisės Gud intonaciją.

Kartu su jomis prisistatė ir kažkokia trečia moteriškutė, nedidukė, smulkučiukė, paniurusi; ji vos puse lūpų atsakė į pasveikinimą ir tučtuojau kibo vieną po kito įdėmiai apžiūrinėti svečius, lyg paskubomis vertindama kiekvieno jų savybes bei svarbą. Patalpoje nepakako šviesos, kad išsyk į akis kristų jos plaukų spalva, taigi, kadangi jos, regis, niekas nepažinojo, niekas kol kas ir nekreipė dėmesio. Diaras, išvydęs Hadidžą, pasijuto pernelyg priblokštas,

kad dar įstengtų tęsti pokalbį; tiesiog stypsojo ir spigino į ją. Junisė Gud laikė ją už rankos ir kone springdama bėrė Hasanui:

– Manau, jums bus įdomu sužinoti, kad kronprincas Ruprechtas buvo vienas artimiausių mano bičiulių. Mudu dažnai susitikdavome Karlsbade. Neabejoju: jis turėjo pažinoti jūsų tėvą.

Skęsdamas jos žodžių sraute, Hasanas suprato vis mažiau ir mažiau, ir tai buvo aiškiai matyti iš jo veido išraiškos. Kas keli sakiniai įsiterpdamas: „Taip, taip“, jis vis atsitraukdavo žingsnį ar du atatupstas, bet Junisė prikibusi sekė iš paskos, drauge tempdama ir Hadidžą, kol galiausiai prirėmė Hasaną prie sienos, ir Diaras nebegirdėjo, ką ji porina. Mažumą suglumęs jis ūmai prisiminė, kad greta dar yra ir madam Vert.

– ...viliuosi, jūs būtinai mane aplankysite, kai tik sugrįšiu iš Marakešo, – kalbėjo ji.

– Ačiū, žinoma, mielai, – patikino Diaras ir staiga jam dingtelėjo, kur girdėjęs jos pavardę. Taigi anoji panaikinta viešbučio rezervacija, kurią jis turėjęs perregistruoti Deizės vardu, – iš pradžių viešbučio numerį buvo užsisakiusi būtent madam Vert.

– Ar esate buvęs Marakeše? – paklausė ji.

Diaras atsakė, kad ne.

– O, būtinai turite nuvažiuoti. Žiemą ten nepaprastai gražu. Apsigyventi privalu „Mamunijos“ viešbutyje, tik žiūrėkite, kad langai būtų į kalnų pusę, na, žinote, sniegas ir terasa virš sodo. Mielai važiuočiau kad ir rytoj pat, bet „Mamunijoje“ visada pilna žmonių, o viešbučio numerį esu užsisakiusi tik nuo dvidešimtosios.

Diaras nepaprastai įdėmiai įsispitrijo į ją. Ji pastebėjo, kaip pasikeitė jo žvilgsnis, ir, regis, net kiek nusigando.

– Dvidešimtą dieną išvažiuojate į Marakešą ir apsistosite „Mamunijos“ viešbutyje? – pasitikslino Diaras. Bet, jos veide išvydęs suglumimo šešėlį, nukreipė žvilgsnį į jos taurę.

– Jūsų taurė beveik tuščia, – pratarė. – Luktelėkite, tuojau paimsiu jums kitą.

Ji liko patenkinta; Diaras atsiprašė ir tučtuojau nudrožė skersai kambarį abiejose rankose laikydamas po taurę.

Viskas kuo dailiausiai išsidėliojo į vietas. Dabar jis pagaliau perprato ir Deizės prašymą, ir priežastį, dėl kurios ji reikalavo laikytis

tokio slaptumo. Madam Vert būtų atsiprašyta ir paaiškinta, esą įvykęs nedovanotinas nesusipratimas, o visa kaltė kliūtų Vilkokso agentūrai. Tačiau markizė de Valverde jau būtų apgyvendinta viešbučio numeryje, tad apie jos iškraustymą negalėtų būti nė kalbos. Vos sumojęs, kiek nedaug tetrūko, kad būtų padaręs jai šią paslaugą, Diaras pajuto įniršio pliūpsnį.

– Tai kalė! – iškošė jis pro sukąstus dantis.

Atradimas toli gražu nebuvo malonus, ir tas bjaurus jausmas kažin kodėl pasklido po visą patalpą ir apsėmė visus joje esančius.

Eidamas pro kušetę, Diaras akies kraštu pastebėjo kaip tik ant šios sėdinčią Deizę – ji šnekučiavosi su blyškiu jaunyvu akiniuotu vyriškiu ir mergina ryškiu raudoniu liepsnojančiais išsitaršiusiais plaukais. Kai jis jau traukė atgal, Deizė irgi jį pamatė ir šūktelėjo:

– Pone Diarai! Kai nunešite gėrimus ten, kur nešate, norėčiau, kad prisėstumėte prie mūsų!

Jis kilstelėjo taures aukštėliau ir išsišiepė.

– Vieną sekundę, – atsiliepė.

Diaras susimąstė, ar madam Vert būtų pajėgi taip, kaip Deizė, kam nors iš pasalų perkąsti gerklę, ir nutarė, kad tai menkai tikėtina. Pernelyg jau bejėgė, bent iš pirmo žvilgsnio. Veikiausiai kaip tik dėl to, dingtelėjo jam, Deizė būsima auka ir pasirinko būtent ją.

Padavęs madam Vert gėrimo taurę, Diaras palūkėjo, kol ji gurkštelės, ir paklausė:

– Gal pažįstate markizę de Valverde?

Madam Vert taip ir trykštelėjo entuziazmu:

– O, kokia nuostabi moteris! Tokia gyvybinga! Ir nepaprastai geros širdies. Pati mačiau: ji pasiima iš gatvės tai vieną, tai kitą valkataujantį šunį, vargšai gyvulėliai, tokie perkarę, vien kaulai ir oda – ji priglaudžia juos savo namuose, rūpinasi jais. Pasiruošusi padėti visam pasauliui.

Diaras staiga suprunkštė; tikriausiai nuskambėjo labai jau pašaipiai, nes madam Vert pridūrė kaltinamu tonu:

– Manote, kad gerumas nieko nereiškia?

– Aišku, kad reiškia. Netgi labai svarbu.

Jį staiga apniko kažkoks šnekumas, gal net šiek tiek nutrūktgalviška nuotaika. Ūmai panūdo prisėsti prie Deizės ir trupučiuką

pakutenti jai nervus. Iš ten, kur sėdėjo, ji nematė, su kuo jis šnekasi, o Diarui magėjo išvysti, kaip ji reaguos, kai jis jai pasakys. Galiausiai prie jų prisigretino kažkoks šveicaras ir užkalbino madam Vert prancūziškai, tad Diaras pasinaudojo proga pasišalinti. Skubiai užsivertė taurę, o prieš eidamas pas Deizę pasiėmė kitą.

– Du tavo kraštiečiai, – prapliupo ji pasislinkdama, kad jis tilptų įsisprausti greta. – Ponas Diaras. Ponia Holand, ponas Ričardas Holandas.

Tuodu pristatyti linktelėjo tik vos vos – bet veikiau droviai nei šaltai.

– Kaip tik kalbėjomės apie Niujorką, – paaiškino Deizė. – Ponas ir ponia Holandai – iš Niujorko; tvirtina, esą čia jaučiasi beveik tokie pat savi kaip ir ten. Neverta stebėtis, sakau jiems, juk Tanžeras – labiau Niujorkas nei pats Niujorkas. Sutinki?

Diaras įdėmiai pažvelgė į ją, paskui nukreipė akis į ponią Holand, kuri jo žvilgsnį laikė atrėmusi kokią sekundę, o paskui, lyg nusigandusi, panarino akis ir ėmėsi apžiūrinėti savo batelius. Savo ruožtu ponas Holandas stebeilijo į jį nepaprastai rimtai; visai kaip gydytojas, kuris tuojau išklos diagnozę, dingtelėjo Diarui.

– Ko gero, visai nesupratau, ką turi omeny, – tarė jis. – Tanžeras – kaip Niujorkas? Ką tai reiškia?

– Savo dvasia, – nekantriai paaiškino ponas Holandas. – Ne išore, žinoma. Jūs – iš Niujorko? Jei neklystu, madam de Valverde, regis, sakė būtent šitaip.

Diaras linktelėjo.

– Tuomet tikrai turėtumėte įžvelgti, kokie šiedu miestai panašūs. Svarbiausia – prasimanyti pinigų, visas gyvenimas sukasi apie tai. Sąžiningo žmogaus beveik nė vieno nerasi. Niujorke turime Volstritą, čia – vertybinių popierių biržą. Tiktai ne tokią, kokios jos esti bet kur kitur; čia birža – pati miesto siela, jo *raison d'être*. Niujorke knibžda mitrių finansininkų, čia – pinigų keitėjų. Niujorke apstu reketininkų. Čia – kontrabandininkų. Ir kiekvienas tik ir tyko progos suleisti dantis į savo artimo gerklę. Juk iš tiesų sulyginimas nėra toks pritemptas, ar ne?

– Nežinau, – suabejojo Diaras. Iš pradžių lyg ir buvo linkęs sutikti, bet paskui Holando argumentų svarumas jam kažkaip tarytum

ėmė skysti. Diaras trūktelėjo gerą gurkšnį viskio. Iš gramofono liejosi *Mamá Inez* melodija. – Na taip, – pagaliau pritarė Diaras. – Ko gero, nepatikimų žmonių čia iš tikrųjų daug.

– Nepatikimų! – sušuko ponas Holandas. – Šitas miestas – tiesiog tobulas korupcijos įsikūnijimas!

– Bet, mielasis, – pertarė jį Deizė, – juk Tanžeras – tik mažas nuobodus miestelis, kuris netyčia turi savą vyriausybę. O jūs puikiausiai žinote, kad korupcija – bet kokios vyriausybės gyvavimo pagrindas. Visai nesvarbu kokios, tebūnie ji socialistinė, totalitarinė, demokratinė – visos jos vieno galo. O tokiame nedideliame mieste nenuostabu, kad su vyriausybe tenka susidurti nuolat. Dievas regi: tai neišvengiama. Todėl ir korupcija visąlaik bado akis. Štai kaip viskas paprasta.

Diaras atsigręžė į ją.

– Ką tik šnekėjausi su madam Vert, – tarė.

Deizė valandėlę ramiai žvelgė į jį. Įspėti, ką galvoja, buvo visiškai neįmanoma. Paskui nusijuokė.

– Na, kadangi aš esu aš, o tu esi tu, šią temą galime palikti geresniems laikams. Sakykite, ponia Holand, jūs skaitėte „Tūkstantį ir vieną naktį“?

– Mardriuso vertimą, – atsakė ponia Holand nepakeldama galvos.

– Perskaitėte *visą*?

– Na... ne visai visą. Bet didžiąją dalį.

– Tikriausiai buvote sužavėta?

– Ak taip, man iš tikrųjų labai patiko. Štai Dikas, jis iš tiesų buvo sužavėtas. Man pasirodė šiek tiek per daug tiesmuka. Kita vertus, tikriausiai ne kažin kiek niuansų aptiktume pačioje kultūroje.

Diaras ištuštino taurę ir vėl ėmė svarstyti, ar nepatraukti ten, kur vyko šokiai. Sėdėjo nekrustelėdamas, puoselėdamas viltį, kad pokalbis galbūt pasisuks taip, kad jam savaime pasitaikys proga mandagiai pasišalinti. Deizė kalbino poną Holandą:

– Ar kada atkreipėte dėmesį, kokia iš tiesų nelogiška kiekvienos iš anų tūkstančio ir vienos nakties pabaiga?

– Nelogiška? – nustebo ponas Holandas. – Man taip neatrodo.

– Dievulėliau! Nagi, iš tiesų! Argi ne šitaip baigiasi kiekvienas pasakojimas: „Ir tada Šeherezada, nujausdama artėjančią aušrą, apdairiai nutildavo“?

– Na taip.

– O toliau – štai kas: „Tuomet karalius ir Šeherezada guldavo į patalą ir tvirtai apsikabinę sulaukdavo ryto“, tiesa?

– Taip.

– Nejaugi tam ne per maža laiko? Ypač – arabams?

Ponia Holand tik paskersakiavo į Deizę ir vėl ėmėsi žvilgsniu tyrinėti batus.

– Manau, kad jūs tiesiog neteisingai supratote įvykių nuoseklumą, – tarė ponas Holandas ir staigiu, kone mėšlungišku judesiu išsitiesė, lyg būtų ruošęsis diskusijai ir manęs, kad dėl to sėdėti dera pasitempus. Diaras pasinaudojo proga ir skubiai atsistojo. Jau buvo spėjęs nutarti, kad šitas ponas Holandas jam nepatinka. Veikiausiai bus iš tų, pagalvojo, kurie kitą žmogų maloniu pašnekovu laiko tik tol, kol anas klausosi jo postringavimų ir smulkiai dėstomų teorijų. Be to, Diaras jautėsi nusivylęs, kad Deizė šitaip lyg niekur nieko atrėmė jo išpuolį. „Nė akimi nemirktelėjo“, – karčiai pagalvojo jis. Tad bet kokie mėginimai ją kaltinti visiškai prarado žavesį. O gal ji net nesusigaudė, kad jo mestelėtą frazę reikėtų laikyti kaltinimu? Tokia mintis irgi atėjo Diarui į galvą, kai jis pasiekė tą salės dalį, kur stovėjo patefonas, bet ją jis tuoj pat atmetė. Deizės atsakymas galėjo reikšti viena: ji pripažino, kad jis ją išgliaudė, bet leido suprasti, kad jai – nė motais. Bene ji – dar labiau užkietėjusi begėdė, nei jam atrodė? Lyg ir be jokios aiškios priežasties šis suvokimas Diarą prislėgė, vėl nugramzdino į tą nykią nevilties pilkumą, kokioje buvo įklimpęs aną vakarą, kai išlipo iš laivo, vėl susupo jį į seniai pažįstamą nerimasties drobulę.

Nedidelėje šokių aikštelėje diskretiškai judėjo kelios poros: veikiau šnekėjosi nei šoko. Kol Diaras stypsojo, stebėdamas tuklų prancūzą, siūbuojantį pirmyn ir atgal, tai pasistiebiantį, tai įsiremiantį kulnais ir uoliai mėginantį šokio žingsniu vedžioti pusamžę turbanuotą anglę, akivaizdžiai spėjusią gerai įgerti, prisistatė Abdelmalekas Beidaujis – jis atsivedė jauną aukštaūgę portugalę, liesą kaip giltinė, skirtingų spalvų akimis. Iš tolo buvo matyti, kad ji norėtų pašokti, tad Diarą stvėrė entuziastingai, nedvejodama. Nors šokdama klubais spaudėsi prie jo, per juosmenį buvo smarkiai atsilošusi, dėbsojo į jį sustingusiu žvilgsniu ir liejo paskalų nuodraikas

apie žmones, besibūriuojančius kitoje patalpos dalyje. Kalbėjo taip išviepusi lūpas, kad buvo puikiausiai matyti dantenos. „Dievulėliau, reikia nešdintis iš čia", – galvojo Diaras, bet šokis keitė šokį, o jie vis sukosi aikštelėje. Baigiantis sambai, jis galiausiai paklausė, šnopuodamas kiek labiau, nei buvo pridusęs iš tikrųjų:

– Pavargote?

– Ne, ne! – sušuko ji. – Jūs – nuostabus šokėjas.

Tai šen, tai ten jau mirkčiodamos geso sudegusios žvakės, salėje tvyrojo žvarba, pro atviras duris iš sodo veržėsi drėgnas vėjas. Buvo kaip tik tas vakaro metas, kai visi svečiai jau susirinkę, bet niekas dar neketina traukti namo; vakarėlis, lyg ir galima sakyti, buvo pačiame įkarštyje, ir vis dėlto jam stigo gyvybingumo, netgi kaustė kažkoks keistas sąstingis ir sunku buvo patikėti, jog pobūvis iš tiesų vyksta. Vėliau, žvelgdamas iš šiokios tokios perspektyvos, veikiausiai galėtum pasakyti: pobūvis tikrai vyko, bet, kol dar nebuvo pasibaigęs, tai kažkodėl skambėjo lyg netiesa.

Jaunoji portugalė kažką pasakojo Diarui apie Estorilį, tvirtino, esą Monte Karlas net geriausiais laikais nė iš tolo negalėjęs prilygti jo portugališkai prašmatnybei. Jei kaip sykis tą akimirką kažkas nebūtų sugriebęs jo už alkūnės ir gana stipriai patraukęs į save, Diaras veikiausiai būtų leptelėjęs ką nors nelabai mandagaus. Tačiau kažkas sėkmingai atplėšė jį nuo partnerės portugalės: Diaras atsisuko ir atsidūrė akis į akį su Junise Gud, kuri jau buvo spėjusi kaip reikiant prisivaišinti martinio. Ir į susiraukusią portugalę dėbsojo šnairai, bet dar gana mandagiai.

– Apgailestauju, bet jūs ką tik netekote šokių partnerio, – pareiškė Junisė Gud ir dėl viso pikto, kad neprarastų pusiausvyros, delnu atsirėmė į sieną. – Mat jis su manimi eina į kitą kambarį.

Kitomis aplinkybėmis Diaras jai būtų pranešęs, kad smarkiai apsirikusi, bet kaip tik šiuo metu perspektyva prisėsti su taure gėrimo, tegul ir su Junise Gud prie šalies, atrodė ganėtinai masinanti – ar bent jau mažiau pastangų reikalaujantis variantas iš dviejų vienodai nepatrauklių. Diaras ne itin grakščiai atsiprašė ir leidosi išvedamas iš salės į nedidelę apytamsę biblioteką, kur lentynose nuo grindų iki pat lubų rikiavosi papilkėjusios enciklopedijos, žinynai bei angliški romanai. Pristumti prie neužkurto židinio stovėjo trys

krėslai tiesiais atlošais; viename jų sėdėjo madam Žuvenon ir žiūrėjo tiesiai priešais save, į šaltus pelenus. Net neatsigręžė, išgirdusi juos įeinant.

– O štai ir mes, – džiaugsmingai paskelbė Junisė, supažindino tuodu ir atsisėdo taip, kad Diarui liktų vidurinysis krėslas.

XI

Kelias minutes Junisė didvyriškai kūrė pokalbį: uždavinėjo klausimus abiem savo pašnekovams, už abu ir atsakinėjo. Be jokios abejonės, patys jie būtų atsakę anaiptol ne taip, kaip suriesdavo ji, bet tiek madam Žuvenon, tiek Diaras, vienas gerokai sutrikęs, kitas – nugrimzdęs į gilią apatiją, sugebėdavo tik burbtelėti: „A, na taip" arba: „Taip, tikrai", kai Junisė savo nuožiūra imdavosi aiškinti vienam, kaip jaučiasi antrasis. Diarą kamavo nuobodulys, jis buvo šiek tiek apgirtęs ir netgi jautė kažką panašaus į miglotą nerimą dėl suglumusios madam Žuvenon, kuri savo ruožtu, trokšdama patraukti jo dėmesį, karštligiškai rausėsi mintyse kokio nors tinkamiausio būdo prie jo prieiti. Sulig kiekviena minute absurdiška situacija šaltoje mažytėje bibliotekoje darėsi vis nepakenčiamesnė. Diaras nenustygdamas muistėsi krėsle, mėgindamas per petį užmesti akį į kitą kambarį – bene kur nors pro atviras duris šmėkštelės Hadidža. Kažkas užleido graudulingos egiptietiškos muzikos įrašą. Patalpą užtvindė ilgesingos baritono aimanos.

– Gal esate buvęs Kaire? – staiga paklausė madam Žuvenon.

– Ne, – toks atsakymas toli gražu neatrodė pakankamas, bet Diaras pristigo įkvėpimo dar ką nors pridurti.

– Jus ir-rgi domina Ar-r-rtimieji Rytai?

– Madam Žuvenon didžiąją gyvenimo dalį praleido Konstantinopolyje, Bagdade, Damaske ir kituose egzotiškuose miestuose, – įkišo savo trigrašį Junisė.

– Ne Bagdade, – griežtai pataisė ją madam Žuvenon. – Bucharoje.

– Turėtų būti labai įdomu, – pareiškė Diaras.

Vidur verksmingos aimanos egiptietiškas įrašas staiga nutrūko, jį pakeitė daina iš prancūziško miuzikholo. Paskui pasigirdo dundesys – kažkas nuvertė vieną didžiųjų žvakidžių, tuojau pat atsklido ir baimingi šūksniai. Pasinaudojęs proga, kokia antrąkart turbūt nebepasitaikytų, net jei jis lauktų kiaurą naktį, Diaras pašoko ir metėsi pro duris. Bet madam Žuvenon įsikibo jam į rankovę ir neatsiliko. Apsisprendė elgtis įžūliai. Jei, kaip tvirtino Junisė Gud, to jaunuolio kišenėse švilpauja vėjai, vadinasi, kvietimo papietauti jis tikriausiai neatsisakys, tad tuojau pat ir pasikvietė jį kitai dienai, leisdama aiškiai suprasti, jog vaišins ji.

– Puiki mintis, – suskubo pagalbon Junisė. – Esu tikra: judu iš tiesų rasite kuo pasidalyti. Ponas Diaras daugelį metų dirbo konsulate, neabejoju, judu turite begalę bendrų draugų.

Diaras nė nebesivargino neigti: ta jau pernelyg toli nuplaukusi, pagalvojo. Kaip tik pastebėjo Hadidžą, šokančią su vienu iš brolių Beidaujų, ir atsisuko į madam Žuvenon, norėdamas mandagiai atmesti malonų jos kvietimą. Bet atsisuko pernelyg lėtai.

– Rytoj, antrą valandą. „Imper-r-rijoje". Juk žinote kur. Maistas visai neblogas. Mano staliukas bus pačiame gale, prie barr–rro. Iš tiesų man bus nepapr-r-rastai malonu. Čia nepavyks pasišnekėti.

Šitaip ir buvo nutarta. Galiausiai ištrūkęs Diaras nuskubėjo prie gėrimų staliuko ir pasiėmė taurę.

– Manau, kad susimovei, – burbtelėjo Junisė Gud.

Madam Žuvenon pažvelgė į ją.

– Nori pasakyti, jis neateis?

– Aš, juo dėta, tikrai neateičiau. Šitoks tavo elgesys...

Ji užsikirto, mat pastebėjo Hadidžą, šokančią rumbą su Hasanu Beidauju; rangydamiesi tuodu kvailai šypsojosi vienas kitam. „Kvaišelė, – dingtelėjo Junisei. Reginys pernelyg priminė „Liuciferio" barą. – Aišku, kalbasi su juo arabiškai!" Nerimo kamuojama ji patraukė šokių aikštelės link, bet tuojau akmuo nuo širdies nusirito: Hasanas kažką Hadidžai pasakė, ir mergaitė džiugiai šūktelėjo angliškai: „O, taip!"

Šįsyk Diaras jau nekviestas klestelėjo greta Deizės. Salė atrodė milžiniška, prietema gerokai sutirštėjo. Diaras jautėsi jau gerokai apgirtęs; jis išsipleikė ant kušetės pusiaugula, ištiesęs kojas ir

atlošęs galvą, žvilgsnis smigo į aukštai apyblandoje dūluojančias balzganas lubas. Ričardas Holandas sėdėjo krėsle veidu į Deizę ir nenuilsdamas postringavo, jo žmona kiūtojo susigūžusi ant grindų prie jo kojų, pasidėjusi galvą jam ant kelių. Ant kito kušetės galo išsipleikusi tysojo senoji turbanuotoji anglė ir rūkė cigaretę su labai ilgu plonyčiu kandikliu.

Junisė Gud atsliūkino prie jų, lydima nė per žingsnį neatsiliekančios madam Žuvenon, ir, gurkšnodama iš taurės neskiestą džiną, sustojo už Holando krėslo. Įsistebeilijo į Holando pakaušį ir pareiškė – tyliai, tačiau neabejotinai agresyviai:

– Nenumanau, kas tu toks, bet neabejoju: visa tai – gryniausi skiedalai.

Holandas pasimuistė ir atsisuko į ją pasižiūrėti; nutaręs, kad moteriškė beviltiškai girta, tiesiog nuleido jos žodžius negirdomis ir tęsė šneką. Galiausiai madam Žuvenon Junisei sušnibždėjo jau turinti eiti, tad abi pasuko prie durų, kur stovėjo Abdelmalekas, vėjo plazdinamu drabužiu.

– Kas gi toji nepaprasta moteris su panele Gud? – paklausė turbanuotoji anglė. – Neprisimenu, kad būčiau ją kada mačiusi.

Atsakymo taip ir nesulaukė.

– Negi niekas nežinote? – neatlyžo ji, jau pradėdama irzti.

– Taip, – pagaliau teikėsi atsakyti Deizė. Ir akimirką padvejojusi kiek paslaptinga intonacija pridūrė: – Taip, aš žinau, kas ji.

Tačiau madam Žuvenon paskubomis išėjo, o Junisė tuoj pat ir grįžo: atsitempė krėslą, įspraudė kiek įmanoma arčiau Ričardo Holando ir sunkiai visu svoriu į jį klestelėjo.

Diaras protarpiais užsimerkdavo, bet, vos pajutęs, kad visas kambarys kažin kur iš po jo slysta, tuojau vėl paskubomis praplėšdavo sulipusius vokus. Apžiūrinėdamas ant lubų tavaruojančius šešėlius galvojo vis dėlto neišgėręs pernelyg daug. Tačiau ilgai būti atsimerkusiam darėsi vis sunkiau. Girdėjo aplinkui besiginčijančiųjų balsus; jie skambėjo jaudriai, karštai, ir vis tiek atrodė, kad pašnekovai ginčijasi apie nieką. Net ir labai garsūs balsai tarytum ataidėjo iš toli. Sutelkęs žvilgsnį į konkretų plotą vieno didžiulio šešėlio, nutįsusio į prietemą, susitelkusią lubų kampe, Diaras staiga pasijuto sėdįs apsuptas negyvėlių – o gal personažų iš kokio nors

labai labai seno filmo. Žmonės kalbėjosi, jis girdėjo jų balsus, nors jų sakomi žodžiai iš tikrųjų buvo ištarti prieš daugelį metų. Neverta apsigaudinėti ir tikinti save, neva panorėjus jam pavyktų užmegzti su jais ryšį. Net jei jis ir pamėgintų prašnekti, niekas jo neišgirstų. Diaras pajuto šaltą taurės dugno briauną ten, kur laikė ją, pasistatęs ant kojos – drėgmė persisunkė kiaurai kelnes. Konvulsyviai trūktelėjęs visu kūnu, jis atsisėdo tiesiau, nugėrė gerą gurkšnį. Jei taip čia būtų kas nors, kam jis galėtų tarti: „Nagi, nešdinkimės iš čia!" Tačiau visi sėdėjo, nors čia pat, bet kitame pasaulyje, karštligiškai kalbėdamiesi apie nieką, pritardami ir prieštaraudami, kiekvienas – žavėdamasis savo idėjų, ką tik virtusių žodžiais, skambesiu. Alkoholis buvo tarytum vis labiau storėjanti užuolaida, kuri, užtraukta ant jo sąmonės, patikimai izoliavo nuo visko, kas buvo kambaryje. Atskyrė net nuo savo paties kūno, kuris, kaip ir aplinkiniai veidai, kaip ir žvakių liepsnelės ar šokių muzika, vis labiau tolo, tapo vis labiau atsietas nuo jo.

– Velniai raguoti griebtų! – staiga balsu išsiplūdo jis.

Deizė, kuri įdėmiai klausėsi Ričardo Holando šnekalų, išsiblaškiusi ištiesė ranką, sugriebė Diaro plaštaką ir suspaudė taip stipriai, kad šiam, jei būtų panorėjęs išsivaduoti, būtų tekę kaip reikiant trūktelėti ranką. Jis ir nebandė spurdėti, paliko pirštus gulėti jos saujoje; toks fizinis kontaktas šiek tiek padėjo jam sutelkti dėmesį į pokalbį.

– O ne! – bylojo Holandas. – Žmonių giminė toli gražu nėra linkusi susinaikinti. Nesąmonė. Tiesiog ją traukte traukia į tai, kas neišvengiamai baigiasi susinaikinimu, štai ir viskas.

Pro duris iš sodo įėjo kažkoks žmogus ir sparčiu žingsniu patraukė per salę ten, kur stovėjo Abdelmalekas, besišnekučiuojantis su keletu svečių. Apkvaitusiam Diarui pristigo budrumo, kad įžiūrėtų vyriškio veidą, kol anas ėjo per patalpos vidurį, kur veidu nuslysdavo šviesos pluoštai, bet visa atvykėlio povyza pasirodė lyg ir kažkokia pažįstama.

– Duokš gurkšnelį, – tarė Holandas ir pasilenkęs iš žmonos rankos paėmė taurę. – Nieko labai klaidinga pasaulyje nėra, nebent tai, kad žmogus save įtikino esąs racionali būtybė, tuo tarpu iš tiesų jo esaties pagrindas yra moralumas. Savo ruožtu moralumas turi

remtis į religinį, ne racionalųjį, pamatą. Kitaip – tai vien apsimetinėjimas.

Senoji anglė prisidegė dar vieną cigaretę, o degtuką nuspriegė ant grindų, į pačios plačiai paskleistą krūvelę pelenų.

– Visa tai skamba labai gražiai, – sugergždė gana irzliai, – tačiau šiandien religija ir racionalumas gali egzistuoti greta kits kito: vienas kitam netrukdo. Nebe Tamsiaisiais amžiais gyvename.

Holandas užgauliai nusijuokė, jo akys tvieskė pagieža.

– Norite savo akimis pamatyti, kaip jie tamsėja? – užriko jis. – Pagyvenkite šiam pasauly dar keletą metų – ir pamatysite!

Jis vėl nusijuokė. Niekas nieko neatsakė. Jis grąžino taurę poniai Holand.

– Nemanau, kad kas nors prieštaraus, jei pasakysiu, kad religijos visame pasaulyje jau daugmaž išmirusios.

– Savaime aišku, *aš* prieštarausiu, – šiurkščiai atrėžė turbanuotoji anglė. – Bet argi tai svarbu?

– Labai atsiprašau, bet šiandieniame pasaulyje, bent didžiojoje jo dalyje, religijos išpažinimas – iš esmės grynai politinis reiškinys, su tikėjimu niekaip nesusijęs. Indusai, užuot tepęsi sandalmedžio kremais ir lankstęsi Ganpačiui, iš kailio neriasi, kad tik juos kas nors pamatytų važinėjančius kadilakais. Musulmonai verčiau pražiopsos vakarines mišias, kad tik nepražiopsotų naujausio Disnėjaus filmo. Budistams svarbiau perimti valdžią Stalino ir pažangos vardu nei medituoti ir mąstyti apie keturias tauriąsias tiesas. Apie krikščionybę ar judaizmą nėra net ką šnekėti. Ar bent šitaip tikiuosi. Tačiau ką nors pakeisti – visiškai neįmanoma. Juk negalime sąmoningai apsispręsti būti iracionalūs. Šiuolaikinis žmogus – racionali būtybė, o racionalus žmogus – žuvęs žmogus.

– Man regis, – dygiai pareiškė senoji anglė, – dabar imsite porinti, kad mes jau nebesugebame skirti gėrio nuo blogio, tiesa? Jūsų repertuare kita tema turėtų būti kaip tik ši.

„Dievulėliau, tai bent pretenzingas žmogėnas“, – galvojo Deizė. Juo toliau, juo labiau kamuojama nuobodulio, ji jau sunkiai tvėrė savame kailyje; ėmė žaisti Diaro pirštais. Savo ruožtu Diaras tarė sau: „Visiškai nenoriu klausytis šito mėšlo.“ Jis niekada netikėjo, kad diskusijos abstrakčiomis temomis gali baigtis kuo nors kitu,

o ne tik dar aršesnėmis diskusijomis. Ir vis dėlto klausėsi. Galbūt todėl, jog dėl begalinio egoizmo manė Holandą, kad ir netiesiogiai, kalbant apie jį.

– Ak, dar ir šitai! – Holandas labai stengėsi pademonstruoti begalinę kantrybę. – Gėris ir blogis – sakytum juoda ir balta, nutepliota ant popieriaus lapo! Norint atskirti viena nuo kita, būtina bent menkiausia šviesos kibirkštėlė – kitaip neįžiūrėsime popieriaus. Kaip tik šitaip dabar ir yra. Pernelyg tamsu, kad galėtume atskirti, – jis prunkštelėjo. – Ir tik jau nepasakokite *man* apie Tamsiuosius amžius. Niekas dabar negali leisti sau manyti žinąs, kur baigiasi balta ir prasideda juoda. Žinome tik tiek, kad egzistuoja ir viena, ir kita. Tik tiek.

– O, tenka pripažinti, man didžiai džiugu girdėti, kad mums bent šitiek skirta žinoti! – susierzino senoji anglė. – Nes jau maniau, kad teks susitaikyti su išvada, jog nebėra išvis jokios vilties, – ji pašaipiai susijuokė.

Holandas nusižiovavo.

– Tiktai nenuogąstaukite, anksčiau ar vėliau viskas susitvarkys. Tik iki tol geriau pernelyg nesimaišyti gyvenimui po kojomis. Bet jei paskui kas nors dar bus likę, rasis kas sutvarko tai neracionaliai – ir pasaulis vėl sau laimingai gyvuos.

Deizė apžiūrinėjo Diaro delną, bet nieko neįžiūrėjo – buvo per tamsu. Tad paleido jo ranką ir, ruošdamasi stotis, ėmė taisytis šukuoseną.

– *Enfin*, visa tai skamba nelabai viltingai, – tarė šypsodamasi.

– Vilties iš tiesų ir nėra daug, – užjausdamas atsakė Holandas; jis mėgavosi civilizacijos negalių diagnostiko vaidmeniu, ir jo prognozės visuomet būdavo kuo niūriausios. Būtų su džiaugsmu ta pačia gaida tęsęs kad ir ištisą naktį, jei tik būtų klausiusis atidi, gebanti įvertinti auditorija.

– Atsiprašau. Eisiu atsinešti dar vienos taurės, – pranešė Diaras pašokdamas. Žengęs porą žingsnių grįžtelėjo ir, nenorėdamas pasirodyti nemandagus, nusišypsojo Deizei; dar spėjo pamatyti, kaip ponia Holand, ką tik sėdėjusi nepatogiai susirangiusi ant grindų, nutūpė į ką tik jo atlaisvintą vietą. Diaras nukėblino toliau ir galiausiai, peržengęs durų slenkstį, košiamas drėgno nakties vėjo, sustojo

balkone. Tarsi ir nebuvo jokios priežasties, kuri būtų trukdžiusi nulipti plačiais laiptais žemyn, tad Diaras taip ir padarė: be garso nutykino pakopomis, tada paėjėjo tamsoje taku pirmyn, kol kelią užtvėrė siena. Ten buvo suoliukas; Diaras atsisėdo ir kurį laiką sėdėjo visiškai ramiai, žiūrėdamas tiesiog priešais save, į čia pat siūruojančių šakų bei vijoklių siluetus. Čia viešpatavo tykuma: nei muzikos, nei balsų; netgi fontanų vandens pliauškėjimo – ir to nebuvo girdėti. Tiesa, nestigo kitokių garsų: šiušėjo į kits kitą trindamiesi lapai, drebėjo, skimbčiojo stiebeliai bei žiemą sudžiūvusios ankštys, o netoliese augančios palmės sausas milžiniškų, vėduoklės pavidalo lapų pliaukšėjimas (šie, siūbuodami aukštybėse, tai uždengdavo, tai atidengdavo gerą gabalą žvaigždėmis nusagstyto dangaus) šiek tiek priminė tolimą senos, išklerusios širmos trinkčiojimą. Sunku buvo ir patikėti, kad medis vėjyje gali skleisti tokį aštrų, kone mechaninį garsą.

Gerą valandėlę Diaras tykiai sėdėjo tamsoje, visiškai tuščia galva, klausydamasis jį supančių gamtos garsų, bet nė nesuvokdamas mielai leidžiąs tiems garsams smelktis į jį, mat sąmonės pakraščiais srovenantys šnaresiai sėkmingai išskalavo kartėlio ir beprasmybės jausmą, užtvindžiusį jį per pastarąsias dvi valandas. Patvorio krūmokšnius šiaušė šaltas sūkuriuojantis vėjas; Diaras apglėbė save abiem rankomis, bet nesijudino. Neilgai trukus jam, šiaip ar taip, teks atsistoti, vėl užlipti laiptais, grįžti į šviesą, į vidų – į kambarį, kuriame tvyrantis chaosas dėl jame šurmuliuojančių žmonių mandagybių juntamas tik dar aštriau. Bet kol kas jis vis dar nesijudindamas sėdėjo šaltyje. „O štai ir aš“, – tarė sau dar vieną kartą, bet šįsyk pati frazės melodija, tokia pažįstama, kad net praradusi prasmę, buvo šiek tiek pasikeitusi, gilumoje virpčiojo kažin kokia nauja harmonija, vos vos juntama – ir vis dėlto esanti, ir kaip tik dėl to, kad išvis ten buvo, ji tartum vertė rinktis kryptį, kuria žengti toliau, ir tie keturi trumpučiai neištarti žodžiai tapo kažkuo daugiau nei beprasmis nuolat kartojamas garsų kratinys. Šįsyk įprasta frazė skambėjo lyg ir su pagardu, tarsi jis sau būtų sakęs: „O štai ir aš, ir tuojau kažkas atsitiks.“ Tas, kad ir neapsakomo mažumo, galimų pokyčių pažadas, virsdamas fiziniu judesiu, Diarą išjudino: dar ką tik sėdėjęs apglėbęs pats save, jis nuleido rankas, o paskui prisidegė cigaretę.

XII

Pobūvio salėje Junisė Gud, jau dabar apgirtusi šiek tiek labiau nei paprastai (jos užmojai visuomet išaugdavo, kai atsidurdavo tarp daugybės žmonių), balansavo ties nervinės krizės riba. Kažkoks visai neseniai pasirodęs svečias – jaunas vyriškis, kurio ji nepažinojo, ir kuris, nepaisant europietiškos aprangos, akivaizdžiai buvo arabas – lyg niekur nieko prisiartino prie Hadidžos, drauge su Junise stovinčios prie gramofono, ir familiariai su ja arabiškai pasisveikino. Dar laimė, kad Hadidžai užteko nuovokos angliškai tarstelėti: „Ką sakai?“ ir tik tada nusigręžti, bet tuo incidentas toli gražu nesibaigė. Po valandžiukės – pakako Junisei visai trumpam pasitraukti į kitą patalpos pusę pasipildyti ištuštintos taurės – tuodu jau šoko, nors visai nežinia, kaip tai nutiko. Grįžusi ir išvydusi porą šokių aikštelėje, Junisė beprotiškai panūdo įsisprausti tarp jų ir išskirti, bet dar suvokė, kad be kokio nors preteksto jokiu būdu negalinti šitaip pasielgti. „Jei tik prasižiosiu, sukelsiu siaubingą sceną“, – įspėjo ji pati save, tad liko šmėklioti prie šokių aikštelės, protarpiais įsistverdama į kokį baldą, kad nenugriūtų. Tuo vylėsi laimėsianti bent jau tiek, kad mergaitė, regėdama ją netoliese, veikiausiai neleptelės ko nors arabiškai. Tai buvo pats didžiausias pavojus.

Hadidža buvo visai nukorusi nosį. Šokti jai nesinorėjo (jau buvo nutarusi, kad seni liūdni laikai, kai jai nori nenori tekdavo mandagiai aptarnauti nepažįstamus vyrus, ypač – musulmonus, iškilmingai baigėsi), bet tasai vyrukas ją tiesiog pagriebė ir tiek. Ir dabar spaudė prie savęs taip stipriai, kad mergaitei stigo kvapo, ir dar atkakliai kalbino vien tik arabiškai – ji nieko nepešė netgi nutaisiusi atkaklią ir išdidžią miną, primygtinai demonstruodama nieko nesuprantanti.

– Na jau, juk visi žino, kad tu – *tandžauja*, – vis kartojo jis. Hadidža iš paskutiniųjų stengėsi pažaboti baimę, kurią įskėlė jo žodžiai. Juk apie tai čia žinojo tik abu jos globėjai, Junisė ir tasai amerikietis. Keliskart ji pabandė atstumti partnerį ir užbaigti šokį, bet jis tik dar stipriau spaudė ją prie savęs, ir nusiminusi mergaitė suvokė, kad, jei mėgins spurdėti aršiau, neišvengiamai atkreips kitų šokėjų dėmesį – šių buvo likusios vos dvi poros. Protarpiais Hadidža, norėdama kiek

apraminti Junisę, sekiojančią ją nevilties kupinu žvilgsniu, garsiai sušukdavo: „*Okay!*“ arba „*Oh, yes!*“

– *Ch'andek*?* Kas tau yra? Ką čia bandai vaizduoti? – irzliai kamantinėjo ją šokėjas. – Bene gėdijiesi esanti musulmonė? Blogai, ką tu darai, labai blogai. Manai, nebeprisimenu tavęs iš „Liuciferio“ baro? Cha! *Hamqat, entina! Hamqat!*** – jam iš burnos smarkiai trenkė brendžiu, kurį gurkšnojo kiaurą dieną.

Hadidža siaubingai pasipiktino.

– *Ana hamqat*? – prasižiojo ir akimirką per vėlai susizgribo išsidavusi. Ją šokdinęs jaunuolis džiaugsmingai nusijuokė ir ėmė mygti, kad dar ką nors pasakytų, bet ji akimoju sustingo ir nebeišleido nė garselio. Galiausiai arabiškai sušuko: „Paleisk, man skauda!“, išsiveržė iš jo glėbio ir nuskubėjo pas Junisę, kuri stovėjo ir trynėsi petį.

– Vienas sukruštas kalės vaikas, – sušnypštė Junisei, kuri, aišku, atkreipė dėmesį į jos lingvistinį slystelėjimą ir suvokė: dabar jau šitas jaunikaitis irgi nori nenori įtrauktas į žaidimą.

– Nutilk! – ji stvėrė Hadidžą už alkūnės ir nusitempė į tuštesnį kampą.

– Noriu vienas kokakolas, – pasipriešino Hadidža. – Labai karštas. Tas bjaurus bernas blogas šokas.

– O kas jis toks?

– Vienas vyras mauras, gyvena Tanžere.

– Tiek aš jau supratau, bet kas jis toks? Ką jis išvis veikia Beidaujų rūmuose?

– Jis daug girtas.

Junisė susimąstė ir paleido Hadidžos alkūnę. Sutelkusi visą orumą, kiek tik sugebėjo, nuplaukė per patalpą prie Hasano Beidaujo, o šis, vos išvydęs ją artėjančią, skubiai nusisuko ir, kol ji ėjo, suspėjo įsitraukti į gyvą pokalbį su madam Vert. Tuščias manevras, žinoma, mat veriamas Junisės „Kaip kažin ką!“ ataidėjo iš už kokių dešimties pėdų. Ji lyg niekur nieko patapšnojo Hasanui ranką, ir šiam neliko nieko kita, tik atsigręžti nutaisius begalinės kantrybės išraišką – jau buvo pasiruošęs klausytis dar vienos nesuprantamos prisiminimų apie kronprincą Ruprechtą tirados.

* Ar tu ko nors gėdijiesi? (*Arab.*)
** Tu kvaila! Kvaila! (*Arab.*)

– Kaip kažin ką! – ji parodė į Hadidžos šokių partnerį. – Kaip kažin ką, juk tai vyriausiasis Fezo pašos sūnus, ar ne? Tikrai prisimenu: buvau sutikusi jį Paryžiuje.

– Ne, – tyliai atsakė Hasanas. – Tai mano brolis Tamis. Gal norite susipažinti?

(Tokį siūlymą paakino anaiptol ne draugiškumas Junisei Gud, o veikiau pagieža Tamiui, kurio netikėtas pasirodymas didžiai papiktino tiek Hasaną, tiek Abdelmaleką. Abu leido suprasti, kad jam verčiau nešdintis, tačiau Tamis jau buvo šiek tiek įkaušęs, tad tik nusijuokė. Jei kas ir galėtų paskubinti jį traukti savais keliais, galvojo Hasanas, tai nebent šita groteskiška amerikietė.)

– Na kaip, eime? – Hasanas pasiūlė Junisei parankę. Ši žaibiškai sumojo, kaip elgtis, ir atsakė būsianti sužavėta.

Junisė pernelyg nenustebo įsitikinusi, jog Tamis – kaip tik toks arabas, kokių ji labiausiai nemėgo ir kokių nepraleisdavo progos išplūsti: išoriškai kiek įmanoma susieuropietinęs, tačiau širdies gilumoje suvokiantis, kad geidžiama transformacija niekad nebus iki galo užbaigta; kaip tik dėl to šitokie, agresyviai ir užgauliai stengdamiesi nuslėpti savo pralaimėjimą, būdavo įžūlūs, su niekuo nesiskaitantys ir neatsakingi. Tamis, reikia pripažinti, netgi ypač šiaušė šerį. Nusiteikęs buvo kuo bjauriausiai, mat patyrė visišką nesėkmę: nepavyko nei iškaulyti iš brolių pinigų valčiai, nei įtikinti jų, kad duotų leidimą parduoti namą ant Maršano kalvagūbrio. O šita siaubūnė moteriškė jo akyse įkūnijo tipišką turistę, kuri jo rase žavisi tik tol, kol šios nariai jai atrodo egzotiški ir spalvingi.

– Jūs tiek ir tenorite: kad visi mes būtume vien gyvačių kerėtojai ir skorpionų ėdikai, – užputojo jis, kai galų gale pavyko pasukti pokalbį tokia linkme, kuri suteikė progą drėbti mėgstamiausius kaltinimus.

– Savaime aišku, – atsakė Junisė taip provokuojamai, kaip tik sugebėjo. – Juk tai – nepalyginti geriau, nei būti trečiarūše neva civilizuota skudurų pardavėjų tauta! – ir apdovanojo jį nuodinga šypsena, tuomet gardžiai atsirūgo tiesiai jam į veidą.

Kaip tik tuo metu vidun sugrįžo Diaras. Stabtelėjo markstydamasis: įėjus iš tamsos, žvakių šviesa pasirodė pernelyg ryški. Išvydęs vidur kambario stoviniuojantį Tamį, šiek tiek nustebo, paskui priėjo

ir šiltai pasisveikino. Junisės neva net nepastebėjęs, suėmė Tamį už alkūnės ir pasivėdėjo atokiau.

– Norėčiau grąžinti tau ano vakaro skolą.

– O, labai gerai, – atsakė Tamis, žvelgdamas į jį su lūkesčiu. Paskui, kai pinigai perėjo iš rankų į rankas, pasakė:

– Ji čia. Matei?

– Aišku.

– Tu ją atsivedei?

– Ne. Ją atsivedė antai ta moteris, panelė Gud, – Diaras kryptelėjo smakrą jos pusėn, ir Tamis giliai susimąstė.

Junisė, likusi stovėti kur stovėjusi, matė, kaip Diaras įbruko Tamiui į saują kelis banknotus, ir visai teisingai įspėjo, kad Tamis ir buvęs tasai draugas, paskolinęs pinigų sumokėti Hadidžai „Liuciferio" bare. Pačios šiurpiausios jos baimės netikėtai virto kūnu, o dabar, kai ji buvo tokios išderintos būklės, jos sparčiai išaugo į visa apimantį košmarą. Tuodu vyrai savo gniaužtuose laikė visą jos būsimą laimę. Jei tą valandėlę kas nors būtų įdėmiai stebėjęs jos veidą, nė nedvejodamas būtų paskelbęs ją beviltiška pamišėle ir, ko gero, pasišalinęs nuo jos kuo skubiau ir kuo toliau. Junisei staiga šmėkštelėjo, kokia neapsakomai laiminga ji buvo Beidaujų pobūvyje šį vakarą – ar bent jau dabar jai taip atrodė. Hadidža priklausė tik jai vienai, pobūvio dalyviai ją priėmė: panelė Kumari net sulaukė šiokios tokios sėkmės, vienskiemeniais žodeliais šnekučiuodamasi kamputyje su daktaru Votermanu. O dabar šit paaiškėjo, kad panelė Kumari stovi ant paties bedugnės krašto, ir pakaktų vienam iš tų dviejų vyrų (Junisė sugniaužė kumščius) bent trupučiuką stumtelėti – ir ji nugarmėtų į prarają. Vis dėlto amerikietis – pavojingesnis, o ji, Junisė, jau užvedė mechanizmą, turintį padėti jo atsikratyti. „Tiesiog negali nepavykti", – tikino ji save, apimta nevilties. Savaime aišku, neišdegti galėjo, dar ir kaip. Nebuvo jokios priežasties tvirtai tikėti, kad vyriškis išties laikysis susitarimo, kurį labai jau negrabiai suveikė madam Žuvenon, ir tikrai rytoj nueis su ja susitikti. Nebuvo ir jokio pagrindo neabejoti, kad jai pakaks gebėjimų pakreipti įvykius tokia linkme, kokia jie ir turėtų tekėti. Junisė plačiai prasižiojo ir, šiek tiek pasistengusi, dar kartą atsirūgo. Kambarys tolo nuo jos, ji jautė, kaip jis sklaidosi tamsoje. Sutelkusi paskutines jėgas, ji sugebėjo

nenuslysti šonu prie ją sutinkančių grindų, ir netgi žingtelėjo porą žingsnių pirmyn, galbūt – ketindama persimesti keliais žodžiais su Diaru. Tačiau tokiam žygiui atlikti pastangų reikėjo daugiau, nei ji turėjo sveikatos. Paskutinių energijos likučių pakako tik nusikapstyti iki artimiausio laisvo krėslo; Junisė sudribo į jį ir nualpo.

Prie Diaro prisigretino Deizė, į Tamį ji nekreipė jokio dėmesio; šis patyliukais pasišalino, nė neketindamas lįsti į akis.

– Dievulėliau! – sušuko Deizė, išvydusi susmukusią Junisę. – Koks malonus akiai reginys! Vis dėlto nėmaž netrokštu tapti tuo įgaliotuoju asmeniu, kuris veš ją namo. O kaip tik šitaip ir atsitiks, jei tučtuojau nedingsiu iš čia pati! – ji valandėlę patylėjo – tiek pakako, kad persigalvotų. – Na jau ne! Toji jos draugužėlė graikė pati iškvies jai taksi, o jau kaip nors įsodinti teks tarnams. Tegul mane griausmas, jei įsidarbinsiu dėdulio Gud vairuotoja, ir tegul mane griausmas, jei pati skubiai spruksiu namo, kad tik to malonumo išvengčiau. Hasanas... na, argi jie abu ne mieli? Tikiuosi, jie tau patinka? – Diaras skubiai patvirtino. – Jis pasisiūlė parodyti mums didžiąją menę, o šitaip atsitinka ne kasdien. Pati mačiau ją tik sykį, ir tikrai nekantrauju pamatyti dar kartą. Taigi nebus čia jokių aukų, niekam neteks paversti automobilio Raudonojo Kryžiaus greitąja pagalba ir dar kapstytis ta velniška siaura gatveliūkšte iki pat „Metropolio". Dievulėliau.

Ji pristigo kvapo, bet tuojau pat prašneko vėl:

– Jie dar nepasirengę mūsų ten vestis. Laukia, kol liks dar šiek tiek mažiau svečių. Bet man reikia su tavimi pasikalbėti, kol vėl neišnykai iš akiračio. Mačiau, kaip buvai kažin kur išsprukęs, mielasis. Nagi, liaukis elgtis kaip koks parijas. Eikš čionai, sėskis. Turiu tau pasakyti du dalykus. Abu svarbūs ir abu – ne itin malonūs.

– Ką tai reiškia?

– Aš kalbėsiu, o tu klausykis ir tiek.

Juodu susėdo ant tos pačios kušetės, ant kurios sėdėjo prieš pusvalandį. Nuo gaivaus oro Diaras pasijuto kiek geriau ir nutarė susilaikyti nepasiėmęs dar vienos taurelės viskio. Deizė uždėjo delną jam ant rankos, žvakių liepsnelių nutvieksti sužaižaravo jos apyrankių briliantai.

– Ko gero, galiu drąsiai tvirtinti, kad Džekas Vilkoksas klimpsta į rimtą bėdą. Jeigu jis net neįsileidžia tavęs į kabinetą, tai jau išties

labai įtartina! Tą pat akimirką, kai tai pasakei, išsyk užuodžiau, kad vyksta kažkas ypatinga. Verslo reikaluose jis visada buvo tikras asilas, ne kitoks yra ir dabar. Kai sakau „asilas", turiu omeny – kvailai neatsargus. Dievulėliau, jo pasitikėjimą įgyja kas tik nori: visokiausio plauko perėjūnai, bukagalviai ir šiaip nenaudėliai! Žinai juk, kiekvienas čia turi šiokių tokių nedidelių nuodėmėlių, kurias viliasi nuslėpti. Na, supranti, *ça va sans dire**. Visiems reikia gyventi, ir niekas nieko neklausinėja. O štai Džekas iš esmės *reklamuoja* tam tikras neviešintinas verslo detales. Dabar jis net nusičiaudėti nebegali taip, kad visi Zonos padugnės tučtuojau apie tai nesuuostų! Būtų nieko baisaus, jei galėtum užsitikrinti bent šiokią tokią apsaugą, bet panašiais atvejais tai tiesiog neįmanoma. Tenka rizikuoti.

Diaras klausėsi viena ausimi, mat tuo pat metu neramiai stebėjo porelę kitame salės gale: Hadidža ir Tamis ten buvo įsitraukę į, regis, labai karštą ir asmenišką pokalbį.

– Ką tu čia šneki? – paklausė jis gana grubiai, staiga atsigręždamas ir įbesdamas akis į Deizę.

Deizė jį ne taip suprato.

– Mano mielas, juk tik paskutiniam mulkiui gali šauti į galvą net mėginti tokiais atvejais pasitelkti pagalbon policiją. Aš myliu Džeką, jis iš tiesų toks meilutis. Bet nuoširdžiai manau, kad tave dera perspėti. Nesivelk į jokius jo reikaliukus, kur pinigai, regis, patys lenda į rankas. Gali smarkiai atsirūgti. Būdų užsidirbti duonos kasdienės čia – aibės, ir ne taip jau tai sudėtinga, visai nebūtina rizikuoti sulaukti kulkos ar durklo į paširdžius.

Dabar jau Diaras pažvelgė tiesiai į ją ir nusijuokė.

– Žinau, aš girta, – kalbėjo ji. – Bet ką sakau – irgi žinau. Nujaučiu, kad dėl kito dalyko, kurį turiu tau pasakyti, pasijuoksi dar gardžiau.

Diaras neramiai dirstelėjo per petį į Hadidžą ir Tamį.

Deizė ūmai rėžė gana aštriai:

– Nagi liaukis, dar kaklą išsinarinsi. Nesibaimink, nepaspruks jis su tavo mergužėle.

Diaras paskubomis atsisuko į ją net prasižiojęs iš nuostabos.

* Aišku ir be pasakymo (*pranc.*).

– Ką?

Dabar jau nusijuokė ji.

– Ko taip nustebai? Juk jau sakiau: čia visi viską žino. Kaip manai, branguti, kurių galų aš miegamajame laikau tikrai neblogus „Zeiss“ lauko žiūronus? Net nežinojai, kad turiu tokį dalykėlį, ar ne? Ką gi, iš tikrųjų turiu, ir šiandien juo naudojausi. Iš kambario kampo puikiai matyti nedidelis pakrantės ruožas. Bet aš visai ne tai norėjau tau pasakyti, – tęsė ji, o Diaras tuo tarpu mėgino įsivaizduoti, kurias iškylos detales ji galėjo matyti, ir pajuto, kaip kaista veidas. „Kaip būtų smagu gerai užvažiuoti kumščiu į tą savim patenkintą snukelį“, – dingtelėjo jam. Sakyti nieko nesakė, bet Deizei užteko nuovokos suprasti.

– Pyksti, branguti, ar ne? – Jis nutylėjo. – Ką gi, nekaltinu tavęs. Iš tiesų taip elgtis žema, bet dabar ir mėginu išpirkti kaltę, siūlydama tau netgi *labai* vertingą patarimą. – Ji prašneko lėčiau, primygtiniau. – Madam Žuvenon, toji baisuoklė moteriškutė, su kuria buvai išėjęs į kitą kambarį, ji – rusų agentė. Jei šitaip tau skamba gražiau, gali sakyti – šnipė.

Tai tarusi ji atsilošė ir prisimerkusi sužiuro į jį, lyg būtų norėjusi įvertinti, kokį įspūdį padarė jos pranešta žinia.

Atrodė, kad naujiena kiek pataisė jam nuotaiką. Diaras sukikeno, paėmė jos ranką, lėtai vieną po kito ištiesė pirštus. Deizė net nebandė jos ištraukti.

– Ar bent jau, – tęsė ji, – girdėjau apie tai iš dviejų skirtingų šaltinių, kurių nė vienu neturiu priežasčių abejoti. Savaime aišku, tai visiškai padorus būdas užsidirbti pragyvenimui, juk visi mes stengiamės ir šen, ir ten įgyti savo agentų, o ši, drįstu tvirtinti, net ne kažin kokios kvalifikacijos, bet, šiaip ar taip, faktas lieka faktas. Tad tokie du mano perspėjimai tau šį vakarą, mano mielas jaunuoli, o elgtis gali kaip tinkamas: atsižvelgti į juos ar jų nepaisyti, – dabar ji jau ištraukė ranką ir pasitaisė šukuoseną. – Iš tiesų net neturėjau tau šito sakyti. Vienas Dievas težino, kiek tu mėgėjas laidyti liežuvį. Tik žinok: jei kam nors ką leptelėsi ir paminėsi mano vardą, aš paneigsiu sakiusi tau bent žodį.

– Štai tuo tikrai neabejoju, – atsiliepė jis. – Tas pat galioja ir dėl ano Marakešo viešbučio numerio, tiesa?

Ji nykščiu ir smiliumi suėmė jo piršto galiuką, stipriai suspaudė. Pažvelgė į jį labai rimtai, tik tada tarė:

– Tu tikriausiai manai, kad šitaip elgtis – nedora.

Vakarėlio dalyvių būrys tirpo, svečiai grupelėmis ruošėsi namo. Abdelmalekas ir Hasanas Beidaujai, stovėdami abipus durų, šypsojosi ir linkčiojo išeinantiesiems. Svečių liko ne daugiau nei dešimt, įskaitant Holandus, kurie plokštelių krūvoje aptiko senų svingo įrašų ir dabar kuo rimčiausiai kraipėsi ir strapaliojo vieni patys šokių aikštelėje. Vienas iš dviejų solidžių arabų stovėjo greta ir žiūrėjo į juos su didžia pasitenkinimo išraiška veide, lyg pagaliau būtų išvydęs tai, ko pamatyti čia ir atėjo.

Tamis vis dar kalbėjosi su Hadidža, bet svarbiausios temos jau buvo aptartos, ir rezultatas glostė Tamiui širdį: jam kilo visai rimtas įtarimas, kad pinigų valčiai gali maloningai pakloti Junisė Gud. Daugybė žemiausiųjų Tanžero visuomenės sluoksnių atstovų, savaime aišku, puikiai žinojo, kas yra Hadidža, tačiau beveik jokie ryšiai nesiejo tų dviejų pasaulių: vieno, drabužių iš antrų rankų, konjako už penkias pesetas ir kavinių, kurių savininkai sėdėdavo ant demblių apsisiautę kanapių dūmu ir pliekdami kortomis rondą, pasaulio – ir to kito, aukštutinio ir tyresnio, kur norimą tik vienas žingsnis skyrė nuo esamo. Ir vis dėlto Tamis pažinojo tiek vieną, tiek kitą pasaulį – jis pats buvo sąlyčio taškas. Tai buvo privilegijuota pozicija, ir Tamis numanė galįs ja sėkmingai pasinaudoti. Hadidžai apie visa tai jis neprasitarė nė žodeliu, užtat mergaitė, jo skatinama, išklojo visus svarbius faktus. Nerasi arabo, kuris būtų toks kvailas, kad leistų kitam arabui perprasti, jog abu medžioja tą patį laimikį: kad ir kaip būtų, nuo bet kokios skerdienos gali atsipjauti tik ribotą kiekį mėsos. Tiesa, Tamio apytikriai ir gana kukliai apskaičiuota suma tebuvo tokia, už kokią jis vylėsi galiausiai suderėsiąs valtį, bet jis žinojo: Hadidža vis tiek manys esanti teisėta kiekvienos jam kliuvusios pesetos savininkė. Kaip ir daugumos jos išsilavinimo bei patirties merginų, Hadidžos mąstymą iš esmės ribojo dvi kategorijos: suteiktų paslaugų ir gauto atlygio; jai net nedingtelėjo, kad užvis didžiausios sumos neretai nuplaukia tiems, kuriems nė nereikia daryti nieko daugiau – pakanka sutikti nesivelti po kojomis. Tiesa, tai dar visai nereiškė, kad ji nesuvokė, kokia galia šiuo atveju mėgavosi Tamis.

– Niekam nieko neprasitarsi? – nerimastingai sukuždėjo ji.

– Juk mudu – draugai. Daugiau nei draugai, – užtikrino jis, tvirtai žvelgdamas jai į akis. – Mes – tarsi brolis ir sesuo. Be to – mudu musulmonai, abu. Kaip galėčiau išduoti savo seserį?

Ji liko patenkinta. Bet jis kalbėjo toliau:

– Ką tu šįvakar veiki?

Ji žinojo, ką tai reiškia. O jeigu jau taip, nieko nepadarysi, ir šis vakaras – pats palankiausias metas, kai Junisė yra šitokios būsenos. Hadidža dirstelėjo į masyvų, krėsle išsipleikusį kūną.

– Iškviesk taksi, – kalbėjo Tamis. – Tegul tarnai įkelia ją į automobilį. Vežk ją namo ir pasirūpink, kad atsigultų. Paskui susitiksime už Vedado saldumynų krautuvėlės, ten, kur tamsiau, prie laiptelių į sodą. Aš ateisiu anksčiau, tad nesirūpink, tau laukti nereikės.

– *Ouakha**, – sutiko Hadidža. Mergaitė žinojo pati už tai nieko negausianti, bet tai padaryti reikėjo. Kad ir toliau galėtų būti panelė Kumari, jai teks grįžti atgal ir dar kurį laiką pabūti Hadidža iš rausvojo „Liuciferio" baro kambario. Ji įsistebeilijo į Tamį su neapsimestine neapykanta. Jis pastebėjo tai ir nusijuokė – dabar ji atrodė dar labiau gundanti.

– Mažoji sesute, – sušnibždėjo prisikišęs taip arti jos ausies lezgelio, kad, tardamas žodžius, švelniai brūkštelėjo lūpomis jai ausį.

Hadidža pakilo. Be Junisės, nieko daugiau kambaryje nebuvo. Visi dar neišsiskirstę svečiai jau buvo iš čia išėję: šeimininkai juos vedėsi per mėlynąjį kiemelį, paskui – per jazminų kiemelį ir marmurinį paviljoną į milžinišką apgriuvusią pokylių salę, kurioje kadaise puotaudavo net keli sultonai. Tačiau Hadidža buvo pernelyg susijaudinusi, kad būtų pastebėjusi, jog į šią ekskursiją jos drauge su kitais niekas nepakvietė.

– Iškviesk taksi. Telefonas – štai ten, – Tamis mostelėjo į biblioteką. – O aš pasirūpinsiu ja.

Jis nupėdino į prieangį ir pasikvietė porą apsaugininkų, kad neštų Junisę prie vartų; ten jie paguldė ją ant demblio nišoje laukti, kol atvažiuos automobilis. Kai sulaukė, Tamis atsisėdo priekyje greta vairuotojo ir važiavo drauge iki Bou Arakia, tada išlipo, pro atvirą

* Gerai (*Maroko dial.*).

langą tarstelėjo porą žodžių Hadidžai ir nužingsniavo į tamsą, Zocco de Fuera kryptimi.

Svečiai europiečiai nebesulaukė galimybės grįžti į europietiškąją rūmų dalį; Abdelmalekas ir Hasanas palydėjo juos tiesiog prie vartų į gatvę ir mandagiai atsisveikino, o tada grįžo už aukštų sąvarų, kurios buvo tuoj pat užvertos, triukšmingai žvangtelėjo skląstis. Lyg koks išvarymas iš Rojaus, dingtelėjo Deizei. Ji grįžtelėjo į Holandus ir išsišiepė.

– Gal pavėžėti jus iki viešbučio? – pasisiūlė.

Tuodu dar bandė priešintis, esą eiti jiems visai netoli, bet Deizė tik nekantriai prunkštelėjo. Žinojo, šiaip ar taip, vešianti juos namo ir nebenorėjo gaišuoti.

– Lipkit, – rėžė stačiokiškai. – Iki „Akacijų" pensiono – gera mylia kelio, ne mažiau.

Kiti svečiai, šūksniais dar palinkėję vieni kitiems labos nakties, išsivažinėjo.

– Jums visai nepakeliui, – vis dar mėgino šiauštis Ričardas Holandas.

– Kokie niekai! Lipkite, sakyta. Iš kur jūs žinote, kur aš važiuoju? Kaip tik tame rajone turiu susitikti su Luisu.

– Cit! Kas gi tai? – ponia Holand kilstelėjo pirštą, tildydama visus. Iš kitapus gatvės susitelkusios tamsos atsklido gailus kniaukimas.

– Dievulėliau! Išmestų kačiukų šeimynėlė, – suaimanavo Deizė. – Tie maurai amžinai šitaip. Vos gimusius kačiukus sukrauna į dėžę ir lyg kokią šiukšlę išmeta gatvėn.

– Vargšiukai! – sušuko ponia Holand ir jau buvo bežengianti garso link.

– Nagi grįžk! – užriko jos vyras. – Kur dabar iškeliauji?

Ji sudvejojo. Deizė jau lipo į automobilį, sėdo prie vairo.

– Apgailestauju, bet tai beviltiška, mieloji, – tarė poniai Holand.

– Eikš čionai! – užbaubė Holandas.

Žmona nenoriai apsisuko ir įsėdo į automobilį. Vyras, įsiropštęs ant galinės sėdynės greta jos, niekaip nenustygo:

– Įdomu, ką ketinai daryti?

Atsakė ji gana miglotai:

– Na, nežinau. Pamaniau, galbūt galėtume kur nors juos nuvežti ir palakinti pienu.

Automobilis trūktelėjo iš vietos; valandėlę riedėjo palei sieną, tada pasuko per aukštais eukaliptais apaugusį parką.

Diaras, įsitaisęs priekyje šalia Deizės, jautėsi maloniai atsipalaidavęs ir neapsakomai dėkingas už tai, kad pagaliau buvo išvaduotas iš Beidaujų nelaisvės. Smulkaus ginčo už nugaros klausėsi viena ausimi, ne itin susidomėjęs, lyg kokios radijo programos; tikėjosi, kad Holandas dabar atrems žmonos frazę kokiu nors praktiškumu pagrįstu argumentu. Tačiau išgirdo štai ką:

– Kuriems velniams dar mėginti išsaugoti jų gyvybę? Juk vis tiek išstips, anksčiau ar vėliau.

Diaras kiek įmanydamas pasuko galvą ir suriko į lekiančius pro šalį medžius:

– Tu irgi anksčiau ar vėliau mirsi, Holandai. Bet kol kas vis tiek valgai, ar ne?

Atsakymo nesulaukė. Automobilio gale nebuvo jokios priedangos; drėgno jūros vėjo košiami, Holandai virpėdami gūžėsi ant galinės sėdynės.

XIII

Kitas rytas išaušo debesuotas, dorai net neprašvito, o nesiliaujantis rytys jau virto tikra vėtra. Ant baltai putojančių keterų it pašėlę siūbavo ir blaškėsi keletas sausakrūvių, nuleidusių inkarus uoste, o aukštos bangos griausmingai šniokšdamos ir taškydamos purslus skalavo plačią paplūdimio juostą. Diaras atsikėlė anksti, nusiprausė po dušu. Apsirengęs stabtelėjo prie lango, užsižiūrėjo į nerimstančią įlanką bei už jos kuprojančias pilkas kalvas – ir staiga net krūptelėjo pagalvojęs, kad po atvykimo dar nė karto nebuvo nuėjęs pasiteirauti, ar nesama jam laiškų. Kad ir kaip būtų sunku patikėti, net tokia mintis jam neatėjo į galvą. Šitoks visiškas ir galutinis jo sąmonėje buvo atotrūkis nuo praeities.

Apačioje, registratūroje, jis pasiklausė kelio į Amerikos pasiuntinybę ir pakrante patraukė pėsčiomis; kokias dešimt minučių kovojęs su talžančiu vėju, užsuko į kažkokią kavinukę papusryčiauti. Atsisėdęs prie išklerusio staliuko pastebėjo, kad drabužiai lipnūs, permerkti druskų prisisunkusių purslų.

Pasiuntinybę surado visai lengvai, vos įžengęs pro arką, iškirstą senoviniame apsauginiame pylime, į vietos gyventojų kvartalą. Priimamajame jaunas uolus darbuotojas paprašė jį pasirašyti svečių žurnale, tada įteikė vieną laišką. Šis buvo nuo motinos. Diaras valandėlę klajojo rangytomis gatvelėmis, braudamasis per pulkus mažų, spygaujančių vaikiščių, atsajai dairydamasis kokios ramesnės vietelės, kur galėtų prisėsti ir perskaityti laišką. Iš susipynusių gatveliūkščių labirinto galiausiai išniro į platesnę pėsčiųjų gatvę ir pasuko ja šlaitu žemyn. Neilgai trukęs pasiekė erdvią terasą virš dokų, jos pakraščiuose rikiavosi betoniniai suolai. Diaras prisėdo, nepaisydamas arabų, dėbsančių į jį su amžinu akiplėšišku smalsumu, ir, jau apimtas to keisto nerealybės jausmo, kitąsyk apninkančio keliautoją, vos paėmusį į rankas laišką iš namų, atplėšė voką ir ištraukė kelis nedidelius, smulkia rašysena primargintus lapelius.

BRANGUSIS NELSONAI,

taip ilgai tau nerašiau, šitoks aplaidumas, net gėda. Nuo pat antradienio ruošiausi prisėsti, bet vis atidėliojau tai dėl vienos, tai dėl kitos priežasties, o šiandien štai jau ir šeštadienis. Po to, kai tu išvažiavai, aš kelias dienas kažkaip visai neturėjau „sveikatos“! Sėdinėjau sau, skaičiau, truputį siuvau, užsiėmiau šiokia tokia, pernelyg nevarginančia namų ruoša. Buvo užklupęs vienas tų baisiųjų skausmų, kai galva, regis, skyla pusiau, tad dvidešimt keturias valandas išvis tysojau paslika. Vis dėlto dabar jaučiuosi kur kas geriau, jau kelios dienos, kaip sveika. Tenka pripažinti, išties šiurpi buvo valandėlė, kai nukėlė laivo trapą! Viliuosi, bendrakeleiviai, su kuriais teko gyventi vienoje kajutėje, tavęs pernelyg neišvargino? Pažiūrėti neatrodė itin mieli žmonės. Mes abu: ir tavo tėvas, ir aš, nuogąstavome, kad tik jie nepridarytų tau kokių rūpesčių.

Ketiname važiuoti į Vilmingtoną švęsti tetos Idos gimtadienio. Tavo tėvas šiomis dienomis pluša nenuleisdamas rankų ir grįžta

namo pavargęs, tad, manau, šią žiemą tos vienos kelionės ir užteks. Visai nenoriu, kad jis vėl pasiligotų.

Įdedu laikraščio iškarpą, pamaniau, gal tau bus įdomu. Toji mergužėlė Viljams išties ilgai negaišdama susičiupo kitą jaunikį, tikra mitruolė, ar ne? Ką gi, atrodo, visi tavo senieji draugai jau sukūrę šeimas ir susisukę lizdelius.

Vakar popiet buvome kine, o vėliau užsukome pas daktarą Motą. Jį pakirto kažkokia inkstų liga, nepasikelia iš lovos, tad jau keliskart ėjome jų aplankyti. Tavo tėvas užlipo pas jį viršun, bet neužsibuvo, jį slaugo du samdyti sanitarai, jis išties rimtas ligonis. Luiza, kurios tu, ko gero, nematęs jau kokius dvidešimt metų, netikėtai nulipo pasižiūrėti, kas ir kaip. Dabar ji – nepaprastai patraukli jauna moteris, turi du vaikus. Ją labai sudomino tavo veikla. Sakė, dar mokydamasi koledže, sykį plaukė į kruizą po Viduržemio jūrą ir pusdienį buvo išsilaipinusi Tanžere. Tik jai ten nelabai patiko. Vis dar prisimena, kaip smagiai jūs visi leisdavote laiką, domėjosi, ar aš vis dar iškepu migdolinių sausainių su kokosų drožlėmis, kokius kepdavau kadaise. Tikino niekada jų neužmiršusi. Man pačiai, savaime aišku, visai išrūko iš galvos.

Ką gi, atrodo, laišką galėsiu išsiųsti jau šiandien pat.

Prašau tavęs, pasirūpink savo sveikata – bent jau dėl manęs. Neužmiršk: praradęs sveikatą, prarasi viską. Paskaičiau apie Maroką enciklopedijoje, ir turiu pripažinti, kad tai, ką sužinojau, nelabai guodžia. Atrodo, ten siaučia visos įmanomos ligos. Jei tik ką susigausi, žiūrėk, neišvengsi bėdos. Neįsivaizduoju, kad ten būtų įmanoma rasti gerą gydytoją, ligoninėse sąlygos tikriausiai irgi visai primityvios.

Dabar sėdėsiu kaip ant adatų, laukdama kokios žinelės iš tavęs. Perduok Džekui Vilkoksui nuo manęs nuoširdžiausių linkėjimų. Tikiuosi, verslas jam sekasi neblogai. Tiesa, šiais laikais keliautojui iškyla tiek visokiausių keblumų, kad mes smarkiai abejojame tokio verslo sėkme: tiek tavo tėvas, tiek aš. Na, vis dėlto jam pačiam geriau žinoti, ar ką nors iš to uždirba, ar ne. Nors nelabai suprantu, kaip tai būtų įmanoma.

Vieną vakarą mus aplankė Mėja ir Veslis Godfriai, papasakojau jiems apie tavo užmačią. Jie sakė linkį tau visokeriopos sėkmės – jos

tau veikiausiai prireiks. To paties linkime ir mudu su tėvu, viliamės, kad viskas susiklostys taip, kaip tu ir tikėjaisi.

Na štai, baigiasi popieriaus lapas, tad baigiu ir aš.

Tave mylinti,
MAMA

P. S. Regis, suklydau: Luiza Mot lankėsi ne Tanžere, o Alžyre. Tanžere niekada nėra buvusi. Tavo tėvas ką tik parėjo pietų ir pasakė. Labai pasipiktino išgirdęs! Sako, aš amžiais viską supainiojanti!

Dar kartą – su meile.

Baigęs skaityti, Diaras lėtai sulankstė popieriaus lapelius ir įbruko atgal į voką. Tada pakėlė galvą, apsidairė. Netoliese stoviniavo nedidukas arabiukas virusinės odos ligos subjaurotu veidu ir tylomis jį nužiūrinėjo: batus, lietpaltį, veidą. Pro šalį sliūkinęs vyriškis su kadai iš mados išėjusiu, sučiurusiu moterišku paltuku – įliemenuotu, pakeltais petukais, pūstomis rankovėmis – sustojo šalia berniuko, irgi įsispitrijo į Diarą. Vienoje rankoje, sugriebęs už sparnų, nešėsi gyvą vištą; ši spurdėjo ir triukšmingai priešinosi. Aršaus kudakavimo suerzintas Diaras pakilo ir vėl nužingsniavo gatve. Laiškas nubloškė jį į kažkokią emocinę niekieno žemę. Gatvė jam atrodė lyg kokia beprotybė: pigus architektūros stilius, gausybė parduotuvių, kokakolos reklamos su arabiškais užrašais, marga visokiausio plauko žmonių perdrėkusiais drabužiais minia, netvarkingai plūstanti į vieną ir į kitą pusę. Pradėjo krapnoti lietus. Diaras susibruko rankas į lietpalčio kišenes ir, nudūręs žvilgsnį į šaligatvį, neskubėdamas nužingsniavo aukštyn kylančiu šaligatviu. Galvoje pirmiau sukosi kažkokia mintis, jis lyg ir ketino šiandien kažką nuveikti, bet dabar, perskaitęs motinos laišką, nebeturėjo pakankamai energijos stabtelėti ir pamėginti prisiminti, ką buvo sugalvojęs. Taip pat vis dar negalėjo apsispręsti, ar eis sutartųjų pietų su ana baisuokle moteriške, vakarykšte pažįstama. Toli gražu nesijautė smarkiai įsipareigojęs bent pasirodyti, mat ji net nedavė jam galimybės priimti arba atmesti kvietimą – tiesiog paliepė antrą valandą prisistatyti į „Imperiją“. Ką gi, sulauksiąs antros, o tada nueisiąs ten arba ne. Nelabai jis tenorėjo tikėti Deizės pasakomis, esą toji moteriškė – rusų šnipė; tiesą sakant, jis netgi vylėsi, kad ji

bus kokios nors ypatingesnės padermės, kas nors rimčiau nei visa ta tarpusavyje nederanti publika, kurią jis jau spėjo sutikti – žinoma, sovietų vyriausybės šnipė kaip tik ir galėtų būti tokia, ypatingoji.

Po Zocco Fuera aikštės medžiais tvyrojo debesys tirštų, riebių dūmų, kylančių nuo kaštainių pardavėjų krosnelių. Protarpiais įsisukęs vėjo gūsis nublokšdavo viršutinį debesies sluoksnį virš medžių, čia dūmai išsisklaidydavo ore. Diaras įtariai apžiūrinėjo prekes, išdėliotas tam tikromis figūromis ar supiltas krūvelėmis ant akmens luistų, atstojančių turgavietės prekystalius. Ten buvo trumpais vamzdeliais supjaustytų bambukų ūglių, užpildytų juodais akių vokų dažais, begalinė visokiausių šaknų, dervų, miltelių įvairovė, avinų ragų, dygliakiaulių kailių, pasišiaušusių tankiais dygliais, įspūdinga gausa nagų, kaulų, snapų, plunksnų. Lietus ėmė smarkėti, ir tos moterys, kurių gero nedengė skėčiai, puolė rinktis prekes, kad galėtų pasitraukti į labiau nuo darganos apsaugotą vietą. Diaras vis dar jautėsi visiškai tuščias, lyg praradęs savo paties šerdį – tiesiog niekas, stovįs čia, niekieno teritorijoje. Visa ši aplinka buvo klastotė, tarsi koks prieangis, pakibęs tarp vienos sąsajos ir kitos, tarsi laukiamasis, skirtas tranzitiniam keleiviui persikraustyti iš vieno gyvenimo būdo į kitą, ir kol kas užstrigusiam nei tame, nei tame – jokiame. Arabai styplino pro šalį, puikuodamiesi aplopytu senu europietišku apavu, su kuriuo net negalėjo vaikščioti jiems natūralia eisena, nuolat užkliudydavo Diarą, stebeilijosi į jį, net bandė kalbinti, bet jis nekreipė jokio dėmesio. Į aikštę atriedėdavo nauji municipaliniai autobusai, išleisdavo keleivius, susiurbdavo naujus – ir vėl išriedėdavo į miesto pakraščius. Beveik iškart už miesto driekėsi Tarptautinės zonos riba, už šios stūksojo kalnai. Diaras tarė sau esąs tarytum kalinys, sugebėjęs išsiveržti iš savo kameros, bet anaiptol dar – ne iš paties kalėjimo. O laisvės už tris šimtus devyniasdešimt dolerių neįpirksi.

Diaras nutarė, kad nieko baisaus neatsitiksią, jeigu užsuksiąs pažiūrėti, kaip klojasi Vilkoksui. Gal kokią savaitę, andai sakė tas, o dabar – jau septintoji diena. Diaras prie pastato durų prisiartino su vis labiau stiprėjančiu siaubu, nors vos prieš akimirką sąmoningai nesuvokė išvis jokios baimės. Pačiam sau netikėtai ūmai pasijuto prisėdęs prie staliuko pirmojo aukšto užkandinėje ir užsisakęs ka-

vos. Tik tuomet pats savęs paklausė, kas verčia jį šitaip nuogąstauti. Nerimo priežastis buvo ne ta, kad Vilkoksas gali susierzinti, išvydęs jį užgriuvusį lyg niekur nieko, be skambučio, o ta, kad galų gale neišvengiamai teks paklibinti pinigų temą. Diaras žinojo, kad Vilkosas tai žino, numanė, kad bus tam pasiruošęs, dėl to ir nerimavo. Kavai pagardinti jis prisidegė cigaretę, karštas gėrimas sustiprino ir dūmo kvapą. Užbaigęs kavą, Diaras pliaukštelėjo delnu sau per kelį ir ryžtingai pakilo.

„Ką gi, teks atskleisti visas kortas", – pagalvojo. Vis dėlto laiptais jis užkopė ir prie biuro durų pasuko taip nenoriai, lyg „Europa–Afrika: turizmo paslaugos" būtų ne kelionių agentūra, o dantų gydytojo kabinetas.

Diaras pabeldė.

– *Si*! – sušuko Vilkoksas.

Diaras paklabino rankeną – durys buvo užrakintos.

– *Quien*?* – riktelėjo Vilkosas kažkaip nervingai, suirzęs.

Diaras sudvejojo. Jau žiojosi tarti: „Džekai?..", bet čia durys atsilapojo.

Pažvelgęs Vilkoksui į veidą, Diaras pastebėjo, kaip staiga persimainė šio išraiška, akyse šmėkštelėjo apmaudas. Vis dėlto jausmas, kurį jis užjuto pirmiausia ir kuris nekėlė jokių abejonių, buvo niekuo neatmiešta baimė. Vilkoksas nė pats nepajuto, kaip suirzęs caktelėjo liežuviu, tik paskui kiek atsitraukė nuo durų.

– Užeik.

Juodu taip ir liko stovėti prieškambaryje: vienas – vienoje žemo staliuko pusėje, kitas – kitoje.

– Kuo galiu tau padėti? – paklausė Vilkoksas.

– Kaip tik baigiau žiūrinėti visą tą medžiagą, kurią buvai man davęs, tad ir pamaniau: užsuksiu eidamas pro šalį pasilabinti.

– Taigi... – Vilkoksas patylėjo. – O aš maniau, kad sutarėme: lauksi, kol paskambinsiu. Ir dar maniau, kad tu tai supratai.

– Supratau, bet tu taip ir nepaskambinai.

– Negi tau taip keblu palūkėti keletą dienų? Aš čia vis dar apsikrovęs, reikės šiek tiek apsikuopti. Kol kas tiesiog neturiu kur tavęs įkišti.

* Kas? (*Isp.*)

Diaras užsikvatojo; Vilkoksas jo juoką perrėžė jau šiek tiek spigesniu balsu:

– *Nenoriu*, kad dabar čia trintumeis. Nejaugi neįmanoma įkalti tau šito į galvą? Turiu tam labai rimtų priežasčių.

Diaras giliai įkvėpė.

– Užtat aš turėjau labai svarią priežastį ateiti. Man reikia šiek tiek šlamančiųjų.

Vilkoksas prisimerkė.

– O kas nutiko visiems tiems „Express" čekiams, kuriuos turėjai vos prieš savaitę? Kad tave galas, juk sakiau: tu jau įdarbintas. Bene būtinai reikia pasirašyti sutartį? Taigi aš tau skolingas savaitės atlyginimą, viskas teisingai? Tau ketinau mokėti kas mėnesį, bet, jei jau taip nori, galiu ir dukart per mėnesį. Suprantu, kad tau šiek tiek striuka. Man tai nebus itin patogu, bet jeigu nori, galiu apsisukti ir šitaip.

– Bet... Jėzau Kristau, pinigų man reikia dabar.

– Kurgi ne, bet dabar pat negaliu tau jų duoti. Paprasčiausiai neturiu.

– Ką reiškia – neturiu? Juk suma ne tokia jau didelė. – Diaras tai sakydamas pašnairakiavo į pašnekovą.

– Paklausyk, Nelsonai, – Vilkoksas pradėjo iš naujo su amžino kankinio išraiška veide („Vaidina", – dingtelėjo Diarui). – Sakau tau šventą teisybę. Tau pinigų dabar neturiu. „Atlantidos" sąskaita išaugusi tiek, kad galiu nugrimzti į patį dugną. Tad visos įplaukos, kurias gaunu, tuojau pat iškeliauja jiems. Jei tik nustočiau mokėti už viešbutį, kaipmat atsidurčiau gatvėje. Juk pats matai, kiek čia tėra to mano verslo.

Koridoriuje subildėjo žingsniai. Vilkoksas prišoko prie durų, paklibino rankeną – durys buvo užrakintos. Tačiau jo veide šmėkštelėjo išgąsčio šešėlis. Diaras nutylėjo.

– Suprask, – vėl pratrūko Vilkoksas, – nenorėčiau, kad pradėtum manyti, esą aš vilkinu tavo užmokestį ar dar ką nors. Tu iš tikrųjų dirbi mano biure. Galbūt tai gryniausia beprotybė, bet nuoširdžiai manau, jog jau labai greitai reikalai įsibėgės; norėčiau, kad būtum jau apsitrynęs ir pasirengęs didžiajai dienai, kai ji išauš.

– Visai nenorėjau pasakyti, kad tu vilkini man mokėti. Man tiesiog reikia pinigų. O jeigu tu dabar negali sumokėti man už savaitę, iš kokios skylės kitą savaitę ištrauksi dvigubai didesnę sumą?

– Šiokia tokia rizika, su kuria tenka taikytis mums abiem.

– Abiem! – jis pašaipiai pažvelgė į Vilkoksą.

– Jei tik nesi dar didesnis suknistas kvailys, nei maniau, aišku, tebeturi dar keletą tų „Express“ čekių, už kuriuos tikrai turėtum ištempti bent iki kitos savaitės.

– Su čekiais tai niekaip nesusiję. Juos stengiuosi pasitaupyti juodai dienai.

– Ką gi, dabar ir atėjo toji tavo juoda diena.

– Tai tu taip manai.

Diaras pasuko prie durų, atidarė jas ir per slenkstį žengė į koridorių.

– Eikš čionai! – išbėrė Vilkoksas, puldamas jam iš paskos. Sustojo tarpdury, atkišo penkių šimtų pesetų banknotą. – Viską ne taip supratai. Dievulėliau! Ko jau ko, o užsispyrimo tau tikrai netrūksta. Tikrai pamanei, kad gviešiuosi tave apsukti, ar ne? – jis nervingai nužvelgė koridorių.

– Nieko aš nepamaniau, – atkirto Diaras. Stengėsi skubiai nuspręsti, imti tuos pinigus ar ne; pirmasis impulsas paakino atsisakyti, bet tuojau pat nutarė, kad tai atrodytų kaip vaikiškas aikštijimasis. Tad ištiesė ranką prie banknoto ir tarė:

– Ačiū.

Ir tuoj pat užsiuto pats ant savęs. Tolesni Vilkokso žodžiai to pykčio anaiptol nenumaldė:

– O dabar, dėl Dievo meilės, nešdinkis ir nesirodyk čia, kol paskambinsiu, sutarta? *Prašau*! – Pastarasis žodis nuskambėjo veikiau kaip palengvėjimo atodūsis nei meldimas.

Jis dar sykį nerimastingai nužvelgė koridorių, tada skubomis nėrė atgal į biurą ir užtrenkė duris.

Diaras lėtai lipo laiptais žemyn, vis dar niršdamas pats ant savęs už kvailą ir negrabų elgesį. Pinigai jam buvo įbrukti taip, lyg jis būtų koks šantažuotojas, atėjęs išmelžti didesnės sumos nei paprastai. Dabar bus tik dar sunkiau su Vilkoksu užmegzti normalius darbinius santykius.

Vos išėjęs į gatvę įsitikino, kad lietus jau virtęs tikra merkiančia liūtimi. Ant šaligatvių neliko nė gyvos dvasios: visi sulindo slėptis po stoginėmis, į tarpuvartes bei arkadas. Tik protarpiais, taškydamas

balas, pro šalį prašlependavo koks arabas, kuriam liūtis, regis, buvo nė motais. Kavinukė pirmame aukšte buvo prisigrūdusi, nors dauguma žmonių žvalgėsi į gatvę ir stengėsi stovėti kuo arčiau durų, kad, jei prisiartintų padavėja, galėtų vienu žingsniu atsidurti lauke. Diaras prasibrovė per minią, atsisėdo, užsisakė dar vieną puodelį kavos. Ir tik tada susimąstė apie vieną Vilkokso elgesio aspektą – tą, kuris su juo pačiu visiškai nebuvo susijęs: Vilkoksas akivaizdžiai laukė kažkokių nepageidaujamų svečių, ir tai jau išties buvo įdomu. „Ar tik nebus Deizė sakiusi tiesą", – dingtelėjo Diarui. Džekas veikiausiai bus užsitraukęs kokio nors vietinio bandito nemalonę ir dabar baiminasi atsakomojo smūgio. O gal stengiasi išvengti susidūrimo su vienu kitu kreditoriumi. Vis dėlto nė viena šių prielaidų įtikinamai nepaaiškino, kodėl jis taip smarkiai nepageidavo, kad biure šmirinėtų Diaras.

„Tik pamanykite, neturi pinigų! – niršiai galvojo Diaras. – Kodėl tuomet kiurkso „Atlantidoje"?" Net jei Vilkokso finansinė padėtis iš tiesų visai prasta, kas neatrodė tikėtina, jis vis tiek jaustųsi privaląs – o ir sugebėtų – ir toliau gyventi pačiame geriausiame viešbutyje, mat miestas jau spėjo apsiprasti su jo paties įpiršta mintimi, esą jis yra svarbus asmuo, vienas iš tų, kurie paprastai gauna, ko nori, nesvarbu, įstengia už tai susimokėti ar ne. Tik kaip jam taip pavyksta? Tanžere kiekvieną mielą dieną įsikurdavo bent kelios naujos bendrovės, kurių dauguma ir buvo skirtos apeiti vienos ar kitos šalies įstatymams, ir daugmaž tiek pat jų kasdien sužlugdavo. Tačiau jų sėkmės ar nesėkmės priežastys labai jau menkai siejosi su jas kuriančių žmonių verslo įžvalga. Jeigu tu – tikras nugalėtojas, tuomet visada rasi būdą perimti konkurento korespondenciją, netgi telegramas, įtikinsi prancūzų pašto darbuotojus leisti tau pirmam užmesti akį į tave dominančius laiškus ir šitaip pats susidarysi korespondentų sąrašą, pasisamdysi vieną kitą arabą, kad įsilaužtų į kitų bendrovių biurus, pavogtų tau jų firminio laiškinio popieriaus, pasirūpintų direktoriaus parašo pavyzdžiais, o suklastojęs atsakymus, kuriuose apgailestaudamas praneši apie savo nepajėgumą aprūpinti prekėmis, pasielgsi išmintingai ir nepatingėsi sukarti kelio iki pat Tetuano Ispanų zonoje, kad išsiųstum laiškus tik ten; ir joks muitinės pareigūnas pasienyje jų neatims, nes tavęs, priešingai nei kitų, neišrengs nuogai,

neišardys ir tavo drabužių siūlių. Tam, kad išvengtum priekabių, netgi nereikia brukti kyšio – nugalėtoją visi kažkaip atpažįsta iš pirmo žvilgsnio, jis – gerbiamas Tarptautinės zonos pilietis. O jeigu tu – ne nugalėtojas, tuomet lieka būti auka, ir pakeisti šito, regis, neįmanoma. Kad ir kiek mėgintum apsimetinėti – nieko nepeši. Kas iš to, jei atrodysi ar elgsiesi kaip nugalėtojas – tai visada gali padaryti, bet dar niekas nieko nėra šitaip apgavęs. Svarbiausia – vidinis nusiteikimas, įsitikinimas, kad būtent tu esi nugalėtojas, sugebėjimas jaustis tokiam, žinojimas, kad priklausai aukščiausiai kastai, savo paties genialumo suvokimas, nepaliekant nė šešėlio abejonės. Diaras dar ilgai maizgė surizgusias mintis šiomis temomis, paskui susimokėjo, pakilo ir išėjo į lietų. Pylė jau nebe taip smarkiai.

* * *

– Žinojau, kad tikrai ateisite, – tarė madam Žuvenon. Ji visada taip sakydavo, kai iš anksto toli gražu nebūdavo įsitikinusi.

Diaras buvo nuoširdesnis.

– O aš – ne, – atsakė kreivai šyptelėdamas. Vos tai ištaręs, ir pats susimąstė, kodėl vis dėlto iš tiesų atėjo. Galbūt, šiek tiek, – iš mandagumo, nors pats šito nenorėjo pripažinti. Pusiaudienį jis bene tris kartus visai nejučia atsidūrė prie restorano, bet buvo dar gerokai per anksti. Tačiau pro langus jis įžvelgė įmantrių užkandžių vitriną – ko gero, būtent tai labiau nei bet kas kita ir paskatino jį laikytis susitarimo. Jam niekad ir į galvą neateitų vienam eiti pavalgyti į šitokį restoraną.

Madam Žuvenon šiandien buvo jau kur kas ramesnė – netgi gana maloni, pagalvojo Diaras – ir tikrai ne kvaila. Pokalbio vadžias tvirtai laikė rankose, bet timpčiojo jas labai švelniai, kad nebūtų justi jokios įtampos. Kai jiems atnešė salotas, ji nuostabiai natūraliai pradėjo kalbą ją dominančia tema, ir Diaras, nors ir stengėsi, nesugebėjo įžvelgti nieko užgaulaus nei tame, ką ji sakė, nei – kaip ji tai sakė. Juk jis suprantąs – šitaip ji mananti – kad dauguma žmonių Tanžere stengiasi gyventi kaip įmanydami geriau, užsiimdami ar šiuo, ar tuo, o būtent dėl to, kad Administracijoje atstovaujama tokiai daugybei vyriausybių, būtinai reikalinga kokia nors praktiška ir veiksminga sistema, kuri leistų tikrinti ir kontroliuoti įvairių

galių tarpusavio santykį. Tokią sistemą esą reikėjo įdiegti iš anksto, oficialiai, bet to nebuvo padaryta, užtat iki pat šiol tenka atsižvelgti į senąsias asmeninės apskaitos formules. Diaras kuo rimčiausiai linktelėjo, viduje šypsodamasis ir svarstydamas, kiek ji dar dels, kol galiausiai išdėstys pasiūlymą – ir kokiu pagardu tasai pasiūlymas bus užmaskuotas.

Juk jis žinąs, kalbėjo ji, kad iš esmės kiekvienas Zonoje gyvenantis anglas, neišskiriant nė tituluotųjų, yra verčiamas vyriausybei teikti visas informacijos nuotrupas, kokių tik pavyksta prisigraibstyti, maža to, tai netgi nelaikoma gėdingu užsiėmimu, priešingai, bet kas pasakytų, esą tai – visiškai garbinga veikla.

– Reikia manyti, kur kas garbingesnė už daugumą kitų vietinės veiklos rūšių, – nusijuokė Diaras.

Apie anglus, pasak jos pačios, ji žinanti nedaug, užtat galinti drąsiai tvirtinti, kad esama nemaža tokių, kurie sugeba neblogai pasipelnyti tiekdami žinias dviem ar net daugiau institucijų vienu metu. Šiuo metu jos pačios vyriausybė (ji konkrečiai nenurodė – kokia) savo atstovo Administratorių taryboje neturinti, ir dėl to tikslios ataskaitos juolab reikalingos. Kadangi, kaip visiems žinoma, nematoma jėga, kuri slepiasi po Administracijos priedanga, yra ne kas kita, o Jungtinės Valstijos, jos vyriausybę ypač domintų dokumentuota medžiaga būtent apie amerikiečių veiksmus. Problema ta, kad Tanžero amerikiečių terpė – nepaprastai hermetiška, jie nelinkę maišytis su jokiomis kitomis diplomatinėmis grupėmis. Dar, savaime aišku, amerikiečius itin sudėtinga sudominti finansiniais pasiūlymais – dėl tos paprastos priežasties, kad nėra lengva pasiūlyti tokį atlygį, kuris daugumai jų pasirodytų vertas pastangų.

„O štai mane ji bando sugundyti, – niauriai pagalvojo jis. – Kadangi aš – ne kokia riebi žuvis.“

Iš tikrųjų netrukus jis pasiūlymo ir sulaukė. Ji esanti įgaliota mokėti jam penkis šimtus dolerių per mėnesį – avansą už pirmąjį mėnesį jis gautų į rankas tuojau pat – už nedideles informacijos nuotrupas, kurių jis prisirinktų kalbėdamasis su savo draugais amerikiečiais, be to, reikėtų išsiaiškinti vieną kitą konkretų faktą apie „Amerikos balso“ įrangą Sidi Kaseme, bet jam, Diarui, tokių dalykų visiškai nebūtina suprasti, pasiskubino užtikrinti ji, mat jos vyras

esąs puikus inžinierius elektrikas ir be jokio vargo viską, ką reikės, perprasiąs pats.

– Bet aš Tanžere nieko nepažįstu, nepažįstu ir paties Tanžero!

Nieko baisaus: jis būsiąs supažindintas – netiesiogiai, žinoma, – su reikiamais žmonėmis, paaiškino ji. O būdamas amerikietis jis turįs galimybę pakliūti į tam tikras vietas (tarkime, į „Amerikos balso" studiją), kur bet kurios kitos tautos atstovui užginta ir koją įkelti.

– Iš tikr-r-rųjų mes prašome visai nedaug, – ji nusišypsojo. – Meskite šalin r-r-romantiškus svaičiojimus, esą tai – šnipinėjimas. Tanžere nėra ko šnipinėti: čia nėra nieko, kas ką nors domintų. Diplomatiniu požiūriu – gal ir taip. Kar-r-riniu – tikrai ne.

– Kelis mėnesius būčiau jums reikalingas?

– Ak! Iš kur-r-r dabar-r-r galiu žinoti, ar būsite mums naudingas? – ji vylingai pažvelgė į jį skersai stalą. – Galbūt jūsų sur-r-rinkta infor-r-rmacija nebus ver-r-rtinga. Tuomet bendr-r-radarbiavimą su jumis nutrauktume.

– Arba jei man išvis nepavyks iškrapštyti jokios slaptos informacijos?

– O, dėl šito, manau, tikr-r-rai never-r-rta jaudintis.

Iš rankinės ji išsitraukė perlenktą čekį ir padavė jam. Tai buvo „Salvador Hassan e Hijos" banko čekis, kruopščiai užpildytas Nelsono Diaro vardu, puikavosi ir smulkia, dailia rašysena suraitytas Nadios Žuvenon parašas. Diaras buvo priblokštas išvydęs savo pavardę ant to popiergalio, įrašytą netgi be klaidų, šitos smarkios mėlynplaukės moteriškutės ranka. Atrodė absurdiška, kad ji žino jo vardą ir pavardę, bet Diaras pernelyg nė nenustebo, nesiryžo ir paklausti, iš kur ji traukė šias žinias.

Juodu užsisakė kavos.

– R-r-rytoj pietausite pas mus, – pareiškė ji. – Mano vyr-r-ras bus sužavėtas, galėdamas su jumis susipažinti.

Atskubėjęs padavėjas pasitikslino, ar ji – tikrai madam Žuvenon, ir pranešė, kad yra kviečiama prie telefono. Ji atsiprašė ir dingo už nedidelių durelių baro gale. Likęs sėdėti vienas, Diaras vartaliojo rankoje kavos šaukštelį ir iš paskutiniųjų grūmėsi su traiškančiu nerealybės jausmu. Čekį jis jau buvo spėjęs įsibrukti į kišenę, bet dabar

netgi labai stiprus impulsas skatino išsitraukti jį, padėti į peleninę priešais ir prikišti degtuko liepsnelę, kad, kai madan Žuvenon sugrįš, popierius būtų dingęs lyg jo nė nebūtų buvę. Paskui juodu išeitų į gatvę – ir jis išsivaduotų nuo jos visiems laikams. Išsiblaškęs Diaras gurkštelėjo kavos ir abejingu žvilgsniu apmetė restorano salę. Prie gretimo staliuko ketvertas žmonių šnekučiavosi ispaniškai: jauna pora, vyresnė moteriškė, akivaizdžiai – jaunesniosios motina, ir mažas berniukas, kuris pūtėsi suglebęs kėdėje ir stūmė šalin valgį. Mergina, siaubingai išsidažiusi ir apsikarsčiusi bene keliais svarais papuošalų, be paliovos dirsčiojo Diaro pusėn, prieš tai skubomis užmetusi akį į motiną bei vyrą ir įsitikinusi, kad šiedu nukreipę dėmesį kažkur kitur. Tikriausiai tai tęsėsi nuo pat tos akimirkos, kai šeimynėlė susėdo prie stalo, bet Diaras pastebėjo tik dabar. Pats užsižiūrėjo į merginą, nė nesivargindamas atitraukti akių nuo jos veido; neliko jokių abejonių: ji iš tiesų bandė merkti jam akį. Diaras pabandė įžiūrėti, koks tipas tasai jos vyras, bet šis sėdėjo nugara į jį. Buvo gana kūningas – tik tiek Diarui ir pavyko pamatyti.

Kai grįžo prie staliuko, madam Žuvenon atrodė kažin ko gerokai suirzusi. Tuojau pat paprašė sąskaitos ir ėmėsi tįsčioti aptemptas, idealiai prigludusias pirštinaites.

Jai skambino Junisė Gud. Tiesa, madam Žuvenon ji apie tai net neužsiminė, bet, pabudusi ankstyvą rytą ir tuojau suuodusi, kad dingo Hadidža, iškart įtarė, kad ši leidžia laiką su Diaru. Tad pirmų pirmiausia pasiteiravo, ar Diaras atėjo į skirtąjį pasimatymą, į tai madam Žuvenon nedaugiažodžiaudama atsakė: taip, jis atėjo – ir tuo jau ketino pokalbį baigti. Tačiau Junisei šito toli gražu nepakako: ji pageidavo sužinoti, ar jiedviem pavyko susitarti. Madam Žuvenon padėkojo už dėmesį, patikino labai vertinanti jos rūpestį, tačiau anaiptol nemananti, kad būtų kaip nors įsipareigojusi madmuazelei Gud pateikti ataskaitą apie pokalbį per pietus. Junisės balsas grėsmingai suplonėjo.

– *Ecoutez, madame*! Primygtinai siūlau man pasakyti! – suspiegė ji. – *Je dois absolument savoir!**

* Paklausykite, ponia! Man būtina žinoti! (*Pranc.*)

Madam Žuvenon nedelsdama jai pranešė nesileisianti niekieno įbauginama, bet paskui jai dingtelėjo: šiaip ar taip, juk būtent Junisė ir supažindino ją su ponu Diaru, tad gal vertėtų su ja išsaugoti gerus santykius – bent jau kol kas. Tad išspaudusi šiokį tokį juokelį patvirtino: taip, juodu vienas kitą supratę.

– Bet ar jis paėmė pinigus? – mygo Junisė toliau.

– *Mais enfin*!* – suriko įdūkusi madam Žuvenon. – Tiesiog neįtikėtina! Taip! Paėmė jis tuos pinigus! Taip! Taip! Taip, susitiksime po kelių dienų. *Oui! Ç'est ça! Aurevoir*!**

Numetusi ragelį atgal ant šakutės, ji neiškentė nepridūrusi kelių žodelių rusiškai – tiesa, patyliukais.

Ispanų šeimyna, garsiai cypindama kėdžių kojas į plytelėmis išklotas grindis, ne be vargo pakilo iš užstalės. Taikydama rankas į palto rankoves ir globstydamasi kailiais, jaunoji žmona sviedė paskutinį, nevilties kupiną žvilgsnį Diaro kryptimi. „Maža to, kad nimfomanė, dar ir visiškai kvaiša", – tarė sau Diaras kiek suniuręs, mat būtų mielai su ja praleidęs valandą viešbučio kambaryje, bet tai buvo šitaip akivaizdžiai neįmanoma. Jis nulydėjo žvilgsniu juos, einančius prie durų, jaunoji moteris nekantriai stūmė sūnų pirm savęs.

– Tipiški ispanų nuvor-r-rišai, – neslėpdama paniekos sušnypštė madam Žuvenon. – Kaip tik ta veislė, kur-r-rią iškėlė Fr-r-rankas valdyti visą tautą.

Juodu stovėjo tarpdury, merkiami vėjo bloškiamų lietaus purslų.

– Ačiū jums už puikius pietus, – padėkojo Diaras karštai trokšdamas, kad daugiau niekad netektų su ja susidurti.

– Matote tą aukštą pastatą antai ten? – ji rodė į trumputės gatvelės galą priešais. Diaras išvydo didžiulį baltą modernų daugiabutį. – Šalia, dešinėje pusėje – mažesnis, pilkas, ketur-r-rių aukštų. Ten aš gyvenu. Vir-r-šutinis aukštas, ketur-r-riasdešimt penktas butas. Laukiame jūsų r-r-rytoj vakare, aštuntą. Dabar-r-r jau bėgsiu, kol kiaur-r-rai nepermirkau. Iki pasimatymo.

* Baikit juokus! (*Pranc.*)

** Taip! Taip ir yra! Sudie! (*Pranc.*)

Jie paspaudė kits kitam ranką, ir madam Žuvenon nuskubėjo per gatvę. Diaras valandėlę lydėjo ją žvilgsniu, matė, kaip ji protekine nužingsniavo tarp nebaigtų pastatų virtinės ir eile susodintų žemaūgių palmių, kurios niekada neužaugs didesnės. Paskui jis atsiduso ir pasuko gatve žemyn, Bulvaro link – šis vedė į viešbutį „De la Playa". Lietaus skalbiamose gatvėse praeivių beveik nebuvo matyti, krautuvėlės – bemaž visos uždarytos, mat dar nebuvo keturių. Vis dėlto pakeliui pasitaikė „Salvador Hassan e Hijos" banko skyrius – ir šis veikė. Diaras užsuko vidun. Vestibiulyje ant odinio minkštakrėslio sėdįs barzdotas arabas pasveikino jį vos įėjusį. Pastatas buvo naujutėlis, viduje viskas švytėjo marmuru bei chromu. Krito į akis ir tuštuma: atrodė, kad niekas čia nesilanko. Už pertvaros stovintis jaunas darbuotojas kažką rašė. Diaras nudrožė tiesiai prie jo, ištiesė čekį ir tarė:

– Norėčiau atsidaryti sąskaitą.

Jaunuolis dirstelėjo į čekį, į Diarą nesiteikė net pažvelgti, tik padavė jam parkerį.

– Prašom pasirašyti, – pasakė.

Diaras taip ir padarė, ir pareiškė norįs pasiimti šimtą dolerių grynaisiais.

– Prašom sėstis, – paragino jį jaunasis darbuotojas. Nuspaudė kažkokį mygtuką, ir po akimirkos lubų centre įsižiebė dienos šviesos lempos. Prireikė kokių penkių minučių reikiamiems dokumentams sutvarkyti. Tada jaunuolis pasikvietė Diarą prie langelio, įteikė jam čekių knygelę bei penkis tūkstančius du šimtus pesetų ir parodė baltą kortelę, kurioje buvo užrašytas balansas. Diaras perskaitė įrašą garsiai, balsas gaudžiai aidėjo erdvioje, tuščioje patalpoje.

– Trys šimtai devyniasdešimt devyni doleriai septyniasdešimt penki centai. O kur prapuolė dar dvidešimt penki centai?

– Mokestis už čekių knygelę, – nėmaž nesutrikęs atsakė jaunuolis, vis dar nežiūrėdamas į jį.

– Ačiū.

Diaras nužingsniavo prie durų ir paprašė ten įsitaisiusio arabo iškviesti jam taksi. Įsėdęs, stebėdamas pro šalį šliaužiančias nulytas tuščias gatves, tikino save jaučiąsis šiek tiek geriau, nors iš tiesų nebuvo tuo toks tikras. Na, mažų mažiausiai, bent jau nebelyja ant galvos.

Grįžęs į viešbutį, registratūroje paprašė, kad jam į kambarį atneštų gėrimo, bet teko nusivilti: sužinojo, kad barmenas į darbą ateina ne anksčiau kaip šeštą valandą vakaro. Diaras užkopė į savo drėgną kambarį ir valandėlę parimo prie lango, gniaužydamas purviną užuolaidą ir žvelgdamas į šaltą, ištuštėjusį paplūdimį, tokį įmirkusį, kad atrodė lyg dangaus atspindys. Paskui išsitraukė pinigus, pažiūrėjo į juos – atrodė išties visa krūva, o už penkis tūkstančius du šimtus pesetų, žinoma, nusipirkti galima kur kas daugiau nei už šimtą dolerių. Tačiau laukto malonumo apžiūrinėdamas pinigus Diaras taip ir nepajuto. Pernelyg stiprus jį supo nerealybės jausmas, įsismelkęs ir į jį patį. Aštrus lyg danties skausmas, konkretus kaip amoniako tvaikas, ir vis dėlto neapčiuopiamas, nežinia iš kur sklindantis – tarsi kokia didžiulė purvo dėmė, išgleizojusi jo sąmonės lęšį. Dėl to ir visi pojūčiai buvo kažkokie pasimigloję, išskydę, net ėmė svaigti galva. Diaras klestelėjo į krėslą, prisidegė cigaretę. Bet nuo jos skonio supykino; jis nusviedė nuorūką į kampą ir užsižiūrėjo į dūmo giją, kuri pamažu rangėsi palei sieną aukštyn, kol pasiekė priešais esančio lango lygį, kur, skersvėjo pagauta, staigiai metėsi į kambario vidurį.

Diaras iš tikrųjų nemąstė, bet į galvą lindo žodžiai, ir visi jie dėliojosi į klausimus: „Ką aš čia veikiu? Kur aš einu? Ką visa tai reiškia? Kodėl aš tai darau? Kas man iš to? Kas dabar bus?“ Pastarasis klausimas nutraukė sklandžią žodžių tėkmę; Diaras nesusimąstęs pasiėmė kitą cigaretę, bet po valandėlės taip ir nepridegtą padėjo ant krėslo ranktūrio. „Kas dabar bus?“ Kas nors, be jokios abejonės, turėjo atsitikti. Tiesiog neįmanoma, kad viskas ir toliau tįstų taip, kaip yra dabar. Visa tai buvo pernelyg nepanašu į tiesą, viską slėgė kažin koks beprasmis, neapibrėžiamas sapno daiktų svoris – tokio sapno, kuriame kiekvienas paprasčiausias dalykas, kiekvienas daiktas ar judesys, netgi dangaus šviesa, yra apsunkę nuo kažin kokios begarsės reikšmės. Turėjo būti bent koks nors plyšelis orui prasismelkti. Bet iš tikrųjų savaime niekas juk neatsitinka, tarė jis sau. Pats turi pasirūpinti, kad atsitiktų. Čia jis ir įstrigo. Nebuvo iš tų, kurie priverčia įvykius atsitikti – tiesiog neturėjo tokio gebėjimo, niekad neturėjo. Ir vis dėlto pasiekęs šį tašką jis netikėtai suvokė, kad šią minutę tai – jau dugnas, kad iš čia, tegul nežymiai, kelias jau veda aukštyn.

Kažkur, kad ir toli, mirgėjo mažytė vilties kibirkštėlė. O jam dabar privalu ištyrinėti, kas skleidžia tą žioravimą. Diaras džiaugsmingai sugriebė žiburiuką, išsitraukė ir apžiūrėjo: pasirodo, tai buvo aklas, absoliučiai niekuo nepagrįstas įsitikinimas, kad, metui atėjus, jeigu vis dėlto nieko neatsitiks, kažkuri jo esybės dalis imsis atsakomybės ir privers atsitikti. Kai sąmoningai apie tai susimąstė, viltis pasirodė labai jau tuščia, kibirkštėlė ėmė silpti, blaustis, tad jis, norėdamas išsaugoti bent paskutinį šviesos lašelį, vėl skubomis nugrūdo ją į tamsą. Pats negalėjo tuo patikėti, bet jam patiko nešiotis tą vilties žiburį. Diaras pakilo, pradėjo neramiais žingsniais matuoti kambarį. Paskui griuvo į lovą ir, stengdamasis nejudėti, pabandė užmigti. Po kokios minutės vis dėlto nusispyrė batus, išsirangė iš kelnių, užsitempė ant savęs lovatiesę. Bet čia mintys nuklydo pas Hadidžą: jis prisiminė jos mielą, tobulą veidelį, jos lankstų lyg jaunos katės kūną.

„Nejaugi tai buvo tik vakar? – galvojo jis nebeįstengdamas patikėti. – O Dieve, nejaugi teks laukti iki pat sekmadienio?“ Tai yra – ištisas šešias dienas. Surasti ją anksčiau buvo tik vienas būdas – ir tai galėjo neišdegti. Teks traukti į „Metropolio“ viešbutį pas aną lašininę moteriškę, panelę Gud, ir pamėginti išsiaiškinti, ar ji žino Hadidžos adresą. Po geros valandėlės Diaras kiek aprimo. Bangos, Hadidža, žuvėdros. Kai pabudo, jau buvo sutemę.

XIV

Junisę Gud nuolat kamavo įkyri mintis, kad šiame pasaulyje likę labai nedaug laiko, tad, jei tau ko nors norisi, verčiau jau imtis to kuo skubiausiai, kitaip gali išvis nebespėti. Amžinybės atkarpos, kurią jai lemta pažinti, sampratą ji savo užrašų knygelėje įvardijo (beje, gana gluminančiai) neilgai trukus po to, kai atvyko į Tanžerą: „Orą dreskiantį treškėjimą nuo kertančio tau žaibo tvyksnio skiria vos sekundės dalelytė, kuri, regis, tęsiasi be galo ir per kurią tu sąmoningai suvoki, jog atėjo pabaiga. Toji sekundės dalelytė yra dabar.“ Vis dėlto jos protas, užuot paakinęs imtis kokios nors konstruktyvios veiklos, paprastai tik sukdavosi begaliniu ratu, nuolat grįždamas

prie tos pačios įkyrios idėjos (panašiai ir pliauska, plūduriuojanti vandens duburyje po kriokliu, išnirusi vis apsuka ratą ir grįžta į tą pačią vietą, po krintančiu vandeniu, kur ir vėl niurkteli gilyn), ir ši aplinkybė dažniausiai tiesiog paralyžiuodavo bet kokius jos gebėjimus. Galbūt iš dalies tai galima paaiškinti jos kūno apimtimis: kaip ir daugelis itin masyvių daiktų, išsijudindavo ji sunkiai. Bet kartą išsijudinusi, nebegalėdavo sustoti – imdavo veikti inercijos dėsniai. Pradinis ryšys su Hadidža pastūmėjo ją tam tikra kryptimi: dabar ji turėjo tikslą – mergaitę paversti visiška savo nuosavybe, o kol tas tikslas nebus pasiektas, ar bent kol ji nesusikurs tokios iliuzijos, irsis pirmyn nesulaikomai, nesidairydama nei į kairę, nei į dešinę.

Pasikalbėjusi telefonu su madam Žuvenon, Junisė paskrebeno raštelį Hadidžai: „*Espérame aquí. Vuelvo antes de las cinco.*“* Popiergalį paliko ant stalo kambario viduryje, vieną kraštą prispaudusi vaza su chrizantemomis, kitą palikusi kreivai kadaruoti. Hadidža galėsianti paprašyti Lolos, kambarinės, kad perskaitytų jai laiškelį.

Junisė neapsipylė ašaromis, kai nubudusi įsitikino kambaryje esanti viena. Jautė: reikalas pernelyg rimtas, kad galėtų sau leisti tokią prabangą – kaip reikiant išsiverkti. Gana kraupu buvo vien susivokti, kad lovoje esanti viena, maža to – nė ženklo, kad Hadidžos šiąnakt išvis čia būta, bet tikrosios kančios apniko tik tada, kai Junisė ėmėsi vieną po kitos narstyti spėjamas versijas, kas galėjo nutikti. Tai kas, kad Diaras prisistatė į „Imperiją“ susitikti su madam Žuvenon – tai dar visai nereiškia, kad Hadidža nepraleido nakties su juo. Junisė beveik vylėsi, kad taip ir buvo, mat tai reikštų, kad visas pavojus susitelkęs viename taške – ir dar tokiame, kurį ji, bent taip manė, galėjo suvaldyti, tegul tik iš dalies. „Tas pusprotis stambuolis ją įsimylėjęs“, – tarė ji sau ir trupučiuką pasiguodė mintimi, kad Hadidža savo ruožtu kažin ar jį pamiltų. Kita vertus, niekad nežinosi, kaip sureaguos mergaitė, susidūrusi su vienu ar kitu vyru. Tie vyrai apdovanoti kažin kokiu slėpiningu papildomu magnetizmu, kuris pernelyg dažnai suveikia. Junisė rengėsi, niršiai blaškydama drabužius į visas puses. Rytą ji apsiėjo be pusryčių, tik išlenkė kelis mažytėlaičius stikliukus džino. Užtat dabar išsitraukė iš spintos

* Lauk manęs čia. Grįšiu prieš penkias (*isp.*).

gerą gabalą sužiedėjusio biskvitinio pyrago, išgulėjusio ten bent kelias dienas, ir suvalgė visą, o pakelio popierių piktai sumaigė ir, taikydama į šiukšlių dėžę, nusviedė gniutulą per visą kambarį. Pataikė; mėsingos jos lūpos vos vos virptelėjo, jomis nuslydo niauroka akimirksnio pasitenkinimo šypsenėlė.

Sunku buvo apsispręsti, ką šią popietę rengtis. Junisė gerai jautėsi tik su dviejų rūšių drabužiais: plačiomis kelnėmis bei marškiniais arba vakarine suknele – bet dabar nei apie vieną, nei apie kitą negalėjo būti nė kalbos. Galiausiai išsirinko juodą kostiumą ir apsiaustą su gobtuvu, kuris su daugybe auksuotų kilpelių gal net šiek tiek priminė karišką mundurą. Vildamasi, kad atrodys kuo padoriau, kaip tikra ori miesčionė, susirado ir užsisegė prie kaklo priglundantį auksinių karoliukų vėrinį. Netgi pasivargino apsimauti kojines, tada subruko kojas į aukštakulnius su gerų poros colių pakulne. Su begaliniu pasibjaurėjimu žvelgdama į veidrodį, negrabiai pasipudravo veidą, neišvengiamai apibarstydama pudra kostiumo priekį, paskui brūkštelėjo lūpas neutralios spalvos lūpdažiu. Šitoks jos veidas pačiai pasirodė toks šlykštus, kad kone supykino; skubiai nusigręžusi ji suskato purtyti pudrą nuo juodo flanelinio apsiausto. Visa ši veikla buvo košmariška nuobodybė, maža to, Junisei pyko širdis vien nuo minties, kad teks vienai pėdinti lietaus merkiamomis gatvėmis ir dar per miesto centrą. Tačiau imtis ko nors atbulais nagais ir sustoti pusiaukelėje – išvis nevertėjo. Sykį pradėjusi, ji buvo tvirtai pasiryžusi eiti iki galo. Junisė mėgdavo sau priminti esanti kilusi iš pirmeivių padermės; jos senelė turėjo mėgstamą posakį, kuris Junisei visuomet patikdavo: „Sulaukėme įsakymo žygiuoti“, kas reiškė, kad, jei jau ką nors būtina padaryti, verčiau ir daryti ilgai nedelsiant ir nekvaršinant sau galvos, patinka tau tai ar ne. Laimė, jos gyvenime būtinybių ką nors nuveikti pasitaikydavo itin retai, bet jei jau sykį aplinkybės priversdavo ko nors imtis, Junisė savo vaidmenį atlikdavo nepriekaištingai ir išpešdavo visą įmanomą naudą.

* * *

Junisė iš Amerikos pasiuntinybės išėjo apie ketvirtą valandą. O jie išties nepaprastai mandagūs, galvojo ji. (Visuomet buvo pasiruošusi pastebėti vogčia svaidomus pajuokiamus žvilgsnius.) Pareigūnai ją

išklausė, šį bei tą užsirašė ir labai rimtai padėkojo. Junisė savo ruožtu manė pati apsisukusi būtent taip, kaip ir derėjo: neišplepėjo per daug, tik šį tą užsiminė – pakankamai, kad įskeltų jiems susidomėjimą.

– Savaime suprantama, aš tik perduodu jums nepatikrintas žinias, – kukliai bylojo ji. – Visai nenumanau, kiek ši informacija gali būti teisinga. Bet nuojauta kužda, kad jums pasirodys verta pasikapstyti šiek tiek giliau.

(Kai ji jau buvo išėjusi, ponas Doanas, vicekonsulas, iš visos širdies atsiduso ir beaistriu balsu pratarė: „Kurgi, mirtie, tavasis geluonis?“*, o jo sekretorius supratingai vyptelėjo.)

„Metropolio“ registratūroje valdytojas padavė Junisei laišką, kurį ji atplėšė lipdama laiptais aukštyn. Tai buvo trumputis, prancūziškai ant firminio viešbučio laiškinio popieriaus parašytas raštelis: jo autorius prašė Junisę susitikti su juo tą pat vakarą, septintą valandą, viešbučio skaitykloje, pabrėžė, kad ji ateitų viena. Ir dar pridūrė viliąsis, kad ji sutiksianti priimti pačius nuoširdžiausius siuntėjo linkėjimus. Išvydusi parašą Junisė net krūptelėjo iš netikėtumo. „Tamis Beidaujis“, – patenkinta balsu perskaitė ji. Tuo momentu prisiminė tik du rūmuose gyvenančius brolius Beidaujus; trečiasis į sceną tą vakarą įžengė per vėlai, kad prisiminimai apie jį jai būtų įstrigę ilgam. Tiesą sakant, tuo metu, kai gavo laišką, Junisė nė neįtarė, kad jis išvis egzistuoja. Jei galva nebūtų buvusi taip užimta rūpesčiu dėl prapuolusios Hadidžos, laiškas ją būtų dar ir kaip pradžiuginęs.

Vos pravėrusi kambario duris, pirmų pirmiausia pastebėjo, kad nebėra jos paliktojo raštelio, o vazą su chrizantemomis kažkas buvo perstūmęs atgal į stalo vidurį. Tuojau pat išgirdo ir vandens pliuškenimą vonioje, ir pažįstamą, virpančiu balsu traukiamą melodiją, kuri paprastai lydėdavo kiekvieną Hadidžos apsiplovimą.

– Ačiū Dievui, – kvėptelėjo Junisė. Regis, bent jau šis rūpestis pagaliau bus atpuolęs. Dabar liko išpešti kaltės prisipažinimą ir iškelti sceną. Scena, savaime aišku, neišvengiama – Junisė būtinai tuo pasirūpinsianti. Visa bėda, kad vaidytis su Hadidža buvo gana keblu: mergaitė, užuot aktyviai dalyvavusi, tiesiog atsitraukdavo ir stebėdavo tegul ir pačią aršiausią sceną.

* Iš šv. Pauliaus pirmojo laiško korintiečiams 15:55.

Junisė prisėdo laukti; stengėsi nusiraminti ir apsvarstyti veiksmų eigą. Tačiau išnirusi iš vonios, apsisiautusi garų debesėliu bei atlasine, audinės kailiu apkraštuota negližė, kaip tik Hadidža ją užsipuolė pirmoji. Spigiu balsu prapliupusi ispaniškai, mergaitė apkaltino Junisę, neva ši galvojanti vien tik apie save: kur tai matyta, nusivedusi ją į Beidaujų rūmus ir įstūmusi į šitokią keblią padėtį, mat sumaniusi visai nuleipti, ir dėl to jai, Hadidžai, daugybės žmonių akivaizdoje teko pasijusti baisiai nepatogiai, maža to, kad reikėjo kapanotis iš neapsakomai žeminančios situacijos, bet paskui – dar ir kiek įmanoma neskausmingiau išsivežti bejausmį Junisės kūną. Junisė net nemėgino ką nors atsakyti. Visa tai, ką jai į akis drėbė Hadidža, buvo šventa teisybė, tiesiog Junisė iki šiol apie tai nė nesusimąstė. Vis dėlto pripažinti šitokius dalykus reikštų tik įlieti alyvos Hadidžai į ugnį. Junisę graužė smalsumas, kaip mergaitė sugebėjo parvežti ją iš rūmų namo, bet susilaikė nepaklaususi.

– Šitokia nešlovė! – nesiliovė Hadidža. – Užtraukei mums šitokią gėdą! Kaip dabar mes išvis pasirodysime ponams Beidaujams į akis?

Hadidža pasakė „mes“ – ir tai buvo tikras balzamas iškankintai Junisės sielai, bet čia pat jai dingtelėjo kraupi mintis: o kas, jei gautasis laiškelis kaip nors siejasi su jos elgesiu Beidaujų rūmuose? Kas, jei vienas iš brolių panoro susitikti tam, kad galėtų kaip nors atsargiai pranešti, jog svetinguose jo namuose ji pati ir jos bičiulė panelė Kumari – vis dėlto nepageidaujamos viešnios?

– Kurgi tu praleidai naktį? – vos ne vos išspaudė ji.

– Laimė, man dar liko vienas kitas draugas, – atšovė Hadidža. – Buvau pas draugą, ten ir pernakvojau. Net neketinu kapstytis po šitą jaukinį! – Ji pavartojo frazę *ese lio* – išties pasibjaurėjusi. Vadinasi, ne Hadidža parvežė ją į viešbutį. Tačiau į tai dabar Junisė net nesigilino – buvo pernelyg sudirgusi. Ją jau apniko vizijos: bene bus kaip nors ypač vaizdingai pasišiukšlinusi? Galbūt laužė baldus, gal apsivėmė vidur šokių aikštelės, o gal taškėsi nešvankybėmis, užgauliojo kitus svečius?..

– Ką gi aš padariau? – gailiai pralemeno ji.

– *Bastante*!* – rėžė Hadidža, reikšmingai žvelgdama į ją.

* Pakankamai! (*Isp.*)

Vis labiau tirštėjant vakaro sutemoms, pokalbis dar kurį laiką ir vilkosi šitaip, kol Hadidža galų gale pajuto, kad dabar jau tikrai jos viršus. Ji uždegė žvakes ant židinio atbrailos ir priėjusi prie veidrodžio gerą valandėlę gėrėjosi savimi, vilkinčia negližė.

– Juk man tinka, ar ne? Gražiai atrodau? – ryžosi paklausti.

– Taip, taip, – nuvargusi burbtelėjo Junisė ir pridūrė: – Paduok man tą butelį ir šalia stovinčią taurelę.

Vis dėlto Hadidža nesiskubino daryti ko paprašyta: buvo tvirtai pasiryžusi pratęsti jai rūpimą temą:

– Tai galiu pasilikti ją sau?

– Hadidža! Negi manai, kad man bent kiek rūpi, ką su ja darysi? Nekvaršink man galvos tokiais klausimais. Juk žinai, ką sakiau tau apie savo daiktus.

Hadidža šito, aišku, neužmiršo, bet dėl šio konkretaus drabužio norėjo pasitikslinti dar kartą – dėl viso pikto, kad paskui neiškiltų kokių nors nesusipratimų.

– Aha! – ji tvirčiau susisupo į prašmatnią negližė, dar sykį per petį pažvelgė į savo atspindį ir galiausiai padavė Junisei „Gordon's Dry“ butelį bei stikliuką.

– Aš didelis laiminga, – prisipažino Hadidža, ūmai prašnekusi angliškai, mat būtent angliškai jos kalbėdavosi didžiausio artumo valandėlėmis.

– Na taip, aš manau, – tarstelėjo Junisė galvodama apie ką kita. Nutarė, kad persirengti neverta – galinti eiti susitikti su mesjė Beidauju ir vilkėdama tais pačiais drabužiais. Septinta valanda – gana ankstyvas metas, neprivalu rengtis oficialiau.

Tamis apsidraudė iš anksto: norėdamas išvengti net menkos tikimybės, kad Hadidža kaip nors pastebės jį „Metropolyje“, išgavo jos pažadą susitikti su juo septintą valandą „Cine Mauretania“ vestibiulyje; iki kino teatro – geras pusvalandis kelio pėsčiomis. Hadidža iš pradžių bandė prieštarauti, bet jis vis dar pakankamai tvirtai laikė ją už gerklės.

– Ji norės eiti kartu, – verkšleno mergaitė. – Vienos manęs neišleis.

– Tai itin svarbu, – perspėjo Tamis. – Jei labai pasistengsi, rasi būdą ištrūkti.

Dabar Hadidžai reikėjo kaip nors pranešti šitą žinią Junisei – ir ji paniškai bijojo net prasižioti. Bet, kad ir kaip keista, kai ji pareiškė išeisianti prieš vakarienę pasivaikščioti ir grįšianti apie aštuntą, Junisė, regis, nustebo, bet vos akimirką. Ir tuojau pasakė:

– Tuomet lauksiu tavęs aštuntą. Nevėluok.

Tokį Junisės nuolaidumą lėmė bent dvi priežastys: viena, ji vis dar jautėsi prasikaltusi dėl savo elgesio praėjusį vakarą, o kita – jau buvo pradėjusi nejučia svarstyti, kaip neprisileisti Hadidžos artyn per pokalbį su mesjė Beidauju. Atrodė, kad būtų nelabai išmintinga leisti jam pernelyg įdėmiai į ją įsižiūrėti.

Tamis lindėjo mažytėje arabiškoje kavinukėje priešais „Metropolio" duris, pasislėpęs tarp kitų lankytojų, traukiančių kanapių dūmą, geriančių arbatą, lošiančių kortomis. Matė, kaip iš viešbučio išnirusi Hadidža nuskubėjo gatve Zocco Chico kryptimi. Po ketvirčio valandos suskambėjo Junisės telefonas. Mesjė Beidaujis pageidaująs pasimatyti su Madmuazele Gud, lauksiąs jos viešbučio skaitykloje.

– *Je déscends tout de suite**, – nervingai išbėrė Junisė. Skubomis išmaukė dar vieną taurelę džino ir kupina negeros nuojautos nulipo žemyn susitikti su mesjė Beidauju.

Įėjusi į neskoningą, neva maurų stiliaus apdaila išgražintą skaityklą, Junisė, be kažkokio jaunyvo ispano, kuris sėdėjo tolimajame kampe ir dūmijo cigaretę, neišvydo čia nė gyvos dvasios. Junisė jau buvo beapsigręžianti grįžti į registratūrą, bet vyriškis pakilo ir eidamas artyn angliškai pasisveikino:

– Labas vakaras.

Dar net nespėjusi nieko dorai suvokti, Junisė pajuto smilktelint tuojau išsivadėjusią, bet anaiptol ne malonią nuojautą: šitas jaunuolis jai, ko gero, pažįstamas, ir kalbėtis su juo ji visiškai nenorinti. Bet jis buvo jau visai čia pat, net paėmė ją už rankos.

– Kaip laikotės?

Kadangi ji galutinai sutriko, ir tai buvo aiškiai matyti veide, jis prisistatė:

– Aš – Tamis Beidaujis. Na, žinote...

* Tuojau nulipsiu (*pranc.*).

Iš tiesų ji kaip reikiant jo nė neprisiminė, bet tuojau susigaudė: tai – ponų Beidaujų brolelis paklydėlis, bet pobūvyje ji buvo su juo susidūrusi ir tasai susitikimas paliko bjaurų prieskonį burnoje. Kai kuriuos veido bruožus ji netgi atpažino: keisti, neįtikėtinu kampu aukštyn užsirietę antakiai ir smagios, pašaipiai po jais kibirkščiuojančios akys. Savaime aišku, dabar, pažvelgusi iš arčiau, kaipmat suprato: tokio veido žmogus niekaip negali būti ispanas. Tiesiog jis pernelyg smarkiai skyrėsi nuo rūsčios baltarūbės figūros, kurią Junisė tikėjosi aptiksianti. Ji lengviau atsiduso, bet jautėsi sutrikusi, netgi sunerimusi.

– Sveiki, sveiki, – tarė šaltai. – Prisėskite.

Tamis buvo linkęs išsyk stverti jautį už ragų; maža to, buvo įsitikinęs: ji neatpažino jo tą pat akimirksnį, kai išvydo, vien dėl to, kad skaitykloje tvyrojo prietema, o dabar jau, reikia manyti, prisimena visus įžeidimus, kurių juodu kits kitam pažėrė gana dosniai. Jis netgi manė, kad ji bus daugmaž jau įspėjusi jo apsilankymo priežastį.

– Smagiai vakar praleidote laiką mano brolių namuose?

– Taip. Jie – nepaprastai malonūs žmonės, – iš aukšto atsakė ji, paslapčia svarstydama, apie kokius klaikaus jos elgesio momentus jis galvoja kaip tik šiuo metu.

– Mano broliams labai patiko jūsų bičiulė panelė Kumari. Sakė: nepaprastai miela mergina.

Junisė pažvelgė į jį.

– Taip, ji iš tikrųjų miela.

– Taigi, ir jiems taip pasirodė.

Ji nugirdo, kad žodį „pasirodė“ jis ištarė vos vos pabrėždamas, bet nutarė, kad galbūt – visai netyčia. Tamis tuo tarpu kalbėjo toliau:

– Per vakarėlį madam Vanderdonk manęs paklausė: „Kas ta mergaitė?“ (Madam Vanderdonk buvo olandų pasiuntinio žmona.) Sakė: „Labai jau panaši į jaunutę marokietę.“ (Junisei širdis nugarmėjo į kulnus.) Paaiškinau, kad ji graikė, todėl taip ir atrodo.

– Kiprietė, – kaip įmanydama abejingiau patikslino Junisė.

Jis įsistebeilijo į ją nieko nesupratęs. Paskui prisidegė dar vieną cigaretę ir vėl prašneko:

– Aš žinau, kas toji mergaitė, žinote ir jūs. Bet mano broliai nežino. Jie mano, kad ji – miela mergaitė. Norėtų pakviesti jus abi kitą

savaitę pietų – arabiško stiliaus pietų; dalyvaus Britanijos ambasados patarėjas, daktaras Votermanas, madam de Sent Sover ir daugybė kitų žmonių. Bet aš manau, kad tai – prastas sumanymas.

– Taip jiems ir pasakei? – išsprūdo Junisei. Užkandusi žadą laukė atsakymo.

– Žinoma, ne! – pasipiktino jis. (Dar niekas neprarasta! – dingtelėjo jai; kad viskas ir liktų taip, dabar ji buvo pasiryžusi bet kam: nesvarbu kaina, nesvarbu rizika.) – Labai jau negražus būtų poelgis. Niekad taip nepadaryčiau. – Jo balse net labai aiškiai skambėjo švelnus priekaištas.

– O, nė kiek neabejoju, kad nė už ką šitaip nepasielgtumėte, – atsakė Junisė. Išsyk pasijuto kur kas geriau, net apdovanojo jį kreiva šypsenėle.

Tą popietę Tamis vėl buvo nuėjęs į uostą ir kainą už laivelį sugebėjo numušti iki penkių tūkstančių septynių šimtų pesetų. Vylėsi, kad, kai ateis metas iš tikrųjų mokėti, pavyks nusiderėti dar septynis šimtus – galbūt pakaks paprasčiausiai jų nemokėti ir tiek.

Iš gretimos patalpos, kur buvo baras, išsiveržė juoko papliūpa.

– O jūs tame pobūvyje dalyvausite? – pasiteiravo Junisė, nors anaiptol ne dėl to, kad jai būtų buvę itin įdomu tai žinoti.

– Ne, aš, ko gero, išvykstu, – atsakė Tamis. – Tikriausiai savo laiveliu plauksiu į Seutą*. Turiu ten šiokių tokių verslo reikalų.

– Verslo reikalų? Ir laivą turite?

– Dar neturiu. Norėčiau įsigyti. Rytoj. Bet jis pernelyg brangus. O aš norėčiau iš čia ištrūkti, – jis nutaisė šlykščią pasibjaurėjimo grimasą, būdingą tik žemiausios klasės arabams; šitaip vaipytis, be jokios abejonės, išmoko ne Beidaujų rūmuose. – Nieko gera tame Tanžere. Bet laivas kainuoja krūvą pinigų.

Stojo tyla.

– Kiek? – paklausė Junisė.

Tamis pasakė.

Šiek tiek daugiau nei šimtas dolerių, skubomis suskaičiavo ji. Tiek mokėti tikrai vertėjo, net jeigu šitas Tamis niekur neišsinešdintų iš Tanžero – o tuo ji smarkiai abejojo.

* Seuta – Ispanijos autonominis miestas Viduržemio jūros pakrantėje Šiaurės Afrikoje, ties Gibraltaro sąsiauriu.

– Mielai jums pagelbėčiau, – tarė ji.

– O, jūs labai maloni. Visai neturėjau to omeny, – jis išsišiepė nuo ausies iki ausies.

– Žinau, bet tikrai galiu padėti, man bus labai malonu. Tuojau pat ir išrašysiu jums čekį, – ji norėjo kuo greičiau sutvarkyti šį reikalą ir Tamio atsikratyti visiems laikams.

Bare kažkas pianinu ėmė skambinti populiarias melodijas, tik labai jau nevykusiai. Keletas ten gurkšnojančių britų kareivių, nė nemėgindami slėpti smalsumo, kyštelėjo nosį į skaityklą – vienas po kito, lyg vaikai.

– Išrašysiu čekį. Atleiskite. Tuojau pat grįšiu.

Junisė pakilo ir išėjo pro duris į vestibiulį. Ką gi, jei šitas vietinis siaubūnas bus suvaldytas, o kvailys amerikietis – nušluotas nuo kelio, tarė sau, gyvenimas galbūt taps visai pakenčiamas. Iš kambario ji atsinešė čekių knygelę ir Tamio akivaizdoje užpildė lapelį, pasitikslinusi, kaip taisyklingai rašyti jo pavardę.

– Tegul bus lygiai šeši tūkstančiai, – pasakė. Kodėl nepriblokšti jo dar ir dosnumu?

– Jūs nepaprastai gera. Nuoširdžiai dėkoju, – neatsiliko ir Tamis.

– Nėra už ką. Linkiu jums laimingos kelionės.

Ji atsistojo ir nuėjo baro pusėn. Bet dar nepasiekusi durų stabtelėjo, atsisuko ir pridūrė:

– Žiūrėkite, nenuskęskite.

– Labos nakties, panele Gud, – pagarbiai atsakė Tamis; savo grynai asmenine ironija Junisė šįsyk gerokai prašovė.

Ji nudrožė tiesiai į barą, užsisakė putojantį džino kokteilį; visas tas epizodas jai buvo didžiai nemalonus. „Bjaurių bjauriausia padermė!“ – tarė ji sau: išplūdusi visą bendruomenę pajuto kur kas didesnį pasitenkinimą, nei – vien atskirą jos narį. Kai užsisakė gėrimo, abipus jos šurmuliavę jūreiviai kiek pasitraukė į šalis.

Tamis vėl įsitaisė kavinėje kitapus gatvės: ketino lindėti ten pasislėpęs, kol išvysiąs Hadidžą, grįžtančią iš bergždžio žygio į „Cine Mauretania“: jam visiškai nesinorėjo netyčia susidurti su ja gatvėje. Su vaikiščio nekantrumu jis jau dabar laukė ryto, kai galėsiąs traukti tiesiai į banką išsigryninti pinigų ir tekinas skuosti į pakrantę vėl atnaujinti derybų dėl laivelio. Nenuleisdamas akių nuo „Metropolio“

durų, netikėtai pastebėjo tą amerikietį, Diarą, jau beeinantį vidun. Šitas *nesrani** jam kažin kodėl patiko. Tam lyg ir nebuvo priežasties, bet patiko ir tiek. Pasiektos pergalės džiugesys įskėlė jam draugiškus jausmus; Tamis pašoko ir išpuolė į siaurą gatvelę šaukdamas:

– Ei, ei!

Diaras atsisuko ir, išvydęs Tamį, pernelyg neapsidžiaugė.

– Labas, – pasisveikino ne itin entuziastingai.

Juodu paspaudė kits kitam ranką, bet Diaras jokiais meilikavimais nesileido įviliojamas į kavinę.

– Man reikia eiti, – pasiaiškino.

– Nori aplankyti panelę Gud? – įspėjo Tamis.

Diaras kiek suirzo.

– Taip, – tiek teatsakė. Tamis nebuvo tas žmogus, kuriam galėtų atverti širdį: atmintyje vis dar pernelyg gyvai buvo įsispaudęs vaizdas, kaip Tamis pobūvyje šnekučiavosi su Hadidža, labai jau ilgai ir, regis, labai įsitraukę į pokalbį. Tąkart Diaras nusprendė, kad Tamis bando apie ją rėžti sparną.

– Ilgai užtruksi viešbutyje?

– Ne, vos kelias minutes.

– Aš tavęs palauksiu. Kai išeisi, užsuk į antai tą kavinę. Iškart mane ir pamatysi.

– Gerai jau, – nenoriai sutiko Diaras. Pakeliui jis nupirko Hadidžai apyrankę, ir dabar sūpavo dėžutę, įkišęs pirštą į kaspinėlio, kuriuo ją perrišo prekijas, kilpelę. – Gerai, aš tave susirasiu.

Viešbutis buvo senas, juokingos išorės: neskoningas, akį rėžiantis palikimas tų laikų, kai Tanžere galinga jėga dar tebebuvo Anglija. Vis dėlto Diarui teko pripažinti, kad šis atrodo kur kas jaukesnis ir patogesnis už gerokai naujesnius, kaip, tarkime, jo paties „De la Playa". Registratūroje jam buvo pasakyta, kad panelę Gud veikiausiai aptiksiąs bare. Pasisekė, dingtelėjo jam. Vadinasi, nereikės susidurti su ja akis į akį kambaryje. Drauge ramiai išgersią po taurelę, ir tuomet jis galėsiąs traukti savais keliais. Kai Diaras įžengė į prisigrūdusį barą, vienas jūreivių pianinu barškino „O, Suzana". Jūreivių čia knibždėte knibždėjo, bet buvo ir ji – Junisė Gud, vidur minios, bet

* Taip arabai vadina krikščionis.

viena ir didinga lyg koks paminklas, įsitaisiusi ant aukštos kėdės prie baro, įsmeigusi žvilgsnį tiesiog priešais save.

– Labas vakaras, – pasisveikino Diaras.

Ji sureagavo taip, tarytum jis būtų šėręs jai per veidą. Loštelėjo ir įsistebeilijo į jį. Iš pradžių – mauras, dabar – dar ir šitas? Junisę apėmė siaubas; jos vaizduotėje jam vietos nebebuvo likę: jis buvo sėkmingai iššluotas, išnykęs. Ir še tau – grįžo, prisikėlė iš mirusiųjų, ir nė pats nesuvokia esąs šmėkla.

– O... – galiausiai išspaudė ji. – Labas.

Vėl prisisprogusi, šmėstelėjo jam.

– Ką čia veiki? – paklausė ji. Nusiropštė nuo kėdės, pasirėmė į barą.

– Pamaniau: tiesiog užsuksiu pasisveikinti.

– Štai kaip? O ko gersi? Viskio?

– O ką jūs geriate? Gal išgersite taurelę su manim?

– Jokiu būdu! Barmene! Vieną viskio su soda! – ji įsakmiai pabarbeno pirštais į barą. – Kaip tik ketinau lipti viršun, – paaiškino. – Tik stabtelėjau išgerti taurelės. – Pati jautė: persprogsianti perpus, jeigu reikės dar kokią minutę kiurksoti čia ir kalbėtis su šituo.

Diaras mažumą sudirgo.

– Nagi, gal bent palauksite, kol man įpils gėrimo? Norėjau kai ko jūsų paklausti.

Barmenas pastatė jam pilną taurę.

– Gal žinote, kur galėčiau rasti Hadidžą? Kaip man su ja susisiekti? Žinau, kad ji retsykiais užsuka čionai aplankyti jūsų. Gal turite jos adresą ar dar ką?

Šito jau buvo per daug. Jos veidas užsiplieskė dar sodresniu raudoniu nei paprastai, stovėjo ji lyg įbesta, prašneko beveik nekrutindama lūpų:

– Nieko aš nežinau! Nenutuokiu, kur ji gyvena, ir man nerūpi! Kodėl tau nepaieškojus jos aname kekšyne, kur pirmąsyk ir aptikai? Ko atslinkai pas mane, ko šniukštinėji, jei ieškai jos? Manai, aš – jos madam? Tad žinok: visai ne! Iš manęs jos kokiai valandai neišsinuomosi!

Diaras tiesiog nepatikėjo savo ausimis.

– Nagi, minutėlę! – šūktelėjo jusdamas, kaip patį pila karštis. – Nederėtų jums šitaip apie ją šnekėti. Būtų visiškai pakakę pasakyti:

ne, jos adreso aš nežinau. Juk tik to aš ir klausiau. Neklausiau nieko daugiau. Man visiškai neįdomu, ką dar galite apie ją pasakyti. Net nežinojau, kad tai galima gauti už pinigus: ji pasiutusiai šauni mergaičiukė.

Junisė purkštelėjo.

– Nagi taip, iš tikrųjų, už pinigus! Kaip pirštu į akį! Toji kekšiukė neatsisakys prasidėti ir su eržilu, jei tik pakankamai dosniai sumokėsi. Ką, beje, drįstu tvirtinti, yra ir dariusi. Tai toks ypatingas aktas – pramoga turistams. Jie lieka sužavėti, – Junisė įsismarkavo; matė, kaip jo veide sklinda įsiūtis, ir dabar jau smaginosi išsijuosusi. – Naivumas man paprastai nekliūva, – varė toliau, – bet kas per daug, tai jau... ei, net taurės nebeišgersi? – Diaras jau buvo nusisukęs.

– Susikišk tą gėrimą žinai kur, – drėbė ir išdrožė gatvėn.

Žmonių gatvėje buvo gana tiršta, tad Diaras slapčia tikėjosi, kad galbūt pavyks prasmukti nepastebėtam Tamio. Bergždžia viltis. Šaukiant išgirdo vos atsidūręs ties kavinės durimis. Susitaikęs su neišvengiamybe, Diaras įsliūkino vidun ir sukryžiavęs kojas atsisėdo ant demblio greta Tamio, kuris jau buvo spėjęs su draugais išrūkyti kelias kanapių pypkes ir dabar jautėsi kuo puikiausiai. Jie kiek pasišnekučiavo, tik Diaras, kai priėjo jo eilė užsitraukti, pypkės atsisakė. Tamis vogčia vis dirsčiojo gatvėn, kad nepražiopsotų Hadidžos. Galiausiai, kai akis užkliuvo už mergaitės, greitu, piktu žingsniu drožiančios per dulksną, Tamis skubiai atkreipė Diaro dėmesį į spalvotą litografiją ant artimiausios sienos.

– Žinai, kas tai? – paklausė.

Diaras pažvelgė – išvydo miesto vaizdą: minaretai, kupolai, baliustrados.

– Ne, – atsakė.

– Meka, – paaiškino Tamis.

Diaras pastebėjo, kaip kiti sužiuro į jį, matyt, laukdami, ką pasakys.

– Labai gražu, – ištarė.

Akies kraštu Tamis matė, kaip Hadidža pradingsta už „Metropolio“ durų.

– Eime iš čia, – pasiūlė.

– Eime, – nėmaž neprieštaravo Diaras.

Juodu išėjo į gatvės drėgmę ir patraukė Zocco Chico pusėn. Nepaisant oro, gatvėse arabų buvo gausu: jie stoviniavo grupelėmis, šnekučiavosi ar be tikslo slampinėjo šen ir ten.

– Gal norėtum nueiti susipažinti su gražiomis mergaitėmis? – staiga pasiūlė Tamis.

– Ar nesiliausi brukti man pirkti šitą miestą? – pasišiaušė Diaras. – Nenoriu niekur eiti, nenoriu su niekuo susipažinti. Jau esu pasirūpinęs vieną gražią mergaitę, jos man visiškai ir užteks, – taip ir nebepridūrė, kad daug ką atiduotų, jei tik galėtų ją surasti.

– O kas čia? – paklausė Tamis rodydamas į paketėlį, kuriame buvo apyrankė.

– Naujas skustuvas.

– Kokios firmos?

– Holivudo, – suimprovizavo Diaras.

Tamis tai prarijo.

– Labai geras skustuvas, – tačiau rūpėjo jam kas kita.

– Tau patinka ta mergaitė? Tik ta viena? Hadidža?

– Visai teisingai.

– Tu tikrai tos vienos ir nori? Aš pažįstu ir kitą. Labai, labai mielą mergaitę.

– Kad jau pažįsti, ir pasilaikyk sau, drauguži.

– Bet koks gi skirtumas: viena ar kita?

– Aišku, – tarė Diaras. – Vadinasi, tau – vis tiek, jokio skirtumo. O štai man – ne vis tiek. Sakau tau, mane ta viena visiškai tenkina.

Visa bėda, kad Tamis, kuriam dar anaiptol neišsivadėjo praėjusios nakties prisiminimai, skirtumą jautė, dar ir kaip. Jis valandėlę susimąstė. Jam atrodė visiškai teisinga ir logiška, kad jis, musulmonas, gali pageidauti Hadidžos sau. Tai buvo jo teisė. Jis troško kiekvienos mergaitės, kurią tik galėjo gauti, ir visų – tik sau vienam. Tačiau kad šitoks išrankus būtų *nesrani* – krikščionis – tai jau nei šis, nei tas. Juk krikščionį patenkina bet kas, krikščionis nė neįžvelgs skirtumo tarp vienos mergaitės ir kitos, jei tik abi bus patrauklios, jam, pačiam to nežinant, atitenka tai, kas lieka nuo musulmono, ir jis nė nesusimąsto, ar mergaitė visa priklauso jam vienam, ar

ne. Tokie jau tie krikščionys. Bet šitas – ne toks. Šitas akivaizdžiai troško tiktai Hadidžos ir tik sau, jo nedomino galimybė pasiieškoti kokios kitos.

Jo svarstymus nutraukė Diaras:

– Kaip manai, ar ji galėtų dabar būti tame pačiame bare, kuriame ją radome aną vakarą? – nutarė vis dėlto galįs prisipažinti, kad norėtų ją pamatyti.

– Aišku, ne... – prasižiojo Tamis ir susilaikė: jam tik dabar dingtelėjo, kad Diaras galbūt nežino, jog Hadidža gyvena su Junise Gud, ir jei šią žinią jam kas nors praneš, tai bus ne Tamis. – Dar per anksti, – skubiai pridūrė jis.

„Juo geriau“, – pagalvojo Diaras.

– Gal vis tiek nueikime ten išgerti po taurelę? – pasiūlė.

Tamis taip ir nušvito.

– Puiku!

Šįsyk Diaras buvo tvirtai pasiryžęs įsidėmėti posūkius bei laiptus, kad vėliau, po vakarienės, kelią į „Liuciferio“ barą surastų pats. Neilgas, žmonėmis šurmuliuojantis takas tarp gyvatvorių, iš jo – posūkis į kairę, aukštyn, siaura gatvele, abipus kurios rikiuojasi maisto produktų prekystaliai, išeini į trikampę aikštę su baltai žalia arka priešais, tada – vėl aukštyn, posūkis į dešinę, į tamsią horizontaliai besidriekiančią gatvelę, iš jos – pirmas posūkis kairėn, į visiškai siaurutį skersgatvį, virstantį stačiai aukštyn vedančiu tuneliu, išnirus pačiame viršuje – dar vienas posūkis į dešinę, dabar jau galima nesižvalgyti į jokias iškyšas ar vingius, nes gatvelė nesišakoja, paskui – šlaitu žemyn, į didelę aikštę su vandens hidrantu viduryje, iš visų pusių apsuptą kavinių (reikėtų neužmiršti, kad vėliau visos gali būti jau uždarytos, o tuomet, uždangstytomis vitrinomis, ničniekuo nesiskirs nuo bet kurios parduotuvės); pereini aikštę, tada suki į skersgatvį be jokios lempelės virš galvos, jo gale – kairėn, į siaurą gatvelę, kurioje tamsu, nors į akį durk... Diaras susipainiojo. Pernelyg daug buvo tų detalių, kurias reikėjo įsiminti, o dabar dar jie visiškoje tamsoje begaliniais akmeniniais laipteliais kopė aukštyn.

Kai jie įžengė į „Liuciferio“ barą, madam Papakonstantė visu svoriu užsigulė barą ir kibo gašliai rakinėti dantis.

– Sveiki, vyručiai, – pasilabino.

Dabar jos plaukai švietė ryškia chna spalva. Baras buvo persismelkęs šviežių dažų tvaiku. Lankytojų – nė gyvos dvasios. Žinoma, buvo dar labai anksti. Juodu išgėrė po dvi taures, tada Diaras sumokėjo ir pareiškė norįs grįžti į viešbutį. Tamis neužsičiaupdamas pliurpė apie savo brolių šykštumą, bėdojo, neva šie neleidžią jam nė prisiliesti prie pinigų – netgi teisėtai priklausančių jam pačiam.

– Bet rytoj aš vis tiek pirksiu tą laivelį! – triumfuodamas užbaigė jis.

Diaras nė nepaklausė, kur Tamis susiveikęs pinigų tokiam pirkiniui. Šiek tiek nustebo išgirdęs, kad tasai gimė ir užaugo Beidaujų rūmuose; pats nesusigaudė, ar dabar, kai sužinojo apie Tamio kilmę, šis pakilo, ar, priešingai, smuko jo akyse. Kai jau susiruošė eiti, Tamis ištiesė rankas per barą, abiem delnais suspaudė žaižaruojančią madam Papakonstantės galvą ir įsegė po smagų bučinį į abu užsiplieskusius skruostus.

– *Ay, hombre*! – sušuko ji kvatodama laimingo žmogaus juoku ir tuojau apsimetė, kad taisosi nėmaž nenukentėjusią šukuoseną.

Vos išėjęs į gatvę, Diaras dar mėgino suraišioti sutrūkinėjusio maršruto siūlo galus, bet jie, ko gero, traukė kitu keliu, ar bent jam taip pasirodė, mat taip ir neišvydo jokio įsidėmėto ženklo, kol galiausiai priekyje sušmėžavo dūmų apsiausta Zocco de Fuera aikštė.

– Žinai ką, Derai? (Diaras, pataisė tas.) Kurį vakarą pasikviesiu tave į svečius ir pavaišinsiu tikra mauriška vakariene. Bus kuskuso, bastilos*, visko. Ką manai?

– Būtų išties puiku, Tami.

– Tik neužmiršk, – perspėjo Tamis, tarsi jie jau būtų konkrečiai susitarę.

– Jokiu būdu.

Prie pat pagrindinės arkos, atsiveriančios į aikštę, Tamis stabtelėjo ir parodė vietinę kavinę – gerokai didesnę ir pretenzingesnę nei daugelis kitų. Viduje kurtinamai maurojo radijas.

– Aš einu čia, – tarė. – Jei kada užsinorėsi su manimi susitikti, visada surasi čia. Dar kelios dienos, ir galėsime smagiai pasiplaukioti mano naujuoju laiveliu. Iki pasimatymo.

* Tradicinis Šiaurės Vakarų Afrikos apkepas su balandiena.

Diaras liko stovėti vienas šurmuliuojančioje aikštėje. Iš tolimojo jos galo pro medžius atsklido būgnų gausmas: dundėjo sudėtingu, trūkčiojančiu kalniečių berberų ritmu. Diaras susirado nediduką itališką restoranėlį gatvelėje atokiau nuo Zocco, atbulais dantimis pavalgė. Nors ir smarkiai nekantravo grįžti į gatveles ir leistis ieškoti „Liuciferio“ baro, vis dėlto prie espreso kavos puodelio atsipalaidavo ir, prieš pakildamas, surūkė dvi cigaretes. Nebuvo jokios prasmės atsidurti ten per anksti.

Jis klydinėjo gatvėmis, šiek tiek leisdamasis žemyn, kol galiausiai išėjo į gatvę, kuri, kaip jam atrodė, turėjo vesti reikiama kryptimi. Matė pulkeliais vaikštinėjančias merginas: jos laikėsi glaudžiu būreliu, lyg šitaip būtų saugiau, ir dirsčiojo į jį, kaip pačios manė – vogčia, apsimesdamos, kad joms visai nė motais. Atskirti žydaites nuo ispanių buvo visai nesunku, nors tiek tos, tiek tos ir atrodė, ir rengėsi vienodai, bet pirmosios judėjo pakrikai, netvarkingai, kepėstavo strapsėdamos, kone virtuliuodamos gatve, lyg sunkiai suvaldydamos savo kūną, o apie kokį nors grakštumą nebuvo ko ir šnekėti. Arabės pro šalį plaukė tartum didžiuliai balti skalbinių kūliai su viršutinėje dalyje žybsinčiomis akimis. Priekyje, po gatvės žibintu, telkėsi vyrų ir vaikinų minia: jie supo du įdūkusius jaunuolius, įsikibusius kits kitam į atlapus ir laikančius vienas kitą ištiestos rankos atstu nuo savęs. Juodviejų poza buvo tokia formali, kad atrodė lyg kokia sustingusi šokio scena. Jie niršiai dėbčiojo į kits kitą, svaidėsi užgauliais žodeliais, urzgė, grėsmingai mosavo laisvosiomis – kairiosiomis – rankomis. Diaras valandėlę juos stebėjo. Taip ir neišvydo nė vieno smūgio. Staiga vienas jų greitu judesiu išsilaisvino ir atšlijo. Antrasis pasipustė padus ir akimoju dingo iš akių, bet, dar nespėjus nurimti tuoj pat sukilusiam šurmuliui, pasirodė vėl – drauge su policininku. Įprasčiausias veikimo būdas. Teisėtvarkos sargas praskyrė minią ir išėjo priešais Diarą, labai švelniai per rankas ir pečius tapšnodamas balta policininko lazdele. Diaras įdėmiai jį apžiūrėjo: policininkas vilkėjo Amerikos armijos eilinio uniformą, buvo su baltai dažytu šalmu. Baltame odiniame dėkle nešiojosi revolverį, kruopščiai, lyg kokia kalėdinė dovana, susuktą į vyniojamąjį popierių. It koks artojas, raginantis į arklą įkinkytus arklius, miniai tykiai tarsčiojo: „Na, na, na, na,

na". Minia neskubėdama išsiskirstė, o abu peštukai jau kadai buvo prasmegę jos viduriuose.

Diaras lėtai sliūkino gatve, kaip jam atrodė – lyg ir reikiama kryptimi. Vienas vienintelis orientyras – ir daugiau nieko nebereikėtų; sykį žengęs reikiamu keliu, iš jo nebeišklystų. Iš indusų šilko krautuvėlių liejosi salsvas smilkalų kvapas, nemenko apelsinų kalno paunksnėje glaudėsi berberų šeima – tie mechaniškai vis šūkčiojo kilogramo kainą. O paskui, visai netikėtai, jis atsidūrė tamsoje skendinčiose gatvelėse, kur veikė vos vienas kitas prekybos kioskas, o ir tie patys – visiškai mažyčiai, apšviesti karbido lempelėmis ar žvakėmis. Kiek paklaidžiojęs Diaras susistabdė žmogų europietiškais drabužiais ir paklausė: „Liuciferio" baras?" Šovė aklosiomis, iš tiesų nė nesitikėjo sulauksiąs naudingo atsakymo. Žmogus niurgztelėjo ir dūrė pirštu ta kryptimi, iš kur Diaras ką tik atėjo. Šis padėkojo ir nukėblino toliau. Buvo netgi visai smagu šitaip pasiklysti, Diaras pasijuto kažkaip keistai saugus – apėmė jausmas, kad šiuo konkrečiu momentu niekas pasaulyje negalėtų jo surasti. Niekas: nei jo paties artimieji, nei Vilkoksas, nei Deizė de Valverde, nei Tamis, nei Junisė Gud, nei madam Žuvenon, nei – galiausiai pagalvojo ir apie tai – Amerikos pasiuntinybė. Prisiminimas apie dvi pastarąsias šiek tiek sudrumstė nuotaiką. Šią valandėlę jis nėmaž nebuvo priartėjęs prie laisvės, priešingai – atsidūrė nuo jos dar toliau, nei buvo vakar tuo pat metu. Ta mintis jį išgąsdino, pernelyg buvo nemaloni. Vakar daugmaž tokiu laiku jis, puikiai nusiteikęs, išėjo iš Beidaujų rūmų. Ten pat nutiko kažkoks smulkus įvykis su kačiukais; dabar, kai apie tai pagalvojo, jam dingtelėjo: įvykis kažkaip siejosi su jo puikia nuotaika. Nesąmonė kažkokia, bet – iš tikrųjų taip. Diaras žingsniavo toliau, jau net nelabai dairydamasis, kur einąs, ir mintyse tarsi atgal paleistą kino juostą peržiūrinėjo vakarykščio vakaro prisiminimus. Kai priėjo žvarbos persmelktą sodą ir akmeninį suolelį, ant kurio sėdėjo vėjyje, susigaudė pasiekęs esminį momentą. Tai atsitiko, kol jis sėdėjo ant to suolo. Kibirkštį įžiebė Holandas, tiksliau, jo ištarti žodžiai – įskėlė netgi ne mintį, veikiau jausmą, bet Holandas pasakė nepakankamai, neišplėtojo minties. „O štai ir aš, ir tuojau kažkas atsitiks." Jokio sąryšio. Paskui jau jis pats Holandui sakė: „Tu irgi anksčiau ar vėliau mirsi, bet kol kas vis tiek valgai." Ir vėl – jokio

sąryšio, bet vis dėlto viskas buvo kažkaip susiję. Viskas – kažkokios vienumos sudėtinės dalys.

Ėmė drengti dulksna – smulki ir šalta; pakvipo gaivuma. Netrukus lietus ėmė smarkėti, neatrodė, kad greitai ketintų liautis. Diaras turėjo lietpaltį. Bet jei liūtis pernelyg įsismarkaus, vis tiek permerks iki siūlo galo. Tačiau dabar tai nebuvo svarbu. Jau kuris laikas gatvėse jis beveik nebematė žmonių. „Lūšnynų kvartalai, – pagalvojo. – Bėdžiai gulti eina anksti." Gatvelės, kuriomis slimpino dabar, priminė vingiuotus sapno koridorius. Suvokti jas kaip gatves, netgi kaip skersgatvius, buvo visiškai neįmanoma. Tai šen, tai ten tarp pastatų atsiverdavo plyšiai, štai ir viskas, kai kurie jų išvesdavo į atviresnes erdves, kiti – ne. Jeigu pavyktų aptikti visą teisingą tokių jungčių grandinę, galbūt pavyktų nusigauti iš vienos vietos į kitą, ir tai tektų brautis kiaurai pastatus. O ir patys pastatai atrodė išvešėję lyg kokie augalai: chaotiškai, be jokio kryptingumo, viršutinė jų dalis buvo masyvesnė už apatinę; protarpiais atrodydavo, kad vienas tiesiog dygsta iš kito. Kartais Diaras išgirsdavo aidinčius kažkieno, einančio tais skliautuotus požemius primenančiais tuneliais, žingsnius, kurie netikėtai nutrūkdavo, nors praeivis taip niekur ir nesušmėžuodavo. Visur kūpsojo kalnai šiukšlių bei atliekų, šmirinėjo katės, kurių šaižus kniaukimas rėžė ausį, oras buvo persismelkęs rūgščiu šlapimo tvaiku: tiek sienas, tiek šaligatvius dengė plonytis šlapimo druskų luobas. Diaras sustojo, valandėlę stovėjo nekrustelėdamas. Iš tolumos, per lietaus šnarėjimą, atsklido varpų gausmas. Laikrodis katalikų bažnyčios varpinėje Siaghines gatvėje, atpažino Diaras, – muša kas ketvirtį valandos. Kažkur priekyje dusliai šniokštė mūša: jūros bangos dužo į uolas žemiau apsauginių pylimų. Šitaip stovėdamas jis vėl nejučia ėmė uždavinėti sau tuos pačius klausimus, kuriais jau kvaršino galvą kiek anksčiau: „Ką aš čia veikiu? Kas atsitiks?" Jau net nebebandė rasti „Liuciferio" baro – atsisakė net tokios minties. Stengėsi pabėgti pats nuo savęs. Ir tai, kaip pats suprato, reiškė, kad užvis svarbiausia užduotis dabar – ištrūkti iš narvo, rasti būdą išsprūsti iš musgaudžio, užgauti savyje tą stygą, kuri atpalaiduotų savybes, galinčias jį permainyti, iš nevykėlio paversti nugalėtoju.

– Ne, šitaip negerai, – sukuždėjo Diaras pats sau. Jei jis jau nusirito tiek, kad, patraukęs ieškoti Hadidžos, užuot mėginęs trūks

plyš pasiekti barą, kur galima ją rasti, leidžia sau gerą valandą klupinėti tamsoje pašvinkusiais koridoriais, panašiais į tą, kuriame štai sustojo, vadinasi, jau pats metas suimti save į nagą. Tiktai – kaip? Gera buvo sakyti: tuojau suimsiu save į nagą ir suvaldysiu situaciją – tokia mintis guodė. Joje lyg ir slypėjo permainų pažadas. Tačiau tarp pasakymo ir padarymo žiojėjo praraja, į kurią gali nugarmėti bet kurią akimirką – ir nepadės nei visos tavo žinios, nei stiprybė, nei narsa. Tarkime, rytoj, tuo pat metu, jis bus supančiotas tik dar stipriau: sėdės, jau pavakarieniavęs, Žuvenonų namuose, klausysis ir dėsis į galvą kokį nors jam parengtą niekingą veiksmų planą. Kiekvieną akimirką šitokia situacija jam atrodė vis absurdiškesnė, nepakenčiama. Diaras visiškai netroško imtis šitokio darbo, jam nėmaž nerūpėjo nei madam Žuvenon, nei jos reikalai, jis nė nenorėjo jai talkinti.

Vis dėlto turėti pinigų buvo malonu: juk išties neblogai, kai per lietų, būdamas pavargęs ir panoręs traukti namo, gali ramiai sau leisti sėsti į taksi. Smagu restorane pirmiausia dirstelėti į kairiojoje valgiaraščio pusėje surašytus patiekalus. Juo labiau – užsukti į parduotuvę ir nupirkti dovaną Hadidžai. (Dėžutė su apyranke pūpsojo lietpalčio kišenėje.) Taigi nori nenori teko rinktis. Bet tai jau buvo padaryta, ir Diaras negalėjo nusipurtyti jausmo, jog padarė ne pats – kažkas pasirinko už jį. Kaip tik dėl to jam buvo sunku save įtikinti, kad morališkai pats yra už tai atsakingas. Žinoma, rytoj vakare jis gali tiesiog nepasirodyti, kur kviestas – tik kas iš to? Jis, šiaip ar taip, bus surastas. Bus pareikalauta pasiaiškinti, galbūt grasinama. Jis dar galėtų netgi grąžinti tuos pinigus, jeigu išsigrynintų „Express“ čekius, padėtų atgal į sąskaitą trūkstamus šimtą dolerių ir išrašytų madam Žuvenon čekį penkiems šimtams. Tai padaryti dar nevėlu. O gal ir vėlu? Juk jai tereikėtų atsisakyti priimti čekį. Jos pačios čekis kartą buvo išgrynintas, tai – įvykęs faktas, kurį paliudys banko įrašai.

Staiga Diarui dingtelėjo, kad tai, ką jau spėjo pridirbti, bent iš dalies galėtų neutralizuoti, jei pats apie savo veiksmus praneštų Amerikos pasiuntinybei. Jis tyliai nusijuokė. Juk taip tik įklimptų į bėdą ir, žinoma, liktų be pinigų. Puikiai suprato, kad būtent šitaip ir pasielgtų auka. Tipiškas atvejis: auka visuomet nuleidžia rankas,

jei tik kokį akimirksnį išdrįsta pasvajoti pakeisti savo būseną. Vis dėlto šiuo metu tokia perspektyva atrodė gana viliojanti.

Tačiau pirmų pirmiausia jis troško pagaliau išsikapstyti iš šito šabakštyno, grįžti namo ir griūti į lovą. Sumojo, kad, eidamas mūšos šniokštimo link, anksčiau ar vėliau išlįstų į kokią nors didesnę gatvę, einančią išilgai apsauginių pylimų. Ja pasiektų uostą. Diaras netruko įsitikinti, kad pasakyti – kur kas paprasčiau nei padaryti, bet galų gale jam pavyko išsikapstyti į platesnes gatves. Čia jau pasitaikė ir praeivių. O šie visuomet netgi labai noriai parodys kelią, kaip išeiti iš arabų kvartalo – netgi pliaupiant lietui, kitąsyk – net ir neklausiami. Šiuo atžvilgiu jų prigimtinis priešiškumas nemusulmonams pasireikšdavo itin aiškiai. „Išeiti gali į tą pusę!" – praeiviui pavymui rėkalodavo vaikai visomis kalbomis, kokias tik mokėjo. Tai buvo lyg koks nuolat pasikartojantis priedainis. O jei mėgindavai traukti gilyn į arabų kvartalą, jie tuojau pat tikindavo: „Čia nepraeisi!"

Diaras išėjo į pagrindinę gatvę priešais didžiąją mečetę. Šiek tiek tolėliau ant pylimo buvo užtupdytas Tvirtovės klubas. (Veikia visą parą. Geriausi vynai ir kiti gėrimai! Ernesto grupė groja havajietišką svingą!) Pro atvirą langą laukan veržėsi aukštas, į mikrofoną aimanuojančio tenoro balsas.

Iš čia jau vedė tiesus kelias namo, atviras visiems jūros vėjams. Po kokių dvidešimties minučių Diaras velniuodamasis jau mygo viešbučio „De la Playa" skambutį ir kumščiais tvatijo užrakintas stiklines duris, mėgindamas pažadinti arabą, kuris ramiai sau šnarpštė šezlonge kitoje durų pusėje. Galų gale įleidęs, žmogus tik priekaištingai nužvelgė jį ir išbėrė: „*Si, si, si*". Pašto dėžutėje greta kambario rakto Diaras aptiko raštelį. Užlipo laiptais, vos įžengęs vidun nusimetė šlapius drabužius ir nėrė į kabiną kampe, norėdamas palįsti po karštu dušu. Tačiau karšto vandens nebuvo. Diaras apsitrynė turkišku rankšluosčiu, susisiautė chalatu. Tada atsisėdo ant lovos ir atskleidė laiškelį. Perskaitė: „Kur tave nelabasis nešioja? Užsuksiu rytoj rytą, devintą. Džekas."

Diaras numetė popiergalį ant naktinio staliuko ir susirangė lovoje, langą paliko uždarytą. Garsiai barbenantys lašai aiškiai bylojo: lyja pernelyg smarkiai, kad vertėtų jį atsidaryti.

Trečioji knyga

Siaubūnų amžius

XV

Naktį vėjas pakeitė kryptį, oras persimainė: dangus nuskaidrėjo, sušvito ryški mėnesiena. Vilkoksas vartėsi savo lovoje „Atlantidos“ viešbutyje ir dėl nemigos kaltino sutrikusį virškinimą. Jį kamavo surizgę, trūkinėjantys, neramūs sapnai; kaskart išeidavo pro duris į gatvę, kuria plūdo minios žmonių, apsimetančių, neva nekreipia į jį jokio dėmesio, bet jis žinojo: praeivių tirštumoje slepiasi ir tie, kurie tyko jo. Šie čiupdavo jį iš už nugaros, įstumdavo į tamsų skersgatvį, o jau ten, plyšok neplyšojęs, neprisišauksi jokios pagalbos. Vilkoksas nuolat pabusdavo ir atitokdavo tysąs aukštielninkas, vos atgaunąs kvapą, širdis makaluodavosi. Galų gale neapsikentęs įžiebė šviesą, užsirūkė. Išsitiesęs pusiaugula, dairydamasis po, regis, net pernelyg ryškiai apšviestą kambarį, Vilkoksas bandė drąsintis tikindamas save, esą niekas nematė Diaro jo biure, tad, kai tas išeis iš Ramlalo krautuvėlės, niekam ir į galvą neateis, jog nešasi krūvą pinigų. Kadangi siekė blaiviai įvertinti padėtį, prisivertė pripažinti: Larbio gauja žinojo nemaža būdų išsiaiškinti tai, kas juos domina. Nuo pat tos akimirkos, kai paaiškėjo, kad baisusis El Kebiras neilgai teužsibuvo Port Liotėjo kalėjime ir yra grįžęs (Vilkoksas pastebėjo jį gatvėje tą pačią popietę, kai paliko Diarą vieną savo biure, štai dėl ko taip skubinosi skambinti Diarui ir vyti šį namo), visas kitas mintis gožė nesisklaidanti baimė, kad kas nors iš gaujos galėjo kaip nors suuosti apie Diaro ryšius su juo. Tačiau šįsyk Vilkoksas buvo net pernelyg atsargus: iš tikrųjų nemanė, kad anie galėtų ką nors

žinoti. Vis dėlto veikti reikėjo tučtuojau. Su kiekviena uždelsta valanda didėjo ir pavojus, kad jie iššniukštinės jo planus. Vilkoksas net suabejojo, ar tikrai buvo tokia jau gera mintis pačiam eiti į „De la Playa“ viešbutį palikti laiškelio: galbūt verčiau reikėjo mėginti be paliovos skambinti, kad ir visą naktį – kol pagaliau būtų užtikęs Diarą grįžusį. Paskui dar susimąstė, ar gali būti, kad kas nors bus įžiebęs įtarimų britams. Jį apniko pačios įvairiausios abejonės, galutinai išblaškiusios miegus. „Prakeiktas dzabajonė*, – pagalvojo Vilkoksas. – Pernelyg buvo riebus.“ Jis išsiropštė iš lovos gurkštelėti mėtinio sodos vandens. Drauge iš vaistų spintelės pasiėmė buteliuką gardenalio, išsikratė vieną tabletę, bet tuoj pat persigalvojo: baiminosi pramigti, o prašyti viešbučio darbuotojų, kad pažadintų, nesiryžo – jais nevertėjo pasitikėti. Būdavo, jie tiesiog pamiršta, o Vilkoksui trūks plyš reikia atsikelti ne vėliau kaip aštuntą. Tad griuvo atgal į lovą ir atsivertė *Paris Herald* redaktoriaus skiltį.

* * *

Maždaug tuo pat metu pabudo Deizė de Valverde, jautėsi susinervinusi – lyg ir be jokios aiškios priežasties. Luisas verslo reikalais kelioms dienoms buvo išvykęs į Kasablanką, o Deizė, likusi viena, nors namuose knibždėjo daugybė tarnų, visada miegodavo prastai. Ji įsiklausė stengdamasi perprasti, gal nuaidėjo koks nors staigus garsas, išplėšęs ją iš miego, bet išgirdo tik nesiliaujantį bangų, dūžtančių į pakrantės uolas, šniokštimą, tokį tolimą, kad priminė slopų mūšos ūžesį, kokį išgirsti, pridėjęs prie ausies kriauklę. Deizė atsimerkė. Miegamąjį skalavo skaidri mėnesiena. Šviesos pluoštas sruvo iš vakarų, tačiau naktinis dangus virš vandens buvo vaiskus visose pusėse. Deizė išlipo iš lovos, priėjo prie durų į koridorių, paklebino jas – vien norėdama įsitikinti, kad tikrai užrakintos. Durys buvo užrakintos, ir ji smuko atgal į patalus, užsitraukė dar vieną antklodę – ir leidosi į vaizduotės peršamą kankynę: juk durys galėjo būti ir neužrakintos, tad, kai ji nuspaudė rankeną, galėjo prasiverti, vos vos, per siauriausią plyšelį, bet per jį Deizė būtų įžiūrėjusi čia pat, koridoriuje, stovinį apskurusį, barzdotą milžiną maurą, niršiai

* Itališkas plaktų kiaušinių trynių, cukraus ir vyno desertas.

dėbsantį į ją akių proplaišomis. Ji būtų mėginusi užtrenkti duris jam prieš nosį, bet tuoj pat būtų įsitikinusi, kad jis spėjęs tarpdurin įbrukti savo didžiulę pėdą. Ji būtų užgulusi duris, stūmusi iš paskutiniųjų, bet...

„Negi taip niekad ir nesuaugsiu?“ – papriekaištavo pati sau. Nejaugi žmogui nelemta pasiekti tokios būklės, kad gebėtų visiškai save kontroliuoti: galvoti tai, ką norėtų galvoti, jaustis taip, kaip norėtų jaustis?

* * *

Tamis namo grįžo vėlai. Kavinėje su draugais per vakarą sutraukė nemaža kanapių pypkių, ir tai gerokai užslopino atsargumą, tad rengdamasis sukėlė per daug triukšmo. Suvirko pažadintas kūdikis, o kvaišalas, užuot liūliuojančiomis vizijų bangomis nunešęs į kietą įmygį, priešingai, miegus išblaškė: Tamiui gniaužė kvapą. Paryčiais jis girdėjo iš netoliese esančios Emsalos mečetės minareto atsklindantį muedzino, kviečiančio maldos, balsą, girdėjo ir kas pusvalandį kartojamas suraminimo giesmes, skelbiančias, esą tikratikiui niekas negresia; kaskart, kai tykų orą lyg strėlė perverdavo aštrus balsas, šiam tuojau pat paantrindavo staigus pavienių aplinkinių gaidžių giedojimo pliūpsnis. Galiausiai gaidžiai visai išsibudino ir pratrūko plyšoti be perstojo, ant kone kiekvieno namo stogo. Guldamas Tamis Junisės čekį nejučia buvo įbrukęs po pagalve. Brėkštant kokią valandą nusnūdo. Kai pravėrė akis, žmona basomis kojomis jau šliūrinėjo po kambarį, vėl klykė kūdikis. Tamis dirstelėjo į laikrodį ir sušuko:

– Kavos!

Banke norėjo atsidurti dar iki jo darbo pradžios.

* * *

Kurį laiką Diaras kietai miegojo, slegiamas nebaigusių formuotis pusminčių. Maždaug ketvirtą staiga atsisėdo lovoje, jausdamasis visiškai budrus, ir lauke pastebėjo ryškų švytėjimą. Priėjo prie lango, atidarė, persisvėrė per palangę ir ėmė žvilgsniu skvarbyti mėnesienos nutviekstų kalvų kitapus uosto detales: juodų kiparisų virtinę, namuką – baltumu tvieskiantį kubelį, tarytum pakibusį pusiaukelėje

tarp siauro paplūdimio ruožo ir dangaus, dyko, ruzgano kalvos šlaito viduryje. Reginys – tarytum nutapytas paveikslas, itin kruopščiai išryškintais kontūrais. Diaras grįžo į lovą, smuko į įšilusius patalus. „Nieko gero", – tarė pats sau. Pagalvojo: jeigu nuo šiol visada šitaip ir jausis, verčiau jau likti amžina auka. Tuomet bent jaustųsi pats savimi, ne taip, kaip dabar, kai net pernelyg aštriai jautė tą svetimą, nepažįstamą esatį, reikalaujančią išleisti į laisvę. „Ne, negerai. Ne, negerai." Suniuręs Diaras apsivertė ant kito šono. Pro langą srūvantis gaivus oras netrukus nugramzdino jį į miegą. Kai Diaras vėl praplėšė akis, kambarys jau pulsuojavo saulėkaita. Rytmečio danguje kabojo saulė, milžiniška, ryški, jos šviesą dar labiau sustiprino vanduo, žarstantis atspindžius į lubas, ir čia šie šmaižiojo lyg liepsnos atšvaitai. Diaras stryktelėjo iš lovos, atsistojo prie atviro lango, pasirąžė, pasikasė, nusižiovavo ir galiausiai nusišypsojo. Jeigu atsikeli pakankamai anksti, dingtelėjo jam, gali sėkmingai įšokti į dieną ir be vargo leistis jos nešamas, bet jei pramiegi, diena spėja tave aplenkti ir tuomet, vos pajudėjęs, dar turi stumti ją pirm savęs. Bet, kad ir kaip būtų, abu, drauge su diena, galų gale nersite į tamsą – ir šitaip be paliovos, kaskart vis iš naujo. Diaras prie atviro lango ėmėsi rytinės mankštos. Šitokią daugybę metų jis tiesiog plaukė pasroviui niekieno nepastebimas, nepastebėdamas pats savęs – toks nereikšmingas dienos palydovas, mechaniškai klampojantis jai pridurmui, pats sau pabrėžiantis jos sunkumą bei nuobodybę, kad vakare lengviau užslinktų miegas, o miegą naudojantis tam, kad sutelktų energijos prastumti dar vieną tokią pat dieną. Dažniausiai jis net nesusiprasdavo pats sau tarti: „Jeigu tik tiek ir teskirta, kodėl tuomet išvis verta kapstytis pirmyn?" Neklausdavo šito, nes numanė, kad į šį klausimą atsakymo nėra ir negali būti. Bet tą akimirką jam pasirodė, kad atsakymą rado, ir net labai paprastą: akstinas, stumiantis pirmyn, yra pasitenkinimas, kurį patiri suvokęs, kad sugebėjai įveikti visą dieną. Pažvelgus iš vienos pusės, toks pasitenkinimas ničnieko nereiškė, bet pažvelgus iš kitos – reiškė viską. Ar bent jau šitaip Diaras jautėsi tą rytą; jam buvo ganėtinai neįprasta, kad sprendimą pasitiktų kupinas susižavėjimo.

Oro skaidrumo ir saulės galios veikiamas, duše jis ėmė švilpauti, o skusdamasis susizgribo, kad žarna žarną ryja. Be penkių devintą

atėjo Vilkoksas: nekantriai trinktelėjo kumščiu į duris, o įgriuvęs vidun, sunkiai gaudydamas kvapą, klestelėjo į krėslą prie lango.

– Na štai, išaušo didžioji diena, – paskelbė stengdamasis, kad balsas tuo pat metu skambėtų ir nerūpestingai, ir džiugiai. – Labai nemalonu, kad teko išversti tave iš lovos taip anksti, bet tokius dalykus verta sutvarkyti kaip įmanoma sparčiau.

– Kokius dalykus? – paklausė Diaras per rankšluostį – kaip tik šluostėsi veidą.

– Eškombo-Denverso pinigai jau atkeliavo čionai. Tau reikės paimti juos iš Ramlalo ir nunešti į „Crédit Foncier“ banką. Tik nesakyk, kad užmiršai.

– Aa.

Papildoma – ir visiškai nepageidaujama – komplikacija šiandien. Diaro balse gana aiškiai skambėjo nepasitenkinimas, ir Vilkoksas tai užjuto.

– Kas nutiko? Verslas gali sujaukti tavo viešojo gyvenimo planus?

– Ne, ne. Nieko neatsitiko, – patikino Diaras šukuodamasis priešais veidrodį. – Tiesiog svarstau, kodėl berniuku pasiuntinuku išsirinkai būtent mane.

– Ką dar šitai reiškia? – Vilkoksas išsitiesė krėsle. – Regis, jau prieš dešimt dienų tau buvo aišku, kad, perimsi šį darbelį. Juk pats tikrą vėją sukėlei, nekantraudamas pradėti dirbti! O dabar štai, skiriu tau konkrečią užduotį, o tu svarstai, kodėl ją tau skiriu! Prašau tavo pagalbos, nes man tai – didelė paspirtis, štai kodėl!

– Gerai jau, gerai, gerai. Bene išgirdai iš manęs kokį prieštaravimą?

Vilkoksas, regis, atlyžo.

– Dievulėliau, tavo požiūris į visą šį reikalą kažkoks pašvinkęs.

– Taip manai? – Diaras, vis dar šukuodamasis, stovėjo nutviekstas saulės spindulių pluošto ir žiūrėjo į jį. – Galbūt tik todėl, kad visas šis reikalas mažumėlę pašvinkęs ir yra.

Vilkoksas žiojosi dar kažko sakyti. Bet tuojau persigalvojo ir nutarė verčiau leisti Diarui tęsti. Vis dėlto jo veide, matyt, šmėstelėjo kažkas, kas Diarą perspėjo, mat šis, užuot išklojęs šį tą apie Britanijos valiutos įvežimo apribojimus, ką ir ketino daryti, ir leidęs Vilkoksui

suprasti, kad sakydamas „pašvinkęs“ turėjo omeny „nelegalus“ (mat Vilkoksas, regis, manė, kad Diaras nieko nenutuokia netgi apie šią smulkmeną), pasakė tik tiek:

– Ką gi, bent jau tikrai neturėtų trukti ilgai.

– Sugaiši penkias minutes, – patikino Vilkoksas ir atsistojo. – Jau gėrei kavos?

Diaras papurtė galvą.

– Tuomet judinkimės.

– Dievulėliau, kokia saulė! – sušuko Diaras; vos jie išėjo iš viešbučio į gatvę. Jam tai buvo pirmas giedras rytas čia, ir jį supantis pasaulis dabar pasirodė visiškai kitoks, lyg iš begalinės nakties būtų išniręs į dienos šviesą. – Tu tik pauostyk orą! – pridūrė sustojęs, viena ranka atsirėmė į palmės kamieną ir atsigręžęs paplūdimio pusėn triukšmingai sušnarpštė nosimi.

– Dėl Dievo meilės, nagi, judinkimės! – sušuko Vilkoksas, žodžiams pritardamas veiksmais: pirmyn drožė kaip įmanydamas sparčiau. Nė nebebandė pažaboti nekantravimo. Diaras pasivijo jį ir nužvelgė kiek nustebęs: nežinojo, kad Vilkoksas taip nervinasi. Primygtinai sieksniuodamas kuo didesniais žingsniais, Vilkoksas nepastebėjo po kojomis šuns maitos, paslydo ir kaip ilgas vožėsi ant šaligatvio. Tuojau pasikėlė, bet, net nespėjęs dorai atsistoti, suurzgė Diarui:

– Nagi, juokis, kad tave kur velniai! Juokis!

Tačiau Diaro veide įžvelgė tik rūpestį. Tokiomis aplinkybėmis šis net neketino juoktis. (Vaizdas žmogaus, staiga praradusio orumą, jam visiškai neatrodė juokingesnis ar absurdiškesnis už nuolatines pastangas tą orumą išsaugoti ar tiesiog patį buvimą žmogumi šitame neabejotinai nežmoniškame pasaulyje.) Bet šįryt, vien norėdamas pasirodyti malonus, jis išties nusišypsojo ir padėjo Vilkoksui nusipurtyti dulkes.

– Išsiterliojau? – paklausė Vilkoksas.

– Ne.

– Tai eime. Tegul jie prasmenga.

Kavos jie užsuko ten pat, kur Diaras vakarykščiai pusryčiavo, bet Vilkoksas net neprisėdo.

– Neturime tiek laiko.

– Neturime? O tu kur trauki?

– Grįšiu atgal į „Atlantidą", kai tik įsitikinsiu, kad tu – tikrai pakeliui pas Ramlalą, o ne į paplūdimį pasikaitinti saulutėje.

– Aš ir einu pas Ramlalą. Dėl manęs gali nesukti galvos.

Juodu žengė prie durų.

– Tuomet palieku tave, – tarė Vilkoksas. – Viską kaip reikiant supratai?

– Sakiau: dėl manęs nesuk sau galvos.

– Kai viską padarysi, ateik į viešbutį. Tada ir papusryčiausime.

– Sutarta.

Vilkoksas nužingsniavo kalvos šlaitu aukštyn, jautėsi visiškai nusivaręs. Parslinkęs į „Atlantidą", nusirengė ir griuvo atgal į lovą. Pakaks laiko šiek tiek snūstelėti, kol prisistatys Diaras.

Žingsniuodamas Avenida de España išilgai pakrantės senamiesčio link, Diaras gromuliavo mintį traukti į Amerikos pasiuntinybę ir iškloti jiems visą tiesą apie madam Žuvenon. Bet kas gi būtų tie „jie"? Koks nors glotnus, švariai nusiskutęs individas iš klientų aptarnavimo skyriaus? Kuris iš pradžių klausysis jo vos viena ausimi, paskui pradės varstyti nedraugiškais žvilgsniais, tada lediniu balsu užvers klausimais, o atsakymus uoliai užsirašys? Diaras įsivaizdavo, kaip įžengia į tvaskantį kabinetą, kaip jam kas nors širdingai paspaudžia ranką, pasiūlo sėstis į krėslą prie stalo.

– Labas rytas. Kuo galėčiau padėti?

Ilgokai trunkanti dvejonė.

– Na, tai ne visai lengva. Nelabai žinau, kaip jums pasakyti. Manau, kad įkliuvau į šiokią tokią bėdą.

Konsulas, o gal vicekonsulas tiriamai jį nužvelgtų.

– Taip *manote?* – pauzė. – Gal pirmiausia prisistatytumėte?

O jau tada jis ne tik pasisakytų pavardę, bet ir išklotų visą kvailą istoriją, kas vakar vidury dienos nutiko „Imperijoje". Žmogus susidomėtų, atsikrenkštų, delnu į viršų ant stalo paklotų ranką.

– Pradėkime nuo to, kad atiduosite čekį.

– Aš jo nebeturiu. Pasidėjau indėlį banke.

– Labai gudriai sugalvota! (Piktai.) Taigi – dešimtkart daugiau darbo mums!

– Na... man reikėjo pinigų.

Pareigūno balsas nuskambėtų visai nebedraugiškai.

– Ak, jums reikėjo pinigų, ar ne? Vadinasi, atsidarėte banko sąskaitą ir dalį pinigų išgryninote, teisingai?

– Taip, visai teisingai.

O ką tasai sakytų tada?

– O paskui, kai pagalvojote, jums padai nusmilko, tad dabar norite išsikapanoti iš tos bėdos?

Diaras įsivaizdavo, kaip užkaista veidas – taip jam nepatogu, ir tada sako:

– Na, vien tai, kad atėjau pas jus visko papasakoti, man regis – pakankamas įrodymas, jog noriu pasielgti taip, kaip teisinga.

Anas tuomet sakytų:

– Pone Diarai, nejuokinkite.

Taigi į kokią padėtį jį įstumtų štai šitoks pokalbis? Be to, kad užsitrauktų ant galvos begalę įtarimų, kurie veikiausiai niekada nebeišsisklaidytų, kad ir kiek laiko praleistų Tarptautinėje zonoje, – ką daugiau jis peštų, apsilankęs Amerikos pasiuntinybėje?

Jis jau žingsniavo nuožulnia gatvele, vedančia į taksi aikštelę Tvirtovės klubo papėdėje, praėjo atlapas duris, kur ant slenksčio saulėkaitoje drybsojo visiškai suaugę šuo ir katė – gyvūnai tingiai sau žaidė kartu. Diaras stabtelėjo ir valandėlę juos stebėjo – kaip ir dar keletas praeivių: visi žiūrėjo, lyg negalėdami patikėti savo akimis, su šypsena veide. Nors ir visai netyčia, reginys buvo tarytum koks patikimas įrodymas, kad priešiškumas anaiptol nėra absoliutus egzistenciją valdantis dėsnis, kad galimybė išvengti konflikto – bent jau teoriškai įmanoma. Karštos rytmečio saulės kepinamas Diaras užkopė gatvele į viršų, perėjo Zocco Chico ir galiausiai pasiekė Ramlalo krautuvėlę. Diaras grįžo į Zocco, užsuko į *Café Central* ir, įsitaisęs prie baro šalia kavos aparato, painiojosi po kojomis visiems padavėjams, tada paskambino Vilkoksui.

– Dar neatidaryta! – suspiegė Vilkoksas ir staiga nutilo. – Ką gi, – po gerokos pauzės kalbėjo toliau: – palūkėk kur netoliese, kol atidarys. Nieko kita nė negali imtis. – Jis dar valandėlę patylėjo. – Tik, dėl Dievo meilės, nesitrainiok priešais krautuvėlę! Praeik pro šalį kas penkiolika ar dvidešimt minučių ir užmesk akį!

– Gerai. Gerai.

Diaras padėjo ragelį, sumokėjo barmenui už skambutį ir vėl išėjo į aikštę. Buvo be dvidešimties minučių dešimta ryto. Jei Ramlalo krautuvėlė dar uždaryta, kada turėtų atsidaryti? Labiau tikėtina, kad pusę vienuoliktos, ar – kad vienuoliktą? „Ir velniop", – tarė sau Diaras, koja už kojos vėl sliūkindamas krautuvės link.

Ši vis dar buvo uždaryta. Tai ir padėjo Diarui apsispręsti. Trauksiąs tiesiai į paplūdimį, pasivoliosiąs kiek saulėkaitoje. Pats Vilkoksas ir įbruko jam tokią mintį. Į valias pakaks, jei grįšiąs čia kiek prieš pusę pirmos, mat tada bus uždaromas „Crédit Foncier" bankas. Bet pirmiausia dar sustojo papusryčiauti, išgėrė kavos, suvalgė kelias riekeles skrudintos duonos su sviestu ir braškių džemu.

Paplūdimys buvo platus, lygus, baltas; išsirietęs taisyklingu pusapskritimiu driekėsi iki kyšulio priešakyje. Diaras patraukė suplūkto smėlio juosta, išnirusia, kai per atoslūgį atsitraukė jūros vandenys; tai buvo tikras drėgnas dangaus veidrodis, dar labiau išryškinantis vaiskią mėlynę. Kai užkaltos persirengimo kabinos bei barai liko per kokį pusmylį už nugaros, Diaras nusiavė batus, nusimovė kojines, atsiraitojo kelnių klešnes. Iki šiol paplūdimys buvo visiškai tuščias, bet dabar Diaras pastebėjo artėjant dvi žmonių figūras ir asilą. Kai prisiartino, suprato, kad tai – dvi labai senos berberės, apsirengusios baltais ir raudonais dryžiais išmargintais vilnoniais drabužiais, lyg lauke būtų nulinė temperatūra. Į Diarą jos nekreipė jokio dėmesio. Čia, kur pakrantės juostos nekuprojo nė menkiausias kauburėlis, košė nestiprus, bet žvarbus vėjas, gerokai atšaldantis bet kokį saulės neapšviestą paviršių. Neilgai trukus Diaras priešais save išvydo keletą mažyčių žvejų valtelių, viena eile išrikiuotų krante. Jos buvo jau kažin kada apleistos: mediena sutrūnijusi, pačios prineštos smėlio. Apsidairęs į visas puses, Diaras nebeišvydo nė gyvos dvasios. Dvi moterys su asilu jau dingo iš akių: iš pakrantės ruožo per kopas pasuko į sausumos gilumą. Diaras nusirengė ir įsiropštė į pusiau užneštą valtį. Smėlis, visiškai užpylęs valties pirmgalį, nuolaidžiu šlaitu leidosi vidurio link ir taip suformavo tiesiog idealų gultą, atgręžtą į saulę.

Paplūdimyje ūžaujantis vėjas į valties vidų neužpūtė, odą glamonėjo vien tik karšti saulės spinduliai. Diaras taip gulėjo gerą valandėlę, sąmoningai mėgaudamasis malonia kaitra, visiškai paniręs

į paties susikurtą įstaigą. Kai pažvelgė į saulę, akių vokai savaime beveik visai sulipo, jis regėjo žaižaruojančios, skaidrios šviesos voratinklius, nusidriekusius per siaurą plyšelį, likusį tarp mažne susiglaudusių vokų trikdomi virpčiojančių blakstienų, pasišiaušę šviesos spinduliai išsklisdavo, atsitraukdavo, vėl išsklisdavo. Diaras jau labai seniai buvo šitaip nuogas gulėjęs saulėkaitoje. Prisiminė, kad, jei įsaulyje tysosi pakankamai ilgai, kaitrūs spinduliai ilgainiui iš galvos išvaikys visas mintis. Kaip tik to jis ir troško: kepintis tol, kol visiškai išdžius ir sukietės, kol pajus, kaip migloti rūpesčiai vienas po kito virsta garais ir išsisklaido, kol galų gale supras, kad visi drėgni abejonių bei netikrumo klaneliai, telkšoję jo esybės dugne, pamažu traukiasi ir garuoja, neatlaikę galingos saulės krosnies alsavimo. Paskui ir visa tai išrūko jam iš galvos, raumenys atsipalaidavo, ir jis prisnūdo – atitokdavo tik protarpiais, kilstelėdavo galvą virš kirmgraužų išurbinto planšyro, apžvelgdavo paplūdimį. Vis dar nebuvo matyti nė gyvos dvasios. Ilgainiui liovėsi ir dairytis. Dar kiek vėliau apsivertė kniūbsčias, įsikniaubė veidu į kietai suplūktą smėlį ir leido svilinančiai saulės antklodei užkloti nugarą. Slopi, ritminga, orkestro mušamųjų lėkščių gausmą primenanti mūša aidėjo lyg tolimas paties ryto alsavimas; garsas užtrukdavo, kol prasiskverbdavo per miriadus oro narelių, ir ausis pasiekdavo gerokai pavėlavęs. Kai vėl apsivertė aukštielninkas ir pažvelgė tiesiai į dangų, šis pasirodė neįtikėtinai nutolęs – tokio tolimo dangaus Diaras dar niekad nebuvo regėjęs. Ir vis dėlto jis jautėsi atsidūręs nepaprastai arti savęs; galbūt todėl, kad tam, jog pasijustų gyvas, žmogus turi liautis galvojęs apie save kaip apie *esantį kelyje*. Būtina sustoti, visiškai sustoti, pamiršus bet kokias siekiamybes. Vidinis balsas ištaria: „Palauk", bet jo žmogus paprastai nesiklauso – juk jeigu lauksi, gali pavėluoti. Kita vertus, jei jis iš tiesų sustoja palaukti, vėliau gali paaiškėti, kad, vėl pajudėjęs iš vietos, traukia kita kryptimi nei iki tol – o tai irgi gana bauginanti mintis. Juk gyvenimas iš tiesų nėra judėjimas tolyn nuo ko nors ar ko nors linkui, tai net nėra slinktis iš praeities į ateitį, iš jaunystės į senatvę, iš gimimo į mirtį. Gyvenimo visuma nėra lygi jo dalių sumai. Ji lygi bet kuriai iš tų dalių, o suma išvis neegzistuoja. Suaugęs vyras nė kiek ne giliau įklimpęs į gyvenimą nei ką tik gimęs kūdikis, ir vienintelis suaugusiojo pranašumas yra tas,

kad protarpiais jam atsiveria galimybė pajusti to gyvenimo esmę, ir jokių paaiškinimų ar priežasčių jis nė neieškos, nebent būtų visiškas kvailys. Gyvenimui nereikia jokių pateisinimų, jokių mėginimų jį aiškinti. Kad ir iš kurios pusės mėgintum prieiti, rezultatas visada tas pat: gyvenimas dėl paties gyvenimo – faktas, pranokstantis bet kokį gyvą individą. O šiam tuo tarpu reikia valgyti. Šitaip Diaras gulėjo įsaulyje ir jautėsi visai arti savęs, žinojo esąs čia ir dabar – ir mėgavosi tuo žinojimu. Prireikus jis galėjo apsimesti esąs amerikietis vardu Nelsonas pavarde Diaras, su keturiais tūkstančiais pesetų švarko, numesto ant suolo valties paskuigalyje, kišenėje, bet ir tuomet žinotų, kad tai smulki ir nereikšminga tiesos visumos dalelė. Pirmų pirmiausia jis buvo žmogus, išsitiesęs ant smėlio, susitelkusio nudrengtos valties dugne, žmogus, kurio kairioji ranka gulėjo vos per colį nuo saulės kepinamo borto – žmogus, kurio kūnas išstūmė iš valties atitinkamą šilto rytmečio oro tūrį. Visa tai, ką jis iki šiol galvojo, ką darė, iš tiesų galvojo ir darė ne jis, o didžiulės gyvų būtybių masės *narys* – būtybių, kurios elgėsi taip, kaip elgėsi, tik todėl, kad įsivaizdavo esančios kelyje iš gimimo į mirtį. Bet dabar jis jau nebebuvo narys; kartą prisiėmęs visą atsakomybę, nebegalėjo tikėtis niekieno pagalbos. Jeigu žmogus jau nebe kelyje iš kur nors į kur nors, jei gyvenimas yra kažkas kita, netgi visiškai kita, jei gyvenimas – tiesiog buvimas, egzistavimas visą tą į begalybę nusitęsusią akimirką, viską aprėpiančią ir sulydančią į vienumą, tuomet žmogui užvis geriausia tiesiog išsitiesti pusiaugula ir būti, ir tuomet, kad ir kas atsitiktų, jis vis tiek bus. Nesvarbu, ką mąstytų, kalbėtų ar darytų, jo buvimo faktas išlieka nepakitęs. O mirtis? Jam jau atrodė, jog kada nors, jei tik mintis nusidrieks išties toli, jis perpras, kad iš tikrųjų nieko nekeičia net mirtis.

Nors ir maloniai skalaujamas miglotų minčių, kurios siurbėsi į jo sąmonę, Diaras pajuto, kad šito svaigaus mieguistumo būsenai išlaikyti nebepakanka. Ne be pastangų šiek tiek kilstelėjo galvą ir pasuko riešą, kad galėtų pasižiūrėti į laikrodį. Buvo dešimt po dvyliktos. Diaras staigiai pašoko, paskubomis užsitempė drabužius, tik neapsiavė batų bei kojinių, ir vis dar tuštutėliu paplūdimiu pasileido atgal. Nors skubėjo kiek įstengdamas, pridusęs, skausmingai gaudydamas kvapą, kai pasiekė pirmuosius pastatus buvo jau be ketvirčio

pirma. „Crédit Foncier" bankas jau bus uždarytas. Tad darbą teks atidėti popietei. Diaras žingsniavo pakrante, kol atsidūrė priešais viešbutį „De la Playa", ten laipteliais užkopė į gatvę ir basas įžengė vidun. Registratūroje budintis berniukas padavė jam raštelį. „Džekas skambino kokį šimtą kartų, tikriausiai jau kraustosi iš galvos", – pagalvojo Diaras ir dirstelėjo į popiergalį. Ir išvydo visai ką kita: „*Sr. Doan, 25–16. Inmediatamente.*" Vis dar manydamas, kad veikiausiai jo ieško Vilkoksas, ko gero, karštligiškai mėgina prisiskambinti iš biuro ar iš kieno nors kito namų, Diaras padiktavo berniukui numerį ir, barbendamas pirštais į stalviršį, laukė, kol sujungs.

Ir pagaliau kitame laido gale išgirdo vyrišką balsą:

– Amerikos pasiuntinybė.

Diaras nedelsdamas padėjo ragelį ir, nieko nepaaiškinęs berniukui, atsisėdo kampe, apsimovė kojines, apsiavė batus. Kruopščiai užsirišęs antrąjį raištelį atsilošė ir užsimerkė. Abiejų rankų pirštais jautė lygią, nuožulnią medinę plokštumą – krėslo ranktūrius. Gatve pravažiavo sunkvežimis, iš išmetamojo vamzdžio pokšėdamas dujų pliūpsnius. Viešbučio vestibiulyje vos vos trenkė negesintų kalkių chloridu. Pirmąsias kelias minutes Diaras nesijautė nei ramus, nei susijaudinęs; buvo tiesiog paralyžiuotas. O paskui, kai galiausiai praplėšė akis, kone džiūgaudamas pagalvojo: „Tai štai kaip yra iš tikrųjų." Ir tuojau pat, jau antrą kartą tą pačią dieną, pasijuto neapsakomai alkanas. Nebuvo numatęs jokio veiksmų plano; norėjo tik pavalgyti, dar norėjo užbaigti reikalus su Ramlalu ir Vilkoksui pranešti: atlikta. O jau tada, priklausomai nuo to, kaip jausis, gal ir paskambinsiąs ponui Doanui į pasiuntinybę ir paklausiąs, ko anam prisireikė. (Jį šiek tiek guodė mintis, kad skambutis toli gražu nebūtinai turi būti susijęs su madam Žuvenon ir visomis jos nesąmonėmis, protarpiais Diarui net pasidingodavo, kad šitaip ir išvis negali būti.) Bet pagalvojus, kad yra pakviestas pietų pas madam Žuvenon į namus...

Diaras pašoko ir riktelėjo berniukui, kuris spėjo pradingti už pertvaros.

– Taksi! – sušuko jis, durdamas pirštu į telefoną. Prišoko prie durų, pažvelgė į gatvę, drąsindamasis mintimi, kad, jei jie būtų sumanę imtis jo iš peties, veikiausiai nebūtų pirmiausia paprasčiausiai

paskambinę. Bet paskui prisiminė kai ką, ką buvo sakiusi Deizė: esą Zona tokia nedidelė, kad policija bet ką gali pričiupti vos per kelias valandas. Pasiuntinybė tikrai gali sau leisti elgtis mandagiai ir tiesiog palaukti, bent jau tol, kol įsitikins, ką jis ketina daryti toliau.

Taksi įsuko iš šoninės gatvelės, atvingiuojančios iš aukštutinės miesto dalies, ir sustojo prie viešbučio durų. Diaras nuskubėjo prie automobilio, įšoko ant galinės sėdynės ir pasilenkęs paliepė vairuotojui važiuoti Avenida de España arabų kvartalo papėdės pusėn.

* * *

Įsidienojo, miestas driekėsi užtvindytas skaidraus, karšto oro. Apie vidudienį, kalno šlaite, „Hesperidžių" vilos sode, Deizė de Valverde ravėjo savo rožyną. Paskui, kai fizinis krūvis pasirodė nebepakeliamas, ji paprašė prie baseino patiesti guminį čiužinį ir išsitiesė ant jo, išsirengusi iki maudymosi kostiumėlio. Žiemą šitokių dienų Tanžere buvo pernelyg reta. Kai Luisas sugrįš iš Kasablankos, nutarė pamėginsianti dar sykį rimtai pasikalbėti apie Egiptą. Po karo jie kiekvienais metais dalį žiemos praleisdavo Kaire, Luksore ar Vadi Halfoje, bet šįmet dėl vienos ar kitos priežasties taip ir nesutelkė pakankamai energijos išvažiuoti. Vėliau, paskutinę minutę, ji dar mėgino susirasti kambarį „Mamunijoje" Marakeše, o kai paaiškėjo, kad tai neįmanoma, dar kurį laiką svarstė mintį nugvelbti viešbučio rezervaciją iš madam Vert, nesunkiai pati save įtikinusi, kad ši amžiais pasiligojusi ponia vis tiek, laikui atėjus, tikriausiai niekur negalės važiuoti. Tačiau šią nedidelę gudrybę sužlugdė nepakenčiamas Džeko Vilkokso elgesys.

„O jis iš tikrųjų gana mielas", – tarė sau Deizė, galvodama ne apie Vilkoksą – apie Diarą. Ilgai nelaukusi pakilo, nužingsniavo vidun ir išsikvietė Mariją.

– Sujunk mane telefonu su viešbučiu „De la Playa", – paliepė šiam.

* * *

Vilkoksas, vos grįžęs į „Atlantidą", nusirengė ir griuvo į lovą. Nors ir siaubingai nervinosi dėl to Eškombo-Denverso sterlingų pervedimo, vis dėlto giliai įmigo: jį priveikė nuovargis po nemiegotos nakties.

Kai pabudo, buvo be penkių minučių pusė antros (kaip tik tuo metu Diaras įžengė į Ramlalo krautuvėlę). Išvydęs, kiek valandų, Vilkoksas uždūkęs paskambino į apačią aiškintis, kas atsitiko. Kai tik kur nors kas nors užstrigdavo, beveik visuomet taip atsitikdavo dėl registratūros darbuotojo kaltės.

– Man kas nors skambino? – griežtai pasiteiravo.

Atsiliepęs jaunuolis šito nežinojo – jis tik pirmą valandą atėjo į darbą.

– Tai pažiūrėk mano dėžutėje! – užstaugė Vilkoksas.

Jaunas darbuotojas išsigando. Ir suskato skaityti žinutes, skirtas asmeniui, gyvenančiam aukštu žemiau.

– O Viešpatie Jėzau Kristau švenčiausias! – suspiegė Vilkoksas, užsimetė drabužius ir nuskubėjo į registratūrą patikrinti pats. Tačiau jo dėžutė registratūroje buvo tuščia. Nebuvo ką daryti, tad Vilkoksas pasitenkino jaunąjį darbuotoją išplūdęs ir nusėdo bare: pasistatęs priešais save taurę viskio, tik neaiškiai niurgztelėjimais atsakinėjo pakalbintas barmeno, o pats be paliovos suko galvą: ar įmanoma, kad Diaras buvo atėjęs, prisistatė, bet registratūroje jam pasakė, kad ponas Vilkoksas kažkur išėjęs?

XVI

Paskubomis kopdamas iš paplūdimio, Diaras kiek suprakaitavo, ir dabar, vis dar suplukęs, iš geltono gatvės žėrėjimo smuko į krautuvėlės tamsą. Jaunasis Ramlalas nukoręs kojas sėdėjo ant aukštos taburetės – vienintelio baldo mažyčiame kambarėlyje – ir skaitė laikraštį. Kai pakėlė galvą, glotnaus jo veido išraiška nėmaž nepasikeitė, neatrodė, kad būtų atpažinęs įėjusįjį, bet tuojau pat nušoko žemėn ir tarė:

– Labas rytas. Laukiau jūsų kiek anksčiau.

– Porą kartų ėjau pro šal, bet buvo uždaryta.

– A, vadinasi – *per* anksti. Užsirūkysite?

– Ačiū.

Indas mestelėjo ant stalo žiebtuvėlį ir kalbėjo toliau:

– Laukiau jūsų. Supraskite, negalėjau palikti paketo čia, o kai ėjau pietauti, – neštis irgi nenorėjau. Jei ir dabar nebūtumėte atėjęs, būčiau laukęs dar ilgiau. Tad nieko nuostabaus, kad džiaugiuosi jus matydamas.

– Ooo, – išsprūdo Diarui. – Apgailestauju, kad priverčiau jus laukti.

– Nieko tokio, nieko tokio, – Ramlalas pradžiugo vis dėlto išpešęs atsiprašymą. Tada iš kelnių kišenės išsitraukė raktą, atidarė stalo stalčių. Iš ten iškėlė gana didelę kartoninę dėžę su etikete: „*Consul*“ *Dvidešimt pakelių po penkiasdešimt. Rinktinio Virginijoje užauginto tabako mišinys.*“

– Nepatarčiau čia pat ir skaičiuoti, – kalbėjo toliau. – Bet viskas čia.

Jis nukėlė dėžės dangtelį, ir Diaras viduje išvydo plonyčio balto popieriaus pluoštus. Ramlalas pasiskubino vėl uždaryti dėžę, tarsi trapiam šios turiniui galėtų pakenkti nors truputį ilgėlesnis sąlytis su oru bei šviesa. Vieną rudą liauną ranką ištiesęs virš kartono, lyg norėdamas apsaugoti, Ramlalas tęsė:

– Savaime suprantama, Gibraltare juos suskaičiavo mano tėvas, o vakar vakare perskaičiavau aš pats. Tad galiu užtikrinti: dėžėje yra tūkstantis aštuoni šimtai penkių svarų kupiūrų. Jei pageidaujate dabar iš karto ir skaičiuoti – neprieštarausiu. Bet... – jis išraiškingai mostelėjo į minią, plūstančią gatve, vos už kelių pėdų, ir nusišypsojo. – Niekada nežinosi, ar ne?

– Galai nematė. Nesvarbu, – Diaras kaip įmanydamas stengėsi pasirodyti draugiškas. – Patikėsiu jūsų žodžiu. O jeigu įsivėlė kokia nors klaida, manau, mes žinosime, kur jus surasti.

Pastarasis sakinys pašnekovą, regis, kiek užgavo. Nusigręžęs jis iš kažkur ištraukė didžiulį blizgaus mėlyno ir balto vyniojamojo popieriaus lakštą, netvarkingai nubarstytą spausdintu užrašu „*Galeries Lafayette*“ Mitriai, kaip tikras profesionalas, supakavo dėžę ir dar perrišo švaria, nepriekaištingai balta virvute.

– Na štai, – tarė atšlijęs ir vos vos linktelėdamas. – O kai rašysite ponui Eškombui-Denversui, neužmirškite perduoti linkėjimų nuo mano tėvo – ir manęs paties, su visa pagarba.

Diaras jam padėkojo ir, tvirtai laikydamas nešulį, išėjo į gatvę. Na štai, pusė darbo atlikta, pagalvojo. Kol jis ko nors užkąsiąs, atsidarys ir „Crédit Foncier" bankas. Jis per Zocco de Fuera aikštę nužirgliojo į italų restoraną, kuriame valgė aną vakarą. Stambūs, sučiurę, į ryšelius susukti balti banknotai buvo visiškai nepanašūs į pinigus; pinigai juk būna žali, tikros kupiūros – kur kas mažesnės, patogios paimti. Didelė svetimų pinigų suma rankose Diarui nebuvo kažin kokia naujiena, tad ir atsakomybė neprislėgė taip, kad imtų be reikalo nervintis. Įsitaisęs restorane, ramiai pasidėjo paketą ant grindų prie kojų ir valgydamas vis dirsčiojo į jį. Šiandien labiau nei bet kada, įsisvajojo jis, norėčiau būti laisvas, išsinuomoti nedidelį automobiliuką nudengiamu viršumi ir kur nors išvažiuoti su Hadidža. O dar geriau būtų šokti į traukinį ir dundėti į Afrikos gilumą, kur akys mato – kol baigsis geležinkelio linija. (O kur toliau? Ką gi, Afrika – didelė, ir kokia nors galimybė pasisiūlytų pati.) Jis netgi būtų pasitenkinęs dar vienu žygiu į paplūdimį, tik šįsyk jau šoktų į vandenį paplaukioti. Bet kur tau: didžioji popietės dalis bus sugaišta vaikštinėti į „Crédit Foncier" banką ir „Atlantidos" viešbutį, o Vilkoksas, vos sužinojęs, kad pinigai saugiai guli banke, būtinai ras prie ko prikibti ir jį apstaugs. Diaras nutarė pasakysiąs tris, o ne du kartus praėjęs pro Ramlalo krautuvėlę ir radęs ją uždarytą.

Kelios minutės po dviejų Diaras pakilo, pasiėmė paketą ir apmokėjo sąskaitą įkūniai *patronne*, kuri stovėjo už baro prie durų. Vos išniręs į žaižaruojančią saulėkaitą, pajuto šiokį tokį gailestį sau dėl pareigų, užkrautų jam tokią nuostabią popietę. Kai pasiekė „Crédit Foncier" banką, duris rado atidarytas, tad nedelsdamas žengė į nutriušusios klientų aptarnavimo salės prietemą. Už grotuotų langelių įžiūrėjo ir tarnautojus, sėdinčius ant aukštų kėdučių prie apšniaukštų stalų. Diaras ėmė kopti aptrupėjusiais marmuriniais laiptais; uniformuotas arabas šūktelėjo jam pavymui.

– Ponas Benzekris, – ištarė Diaras.

Arabas nebebandė jo sustabdyti, bet nulydėjo labai jau įtariu žvilgsniu.

Tamsiai geltonas mažyčio kabinetuko sienas bjaurojo rūdžių atspalvio dėmės, šleikščiai nusidriekusios nuo lubų iki pat grindų. Ponas Benzekris sėdėjo nugrimzdęs didžiuliame juodame krėsle,

atrodė netgi dar liūdnesnis nei tada, kai jie susipažino „Café España". Išvyniodamas dėžutę, jis lėtai lėtai linkčiojo galvą, lyg sakydamas: „Ak, taip. Dar vienas pluoštas tų bjaurių popiergalių, kuriuos reikės suskaičiuoti ir kuriais teks rūpintis." Bet vos išvydęs viduje sudėtus kruopščiai perrištus ryšulėlius, į Diarą pažvelgė jau kur kas aštriau.

– Penkių svarų banknotai? Tokių priimti mes negalime.

– Ką? – Diaras net pats nustebo, kaip garsiai nuskambėjo jo balsas. – Negalite priimti? – jis jau įsivaizdavo save, siuntinėjamą į nesibaigiančias klajones nuo tuojau užsiplieskiančio Vilkokso pas besišypsantį Ramlalą ir atgal. Tačiau ponas Benzekris buvo visiškai ramus.

– Penkių svarų banknotai čia, kaip žinote, yra nelegalūs.

Diaras jau žiojosi jį pertraukti, bandyti gintis, esą nieko apie tai nežinojęs, bet ponas Benzekris, jau vėl vyniodamas dėžutę į mėlyną ir baltą popierių, kalbėjo toliau:

– Šokronas jums juos iškeis. Duos pesetų, kurias mes paimsime kaip svarus. Ponas Eškombas-Denversas, savaime aišku, norės sąskaitos svarais. Keisdamas jis patirs dvigubą nuostolį, apgailestauju, bet nieko negaliu padaryti. Šitie banknotai Tanžere negalioja.

Diaras vis dar negalėjo atitokti.

– O kodėl manote, kad tas žmogus... – jis sudvejojo.

– Šokronas?

– Kodėl jūs manote, kad jis sutiks priimti teisėtai atsiskaityti negaliojančius pinigus?

Melancholiškai ištemptos pono Benzekrio lūpos virptelėjo vos pastebima šypsena.

– Sutiks, – užtikrino pusbalsiu. Ir atsilošė, žvelgdamas tiesiai priešais save, tarytum Diaras jau būtų išėjęs. Bet vos šis pasiėmė vėl tvarkingai supakuotą dėžutę, tarstelėjo:

– Palūkėkite.

Jis pasilenkė, paskrebeno kelis žodžius užrašinėje, nuplėšė lapelį ir padavė Diarui.

– Paduosite šitą Šokronui. Grįžkite prieš keturias. Ketvirtą mes uždarome. Adresą užrašiau štai čia, lapelio viršuje.

„Tik man iš to ne kažin kiek džiaugsmo", – pagalvojo Diaras. Jis padėkojo ponui Benzekriui ir nulipęs laiptais žemyn vėl išniro

į Zoccho Chico aikštę, kur virš „Café Central“ terasos ką tik buvo nuleista dryžuota stoginė, kad lankytojus paslėptų nuo kaitrios popietės saulės. Diaras priėjo prie vietinio policininko, didingai rymančio aikštės viduryje, ir paklausė, kaip surasti Calle Sinagoga. Eiti buvo netoli: pagrindine gatve aukštyn, o paskui – sukti į kairę, jei tik jis teisingai suprato policininko gestus. Išsisklaidė paskutinės viltys dar suskubti į paplūdimį. O kitos tokios saulėtos dienos gali tekti laukti dar kokias dvi savaites – ką žinosi. Diaras sau po nosimi patyliukais plūdo Ramlalą, Vilkoksą, Eškombą-Denversą.

Šokrono biuras buvo įsikūręs mažyčiame prigrūstame kambarėlyje, kyšančiame virš apačioje vingiuojančios gatvės – į jį reikėjo palypėti laipteliais. Žilabarzdis Šokronas, kuris su plačiu ilgu juodu drabužiu ir kepuraite, kokias dėvi žydų bendruomenės vyresnieji, atrodė išties įspūdingai, perskaitė Benzekrio raštelį ir iškart nušvito. Užtat jo anglų kalbos įgūdžiai buvo tokie, kad jų neverta net minėti.

– Parodyt, – tarstelėjo rodydamas dėžę. Diaras ją atidarė.

– Sėst, – pasiūlė Šokronas, iškrovęs ritinėlius ir ėmęsis mitriai skaičiuoti banknotus, protarpiais paseilindamas piršto galiuką.

„Tiedu, reikia manyti, sukčiai: ir Benzekris, ir šitas“, – dingtelėjo Diarui nerami mintis. Vis dėlto gatvėje kas keli žingsniai stovėjo lentos, ant kurių buvo surašyti valiutų – taip pat ir svaro – kursai, vadinasi, ir čia kursas neturėtų skirtis labai smarkiai. Nors galbūt kaip tik gerokai skiriasi, jeigu jau svarai čia nelegalūs. Pačios kupiūros galėjo būti galiojančios, tačiau vien tai, kad atsidūrė čia, buvo rimtas įstatymo pažeidimas, taigi, kad ir kokį kursą užgiedotų Šokronas ar Benzekris, į jokius valdžios organus pagalbos juk nesikreipsi. Apačioje, gatve, lėtai sliūkino saldumynų pardavėjas, jo pratisi riksmai aidėjo lyg kokia religinė giesmė. Įgudę pono Šokrono pirštai vis dar šiaušė banknotų kampučius. Kartkartėmis jis pakeldavo kupiūrą priešais šviesą, vidun srūvančią pro langą, ir prisimerkęs nužiūrėdavo. Užbaigęs skaičiuoti vieną ryšuliuką, vėl kruopščiai, nė nedirstelėjęs į Diarą, jį surišdavo. Galiausiai sudėjo visus ryšulėlius atgal į dėžutę, pasiėmė tą patį pono Benzekrio raštelį, apvertė ir ant kitos pusės pakeverzojo: 138 pesetos. Tada stumtelėjo popierėlį Diarui ir įsistebeilijo į jį. Siūlomas kursas pasirodė šiek tiek geresnis nei tas,

kuris buvo skelbiamas gatvėse – ten svaras kainavo nuo 133 iki 136 pesetų. Vis dar neatsikratydamas įtarimų, Diaras, vaipydamasis ir mostaguodamas rankomis, paklausė:

– O ką tu darai su šitokiais pinigais?

Atrodė, kad Šokronas angliškai suprast suprato daugiau, nei mokėjo pasakyti.

– Palestina, – atsakė nedaugiažodžiaudamas, pirštu rodydamas pro langą.

Diaras vien dėl pramogos mintyse ėmėsi dauginti 138 iš 9000. O paskui užrašė skaičių 142 ir stumtelėjo popierėlį atgal Šokronui, norėdamas pažiūrėti, kaip tasai reaguos. Dabar jau Šokronas pratrūko ištisu žodžių srautu – ispaniškai; vis dėlto nebuvo sunku suprasti, kad su tokiu nežmonišku kursu jis nesutiks. Kažkur žodžių papliūpose Diaras nugirdo ir Benzekrio pavardę; tik ją iš viso karšto monologo ir suprato, ir dar nebent tai, kad šimtas keturiasdešimt dvi pesetos už vieną svarą – tikrai per daug. Tačiau jis jau įsijautė, žaidimas jam pradėjo patikti. Pagalvojo: jei tiesiog sėdėsiąs ir lauksiąs, Šokronas tikrai pasiūlys daugiau nei iš pradžių. Tai šiek tiek užtruko. Šokronas išsitraukė iš stalčiaus užrašų knygutę ir įniko į galaižin kokius painius aritmetinius skaičiavimus. Kažkuriuo momentu sugraibė mažą sidabrinę dėželę, patraukė gerą šniūkį uostomojo tabako – į vieną, paskui – į kitą šnervę. Neskubėdamas, tvarkingai padėjo dėžutę į vietą ir vėl kibo į darbą. Diaras dešiniąja pėda ritmingai tapsėjo į raudonomis plytelėmis išklotas grindis ir tylėdamas laukė. Čia įmanoma pakeisti bet kokią kainą, andai primygtinai tvirtino Vilkoksas, jei tik žinai – kaip, o svarbiausi dalykai, kuriuos reikia pasitelkti tokiais atvejais, yra kantrybė ir apsimestinis abejingumas. (Diaras prisiminė ir Vilkokso pasakotą pokštą apie iš kaimo atvykusį arabą, kuris užsuko į paštą: jis ištisas penkias minutes nėrėsi iš kailio, stengdamasis įsigyti septyniasdešimt penkis sentimus kainuojantį pašto ženklą už šešiasdešimt sentimų; kai galiausiai paaiškėjo, kad pašto tarnautojas nepalenkiamas ir į jokias derybas nesileis, arabas didžiai įsižeidė ir patraukė sau.) Tačiau Diaro abejingumas šiuo atveju nebuvo visai apsimestinis, iš tikrųjų jam nėmaž nerūpėjo sutaupyti ponui Eškombui-Denversui tų kelių tūkstančių pesetų. Tai buvo tik žaidimas, ne daugiau. Diaras

pabandė įsivaizduoti, kaip jaustųsi, jei pinigai būtų jo paties. Ko gero, būtų pristigęs drąsos net pradėti derybas. Žaisti su netikrais pinigais – toli gražu ne tas pat, kas su tikrais. Vis dėlto šiuo metu jam suvis niekas nebuvo tikra. Ankštas, senais baldais užgrūstas kambariūkštis, juodarūbis barzdotas senis priešais, užrašų knygutės puslapį marginantis skaičiais, auksinė vakarop krypstančios dienos šviesa, prislopinti gatvės garsai iš lauko – visa tai grimzdo kažkokioje nepaaiškinamai neužbaigtoje, tarsi dar tik išbandomoje terpėje, išskalavusioje iš jų pažįstamą užtikrintumo jausmą, kurį talpina pati realybės samprata. Užvis aštriausiai Diaras suvokė savo paties padėties absurdiškumą. Dabar jau nėmaž neabejojo, kad skambutis iš Amerikos pasiuntinybės tiesiogiai susijęs su madam Žuvenon ir kad jo veikiausiai laukia kvota. Jei jis lengva ranka numosiąs ir į tą skambutį, ir į primygtinį madam Žuvenon kvietimą pietų, jau rytoj pat atsidursiąs tiesiog tarp kūjo ir priekalo.

Su kiekviena praslenkančia diena Diaras ir iki šiol pasijusdavo vis labiau atitolęs nuo pasaulio, tad neišvengiamai turėjo išaušti tokia diena, kai jam teks sąmoningomis pastangomis į jį sugrįžti. Tam, kad deramai suvoktų aplinkybių, kurios jį apraizgė, realumą, žmogus privalo justi, kad jos, tegul labai tolimais ryšiais, siejasi su kitomis jam žinomomis situacijomis. Jei tokių sąsajų aptikti nepavyksta, jis lieka atkirstas nuo išorės. Tačiau kadangi vidinio orientacijos pojūčio tikslumas, bent jo paties požiūriu, priklauso nuo išorinio pasaulio prideramo funkcionavimo, jis, sąmoningai ar nesąmoningai, imsis tam tikrų pertvarkymų, kad atkurtų pusiausvyros jausmą. Jis yra instrumentas, kuris siekia prisitaikyti prie naujos išorės, jis privalo padaryti taip, kad išsilieję, nepažįstami kontūrai vėl išryškėtų. O kaip tik dabar išorė buvo neapsakomai toli – taip toli, kad, tarkime, Šokrono rašomojo stalo kojelę buvo galima palyginti su kokiu tolimu objektu, pro teleskopą matomu iš observatorijos. Diarą apniko jausmas, kad, jei pasistengtų iš paskutiniųjų, galėtų prisišaukti permainą: arba stalo kojelė išnyktų, arba, jeigu liktų kur buvusi, jis sugebėtų perprasti, ką jos buvimas čia reiškia. Jis sulaikė kvapą. Dėl to tuojau apsvaigo galva, bet per kvaitulį jis išgirdo Šokrono balsą, tariantį kažkokius beprasmius žodžius. „*Cientocuarenta. Mire.*“ Jis laikė atkišęs Diarui popiergalį. Diaras, tarytum keldamas

milžinišką svorį, pakėlė akis – ir išvydo užrašytus skaičius, bet tuo pat metu pajuto, kad jame vyksta neaprėpiamų mastų klodų antsprūdis, kuriam neįmanoma atsispirti.

– Ką? – pratarė jis. Šokronas buvo užrašęs – 140.

– Gerai.

– Viena minutė, – pasakė Šokronas, tada pakilo, paėmė dėžutę su pinigais ir išėjo į kitą kambarį, paskui save uždarė duris.

Diaras nesujudėjo. Sėdėjo ir stebeilijo pro langą į pastato priešais sieną. Žemės drebėjimas pamažu rimo, giluminiai klodai jau pasislinko, ir naujoji jų padėtis atrodė patogesnė. Tarytum kažkas, kas buvo jo regėjimo lauke, dabar būtų patraukta į šalį – kažkas, užstojęs vaizdą ir neleidęs įžvelgti būdo pakeisti išorinį kraštovaizdį. Tačiau Diaras nepasikliovė šia visa virtine asmeninių potyrių, užgriuvusių per tą laiką, kol sėdėjo čia. Buvo įpratęs prie galaižin kiek ištįsusių nuobodulio atkarpų su tik protarpiais ištinkančiomis nelabai stipriomis pasibjaurėjimo krizėmis; šitokie audringi vidiniai poslinkiai tarsi negalėjo būti iš jo gyvenimo. Kur kas labiau tikėtina, kad jie būdingi tai beprasmei aplinkai, kurioje atsidūrė. Ir vis dėlto, jeigu aplinka daro jam šitokį poveikį, verčiau jau su juo apsiprasti ir išmokti prisitaikyti.

Sugrįžo Šokronas su dėžute, tik kupiūrų joje šįsyk buvo mažiau, ir jos pačios – mažesnės, žalzganai rudos ir violetinės. Šokronas padėjo dėžutę ant stalo ir, vis dar stovėdamas, užrašė ant lapelio, kad Diaras galėtų matyti: 1260 @ 1000 p.

– Skaičiuoti, – tarė.

Diaras gerokai užtruko, kol suskaičiavo, nors dauguma banknotų buvo nauji, gurgždantys.

„Štai ir puiku, – pagalvojo užbaigęs. – Maždaug dvidešimt penki tūkstančiai du šimtai žalių – ir ničnieko, kas galėtų tave sulaikyti. Tiesiog imk ir neškis.“

Jis pakėlė galvą ir kokią sekundę smalsiai žvelgė į Šokrono veidą. Iš tiesų jo sulaikyti negali niekas – nebent Vilkoksas. Teisybė. Ir dar – tiktai Vilkoksas, vienas, o ne Vilkoksas ir policija. Dievulėliau, tai bent situacija, dingtelėjo Diarui. Beveik verta veltis vien dėl smagumo užvirti tokią košę.

Šokronas paspaudė jam ranką, bet Diaras beveik nebepastebėjo nei jo, nei laiptų, vedančių atgal į gatvę. Žingsniavo lėtai, stumdomas vandens nešėjų bei pusamžių žydžių, pasipuošusių kutuotomis skaromis, nudūręs akis į šaligatvį, nieko negalvodamas. Tačiau pirštais jautė blizgaus popieriaus glotnumą, žinojo, kad Šokronas tvarkingai supakavo dėžutę, kad ši – vėl paprasčiausias paketas iš „Galeries Lafayette“ prekybos centro. Diaras nuėjo po aukšta arka, kur arabai praeiviams įkyriai bruko bananus bei storo stiklo dirbinius, ir kairėje pusėje atpažino Tamio kavinę.

Kai kyštelėjo galvą pro duris, radijas negrojo. Viduje tvyrojo tamsa, Diarui net pasidingojo, kad kavinė – išvis tuščia.

– *Quiere algo*?* – pasiteiravo kauadžis**.

– Ne, ne.

Ore plūduriavo tirštas kanapių dūmo kvapas. Staiga kažkieno pirštai apgniaužė Diarui ranką ir nestipriai spustelėjo. Jis atsigręžė.

– Labas, – pasisveikino Tamis.

– O, sveikas! – Diaras, pats nesuprasdamas kodėl, pasijuto tarytum sutikęs seną draugą – galbūt priežastis buvo ta, kad kiaurą dieną praleido vienas, o ši jam jau atrodė begalinė. – Nesitikėjau tavęs čia rasti.

– Juk sakiau: aš visada čia.

– Kam tau tada reikalingi namai?

Tamis susiraukė ir nusispjovė.

– Kad turėčiau, kur pernakvoti, kai daugiau nėra kur.

– O žmona? Kam tau tuomet žmona?

– Dėl to paties. Prisėsk. Paragauk tos puikios arbatos.

– Negaliu. Turiu eiti, – jis dirstelėjo į laikrodį: buvo be ketvirčio keturios. – Jau netgi reikia bėgti, – iki „Crédit Foncier“ banko buvo vos trys minutės kelio, bet Diaras norėjo apsidrausti ir garantuotai atsidurti ten anksčiau, nei jie užsisklęs tomis geležinėmis grotomis.

– Eisi aukštyn ar žemyn?

– Į Zocco Chico.

– Aš eisiu kartu.

* Ko nors norėsite? (*Isp.*)
** Kauadžis (*qaouaji*) – kavinės arba baro savininkas, patarnautojas.

– Gerai.

Tiesa, Tamio palydos jis visai nepageidavo, bet jos atsikratyti, šiaip ar taip, nebuvo kaip, be to, nutarė Diaras, paskui galėsime išgerti po taurelę.

Kol žingsniavo, Tamis nepatenkintas nužiūrinėjo savo kelnes – gerokai suglamžytas ir dar išterliotas riebiomis dėmėmis.

– Mano senieji drabužiai, – paaiškino rodydamas. – Iš tikrųjų – labai seni. Jais vilkėdamas krapštausi savo valtyje.

– A, vadinasi, nusipirkai tą valtį?

– Aišku, nusipirkau. Juk sakiau, kad pirksiu, – Tamis išsišiepė. – Dabar ji – mano. Misteris Tamis Beidaujis – vienos senos valties *proprietario*. Labai, labai sena valtis, užtat greita.

– Tikrai greita? – paklausė Diaras, tik kad ko nors paklaustų, iš tiesų jam nėmaž nerūpėjo.

– Nežinau, ar tikrai labai greita, bet greitesnė už visas tas žvejų valteles. Na, juk supranti. Valtis sena. Negali lėkti taip, kaip nauja.

– Aišku, kad ne.

Juodu praėjo Ramlalo krautuvėlę. Ši buvo uždaryta. Flomasterių, celiulioidinių žaislų bei rankinių laikrodžių sangrūdą vitrinoje Ramlalas dar buvo papildęs šešiomis nešiojamojo radijo aparato baterijomis. Praėjo jie ir „El Gran Paris" parduotuvę su kirbinėmis lietpalčių lange. Įveikti Zocco Chico aikštę visada būdavo nelengva, mat čia, lyg kokios vandenyne smygsančios uolos, būriuodavosi pulkeliai pasišnekučiuoti sustojusių bičiulių, kurie nesijudindavo iš vietos, tad tokias grupes tekdavo apeiti ir dar irtis per į visas puses aplink jas plūstančią minią. Galų gale pasiekęs, kaip pats manė, „Crédit Foncier" banko duris, prie kurių vedė keletas laiptelių tarp dviejų kavinių, Diaras išvydo, kad netgi įėjimas į išorinį kiemą atitvertas aukštais užsklęstais vartais.

– Ne, tikriausiai ne čia, – sumurmėjo jis, nerimastingai dairydamasis po aikštę.

– Ko tau reikia? – paklausė Tamis, gal net kiek suirzęs, kad Diaras iki šiol nepasisakė, kur einąs ir kokiu reikalu. Diaras neatsakė; jam širdis nusirito į kulnus. Išsisklaidė paskutinės abejonės: tai – iš tikrųjų „Crédit Foncier" bankas ir jis jau uždarytas. Diaras užbėgo laipteliais viršun, įsikibęs papurtė grotas, paskui pašėlo belstis,

tuo pat metu svarstydamas, ar jo beldimas prasimuša per iš Zocco plūstantį neaprėpiamą balsų gausmą.

Tamis suraukęs antakius lėtai užlipo laipteliais.

– Kodėl taip veržiesi vidun? Tau reikia į banką?

– Iki keturių – dar daugiau nei penkios minutės! Dar neturėtų būti uždaryta!

Tamis su gailesčiu šyptelėjo.

– Cha! Manai, kad čia Amerika, kad žmonės nuolat žvilgčioja į laikrodį, tikrina: gal jau lygiai keturios? Gal jau lygiai dešimt? Šiandien gali būti atidaryta iki dvidešimt po keturių, rytoj jie gali užsirakinti duris be dešimt keturios. Kaip jiems šaus į galvą. Na, pats žinai. Kartais darbo labai daug. Kartais – nelabai.

– Velniai trauktų, man reikia ten patekti! – Diaras nesiliovė trankyti vartų. – Ei! – užriko.

Tamio šitoks primygtinis užsieniečių skubėjimas nėmaž nebestebino – buvo įpratęs.

Nusišypsojo ir tarė:

– Ateisi rytoj iš ryto.

– Velniop rytojaus rytą. Man *būtinai* reikia dabar.

Tamis nusižiovavo ir pasirąžė.

– Norėčiau tau padėti, bet, gaila, nieko negaliu padaryti.

Nors lyg ir buvo visiškai aišku, kad trankydamas vartus ir rėkalodamas nieko nepeš, Diaras niekaip nesiliovė, kol galiausiai kiemelyje iš už kampo išniro nepaprastai liesas arabas su šluota rankoje ir sustojo žiūrėdamas per grotas.

– *Ili firmi*!* – pareiškė pasipiktinęs.

– Ponas Benzekris! Man reikia su juo pasimatyti!

– *Ili firmi, m'sio*, – pakartojo tas ir kreipėsi į Tamį: – *Qoullou rhadda f's sbah***.

Tamis nesiteikė valytojo net pastebėti; nulipo laiptais atgal į aikštę ir šūktelėjo viršuje likusiam Diarui:

– Nagi, eikš čionai!

Matydamas, kad anas vis dar nesitraukia nuo vartų, vis dar mėgina aiškintis su liesuoju arabu, Tamis prisėdo ant kėdės čia

* Uždaryta! (*Iškraipyta prancūziška frazė „il est ferme“*).
** Pasakyk jam, kad ateitų rytoj rytą (*arab.*).

pat, ant šaligatvio, palaukti, kol išsikvėps. Galų gale Diaras, kažką niurnėdamas sau po nosimi, nulipo pas jį.

– Tas kalės vaikas net nesutiko pakviesti man pono Benzekrio, – pasiskundė.

Tamis nusijuokė.

– Prisėsk. Išgerk taurelę. Aš vaišinu.

Prie jų jau išdygo padavėjas. Diaras klestelėjo ant kėdės.

– Man – vieną „White Horse“. Neskiesto, – paprašė.

Tamis užsakė gėrimus. Paskui dirstelėjo į Diarą ir vėl nusijuokė. Ištiesė ranką, patapšnojo Diarui kelį.

– Nagi, nebūk toks sugižęs. Niekas nenumirs, jeigu ir nepateksi į banką šiandien – juk pateksi rytoj. Visada gali ateiti rytoj.

– Taip, – sutiko Diaras. Ir jau tardamas šį žodį pagalvojo: teisiškai pinigai priklauso tam, kas juos turi rankose. O juos turiu aš.

– Tau reikia pinigų? – staiga susigaudė Tamis. – Kiek? Aš turiu šiek tiek pinigų. Kiek reikia?

– Ne, Tami, ačiū. Dėkoju, kad pasiūlei. Tu – geras vyras. Bet leisk man pagalvoti. Noriu kokią minutę pagalvoti.

Tamis patylėjo tol, kol jiems buvo atnešta viskio. Paskui jam vėl atsirišo liežuvis: pradėjo pasakoti apie kažkokį kadaise pažinotą anglą. Anglas neva kvietęs jį važiuoti drauge į Šaueną, bet dėl vienokių ar kitokių priežasčių pasienyje iškilę problemų. Niekad ir nebuvęs pernelyg įžvalgus, Tamis net nepastebėjo, kad Diaras vis dar nugrimzdęs į save: svarsto galimybes, atmeta vieną po kitos.

– *A votre santé, monsieur*, – Tamis su lūkesčiu kilstelėjo taurę.

– Taigi, – atsiliepė Diaras, – taigi. – Ir staiga kilstelėjo galvą. – Taip, taip. *Prosit*.

Jis ištuštino taurę. Galvojo: jei taip Ramlalas būtų gavęs tuos pinigus vakar iš pat ryto, o ne vakare – tuomet niekur nebūčiau įklimpęs. Jokia pasiuntinybė nelauktų mano skambučio. Nebūtų jokios madam Žuvenon. Tegul velniai tą madam Žuvenon. Nė pats nesuvokė, kokia nelogiška jo minčių seka, kaip neišpainiojamai dabartinis jo sprendimas surizgęs su ta dama ir jos žabangomis.

– Nešdinamės iš čia.

Jis pašoko. Tiek toks staigumas, tiek intonacija, kuria buvo mestelėta ši frazė, nustebino Tamį: šis pakėlė galvą ir sužiuro į Diarą.

Kai jie jau žingsniavo gatve uosto link, Diaras pritildė balsą, kalbėjo netgi prikišęs lūpas taip arti Tamio ausies, kaip buvo įmanoma:

– Tą savo valtį valdyti moki?

– Na...

– Aišku. Nemoki. Gerai. O gal pažįsti ką nors, kas mokėtų? Tarkime, kad ir tas žmogus, iš kurio ją pirkai. Juk jis moka ją valdyti, tiesa? Kur jis dabar?

– Kur jis dabar?

– Taip. Dabar. Būtent šiuo metu.

– Gyvena Dradebe.

– Kur tas Dradebas?

– Na, – pareigingai ėmėsi aiškinti Tamis, – iš Zocco de Fruera suki į Bou Arakia. Praeini maurų kapines, tada, kai pasieki Cuatro Caminos...

– Galime nuvažiuoti ten taksi?

– Taksi? Nereikia jokio taksi. Galime nueiti ir pėsti. Už taksi tektų suploti penkiolika pesetų.

– Tai vis dėlto galima nuvažiuoti taksi?

Tamis, vis labiau ir labiau stebėdamasis, patvirtino: taip, galima.

– Važiuojam!

Diaras nuskubėjo į taksi stovėjimo aikštelę prie apsauginio pylimo. Tamis, juokdamasis ir dar mėgindamas ginčytis, nusekė jam pavymui. Galų gale šitas amerikietis ėmė elgtis kaip tikras amerikietis. Jie jau pasiekė kalvos papėdę. Diaras užmetė akį į laikrodį. Dešimt po keturių. Gerai, kad pagalvojau apie *tai*, tarė sau.

– Viešbutis „De la Playa“, – pasakė vairuotojui.

Jei Vilkoksas kiurkso viešbutyje ir laukia jo, jis vis dar galės išsisukti: pasakysiąs, esą Šokronas užlaikęs tiek, kad „Crédit Foncier“ bankas, kai iki jo nusikapstė, buvo jau uždarytas, tad pats nedelsdamas grįžęs į viešbutį saugiai padėti pinigų iki rytojaus. Tada jau Vilkoksas galėtų elgtis kaip tinkamas: pasiimti juos su savimi ar palikti. Tačiau jei grįžtų į viešbutį nors kiek vėliau ir Vilkoksas jį užkluptų tada, niekaip nebebūtų įmanoma paaiškinti, ką veikęs tą laiko tarpą nuo keturių iki tol, kol grįžęs į viešbutį. „Jei sugebėsi kiekvieną veiksmą atlikti iš eilės, jam deramu metu, ir išlaikyti blai-

vią galvą, tau pavyks išsisukti. Tik pradėk drebėti – ir tavo dainelė sudainuota", – tarė jis sau.

Saulė jau buvo nugrimzdusi už aukštų, kalvos keteroje stūksančių pastatų, bet vis dar apšvietė uoste stovinčius krovininius laivus nuleistais inkarais, baltus laivų korpusus nudažydama blausiai oranžiniu atspalviu. Dar kiek toliau, vienišas ant savo uolos, stiebėsi kalkėmis nubaltintas Malabatos švyturio bokštas.

Kai pasiekė viešbutį, Tamį paliko laukti automobilyje. Pats su visu paketėliu iššoko laukan ir nuskubėjo į vestibiulį. Vilkokso niekur nebuvo matyti. Kol kas – viskas gerai, bet dar pavojingesnis momentas bus tada, kai, vėl išeidamas, jis nulips laiptais žemyn. Bet net tada pasiaiškinti dar būtų įmanoma: neva sumanęs pinigus užrakinti viename savo lagaminų, bet paskui persigalvojęs – nutaręs atiduoti saugoti į viešbučio seifą. Budintis vaikinukas padavė jam raktą ir raštelį – pranešimą apie gautą skambutį. Diaras popiergalį įsibruko į kišenę nė nedirstelėjęs ir tekinas užbėgo laiptais aukštyn. Pasidėjo ant lovos atidarytą lagaminą, tada paskubomis įsimetė skustuvą, skutimosi putas, peiliukų, dantų šepetėlį, pastą, šukas ir keturias nosines. Paskui išvyniojo dėžutę ir tarp tualeto reikmenų išdėliojo pinigų pakelius. Lagamine dar liko vietos porai trumpikių. Durys buvo užrakintos: jei pasibelstų Vilkoksas, Diaras suskubtų išimti pinigus ir įgrūsti lagaminą į spintą. Jis apsičiupinėjo kišenę, įsitikino tikrai turįs pasą, piniginę bei „Express" čekius. Diaras į palto kišenę sukimšo vilnonį šaliką ir pirštines, paltą užsimetė ant rankos, uždarė lagaminą, persuko „Sesamee" spynelės skaičiukus taip, kad būtų matyti tik trys nuliai, tada dar sykį apžvelgė kambarį. Paskui, nepaprastai atsargiai, nors pats jautė, koks absurdiškas tas atsargumas, atrakino duris, kyštelėjo pro jas galvą. Koridoriuje nebuvo nė gyvos dvasios. Pro langą jo gale išvydo tolimas kopas už paplūdimio ruožo, jų šešėliai plokščia pakrante tįso uosto pusėn. Numeryje aukštu aukščiau iš radijo sklido flamenko muzika, bet koridoriuje bei ant laiptų nebuvo girdėti nė garso.

„Nagi, eime", – sukuždėjo sau Diaras ir pirštų galais nustypčiojo žemyn. Vilkokso vestibiulyje nebuvo. Taksi tebestovėjo gatvėje, kur stovėjęs. Diaras padavė raktą budinčiam vaikinukui ir išėjo laukan.

– Sudie, „Playa“, – kvėptelėjo vos girdimai.

– Dabar pasakyk vairuotojui aną adresą.

– Džilalio?

Tamis išvis nieko nebesuprato, bet užuodęs, jog kažkas tvenkiasi, neketino trauktis nė per žingsnį, kol bus patenkintas jo smalsumas: Tamiui knietėjo sužinoti, ir ką sumąstė Diaras, ir tai, ar iš viso to gali nubyrėti šiek tiek pinigėlių jam pačiam. Persisvėręs per sėdynę arčiau vairuotojo, ėmėsi dėstyti šiam sudėtingas nuorodas.

– Nagi! Važiuojam! – sušuko Diaras, nervingai nužvelgdamas Avenida de España. – Kur pasukti, galėsi aiškinti pakeliui!

Taksi trūktelėjo atbulas, apsisuko ir nuriedėjo aukštyn, per keterą į kitą kalvos pusę. Besileidžianti saulė dabar tvieskė tiesiai į veidus; Diaras užsidėjo tamsius akinius ir atsisuko į Tamį.

– Kiek tu sumokėjai už tą valtį?

Tamis nurijo seilę ir sutrikęs leptelėjo:

– Kas? Ar aš?

Bet kuris arabas kaip tik šitaip ir būtų atsakęs panašiomis aplinkybėmis, bet Tamis tuojau prisiminė, kad toks atsakymas tamtyč ir skirtas įsiutinti bet kurį amerikietį, tad nieko nelaukęs pasakė ir tą vienintelę sumą, kuri jam tuo metu atėjo į galvą – tikrąją.

– Dabar paklausyk – ką pasakysi? – vėl prašneko Diaras. – Tu savo valtį šiai nakčiai išnuomoji man – už du tūkstančius penkis šimtus pesetų. Duosiu dar du tūkstančius penkis šimtus už tai, kad plauktum kartu ir pasirūpintum, jog tikrai pakliūčiau ten, kur noriu pakliūti. Tuomet turėtum ir valtį, ir savo penkis tūkstančius.

Emocijos, kurias įskėlė sunkiai suvokiama situacija, privertė Tamį dar toliau į šalį nustumti kai kuriuos europietiško mąstymo įpročius. Sėkmę, lygiai kaip ir nesėkmę, Alachas gavėjui siunčia tiesiogiai, o bet koks pasipainiojęs tarpininkas nieko nereiškia, nebent pasitarnauja kaip svertas, padedantis užsitikrinti maksimalų palaiminimą.

– Neturiu pinigų įsipilti *gasolina*, – paprieštaravo Tamis.

Kai galiausiai atvažiavo į judrią Dradebo priemiesčio gatvę, jau buvo aptarę visas svarbiausias finansines detales; vienintelis nežinomas veiksnys liko džilalis, tačiau Tamis buvo nusiteikęs optimistiškai.

– Pasiūlysiu jam septynis šimtus penkiasdešimt, o tada, jeigu nebus kitos išeities, leisime jam kelti iki tūkstančio, – pasakė, svarstydamas galimybę šią sumą su džilaliu pasidalyti perpus (vis dėlto gali taip lengvai ir nepavykti, mąstė jis, mat džilaliui, kuris ką tik gavo penkis tūkstančius, šiuo metu negalėjo būti labai striuka su pinigais).

Taksi sustojo kelkraštyje prie bakalėjos krautuvėlės. Tamis stryktelėjo laukan ir tuojau dingo viename iš prietemos užtvindytų skersgatvių, vėl išniro, įšoko į krautuvėlę šio to pasiklausti, galiausiai nuskubėjo pagrindine gatve pirmyn. Vairuotojas irgi išlipo iš automobilio ir nužingsniavo į priešingą pusę.

Likęs taksi vienas, visai nepaisydamas smalsių praeivių žvilgsnių, Diaras su pasimėgavimu atsipalaidavo, skonėdamasis pirmosiomis, dar nežymiomis triumfo apraiškomis. Jau dabar buvo smagu regėti Tamį, zujantį į visas puses, pasiryžusį jam padėti.

Čia pat prisiminė raštelį, kurį jam padavė viešbučio budėtojas. Išsitraukė jį iš kišenės, virš galvos užsižiebė lempelę. „*Llame Vd. al* 28-01" – buvo pakeverzota popiergalyje, ir Diaras atpažino Deizės de Valverde numerį. Sugniaužęs lagamino rankeną, Diaras išlipo iš automobilio ir įėjo į bakalėją. Gatvėje buvo jau beveik visai tamsu, o krautuvėlėje mirksėjo tik vieniša žvakė, šiek tiek praskiedžianti tamsmėlynės gęstančios dienos šviesos likučius, vis dar įsismelkiančius pro duris. Už prekystalio išsipleikęs sėdėjo romus susis* beveik užmerktomis akimis. Diaras už sulūžusio kokakolos šaldytuvo ant dėžės pastebėjo telefoną. Aparatas buvo su ciferblatu, ir tai jį pradžiugino. Norėdamas įžiūrėti skaičius, turėjo čirkštelėti degtuką.

Deizė jį nustebino – atsiliepė pati.

– Ak tu, nenaudėli, – prapliupo. – Tik dabar gavai žinutę? Skambinau prieš kelias valandas. Gal galėtum atvažiuoti pietų? Aplinka bus neoficiali, net, pasakyčiau – *intymi*. Luisas Kasablankoje. Aš – lovoje. Ne, negaliu sakyti, kad sergu. Tik vargina išialgija. Taigi: vien tik tu ir aš, ir, žinok, tikrai apsidžiaugčiau, jei surastum laiko atvažiuoti. Tarkime, kokią septintą? Smagiai pasikalbėtume. Būtų iš tiesų nuostabu tave pamatyti, mielasis.

* Susiai – viena iš berberų genčių, kilusi iš Pietų Maroko Suso regiono. Nuo seno garsėja šykštumu ir komerciniais gebėjimais.

Diaras ant prekystalio padėjo pinigą už pokalbį, susis tik kartą linktelėjo. Kai grįžo į automobilį, taksistą rado vėl įsitaisiusį prie vairo, jis kaip tik atplėšė cigarečių pakelį. Diaras įlipo, užtrenkė dureles ir tiesiog sėdėjo laukdamas. Jam atrodė, kad pietūs pas Deizę – ideali išeitis: tai reiškė, kad jam nereikės trainiotis gatvėmis, jo netgi nebus mieste.

Galiausiai išvydo grįžtantį Tamį, drauge su juo buvo dar kažkoks žmogus. Tamis prisiartino, atidarė dureles, įkišo galvą vidun.

– Radau jį, – pranešė labai patenkintas ką tik baigtais finansiniais susitarimais – šiuos reikalus spėjo sutvarkyti dar pakeliui iš džilalio namų.

– Puiku. O dabar važiuojam pas tave, – tarė Diaras. – Sodink jį į priekį ir – pirmyn.

Džilalis buvo vardu Zakis; trisdešimt penkerių metų (tai reiškė, kad atrodė lyg penkiasdešimties), apsirengęs nešvariais, nudrengtais drabužiais, siaubingai apšepęs – lyg iš akies trauktas statistas filme apie piratus, dingtelėjo Diarui.

– Ar jis nors truputį supranta angliškai? – pasiteiravo Tamio.

– Šitas? Cha! Ispaniškai – ir tai nesupranta! – Tamio balse aiškiai skambėjo džiugesys.

– *Verdad, amigo*?* – šūktelėjo jis priekyje sėdinčiam žmogui.

– *Chnou*?** – atsiliepė džilalis nė neatsigręždamas.

Gatvė, kurioje gyveno Tamis, buvo duobėta – juo toliau, juo labiau; telkšojo begalė balų, kurių gylio nuspėti visiškai nebuvo įmanoma. Taksistas nebeapsikentęs sustabdė automobilį ir pareiškė toliau nebevažiuosiąs. Užvirė ginčas, kuris anaiptol nežadėjo būti trumpas. Diaras išlipo ir bjaurėdamasis nužvelgė gatvę. Namai čia veikiau priminė sukiužusias lūšnas, kai kur – su vis dar lipdomu antru aukštu, laukujės durys vėrėsi tiesiai į dumbliną važiuojamąją dalį – nebuvo palikta nė siauriausios juostelės pakloti kokį nors šaligatvį. Nekantraudamas jis šūktelėjo Tamiui:

– Tegul sau, pasakyk jam, kad palauktų čia. Pasiskubink!

Tačiau vairuotojas užrakino automobilį ir primygtinai pareiškė eisiąs kartu.

* Tiesa, bičiuli? (*isp.*)
** Ką? (*arab.*)

– Jis sako, kad mes jau dabar jam skolingi šešiasdešimt penkias pesetas, – paaiškino Tamis. Diaras tik suniurzgė.

Tamis vidun įėjo pirmas – pasirūpinti, kad po kojomis nepasipintų žmona; kiti liko laukti gatvėje, tamsoje.

– Tu pabūk čia, – paliepė Diaras taksistui, kuris, regis, liko visai patenkintas išvydęs, į kurį namą jie ketina sukti.

Neilgai trukus tarpduryje išdygęs Tamis mostelėjo jiems eiti vidun; žengdamas pirmas, vedėsi svečius per tamsų vidinį kiemelį į siaurą kambariuką, kur grojo radijas. Palei sieną patiestas čiužinys buvo aptrauktas pigiu žaliu ir geltonu brokatu, virš jo ant sienos kabojo kelios didelės, auksiniais rėmeliais įrėmintos vyrų su fesais, vilkinčių berankoves ganduras, nuotraukos. Ant spintelės, pakabintos kambario gale, riogsojo trys žadintuvai – visi tiksėjo, bet laiką visi rodė skirtingai. Po šiais, ant lentynėlės, rikiavosi virtinė apdulkėjusių, bet nenaudotų popierinių stiklinaičių, sustatytų, matyt, gana kruopščiai – pramaišiui su raudonomis gipsinėmis Kalėdų Senelio figūrėlėmis; dar žemiau ir abipus lentynos siena buvo išklijuota bene keliomis dešimtimis spalvingų skrajučių – visiškai vienodų, su milžinišku dantų šepetėliu tvaskančiu mėlynu plastikiniu koteliu. DENTOLINE, LA BROSSE A DENTS PAR EXCELLENCE, – skelbė jos nežinia kiek kartų. Radijas kampe ant grindų staugė visu garsumu: Um Kulsum* traukė graudulingą laidotuvių raudą, jos balsui antrino springstantis, aimanuojantis orkestras.

– Sėskis! – suriko Tamis Diarui. Pats priklaupė ir šiek tiek prisuko garsą. Diaras žengė čiužinio link, bet čia jam į viršugalvį kaukštelėjo plika elektros lemputė, ant ilgo laido kadaruojanti vidur lubų.

– Atsiprašau, – burbtelėjo Diaras, kai šviesa pašėlo blaškytis į visas puses. Džilalis, palikęs batus prie durų, jau buvo spėjęs pritūpti ant čiužinio galo, kojas susibrukęs po savimi, ir dabar muzikos ritmu vos vos sverdėjo į šonus.

Diaras riktelėjo Tamiui:

– Ei! Gal užčiauptum tas laidotuvių giesmes? Neprieštarauji? Aptarti turime daug ką, o laiko – ne kažin kiek.

* Um Kalsum (Om Kalsoum, 1904–1975) – garsi Egipto dainininkė.

Stojusią tylą kaipmat perskrodė iš kito kambario sklindantis kūdikio verksmas. Diaras prašneko.

XVII

Kažin, svarstė Deizė, ką iš tikrųjų reiškia būti ta, kurią bičiuliai vadina stipria moterimi? Nors taip sakydami jie kaip tik tai ir turėjo omeny, šis apibūdinimas nebuvo komplimentas, ir Deizė tai žinojo. Priešingai – tokia frazė reiškė nepalankų vertinimą. Jei sakai, kad moteris tvirta, reiškia, kad ji, tavo nuomone, pernelyg tiesmukai išsireikalauja ko trokštanti, kad yra nepakankamai moteriška, pernelyg energinga ir atkakli, stokojanti subtilumo. Tai buvo kone toks pat įžeidimas, kaip vyrą išvadinti silpnabūdžiu. Ir vis dėlto artimiausi draugai buvo pratę visai atvirai apibūdinti ją būtent šituo žodžiu. „Tiesiog man į akis", – pagalvojo ji su apmaudu, bet gerokai atmieštu pasitenkinimu. Tarytum jie, pritardami klaidingam šiuolaikiniam įsitikinimui, neva moteris turėtų kelti sau tuos pačius tikslus, ugdyti tuos pačius gebėjimus kaip ir vyras, taip pat manytų, jog bet kuri savybė, laikoma vyro privalumu, tokia pat pageidautina ir moteriai. Vis dėlto, vos išgirdusi žodį „stipri", siejamą su jos pačios asmeniu, nors ir žinodama, kad tai – šventa teisybė ir kad šiuo apibūdinimu niekas nesiekia jos paniekinti, Deizė susyk pasijusdavo lyg kokiu ne itin gracingu plėšriu žvėrimi, ir tas jausmas anaiptol nebūdavo malonus. Priskyrimą prie „stipriųjų" kategorijos lydėjo ir kitos nelabai naudingos detalės: bet kuriomis aplinkybėmis, kai, regis, būtų visiškai natūralu laukti, kad jos aplinkos vyrai reikštų susirūpinimą jos gerove, šie paprastai šokinėdavo apie kitas moteris. Mat, visuotine nuomone, ne taip retai išsakoma ir garsiai, Deizė kuo puikiausiai savimi galėjo pasirūpinti pati. Maža to, ar daug rastum tokių vyrų, kurie lyg niekur nieko penkioms ar šešioms dienoms paliktų sutuoktines namie vienas, tik su tarnais? Tiesa, Deizė nėmaž ir neprieštaravo pabūti viena, netgi, priešingai, jai tai būdavo tarsi kokie atokvėpio laikotarpiai, mat Luisui išvykus ji niekad nesilinksmindavo. Ir vis dėlto vien tai, kad jam atrodė

savaime suprantama, jog ji neprieštaraus, Deizę kažin kodėl gildė, nors nė pati nebūtų pasakiusi jokios logiškos tokio erzinimosi priežasties. „Na taip, ko gero, neįmanoma tuo pat metu ir pasitaupyti pyragaičio, ir jo suvalgyti“, – pasakydavo ji sau mažų mažiausiai vieną kartą kassyk, kai tik jis išvykdavo iš namų. Neverta pernelyg stebėtis, kad ta, kuri visą vaikystę praleido apsižergusi žirgą, drauge su keturiais broliais siausdama po penkiasdešimties tūkstančių akrų estansijos* teritoriją, galiausiai užaugo tokia moterimi kaip Deizė – ir tuomet vargiai galėjai tikėtis, kad vyrai jaus pareigą tave globoti. Beje, neretai atsitikdavo kaip tik priešingai: būtent jos draugai vyrai siekdavo Deizės moralinės paramos, ir ji net nedvejodama visada juos paremdavo, nors ir suvokdavo, kad šitaip elgdamasi vis labiau tolsta nuo tos privilegijuotos padėties, kurią šiuolaikinė moteris gali tikėtis užimti, susidūrusi su vyrų draugija.

Dauguma Deizės draugų buvo vyrai: ji vyrams patikdavo, o pati didžiavosi sugebanti su jais tvarkytis. Tiesa, pirmieji du jos sutuoktiniai mirė: vienas jai paliko vaiką, kitas – nemenką turtą. Mergytę ji ir pati apleido, atidavė auginti Buenos Airėse gyvenančiai jos tėvo šeimai, užtat turtą – priglobė. Londone nerasdama ko nusitverti ir įsigeidusi kokios nors mielesnės širdžiai veiklos, Deizė nutarė neskubėdama apkeliauti aplink pasaulį. Kelionė truko trejus metus ir baigėsi 1938-ųjų rudenį Pietų Prancūzijoje, čia Sen Pol diu Vare ji įsitaisė namelį, tačiau labai aštriai ėmė suvokti savo vienatvę ir kažkodėl ją apniko jausmas, kad gyvenimas iš tiesų dar net neprasidėjo.

Palm Byče, Kanuose, ji ir susipažino su Luisu – liesu, tamsaus, įspūdingo gymio ispanu, kuris dėvėjo peleriną ir švytravo ja taip pat arogantiškai, kaip matadoras – savo muleta, kuris su visais elgėsi itin storžieviškai, bet vis dėlto nieko iš tikrųjų neužgaudavo, kuris plūdosi nešvankiausiais keiksmais ir vis tik sugebėjo išlikti džentelmenas, ir netgi ne bet koks. Jam priklausė kelios milžiniškos valdos Andalūzijoje, tik nebuvo beveik jokios vilties jas atgauti, net jei Frankas įstengtų užgniaužti respublikonų pasipriešinimą. „Vysyy jie kvayliay!!! – baubdavo jis, net linguodavo kazino sienos. – Vysy

* Ranča Lotynų Amerikoje, ypač – Argentinos ir Čilės Patagonijoje.

yspanay galy apsišykty aukštielnynky!“ Deizė nė pati nepajuto, kaip po truputį ėmė žavėtis tuo keistu vyru, kuris girdavosi per gyvenimą neperskaitęs nė vienos knygos, o ir rašyti nemokąs – nebent parašą suraityti. Užtat su arkliais jis mokėjo apsieiti kaip koks vėtytas ir mėtytas gaučas, buvo toks pat taiklus šaulys kaip ir Deizė, be to, jame net su žiburiu nebūtum aptikęs nė lašo sentimentalumo ar globėjiškumo. Buvo kietas, išdžiūvęs, bejausmis lyg uola, ir sykį Deizė leptelėjo jam, esą primenąs jai tam tikrą Andalūzijos kraštovaizdį. Vis dėlto ji nebuvo deramai pasiruošusi jo reakcijai, kurios sulaukė tučtuojau – ir neįtikėtinai galingos. Atsigręžęs į ją su tokiu nuožmumu, lyg būtų mirtinai įžeistas, jis sustūgo: „Juk tai meilės prisipažinimas!“ – ir puolė čia pat ją glamžyti, dargi taip grubiai, kad ji suriko ir šėrė jam per veidą. Visa tai įvyko Karltono bare, bent keleto žmonių akivaizdoje; po valandėlės, moterų tualete, kur smuko, vos jis ją paleido, apmaldžiusi gėdą bei įniršį, ji grįžo į salę ir atsiprašė jo už tokį elgesį, savaime aišku, tikėdamasi, kad jis atsakys tuo pačiu. Bet jis tik nusijuokė, susimokėjo ir išėjo sau.

Paskui, kaskart, kai juodu susidurdavo (o Kanuose nesusidurti tiesiog neįmanoma), jis vis pasiteiraudavo, ar ji vis dar taip pat žavisi Andalūzijos kraštovaizdžiais. Ir ji būtinai patvirtindavo, nes atsakydama kaip nors kitaip būtų pamynusi savo principus. „Aaa! – sužavėtas užrikdavo jis. – *Ya ves*?*“ – juodu jau buvo įjunkę tarpusavyje kalbėtis ispaniškai. Jis gyveno Le Kanė, nedidelėje nuosavoje viloje, prigrūstoje baldų ir paveikslų, kuriuos jam pavyko išsivežti iš Ispanijos; kartais, kokią vėlyvą popietę, ji nuvažiuodavo jo aplankyti. Kadangi visi žinojo, kad kartkartėmis, pristigęs pinigų pragyvenimui, jis parduodavo kokį paveikslą, ji vieną dieną, išvydusi jai itin patikusį Gojos darbą, nė nesudvejojo paklausti kainos. Markizas de Valverde įdūko kaip niekad.

– Andalūzija neparduodama! – staugė jis.

– Nešnekėk nesąmonių, – laikėsi savo Deizė. – Aš dosniai sumokėsiu. Juk tau reikia pinigų.

Tačiau šeimininkas ir toliau plūdosi, galiausiai pareiškė verčiau koja išspirsiąs skylę Gojos paveiksle, nei leisiąs jį įsigyti jai, kad ir

* Na, matai? *(Isp.)*

kokią sumą būtų pasirengusi pakloti. Puikiai suprasdama, kad visas šitas siautėjimas, nors absoliučiai nuoširdus, vis dėlto tėra išraiška perteklinio išdidumo, lemiančio tiek ispanų prasčioko, tiek aristokrato elgesį, Deizė ryžosi tėkšti jam įžūlų pasiūlymą.

– Man tas paveikslas patinka, – pareiškė. – Tad jei nenori jo parduoti, turėsi padovanoti.

Markizas sužavėtas iškart nusišypsojo.

– Viskas, kas yra šiuose namuose – tavo, tik paprašyk, – atsakė.

Tą akimirką ir užsimezgė jų draugystė. Tas vyriškis nuostabus, nutarė ji, ir neverta stebėtis, kad tapę neišskiriamais draugais juodu netrukus tapo dar ir aistringais meilužiais. Deizei anuomet buvo kiek per trisdešimt, jos veidas spinduliavo sveikatingu, net šiek tiek akį rėžiančiu grožiu, puikiai derančiu prie lyg nulietos figūros. Tad tokiam vyrui kaip Luisas buvo tiesiog neišvengiama ją pamilti, o pamilus – suvokti, kad toje moteryje slypi kur kas daugiau, nei jis įtarė; tai ir lėmė jo sprendimą ją vesti, kad taptų visišku ir vieninteliu jos savininku. Taip pat buvo neišvengiama, kad, sykį įtraukus ją į nuosavybės sąrašus, meilė greitai išgaruos, tačiau Deizė tai žinojo iš anksto ir nekvaršino sau galvos, mat žinojo ir tai, kad pati niekada nepaliaus juo žavėtis, kad ir ko jis pridarytų, be to, buvo tvirtai įsitikinusi sugebėsianti jį išlaikyti šalia savęs, o tai tokiai itin praktiškai moteriai kaip ji ir buvo užvis svarbiausia.

Tad pradėjęs lakstyti paskui kitus sijonus Luisas nėmaž jos nenustebino. Po labai kuklių vestuvių Sen Pol diu Varo bažnytėlėje juodu pardavė abejus namus, o vertingiausius Luiso daiktus išsiuntė į Rio – šitaip patarė Deizės bankininkas.

– Tie žydai bankininkai visuomet neklysdami užuodžia artėjantį karą, – sakė Deizė. – Drąsiai gali besąlygiškai jais pasikliauti.

Juodu iškeliavo į Braziliją – ir iš tikrųjų prasidėjo karas; ten ir gyveno iki jo pabaigos. Pirmąsyk Luisas nuklydo į šalį su naktinio klubo šokėja, paskui atėjo eilė kambarinėms, ir galiausiai jis apsuko galvą vienai iš pačios Deizės draugių, tokiai senjorai de Kunjai – o Deizė nė menkiausia užuomina neišsidavė ką nors žinanti. Luisas nebuvo toks bukas, kad nesuvoktų, jog apie jo paklydimus ji bent šį tą nutuokia, bet nesvarbu, nirštų ji ar ne, nuo to niekas nepasikeistų: abu tai žinojo, tad apie tai, tarytum kokiu neišsakytu abipusiu

sutarimu, niekad nė nebuvo kalbama. Kai, karui baigiantis, juodu atsidūrė Tanžere, kurį laiką akiratyje nebuvo jokios kitos moters. Tačiau Deizė žinojo: tai tik neilgas postovis, kuris anksčiau ar vėliau baigsis. Kai Luisas verslo reikalais pradėjo važinėti į Kasablanką, ji iškart suprato. Netgi dabar ji nenutuokė, kas galėtų būti toji kita, nelabai – taip ji tikino pati save – jai ir rūpėjo. Vis dėlto paprastai ji tartum nejučia vis pamėgindavo iššniukštinėti, kas yra jos varžovė, jei pasisekdavo – netgi susitikdavo su ja, mat jai atrodė, kad tokios žinios kaskart jai atveria dar vienas duris į iki šiol neištyrinėtą paslaptingos Luiso asmenybės kertę. Kuo daugiau ji sužinodavo apie jo meilužes, tuo geriau perprasdavo jį patį. Augusi lotynų amerikiečių pasaulyje, Deizė laikėsi nuomonės, kad paleistuvavimas vyrui tiek pat leistinas, kiek neleistinas moteriai. Jau vien mintis, kad meilužį galėtų įsitaisyti ir ji pati, jai būtų pasirodžiusi šokiruojanti. Padoriai moteriai nevalia prisileisti jokio kito vyro, vien tik savąjį, o kadangi šiuo atžvilgiu Deizė buvo tvirtai apsisprendusi, leido sau tokį elgesį, koks ne tokioms ryžtingoms ir nepajudinamų pažiūrų moterims dažnai atrodydavo netgi labai abejotinas. Jos reputacija, bent jau tarp moteriškos anglų bendruomenės narių, toli gražu nebuvo tokia, kokia galėjo būti – ir būtent dėl to, kad, labai gerai žinodama savo poziciją, Deizė galėjo mėgautis tokiomis laisvėmis, kokios dauguma kitų atvejų būtų pasibaigusios katastrofiškai. Puikiai pažinodama save, ji save ir gerbė; pažinodama kitus, jiems nepuoselėjo jokios pagarbos, tad jai buvo visiškai nė motais, kas ir ką apie ją kuždasi. Juk jie iškart pamanytų blogiausia, galvojo ji, jei tik nugirstų, kad ji į „Hesperidžių“ vilą tą jauną amerikietį pietų pasikvietė tokiu metu, kai Luisas išvažiavęs. Deizė tysojo lovoje ir, metodiškai kapstydama savo motyvus, pajuto smelkiant šiokį tokį baugulio šaltuką. Ar to jaunuolio akivaizdoje ji iš tikrųjų gali jaustis absoliučiai saugi nuo savęs pačios? *Jis* – lyg ir visai nepavojingas. (Ji šyptelėjo prisiminusi jo nuoširdumą, kažkokį akis badantį naivumą šio pasaulio akivaizdoje ir pačios susidarytą įspūdį, kad susidūręs su tikrove jis lieka visai bejėgis.) Tačiau net ir pats nekalčiausias elementas, susidūręs su kitu elementu, gali pasirodyti esąs pavojingas. Deizė pamąstė apie tai ir pajuto, kaip sukirbėjo silpna abejonė. „O gal aš iš tikrųjų viliuosi, kad kas nors atsitiks, ir tai tik būdas pačiai save nubausti?“

Sunku pasakyti. Pagrabaliojusi tarp gausybės ant stalo susigrūdusių kvepalų bei vaistų buteliukų, užčiuopė iškvietimo mygtuką, nuspaudė. Netrukus į duris pabeldė tarnaitė.

– Pakviesk man Hugą, – paliepė Deizė.

– Štai kas, Hugai, – prašneko, vos šis išdygo priešais ją. – Jei šįvakar, kol ponas Diaras bus čia, suskambės telefonas, pasakyk, kad aš išvykusi pietauti, bet tu nežinai nei kur, nei kada grįšiu.

Po to, kai jis uždarė duris, ji išsiropštė iš lovos – šiek tiek raukydamasi, bet labiau baimindamasi skausmo, nei iš tiesų jį kęsdama, ir per kambarį nužingsniavo prie lango. Artėjo šešta valanda ir buvo jau beveik visai sutemę, vanduo apačioje – juodas, pasišiaušęs, o užvožtas blėstančio bespalvio dangaus, atrodė ir šaltas. Ispanija jau išnyko, liko tik uolos ir jūra; neilgai trukus, liks ir dar mažiau: vien tik mūšos šniokštimas tamsoje. Deizė kruopščiai užuolaidomis uždangstė visus langus ir įjungė elektrinį šildytuvą prie kosmetinio staliuko. Įsižiebė žibintų taškeliai. Deizė įsitaisė priešais veidrodį ir kibo tvarkytis veido. Šįsyk lyg ir turėjo užtrukti trumpiau nei paprastai, mat iš anksto gerai žinojo, koks apšvietimas bus patalpoje, kurioje praleis visą vakarą. Gražindamasi Deizė nejučia susimąstė, ką apie ją galėtų manyti šitas vis dėlto keistokas ponas Diaras. „Senstanti nimfomanė – štai kokia jo nuomonė labiausiai tikėtina“, – tarė ji sau, pasiryžusi save vertinti taip realistiškai ir negailestingai, kaip tik įmanoma. Bet tuojau pat savęs paklausė, iš kur toks įnirtis: ar nebus tai ne kas kita, tik būdas užgniaužti viduje bruzdančią viltį – viltį, kad jam, žiūrėk, ji ims ir pasirodys patraukli. „Nesąmonė, – tuojau paprieštaravo pati sau. – Kuriems galams man toks žalias, lėkštas vyrukas? Neabejotinas nuoboda, kaip kažin ką.“ Vis dėlto Deizei taip ir nepavyko savęs įtikinti. Diaras anaiptol nekėlė jai žiovulio; jis buvo tarsi kokia neįspėta mįslė, tarsi paveikslas, matytas prietemoje: gali tiktai spėlioti, kas jame pavaizduota iš tikrųjų, o apšviestas, ko gero, pasirodytų visai kitoks. Ji tikino save, neva, ko gero, net nelabai įmanoma, kad jis galiausiai atsiskleistų esąs kas nors įdomiau ir verta pastangų, net jeigu jai pavyktų jį perprasti, bet jo paslaptingumo faktas taip ir liko nepajudintas, o kaip tik šitai Deizę prie jo ir traukė. Tik štai kodėl ji šitokiame žmoguje įžvelgia kažin ką paslaptinga? Ji ir vėl pajuto tą patį malonų jauduliuką, saldų, nežymų baimės virpesį.

– Su juo aš jau tikrai susidorosiu, – tarė nebaigtam tvarkyti savo veidui akinančiame veidrodyje, – bet ar susidorosiu su *tavim*?

Pro storas pastato sienas iki jos smelkėsi tolimi, prislopinti namų ruošos garsai: veikiau vos girdimas, į vientisą slopų dudenimą susiliejęs gausmas, o ne pavieniai, aiškiai vienas nuo kito atskiriami triukšmai; ir vis dėlto per daugelį metų Deizė įgudo kiekvieną jų atpažinti. Dunksteli užsidarančios sandėliuko durys, Marijas, kaip ir kas vakarą, eina per apatinio aukšto kambarius, užvarstydamas langines ir užtraukdamas užuolaidas, Inesa kopia laiptais, Pakas traukia laukan, į šunidę, neša šunims ėdalo. Kiekvienas menkiausias garselis jai visiškai aiškiai bylojo, kas vyksta, panašiai kaip teatro budėtojas, vien klausydamasis dialogo, labai gerai žino, kas tuo metu dedasi scenoje – jam nė nebereikia žiūrėti. Ūmai išsklidusių, duslių garsų maišatį perskrodė vienas, kur kas konkretesnis, įsibrovęs pro langą – automobilio variklio ūžimas. Kažkas atvažiavo pagrindiniu keliu, tada pasuko į įvažiavimo keliuką ir sustojo kažkur tarp vartų ir laukujų namo durų. Deizė nesąmoningai laukė tęsinio: burzgimas turėjo priartėti, paskui – trinktelėti uždaromos durelės; tada iš virtuvės turėjo atsklisti silpnas skambučio dūzgesys, ir galiausiai – Hugo, einančio prie pagrindinių durų įleisti svečio, žingsniai. Bet nieko panašaus neįvyko. Lauke stojusi tyla taip užsitęsė, kad Deizė net suabejojo: galbūt ji suklydusi, gal automobilis visai nepasuko į įvažiavimo keliuką, o nuriedėjo toliau, kalno šlaitu aukštyn.

Užbaigusi gražintis, Deizė išjungė miniatiūrinius žibintus, susisiautė naujintėle juoda ir balta negližė, kurią jos užsakymu Balensiaga pasiuvo Madride, supurtė pagalvėles ir vėl išsitiesė lovoje kamuojama minties, kad pasikviesti poną Diarą pietų, ir dar vieną, ko gero, buvo prastas sumanymas. Jis gali jaustis nepatogiai, nesant kitų svečių, galbūt ypač drovėsis dėl to, kad išvažiavęs netgi Luisas. „Jei jis sėdės kaip mietą prarijęs, dėl Dievo meilės, apie ką reikės su juo kalbėtis?“ – šmėstelėjo jai. Tiesa, pakankamas gėrimų kiekis galbūt atrištų jam liežuvį, bet tuomet grėstų dar didesnis pavojus – kad jis išgers per daug. Kurstoma vis labiau stiprėjančio nervingumo, ji jau susimąstė apie tikrą katastrofą ir net ėmė gailėtis išvis pasikvietusi Diarą. Bet ką nors keisti buvo vėlu: jis galėjo įžengti bet kurią akimirką. Deizė užsimerkė ir pamėgino atsipalaiduoti, kaip

ją mokė vienas jogas iš Benareso. Naudos pešė ne kažin kiek, užtat greičiau slinko laikas.

Staiga pabeldė į duris. Įėjo Hugas ir pranešė, kad atvyko ponas Diaras.

XVIII

Deizė skubomis pasikėlė ir atsisėdo lovoje, kiek sudirgusi, kad buvo šitaip iš netyčių užklupta. Diaras rankoje nešėsi lagaminą; atrodė toli gražu nebe toks apsnūdęs, kokį Deizė prisiminė iš ankstesnių susitikimų. Jai šmėkštelėjo mintis: kažin, kodėl Hugas drauge su paltu nepaėmė ir lagamino? Prapleveno ir kita, dar greičiau išsisklaidžiusi: o kodėl negirdėjau, kaip privažiavo taksi? Bet Diaras jau žengė prie lovos, o Hugas išėjęs uždarė paskui save duris.

– Labas! – pasisveikino Diaras, energingai kratydamas jai ranką. – Viliuosi, sergi labiau nei atrodo iš pažiūros, nes atrodai tiesiog nuostabiai. – Tai taręs pasilenkė ir pastūmė lagaminą po stalu prie lovos.

– Iš tikrųjų aš nė nesergu. Tiesiog kamuoja išialgija, kartais kad nusmelks dieglys. Iš tikrųjų – visai niekis, mielasis. Tik aš – tokia sukiužėlė, negaliu pakęsti jokio skausmo, tad štai ir lepinuosi. Tysau sau lovoje. Sėskis, – ir mostelėjo į lovos kojūgalį.

Jis pasinaudojo pasiūlymu, ir ji įdėmiai įsižiūrėjo į jį. Jai pasirodė, kad jo akys neįprastai žvilga, o ir visas veidas nutviekstas kažkokio nepaaiškinamo švytėjimo. Bet tuo pat metu jis buvo dirglus, nervingas, tarytum ko susirūpinęs. Visa tai anaiptol nederėjo su tuo, ką ji apie jį prisiminė; taip, jis netvėrė savame kailyje per Beidaujų pobūvį, bet aną nerimastį veikiausiai lėmė nuobodulys ar apatija, užtat dabar jis atrodė įsitempęs, susitelkęs, beveik išsigandęs. Juodu šiek tiek pasišnekučiavo, bet jis ir kalbėjo kažkaip ne taip, kaip iš jo tikėjosi ji: frazės lyg ir neatrodė nei protingesnės, nei kvailesnės negu būtų jam tikusios, tiesiog kitokios, lyg būtų užgimusios visai kito asmens galvoje. „Kita vertus, iš kur man žinoti, koks jis yra iš tikrųjų? Juk jo išvis beveik nepažįstu“, – pagalvojo ji.

– Iš tiesų gera pakliuvus į vidų, į šilumą, – tarė jis. – Lauke žvarbu.

– Kaip suprantu, taksi, kuriuo atvažiavai, nešildomas. Nebent automobilis būtų vos prieš savaitę išriedėjęs į gatvę – kitaip salono šildytuvas garantuotai bus sugedęs. Tie arabai – tiesiog genialūs visko gadintojai. Jei nori atsikratyti kokio nors daikto, duok jį palaikyti arabui – kai grąžins, bus subyrėjęs į druzgus! Jie tiesiog neįtikėtini! Neprilygstama publika, kai reikia ką nors suniokoti. Dievulėliau! Taigi tuojau mums atneš gėrimų. O kol kas papasakok ką nors apie save.

Ji patogiau įsirausė į pagalves, kuriomis buvo apsikamšiusi, ir, nutaisiusi žmogaus, pasiruošusio klausytis ilgos istorijos, išraišką, įsmeigė žvilgsnį į Diarą.

Diaras staigiai dėbtelėjo į ją.

– Apie mane, – tarė, skubiai vėl nukreipdamas žvilgsnį į šalį, – nėra ką pasakoti. Viskas, ką dar galėčiau pasakyti – daugmaž tas pat, ką jau ir šiaip žinai.

Dabar, kai viskas jau buvo suruošta: Tamis tūnojo mimozos krūme sodo pakraštyje, o džilalis, išsiųstas paimti valties, turėjo atplaukti į Ued el Ihudo pakrantę uolų papėdėje – Diaras nekantravo nešdintis iš čia, būgštaudamas, kad kokia nors paskutinę akimirką pasipynusi nenumatyta aplinkybė gali sujaukti visus planus. Tarkime, imtų ir sumanytų prisistatyti Vilkoksas: šiaip sau, nepranešęs užsuktų po pietų – toks įvykių posūkis žadėtų begalinę gausybę katastrofos variantų, ir mintis apie tai Diarą tiesiog paralyžiavo. Jis valios pastangomis prisivertė galvoti apie ką nors kita.

– Gal po užvakarykščio vakaro mateisi su mūsų kvailučiu Džeku? – staiga paklausė Deizė, tarytum būtų perpratusi jo mintis. Diarą pervėrė toks staigus panikos pliūpsnis, kad prireikė milžiniškų pastangų lėtai pasukti galvą ir į Deizę pažvelgti su uoliai nutaisyta veido išraiška: apsimestinis rūpestis veide turėjo virsti šiokiu tokiu susidomėjimu.

– Man dėl jo neramu, – kalbėjo Deizė. – Ir tai, ką apie jo elgesį pasakojai tu, toli gražu nepadėjo nusiraminti.

Diaras tuo tarpu karštligiškai rausėsi smegenyse: „Užvakarykštis vakaras? Kodėl – būtent užvakarykštis vakaras? Kas tada

atsitiko?“ Jo sąmonėje Beidaujų pobūvis nugrimzdo bent kelių savaičių praeityje; jam net nedingtelėjo, kad Deizė būtent tą vakarą ir turi omeny.

– Ne, nė akyse jo nemačiau, – atsakė; jam visiškai išgaravo, kad dar tą patį rytą su Vilkoksu drauge gėrė kavą. Prisistatė Hugas: jis į kambarį įrito staliuką su ratukais, apkrautą buteliais ir taurėmis.

– Bent vieną dalyką šiam gyvenime tikrai sugebėjau įsisąmoninti, – kalbėjo Deizė. – Štai tokį: žarstyti kam nors patarimus – absoliučiai bergždžios pastangos. Kitaip paprašyčiau Luiso su juo pasikalbėti. Galbūt jam ir pavyktų ką nors iš Džeko išpešti. Mat nuojauta man labai primygtinai kužda, kad Džekas kažką rezga, ir, kad ir kas tai būtų, sausas iš balos jis neišlips. Galiu lažintis iš dešimties svarų: šįsyk vaikinas įklimps kaip reikiant. Dešimt svarų! O kodėl atnešei tik saujelę ledukų? Nešk čionai visą dubenį! – šūktelėjo pavymui jau beišeinančiam Hugui.

– Aš nežinau, – pasakė Diaras. „O ko aš nežinau?“ – pagalvojo, ne be vargo pažabojęs niežulį gerklėje – jam knietėjo nusijuokti balsu. – Džekas – atsargus vyrukas. Ne koks kvailys, juk žinai. Netelpa galvoj, kaip galėtų įkliūti į kokią tikrai rimtą bėdą.

Diaras jautė privaląs trūks plyš baigti šį pokalbį, kitaip šis užtrauks jam nelaimę. Jau vien tai, kad pakliuvo į tokią padėtį – nesvarbu, kad buvo į ją stumte įstumtas – kai į pokalbio temą galėjo reaguoti atsainiai, jam atrodė lyg tikras artėjančios bėdos pranašas. „Aukštai šokęs žemai pulsi“, – pagalvojo jis. Dabar kaip tik tas metas, kai nevalia pamiršti nuolankumo, pats metas pabelsti į medį. „Sausas iš balos neišlips“, – ši frazė aidėjo jam ausyse, keldama nerimą.

– Aš nežinau, – pakartojo jis.

– Dešimt svarų! – pakartojo Deizė, tiesdama jam taurę viskio su soda. Diaras sriūbtelėjo mažytį gurkšnelį, vis primindamas sau, kad, jei dabar jam ko reikia užvis mažiausiai – tai prisigerti. Praslinkus gal dešimčiai minučių, Deizė atkreipė dėmesį, kad jis negeria.

– Ar tavo gėrimas kažkoks ne toks? – sušuko. – Ką aš padariau? Duok šen taurę. Ko trūksta? – ji ištiesė ranką, norėdama paimti jo taurę.

– Ne, ne, ne! – pasipriešino jis, nepaleisdamas taurės. – Gėrimas puikus. Tik man kažko nesinori gerti. Nė pats nežinau kodėl.

– Aa! – šūktelėjo ji, tarsi atskleidusi reikšmingą paslaptį. – Viskas aišku! Tau padidėjęs rūgštingumas, mielasis. Kaip tik tinkamiausias metas pasimėgauti kruopele madžuno. Viskio šį vakarą man ir pačiai kažko nelabai norisi.

Kiek prastumdžiusi buteliukus ir tūbeles ant naktinio staliuko, ji padarė truputį vietos ir pastatė taurę. Tada atidarė stalčių, išėmė mažytę sidabrinę dėžutę ir padavė Diarui.

– Paragauk kąsnelį, – pasiūlė. – Tik niekam neprasitark! Visi Tanžero žmogeliukai sužinoję pakrauptų – visi iki vieno, išskyrus arabus, žinoma. Jie šitą kramsnoja nuolat. Nieko jiems, vargšiukams, daugiau ir nelieka – juk į alkoholį net pažiūrėti užginta! Bet kad jo skanautų europietis? Krikščionis, Nazariečio sekėjas? Koks siaubas! Nedovanotina! Ydingumo pragarmė! Tanžeras, blogio irštva, išmatų duobė – pasak jūsiškių, amerikiečių, žurnalistų. „Jūsų korespondentas iš patikimų šaltinių sužinojo, kad kai kurie anglų kolonijos nariai vakarienę pradeda patiekalu, vadinamu madžunu, kitaip – hašišu." Viešpatie aukščiausiasis!

Diaras susidomėjęs žvelgė į šešis žalzganai juodo saldėsio kubelius, kaip tik tokio dydžio, kad užpildytų dėžutę.

– Kas tai? – paklausė.

– Madžunas, mano mielas. Madžunas, – Deizė ištiesė ranką, paėmė vieną kubelį, pusę atkando. – Nagi, paragauk. Gal ir ne itin geras, bet pats geriausias, kokį galima rasti Tanžere. Mano brangusis senasis Ali mane juo aprūpina, – ji pakratė varpelį.

Saldėsis buvo gana rupus, buvo justi figų, imbiero, cinamono, saldymedžio skonis – ir dar kažkoks aštrus augalinis prieskonis, kurio kilmės Diaras neatpažino.

– Kokio poveikio reikėtų laukti? – paklausė susidomėjęs.

Deizė padėjo dėžutę atgal į stalčių.

– Tarnai tikrai pasibaisėtų. Argi ne siaubas, kai reikia baimintis savų šeimynykščių? Vis dėlto nežinau kito tokio miesto pasaulyje, kur žmoneliai šitaip mėgtų plakti liežuviais kaip čia, Tanžere. Dievulėliau! Tiesiog neįtikėtina, – ji nutilo ir pažvelgė į jį. – Klausi, koks poveikis? – pasitikslino. – Ogi nuostabus. Gauni kaip tik tai, ko visi mes laukėme šitiek metų. Tik jei niekad nesi ragavęs, tikriausiai nė nesuprasi, ką jauti. Aš tai vadinu raktu nuo durų į užgintą minties

taką, – ji kiek pasilenkė, patapšnojo jam ranką. – Neketinu kvaršinti tau galvos visokiomis mistikomis, mano mielas, nors tikrai galėčiau, jei tik atleisčiau vadžias. *J'ai de quoi**, dievaži. Tačiau madžunas – anokia mistika. Viskas net labai tikra, labai žemiška.

Pabeldė tarnaitė. Deizė su ja persimetė keliais žodžiais ispaniškai.

– Paprašiau arbatos, – paaiškino, kai mergaitė išrideno staliuką su gėrimais.

– Arbatos!

Ji linksmai nusijuokė.

– Arbata – absoliučiai būtina!

Diarui, kuris kairįjį rankogalį buvo timptelėjęs aukštyn, kad galėtų vogčia vis dirstelėti į laikrodį, laikas šliaužė neįtikėtinai lėtai. Deizė plepėjo apie juodąją magiją, apie hatha jogos demonstracijas, kurių buvo mačiusi Travankore, apie tai, kaip visiškai neįmanoma perprasti islamiškų Maroko teisinių procesų, jei nesusitaikai su mintimi, kad kasdienis burtų ir užkalbėjimų naudojimas yra savaime suprantamas dalykas. Galiausiai jiems buvo atnešta arbata, jie išgėrė po tris puodelius. Diaras apatiškai klausėsi; jam Deizės šnekos skambėjo lyg kokia interjero puošmena, kaip, tarkime, Pekino mopsai, smilkytuvai bei ispaniški šalikai, kuriais iš dyko buvimo savo butus užgrūda kai kurios Niujorko moterys. Valandėlę jis tiesiog netrukdė jai šnekėti. Paskui paklausė:

– Tasai saldėsis – kas vis dėlto tai yra iš tikrųjų? Kažkoks kvaišalas, ar ne? Man regis, tave bus apmovę. Nejaučiu išvis jokio poveikio.

Deizė nusišypsojo.

– Taip, žinau. Visi taip sako. Tiesiog jo poveikis labai subtilus. Jei nori jį pajusti, reikia žinoti, į kokius pojūčius atkreipti dėmesį. Jei tikiesi pasijusti apsvaigęs, šito nesulauksi; tai trunka dvigubai lėčiau, ir tu pražiopsosi pusę malonumo.

– Kokio gi malonumo? Ar *tu* dabar, kaip tik šiuo metu, ką nors jauti?

Ji užsimerkė ir atkraginusi galvą valandėlę tylėjo, jos veide išsklido palaiminga išraiška.

* Šito turiu į valias (*pranc.*).

– Taip, – atsakė galiausiai. – Be jokios abejonės.

– Tikrai jauti?

Jo balsas nuskambėjo labai jau nepatikliai, Deizė net atsimerkė ir priekaištingai dėbtelėjo į jį.

– Netiki? – paklausė. – Aš tikrai nieko neišsigalvoju. Tiesiog esu jo ragavusi ir anksčiau, tad iš anksto žinojau, ko laukti. Mielasis, juk tau baisiai nepatogu šitaip kaboti ant lovos krašto. Prisitrauk antai tą didįjį fotelį ir atsipalaiduok kaip reikiant.

Išsipleikęs fotelyje veidu į lovą, Diaras vėl prašneko:

– O ką, jei pamėgintum labai tiksliai apibūdinti, ką jauti? Gal tuomet ir aš galėčiau šiek tiek pasimėgauti, tegul ir malonumu iš antrų rankų.

– Na... šiuo metu gal ir nieko ypatinga. Trupučiuką pagreitėjęs pulsas ir ūžia ausyse.

– Taip, skamba iš tikrųjų labai jau smagiai, – nusišaipė jis. Geras kelias minutes buvo visai užmiršęs, kad svarbiausias šio vakaro tikslas – kaip nors prastumti laiką. Jis nežymiai pasuko ranką, kad galėtų pažvelgti į laikrodį: dvidešimt po aštuonių. Konkrečios valandos su Tamiu nebuvo sutaręs, mat nenumanė, kada pavyks ištrūkti, bet užtikrino, kad tikrai iki vidurnakčio. Džilalis, kaip sutarta, turėjo grįžti į miestą ir valtį iš uosto atplukdyti į mažytę prieplauką tiesiog paplūdimyje šiek tiek į vakarus nuo Ued el Ihudo – irgi ne vėliau kaip dvyliktą nakties. Tamis kol kas tiesiog tūnojo krūmuose šiek tiek žemėliau tolimojo sodo pakraščio ir laukė Diaro, kad galėtų padėti šiam akmenuotu skardžiu nusiropšti tiesiai į pajūrį. Tamis įtikino, kad laukti jam neprailgs: buvo apsirūpinęs vakariene, turėjo pasiėmęs ir kanapių pypkę.

– Taip, – kalbėjo Deizė, – bet jei užsižiopsosiu ir praeis pernelyg daug laiko, išvis nieko nebegalėsiu tau papasakoti. Tam tikru metu pradeda tiesiog neįtikėtinai veltis liežuvis. Ne visada taip atsitinka, bet vis dėlto būna. Žmogui atrodo, kad kalba rišliai – drįstu tvirtinti, iš tikrųjų taip ir būna, tiktai visiškai kitame minties pasaulyje.

Diarui pasirodė, kad lauke šiek tiek sustiprėjo vėjas, o gal prieš kokią minutę prasivėrė langas ir garsas prasiskverbė vidun. Diaras pasuko galvą; užtrauktos užuolaidos nėmaž neplazdėjo.

– Į ką žiūri? – paklausė Deizė.

Diaras neatsakė. Tuo pat metu jį apniko neprotingas noras staigiai pasukti galvą į kitą pusę ir pažiūrėti į sieną, mat jam pasivaideno, kad toje kambario pusėje kažin kas krustelėjo. Vis dėlto susitvardęs jis tik išsitraukė pakelį cigarečių, pasiūlė užsirūkyti ir Deizei.

– Ne, ačiū, mielasis. Negalėčiau. Tu turi namą. Supranti?

– Ką? – jis taip ir įsistebeilijo į ją.

– Aiškinu tau, mielasis, ar bent jau bandau paaiškinti. Tu turi namą. Jis stovi vidur tokio gana kuklaus sklypo, kuriame tu dažnai vaikštinėji, – ji palūkėjo norėdama įsitikinti, kad jis seka jos minties giją. Nesulaukusi jokio atsakymo kalbėjo toliau: – Namą tu gali matyti iš visur. Na, bent jau iš daugelio valdos vietų. Šiaip ar taip, visada žinai, kad jis tikrai ten stovi. Namas – tavo valdos centras. Sakykime, šitaip tu įsivaizduoji save.

Diaras rankose vartaliojo cigarečių pakelį; suraukęs antakius vieną išpešė, prisidegė.

– Sakykime, tai tarsi metafora, kaip tu įsivaizduoji save, ir pagal ją vertini, kas yra tikra. Privalai visąlaik ją tinkamai prižiūrėti, kad bet kuriuo metu tavo sąmonėje veiktų kaip pridera. Lyg koks kompasas.

Diaras iš paskutiniųjų stengėsi pagauti kokią nors jos minties prasmę, bet suvokti jam pavyko tik pavienius žodžius.

– Lyg koks kompasas, – pakartojo jis, tarsi vildamasis, kad tai padės.

– Taigi. Savo valdoje tu žinai kiekvieną taką, kiekvieną augalą, kiekvieną akmenėlį. Bet vieną gražią dieną, vaikštinėdamas po sklypą, netikėtai pastebi tarsi ir taką, kur iki šiol nesi matęs jokio tako, netgi neįtarei, kad ten jo esama, – jos balse vis labiau ryškėjo aistringos, dramatiškos gaidelės. – Galbūt tako pradžią slepia sužėlę krūmai. Tu prieini arčiau pasižiūrėti: ogi ir iš tikrųjų – takas. Nužeri į šalį krūmo šakas, žengi kelis žingsnius taku – ir staiga priekyje išvysti medžių guotą, apie kurį lig šiol ničnieko nenutuokei. Tu visiškai priblokštas! Eini per tą giraitę, lieti medžių kamienus, kad įsitikintum, jog jie tikrai ten yra, nes niekaip negali patikėti...

Šįsyk Diaras staigiai kryptelėjo galvą į kairę, norėdamas suskubti pamatyti tai, kas sušmėžavo palei langus, bet įsistebeilijo tik į plyną nejudančios užuolaidos baltumą – net nepatikėjo savo akimis.

„Nagi, atsipalaiduok, – tarė jis sau ir atsisuko pažiūrėti, ar Deizė pastebėjo jo judesį; atrodė, kad ne. – Atsipalaiduok ir būk atsargus. Pasisaugok!“ Kuriems galams reikėjo pridurti antrą perspėjimą – šito pats nesumojo, suvokė tik tiek, kad jį vis labiau gramzdina neįveikiama nerimastis, tarsi visai čia pat būtų išdygęs priešiškai nusiteikęs milžinas, palinkęs jam prie peties, ir Diaras manė, jog vienintelis būdas išlaikyti tą trikdantį jausmą pažabotą – stengtis kuo labiau nusiraminti, kad įstengtų suvaldyti judesius.

– ...o paskui tarp medžių įžiūri, kad takas veda kalvos šlaitu aukštyn. „Bet čia juk nėra jokios kalvos!“ – šįsyk, ko gero, jau sušunki balsu, susijaudinęs, visai apkvaitęs. Skubiniesi pirmyn, kopi į tą kalvą, beje, gana aukštą, o kai pasiekęs keterą apsidairai, išvysti aplinkui plytintį puikiai pažįstamą kraštovaizdį. Atpažįsti kiekvieną smulkiausią detalę. Štai ir tavo namas apačioje – stovi kaip tik ten, kur ir turėtų stovėti. Viskas savo vietose, nieko neatsitiko. Tai ne sapnas, ir protas tau nepasimaišė. Jeigu nebūtum pamatęs namo, iškart suprastum: tu išprotėjai. Bet namas niekur nedingo. Viskas gerai, – ji giliai atsiduso, lyg akmuo nuo širdies būtų nusiritęs. – Tau iš tiesų gerokai nejauku dėl tos giraitės ir tos keistos kalvos, staiga išdygusios tavo žemėje. Mat jų ten neturėtų būti. Ir vis dėlto – yra. Tu priverstas su tuo susitaikyti. O štai kaip pradedi mąstyti, kai su tuo susitaikai – šitai aš ir vadinu uždraustu mąstymo būdu. Draudimą, žinoma, sukūrė tavo paties sąmonė, ir jis galiojo iki tos akimirkos, kol susitaikei su neginčijamu faktu: yra tavo valdoje ta kalva. Štai tau madžuno poveikis. Savo paties esybės gelmėse aptinki neregėtas, nepažįstamas ertmes, slaptavietes, kurios, tavo nuomone, niekaip negali būti tavo asmenybės dalis, ir vis dėlto – jos tavyje yra. Ar bent supratai ką nors iš viso to, ko prišnekėjau, ar aš tik maliau liežuviu kaip kokia maniakė?

– O, ne. Ne, visai ne, – teko sutelkti visas pastangas, kad žodžiai nuskambėtų nuoširdžiai. Tada sekė pritvinkusi tyla, kurią, Diarui rodėsi, irgi sukūrė pats, ištaręs anuos žodžius, tik tyla nusidriekė laike į begalybę, lyg kokie telegrafo laidai – per beribę negyvenamą plynę. Stulpas, stulpas, stulpas, stulpas, tarp stulpų ištempti laidai, ir plokščias horizontas – ten, kur nebesiekia akiplotis. O paskui kažkas dar kartą ištarė: „Ne, visai ne“, – pasirodo, tai ir vėl pasakė jis pats.

„Velniai rautų, kas čia dedasi?" – sunerimo jis, staiga plykstelėjo įtūžis. Buvo tvirtai pažadėjęs sau neprisigerti – tai buvo pats svarbiausias dalykas, kurį šįvakar, viešint „Hesperidžių" viloje, trūks plyš reikėjo prisiminti. „Aš – ne girtas!" – triumfuodamas pareiškė pats sau. Staiga susizgribo, kad jau stovi ant kojų ir rąžosi.

– Čia taip trošku, – pratarė ir tuoj pat pagalvojo: kažin, ar nepasirodysiu jai pernelyg nemandagus?

Deizė nusijuokė.

– Na jau, mielasis. Prisipažink: pagaliau ir tu pajutai madžuno poveikį.

– Kodėl? Dėl to, kad pasakiau – „trošku"? Na jau ne. Tegul mane griausmas, jei jaučiu kokį nors poveikį.

Anaiptol ne iš užsispyrimo taip atkakliai laikėsi savo: buvo jau visiškai pamiršęs, kur vos prieš akimirką nuklajojęs mintimis. Dabar, kai atsistojo, oras kambaryje nebeatrodė toks tvankus. Diaras priėjo prie lango, atitraukė sunkią užuolaidą ir užsižiūrėjo į tamsą.

– Negi tau niekad nebūna nejauku čia naktį vienai? – paklausė.

– Kartais, – išsisuko nuo tiesaus atsakymo ji, tuo pat metu svarstydama, ar šį klausimą seks ir kiti. „Liaukis apie tai galvoti!" – tuojau suirzusi aprėkė pati save.

Diaras vis dar stovėjo prie lango.

– Aukštokai tu čia įsikūrusi.

– Maždaug šeši šimtai pėdų*.

– Buvai kada nors nulipusi į papėdę?

– Šitomis uolomis? Dievulėliau, ne! Kas, tu manai, aš esu? Kalnų ožka?

Diaras pradėjo neskubriai vaikštinėti po kambarį, rankas susidėjęs už nugaros, žengdamas nuo vieno zebro kailio kilimėlio ant kito – tarsi nuo akmens ant akmens upokšnio brastoje. Jautėsi, be jokios abejonės, kažkaip keistai, tik toli gražu ne taip, kaip tikėjosi pasijusiąs, tad savijautos priežastis priskyrė visą dieną graužusiam nerimui. Vakaras žadėjo būti kankinamai ilgas. „Mielai tuojau pat ir atsisveikinčiau", – pagalvojo. Viskas, į ką jis atsargiai mėgino pažvelgti, atrodė pritvinkę itin svarbios, bet neperprantamos prasmės: Deizės

* Beveik 200 m.

veidas, apsuptas baltų pagalvių aureole, šviesa, užliejusi buteliukų sangrūdą ant staliuko, žvilgančios juodos grindys, juodomis ir baltomis juostomis netvarkingai dryžuoti kailiai prie kojų, tirštesnės tamsos prisikaupusios tolimesnės kambario kertės prie langų, kur kabojo nejudančios užuolaidos, beveik siekiančios grindis. Kiekvienas daiktelis kažin ką bylojo: be žodžių, bet kažką neapsakomai svarbaus, kas buvo raktas, simbolis, kurio, deja, nebuvo jokios vilties nei sugriebti, nei perprasti. O ir jame pačiame vis smarkiau drebėjo galingas slėgis, labiausiai, susizgribo pats, kai galiausiai suvokė, ką jaučia, – krūtinėje; atrodė, kad jis tuojau sprogs. Diaras bandė kaitalioti kvėpavimo ritmą, bene kas nors pasikeis, kol pagaliau suprato: tai širdis, ji daužosi pernelyg sparčiai.

– O, velnias, – tarstelėjo balsu, staiga apimtas baimės.

– Eikš, sėskis, mielasis. Kas gi tau? Nenustygsti vienoje vietoje lyg katinas. Gal tu alkanas? O gal vis dėlto veikia madžunas?

– Ne, – trumpai atsakė Diaras. – Niekas manęs neveikia.

Jam pasirodė, kad tai nuskambėjo absurdiškai. „Jeigu dabar atsisėsiu, – dingtelėjo mintis, – paskui turėsiu vėl atsistoti, ir tada ji tikrai supras, kad kažkas dedasi." Nuojauta primygtinai kuždėjo: privaląs išsinerti iš kailio, bet nieku gyvu Deizei neišsiduoti, kokie procesai jame vyksta. Visi kambario daiktai, sienos ir baldai, oras, supantis jo galvą, suvokimas, kad jis yra kambaryje, mintis, kad netrukus eisiąs vakarieniauti ir kad toli apačioje uolas skalauja jūra – visa tai pynė galingą, tik negirdimą, muziką, kiekvieną sekundę vis labiau stiprėjančią; Diaras suvokė, jog netrukus ji pasieks aukščiausią tašką, ir tai bus nepakeliama. „Bus tik dar blogiau."

Jis sunkiai nurijo seilę. „Po kokios minutės kažkas atsitiks. Kažkas turi atsitikti." Jis atsidūrė prie krėslo ir sustojo už jo, rankas susidėjęs ant atkaltės. Deizė sunerimusi jį stebėjo. Galvojo: „Kodėl niekad nepasiryžau apie madžuną pasisakyti Luisui?" Žinojo, kad Luisas tam nepritartų, jei ne dėl ko kito, tai vien dėl to, kad tai – vietinis kvaišalas. Tačiau Deizė jam nieko neužsiminė ne todėl. Tiesiog apie tai ji nesakė išvis niekam; mėgautis medžunu buvo jos asmeninis ritualas. Šių itin asmeniškų potyrių ji su ničniekuo nenorėjo dalytis. Ir še tai tau – tokiu momentu ėmė ir įsileido beveik visai nepažįstamą žmogų! Iškart ir panūdo jam tai iškloti, kad žinotų:

jis – pirmasis pakviestas į šią slaptą jos gyvenimo kertę. Deizė giliai atsikvėpė, bet pasakė visai ką kita, gana aikštingai:

– Dėl Dievo meilės, atsisėsk. Atrodai kaip koks kalvinistų pastorius, savo ganomuosius bauginantis pragaro siaubais.

Diaras nusijuokė ir klestelėjo į krėslą. Po stalu, tirščiausiuose šešėliuose, įžiūrėjo savo lagaminą. Staiga sumojo, kad drebulys krūtinėje reiškia ne ką kita, o pakilią nuotaiką: jausmas nepasikeitė, tik jo interpretacija persidažė visai kita spalva. Diarui toks akmuo nuo širdies nusirito, kad jis neiškentė dar sykį nenusijuokęs.

– Nagi, iš tikrųjų! – sušuko Deizė. – Galėtum ir prisipažinti, kad jauti madžuno poveikį! Juk plika akimi matyti: tikrai jauti. Prisipažintum bent pats sau, ar ką? Tada bus dar smagiau. Juk pastarąsias dešimt minučių iš paskutiniųjų stengiesi jam priešintis. Kas gi šitaip daro? Tiesiog atsisėsk patogiai ir leiskis nešamas. Jis – tavyje, tu negali jo atsikratyti, tad verčiau mėgaukis ir tiek.

– O tu? – jis vis tiek neprisipažino.

– Juk jau kada tau sakiau – jaučiu. Visai netrukus išlėksiu greituoju reisu be sustojimų tiesiai į Arktūro žvaigždę.

– Štai kaip? Tikrai? – jo balsas nuskambėjo ne itin šiltai. – O aš, tiesą sakant, manau, kad tas tavo kvaišalas – klastotė. Negaliu tvirtinti, kad manęs visai nepaveikė, bet jeigu jaučiuosi sudirgęs ir širdis kūlvirsčiuoja dvigubai tankiau nei paprastai, aš šito kaifu dar nevadinčiau.

Ji užjaučiamai nusijuokė.

– Reikėjo tau gerti tą viskį, mielasis. Prie jo tu labiau pratęs, ir jaustumeisi jaukiau... *Mais enfin...* – ji atsisėdo tiesiau ir krestelėjo varpelį. – Bene virtuvėj kas nors aukštyn kojomis apvirto? Labai jau ilgai tenka gerti arbatą.

XIX

Per pietus Deizė plepėjo neužsičiaupdama; Diaras protarpiais susizgribdavo atsakinėjąs jai vienskiemeniais žodeliais, ir net ne dėl to, kad pokalbio tema nebūtų jo dominusi, nors kitąsyk visai

nesusigaudydavo, apie ką ji šneka, o dėl to, kad didžiąją laiko dalį buvo nuklydęs kažkur kitur, nugrimzdęs į save. Pats dorai neperprato, apie ką galvoja, smegenyse knibždėte knibždėjo minčių užuomazgų, kurios pynėsi su kitų minčių užuomazgomis. Tam, kad visoms joms įstengtų skirti bent truputį dėmesio, turėjo kaip įmanydamas susitelkti, bet, net jeigu jos nebūtų iš esmės neįmanomos kam nors perduoti, jis anaiptol nebūtų troškęs patikėti jų Deizei. Sąmonė tarytum nulindo į kažkokį tamsų, patį nuošaliausią jo esybės užkaborį. Bet protarpiais vėl išnirdavo į šviesą, ir tuomet Diaras atitokęs suvokdavo: jis iš tikrųjų sėdi prie mažo staliuko tykiame kambaryje ir vakarieniauja, o netoliese pusiaugula tysanti moteris valgo tą patį maistą, tik lovoje nuo padėklo.

– Tu siaubingai nešnekus, – pagaliau neištvėrė Deizė. – Nebūčiau davusi tau madžuno nė pauostyti, jei būčiau žinojusi, kad jis pavers tave statula.

Nuo jos žodžių jis pasijuto nesmagiai.

– Aaa, – ištarė.

Ir po valandėlės, trukusios – jam taip atrodė – nepaprastai ilgai, pridūrė:

– Jaučiuosi gerai.

– Taip, tuo tikrai galiu patikėti. Bet štai užstalės pašnekovas tu šiandien – visai niekam tikęs.

Tik dabar galutinai grįžęs į sąmoningą būklę, Diaras užsikirsdamas suskato atsiprašinėti, gal net įnirtingiau nei buvo būtina.

– Netgi tave apspardęs nepasijusčiau dar bjauriau, – galiausiai tarė. – Pats nesuprantu, kas mane apniko. Tikriausiai tas tavo kvaišalas paveikė, jei jau man ėmė dėtis kažkokios nesąmonės.

– Tai aš dėl visko kalta. Nebesuk dėl to galvos, vargšeli mielas.

Su tokia ištarme jis nė už ką neketino taikstytis.

– Ne, ne, ne, – paprieštaravo. – Tai išties neatleistina.

Atgailaudamas jis pakilo iš savo vietos, priėjo prie lovos ir sudribo greta Deizės. Padėklas su maistu grėsmingai pakrypo.

– Atsargiai, mielasis! – sušuko ji. – Dar akimirka – ir apsidrabstysiu žirneliais, apsipilsiu vynu!

Tačiau Diaras jau buvo pastvėręs jos ranką – ir dabar paskubomis apibėrė bučiniais. Jis plūduriavo ore, pakylėtas sauso, karš-

to vėjo, kuris jį susupo ir geidulingai glamonėjo. Kokius du ilgus atokvėpius Deizė tylėjo, o Diaras girdėjo savo paties alsavimą, bet palaikė jį šniokštimu vėjo, nešančio jį į tolumas virš beribio, dyko, saulės nutvieksto slėnio. Deizės oda buvo lygi, švelni, ranka – minkšta. Diaras prisitraukė ją dar arčiau, nepaisydamas pavojingai svyrančio padėklo.

– Atsargiau! – vėl sušuko ji, jau rimtai nusigandusi, mat padėklas pakrypo jo pusėn. – Ne, ne!

Pirmiausia griuvo vyno taurė; ant šlaunies tykštelėjęs šaltas skystis pamėtėjo Diarą į orą. Nevalingai šoktelėjęs jis jau tik žiūrėjo, kaip, regis, labai labai lėtai jo link slysta ir garma lėkštės: padėklas galiausiai visai apvirto ir apatinę jo kūno dalį apdrėbė porceliano, stiklo bei šilto maisto marmaliene.

– Ai! – suspigo Deizė.

Tačiau Diaras tik stipriau apglėbė ją viena ranka, o antrąja vienu mostu nužėrė žemėn padėklą ir kelis užsilikusius indus. Paskui pats įsirioglino į lovą, kad būtų kaip įmanoma arčiau jos, kad juos beskirtų vos keli šlapio audeklo sluoksniai ir gal dar šaukštas bei šakutė, o galiausiai, po trumpų grumtynių su kimbančiais drabužiais, tarp jų neliko nieko, nebent keletas grietine išgleizotų grybų.

„Dėl Dievo meilės, ne! Tiktai ne šitaip!“ – jau žiojosi surikti ji, bet lyg pajutusi, koks silpnas tasai jo elgesį skatinantis impulsas, susilaikė galvodama: „Juk kaip tik šiuo metu iš visos širdies trokšti, kad tik neatsitiktų nieko, kas tam sutrukdytų. Juk norėjai, kad šitaip atsitiktų! Kodėl negali to pripažinti? Kodėl negalėtum bent kartą būti nuoširdi? Tu šito norėjai, tad lai ir įvyksta – netgi šitaip. Tegul ir šitaip.“ Ji užsičiaupė, taip nieko ir nepasakiusi, tik ištiesė ranką ir išjungė šalia lovos stovinčią lempą. Pakaktų vieno vienintelio žodžio, tarė ji sau, ir siūlelis, nutįsęs iš dangaus, ant kurio laikosi pakibęs jis, nutrūktų, tada jis kristų, driokstelėtų tiesiai į kambarį – jaunuolis, kuriam liktų nebent skradžiai prasmegti iš gėdos, neturįs kaip pasiteisinti dėl savo elgesio, nerandąs jokios landos ištrūkti iš nepavydėtinai keblios padėties, be šlakelio balzamo užgautai savigarbai numaldyti. „Jis iš tikrųjų labai mielas. Trupučiuką kuoktelėjęs. Toks susigniaužęs. Visiškai nepanašus į Luisą. Tik ar galėčiau iš tiesų pamilti kokį nors vyrą, kurio nėmaž negerbiu? O jo aš negerbiu, nė

trupučiuko. Kaip galima gerbti tokį bejausmį padarą, beveik daiktą? Jis netgi nelabai žmogiškas. Net nesuvokia manęs kaip manęs. Galbūt nebent – kaip dar vieną gamtos jėgą. Tik šito nepakanka. Jo aš niekad negalėčiau pamilti. Ir vis dėlto jis mielas. Dievas mato – jis išties nepaprastai mielas.“

Po juo driekėsi minkšta beribė žemė, spinduliuojanti saulėkaitoje, nepalytėta laiko, negyvenama, priklausanti jam vienam. Ar labai toli apačioje – šito jis pasakyti negalėjo, be garso sklęsdamas per gryną žaižaruojantį orą, kuriame nebuvo ir negalėjo būti nei atstumų, nei dydžių. Ir vis dėlto jis galėjo paliesti glotnias, stangrias apybrėžas, galėjo užuosti jį, prakvipusį saule, galėjo netgi justi sūrumą druskų, užsilikusių jo porose po to, kai neatmenamais laikais nuslūgo kažin kokia jūra. Ir šitas skrydis – jis visada žinojo, kad jam reikės šitaip skrieti, žinojo, kad pavyks. Lygiai taip pat jis visuomet žinojo, kad iš tiesų esama šitokios egzistencijos kertelės, tik iki šiol niekad nesugebėjo jos pasiekti; užtat dabar, kai jau sykį surado, neabejojo nebepaklysiąs, rasiąs kelią čionai ir kitą kartą. Kažkas pagaliau buvo nuveikta, ir nuo šiol mažiau vietos liks baimei. Ši mintis užtvindė jį žodžiais neišsakomu džiaugsmu.

– O Dieve... – išsprūdo jam, nors pats to nesuvokė.

Lauke kylantis vėjas šiaušė kiparisus, su gūsiais atnešdamas ir stipresnį bangų šniokštimą. Vienoje kambario pusėje užtrauktos baltos užuolaidos ritmingai tvykstelėdavo dar vaiskesniu baltumu, kai jas pertraukdavo švyturio spindulys. Deizė kostelėjo.

„Tu tikra šliundra, – tarė ji sau. – Kaip galėjai leisti, kad šitai atsitiktų? Koks siaubas! Netgi durys neužrakintos! Juk kuris nors tarnų gali pabelsti bet kurią akimirką! Nagi, suimk save į nagą ir daryk ką nors. Daryk ką nors!

Ji dar kartą kostelėjo.

– Mielasis, iš tiesų baisu, – prašneko tyliai, šypsodamasi tamsoje, stengdamasi, kad balse nebūtų nė lašo priekaišto.

Diaras neatsakė, galbūt jau buvo negyvas.

– Mielasis... – dvejodama pakartojo ji.

Tačiau jis nė nekrustelėjo, niekaip neišsidavė, kad būtų išgirdęs. Kokią akimirką Deizė leidosi nešama minčių. Jei taip žmogus galėtum į viską numoti ranka, nors kelioms sekundėms, jei taip

atsikratytum visų minčių ir rūpesčių, tiktai absoliučiai visų – koks nuostabus būtų jausmas. Bet tai veikiausiai būtų mirtis. Gyvenimas savaime reiškia begalinius rūpesčius, tai – ilga, niekad nesibaigianti kova, pastangos nesubyrėti į druzgus. Jei leisi sau nors kartą pasismaginti iš peties, subyrės sveikata, o jeigu subyrės sveikata – nukentės išvaizda. Štai kas užvis baisiausia: kad ir ką darytum, kad ir koks atsargus būtum, galų gale viskas vis tiek suyra. Tiesiog trupėjimo procesas prasideda anksčiau arba vėliau – ir šitai jau priklauso nuo tavęs. Tačiau sutrupėti, šiaip ar taip, teks, tai neišvengiama, o galiausiai nebeturėsi net trupinių, kuriuos galėtum parodyti. „Kodėl mintis apie tai turėtų prislėgti? – svarstė ji. – Juk tai – pagrindų pagrindas, savaime suprantami dalykai. *Man muss nur sterben**. Bet tai juk reiškia ką kita, iš esmės kitką. Tai reiškia, kad žmogui duota laisva valia..."

Iš tolumos atsklido silpnas virš Atlanto skrendančio lėktuvo ūžimas – Deizė išgirdo jį, kai vieną trumpą akimirką tamsus kalnas ir šlaite stūksanti „Hesperidžių" vila atsidūrė jo garso spindulio zonoje. Jeigu skrenda šiaurės kryptimi – į Lisaboną, jei pietų – į Kasablanką. Gali atsitikti ir taip, kad maždaug po valandos Luisas išgirs to paties variklio gausmą, kai lėktuvas, ruošdamasis leistis, suks ratą virš oro uosto.

– Mielasis, *prašau*!

Ji suspurdėjo, stengdamasi išsivaduoti iš jo glėbio. Kadangi jis vis dar tvirtai laikė ją prispaudęs, teko gerokai pasirangyti, kol galiausiai pavyko atsisėsti. Buvo visa permirkusi prakaitu, vynu, riebalais. Kambarį sakytum staiga užtvindė gildanti žvarba. Deizė neryžtingai persibraukė delnu pilvą ir pasibjaurėjusi atitraukė ranką. Nedelsdama šoko iš lovos, užrakino duris į koridorių, susisiautė peniuaru ir, neįžiebusi nė švieselės, nėrė į vonią.

Duše ji mirko ilgiau, nei buvo būtina – vylėsi, kad, kol grįš, Diaras bus spėjęs atsikelti, apsirengti ir gal net kiek apkuopti priterštą lovą. Tada ji galėtų paskambinti tarnams, pasakyti: „Ištiko šiokia tokia bėda", ir paprašyti, kad atneštų kavos. Tačiau kai pravėrė vonios duris, kambarys vis dar skendėjo tamsoje. Deizė nuėjo prie

* Žmogui tik numirti privalu *(vok.)*.

naktinio staliuko, užžiebė lempelę. Diaras tysojo kietai įmigęs, šiek tiek prisidengęs antklode.

„Juk viskas *baigta*!“ – tarė ji sau. Ir prašneko jau kiek suirzusi:

– Mielasis, atleisk. Bet tau būtinai reikia apsirengti, tučtuojau!

Jis nė nekrustelėjo; ji sugriebė jį už peties, nekantriai papurtė.

– Nagi, pabusk! Kelkis! Ši nedidelė orgija ir šiaip jau pernelyg užsitęsė...

Jis išgirdo jos žodžius, girdėjo netgi labai aiškiai, netgi suprato, ką jie reiškia, bet tai jam buvo tarsi sieną marginantis ornamentas, visiškai niekaip nesusijęs su juo pačiu. Gulėjo nekrustelėdamas. Užvis svarbiausia pasaulyje dabar buvo kiek įmanoma pratęsti raminančios tuštumos akimirką – tuštumos, vidur kurios slinko jo gyvenimas.

Deizė, pačiupusi antklodės kraštą, per lovos kojūgalį nutraukė ją žemėn. Tada pasilenkė ir užriko tiesiai jam į ausį:

– Tu – nuogut nuogutėlis!

Diaras kaipmat atsisėdo, nevalingai apie kojas graibstydamasis pradingusio apkloto. Deizė apsisuko ir vėl nudrožė į vonią, pakeliui dar stabtelėjo ir per petį sušuko jam:

– Tučtuojau apsirenk, mielasis.

Atsistojusi priešais veidrodį ji ėmėsi taisytis plaukus ir pati savęs paklausė: „Na kaip, ar tu šiuo nuotykiu patenkinta, ar vis dėlto – ne?“ Sumojo pati negalinti atsakyti; mintys vis krypo į tą neįtikėtiną stebuklą, kad jų neužklupo Hugas, kiekvieną minutę ją vis labiau stingdė siaubas, kad šitaip net labai galėjo atsitikti. „Regis, buvau visai praradusi sveiką protą“, – pagalvojo ji. Akimirką užsimerkė ir nusipurtė.

Diaras mechaniškai užsitempė drabužius, dorai net nesuvokdamas, ką darąs. Vis dėlto, kol atėjo metas pasirišti kaklaraištį, spėjo atitokti, sąmonė ėmė veikti. Jis irgi stovėjo priešais veidrodį ir su šiokio tokio triumfo šypsena vikriais judesiais manipuliavo šilko juostele. Paskui susišukavo, tada, pritūpęs šalia lovos, ėmėsi nuo grindų gremžti išdrabstyto maisto likučius ir krauti juos ant padėklo. Galiausiai iš vonios išlindo Deizė.

– Tu tikras angelas! – sušuko. – Kaip tik ketinau prašyti, gal galėtum nors truputytį apkuopti šitą jukinį.

Ji išsitiesė ant šezlongo kambario viduryje, susisupo į kailinį apklotą. Jau ketino sakyti: „Apgailestauju, kad tau nebuvo galimybės palįsti po dušu", bet persigalvojo. „Visų pirma – nereikia jo gluminti", – dingtelėjo jai. Tad nusprendė verčiau išvis neužsiminti apie tai, kas įvyko.

– Būk gerutis, skambtelk tą varpelį, gerai? Išgersime kavos. Aš visiškai išsekusi.

Vis dėlto jis, regis, nėmaž nesijautė nejaukiai. Padarė, ko paprašytas, paskui sukryžiavęs kojas atsisėdo ant grindų greta jos. „Metas nešdintis", – tarė sau, pernelyg nė nesukdamas galvos, kaip kuo mandagiau užsiminti, kad jau norįs traukti namo. Nusprendė išgėręs kavos paprasčiausiai atsistosiąs, atsisveikinsiąs ir išeisiąs. Taip, tai buvo nuotykis, bet Deizė – beveik niekuo dėta, nebent suveikė kaip detonuojantis veiksnys; iš tikrųjų beveik viskas įvyko jo paties viduje. Vis dėlto fakto nepaneigsi: jis gavo iš jos tai, ko norėjo, tad dabar ketino elgtis vos vos intymiau, gal net su šiokiu tokiu nusižeminimo prieskoniu.

– Nešalta? – jis palietė jai ranką.

– Šalta. Šitas kambarys – tikra ledaunė. Ledaunė. Dievulėliau! Niekaip nesuprantu, kodėl nepasirūpinau įrengti čia židinio, kai namas dar tik buvo statomas!

Į duris pabeldė Hugas. Paskui geras dešimt minučių kambaryje virte virė darbas: Inesa kartu su kita mergaite keitė patalynę, Marijas valė ant grindų išdrabstytą maistą, Pakas gremžė riebalų dėmes nuo kilimėlio prie lovos, Hugas nešė kavos. Deizė gurkšnodama vogčia stebėjo Diaro veidą. Su šiokiu tokiu apmaudu pastebėjo, kad jis toli gražu nesijaučia nesmagiai, netgi priešingai: lyg ir labiau atsipalaidavęs nei anksčiau, kai tik atėjo. „O ko tikėjausi?" – galvojo ji, nors ir turėjo pačiai sau pripažinti, kad jai būtų patikę, jei tai, kas įvyko tarp juodviejų, jam būtų padarę kiek didesnį įspūdį. O jam štai viskas – lyg vanduo nuo žąsies; Deizę apėmė nesmagi nuojauta, kad netgi jo aistra galėjo būti kone mechaniška, į nieką konkrečiai nenukreipta.

– Kas sukasi tavo galvoje? – paklausė jis, kai tarnai pasišalino ir kambaryje įsiviešpatavo įprasta tyla.

Netgi šitai kažkodėl ją suerzino. Klausimas jai pasirodė užgaulus. Toks klausimas lyg ir turėjo byloti apie juos siejantį artumą, tačiau

dėl galaižin kokios priežasties jokio artumo ji nejuto. „Bet *kodėl*?“ – niekaip nesuprato Deizė, įdėmiai žvelgdama į rimtą, pasitenkinimo kupiną jo veidą. Atsakymas iš pasąmonės išniro lyg paruoštas iš anksto, absurdiškas; nuskambėjo lyg kokia prasčiausios rūšies eilėraščio eilutė: „Tai neegzistuoja, nes neegzistuoja jis.“ Nesąmonė kažkokia, žinoma, ir vis dėlto styga suvirpėjo kažkur visai netoli tiesos registro. „Netikras. Ką tai galėtų reikšti – netikras žmogus? Ir kodėl man į galvą įkyriai lenda mintis, kad jis – netikras?“ Staiga ji nusijuokė ir sušuko:

– O Dieve! Na žinoma! Tu nori jausti, kad esi gyvas!

Diaras pastatė kavos puodelį į lėkštutę ant grindų ir pakėlė akis:

– Ką?

– Argi ne šitaip sakei aną vakarą, kai pirmąsyk lankeisi čia ir kai tavęs paklausiau, ko užvis labiausiai norėtum iš gyvenimo?

– Taip ir pasakiau?

– Būtent šitaip ir pasakei. Šitais pačiais žodžiais. Ir – žinai ką? Ogi pataikei kaip pirštu į akį. Mat tu iš tikrųjų kažkaip keistai ir nesi gyvas. Tu – lavonas. – Pati išgirdo, kaip su pastaraisiais dviem žodžiais balse nuskambėjo šioks toks kartėlis.

Jis metė žvilgsnį į ją, jai pasirodė – įskaudintas.

„Kodėl dabar stengiuosi tą vargšą žmogų užgauti? – pagalvojo ji. – Nieko bloga jis nepadarė.“ Tai buvo neprotinga, netgi visai kvaila, bet vis tiek knietėjo, ir labai stipriai.

– Kodėl aš – lavonas? – jo balsas skambėjo ramiai, tačiau ji nusprendė nugirdusi priešiškumo gaidelę.

– Na ne, ne lavonas! – rėžė nekantriai. – Tiesiog – ir ne gyvas. Bent jau – ne visai. Bet šiais laikais, manding, mes visi tokie. Gal ne taip akivaizdžiai kaip tu, bet – tokie.

– A.

Jis galvojo: „Reikia tuojau pat dingti iš čia. Reikia stotis ir nešdintis.“

– Visi mes – siaubūnai, – dabar jau Deizė dėstė su entuziazmu. – Mūsų *amžius* – siaubūnų amžius. Kodėl ta pasaka apie moterį ir vilkus tokia baisi? Juk žinai tą istoriją, ar ne? Istorija apie moterį, kuri keliauja per tundrą rogėmis, tirštai prisodintomis vaikų. Ją persekioja vilkai, ir ji, norėdama numaldyti žvėris, išmeta jiems vaiką,

paskui – kitą, trečią... taip ir išsvaido visus, vieną po kito. Prieš gerą šimtą metų visiems atrodė, kad tai – šiurpu. Bet šiandien yra dar baisiau, daug baisiau. Daug, daug. Kadangi anuomet tai buvo tik pasaka, visai neįtikėtina istorija, užtat dabar ji jau tikrai būtų įmanoma. Tai kraupi istorija, bet ne todėl, kad ana moteris – siaubūnė. Visai ne. Istorija kraupi, nes taip, kaip pasielgė ji, kad išsigelbėtų, pasielgtume kiekvienas iš mūsų. Istorija kraupi, nes ji tokia beviltiškai teisinga. Taip pasielgčiau aš, taip pasielgtum tu, taip pasielgtų bet kuris mūsų pažįstamas. Argi ne tiesą sakau?

Diaro akis užkliuvo už lagamino, laukiančio jo kitapus žvilgančios grindų plynumos, geltonos šviesos šulinio dugne. Vėl jį išvydęs, pajuto dar stipresnį poreikį kuo skubiau nešdintis iš čia. Vis dėlto buvo labai svarbu atsisveikinti lyg niekur nieko, lyg paprasčiausiai susiruošus namo. Jei atsargiai užsimintų apie tai dabar, po kokių penkių minučių būtų paprasčiau padaryti, kaip nutaręs. Tada jau būtų ir pusė dvyliktos.

– Ką gi... – prasižiojo jis, giliai įkvėpė ir išsitiesė, lyg ketindamas stotis.

– Ar pažįsti bent vieną tokį, kuris taip nepasielgtų?

Staiga jis suvokė, kad ji, nors šneka nežinia ką, bet – visiškai rimtai. Kažkas buvo negerai, kažkas negero buvo jai pačiai: regis, turėtų tysoti išsipleikusi, viskuo patenkinta, galbūt laikyti jo ranką, gal pašiaušti plaukus, protarpiais tykiai ištarti vieną kitą žodį. Nieko panašaus: ji buvo sudirgusi, įsitempusi, nerimastingai kažką porino apie vilkus ir siaubūnus, siekdama kažką įbrukti jam į smegenis – o gal kažką iš ten iškapstyti: jis pats nesuprato, viena ar kita.

– Ar pažįsti? – primygtinai pakartojo ji, ir klausimas nuskambėjo kaip nevilties padiktuotas iššūkis. Beveik buvo galima pamanyti, kad, jeigu jis atsakytų „Taip“, jai kiek atlėgtų vien nuo šio žodžio skambesio. Diaras galėjo pasakyti: „Taip, kai ką pažįstu“ arba: „Taip, bent vienas toks žmogus tikrai yra“, ir to veikiausiai būtų pakakę jai apraminti. Pasaulis, toji nežinia kokiuose toliuose likusi plynė, vėl taptų pakenčiamas ir tinkamas gyventi. Tačiau jis neprasižiojo. Deizė paėmė jo ranką ir koketiškai paskersakiavo į jį.

– Beje, jei jau prašnekome apie siaubūnus, kai prisimenu tą mūsų pirmąjį vakarą čia, prisimenu ir dar kai ką. Dieve! Juk tu –

pats didžiausias siaubūnas iš visų. Na žinoma. Tu – kurio delne šitokia neįtikėtina tuštuma. Dievulėliau! Negi pats nebeprisimeni? Neprisimeni, ką tada sakiau?

– Ne kažin ką, – prisipažino jis, jau gerokai sudirgęs: proga ištrūkti akivaizdžiai slydo iš rankų. – Tiesą sakant, nesu labai greitas tokius dalykus priimti už gryną pinigą.

– Už gryną pinigą! – purkštelėjo ji. – Tik štai visi žino, kad delnas visada byloja tiesą ir kad šis metodas – pakankamai pagrįstas mokslu. Šiaip ar taip, nesvarbu, net jei ir nepriimi už gryną pinigą – dievulėliau, ir kur sugebėjai atkapstyti tokį posakį? – žinok: gali daryti viską, ką tik nori. Tik malonėk žinoti, ko nori! – pridūrė gana aštriai. – Tavo delnas toks plynas, o gamta tuštumos nemėgsta. Vakuumas užsipildo. Tad būk atsargus: atidžiai žiūrėk, kas braunasi į tavo gyvenimą.

– Gerai, būsiu atsargus, – pažadėjo jis ir atsistojo. – Gaila, bet man jau laikas eiti. Metas vėlyvas.

– Nei toks vėlyvas, nei ką, mielasis, – paprieštaravo ji, bet nebandė įkalbinėti jo dar pabūti. – Išsikviesk taksi, – ji dūrė pirštu į telefoną. – Numeris: 24–80.

Apie šitokią komplikaciją jis nebuvo pagalvojęs.

– Pareisiu pėsčias, – tarė. – Organizmas reikalauja mankštos.

– Nesąmonė! Juk penkios mylios. Nepareisi.

– Aišku, kad pareisiu, – jis nusišypsojo.

– Pasiklysi. Tu visai kuoktelėjai! – sušuko ji ir pagalvojo: „Galbūt jis nenori išlaidauti. Kažin, jeigu pasiūlyčiau apmokėti kelionę?“ Vis dėlto nutarė verčiau to nedaryti.

– Kaip išmanai, – nusileido ir gūžtelėjo pečiais.

– Palydėsiu tave iki durų, – tarė, kai jis pasiėmė lagaminą, ir, nepaisydama prieštaravimų, pirm jo nulipo laiptais į koridorių, kur vis dar degė kelios žvakės. Namuose buvo labai tylu.

– Tarnai tikriausiai jau visi sugulę, – pasakė Diaras.

– Žinoma, ne! Hugo aš dar nepaleidau.

Ji atidarė duris. Vidun siūbtelėjo vėjo gūsis, įsisuko į jos peniuarą.

– Eitum verčiau atgal į lovą. Persišaldysi.

Diaras paspaudė jos ištiestą ranką.

– Vakaras buvo nuostabus, – pareiškė.

– Luisas grįš po kelių dienų. Tada būtinai turėsi vėl ateiti vakarienės. Paskambinsiu tau, mielasis.

– Sutarta.

Jis atsitraukė kelis žingsnius žvyruotu takučiu.

– Pasuksi į kairę štai ten, prie ano bambukų guoto. Vartai atviri.

– Labos nakties.

– Labos nakties.

Kai atsidūrė už bambukų brūzgyno, Diaras stabtelėjo palaukti, kol išgirs uždaromų durų trinktelėjimą. Bet išgirdo ką kita – jos balsą:

– Ak, Hugai, štai kur tu. Kai ponas Diaras išeis pro vartus, galėsi užrakinti.

„Nagi, teks kažkaip suktis", – pagalvojo jis ir paskubomis nužingsniavo į dešinę, palei šoninę namo sieną terasos link, kur juodame baseino vandenyje blykčiojo žvaigždžių atspindžiai. Jis rizikavo: Deizė veikiausiai žvalgėsi laukdama, kol pamatys jį, išeinantį pro vartus. Bet galbūt nutars, kad jis spėjo prasmukti, kol buvo nusisukusi; jei ne – viskas gali baigtis visai nekaip. Mintis, į kokią keblią padėtį gali papulti, smogė visa jėga, kai jis dvejodamas stoviniavo prie baseino, tad tik tada, kai nuskubėjo laiptais į žemutinę sodo dalį, susizgribo padaręs rimtą taktinę klaidą. „Bet kitaip būčiau likęs užrakintas kitapus sodo tvoros, velniai parautų! – pagalvojo. – Ką galėjau padaryti?"

Jis iš namo šešėlio išniro į skaisčios mėnesienos nutviekstą plotą. Priekyje kažkas, kas labai priminė kupstą šalia tako želiančių krūmokšnių, iš lėto atsistojo ir žengė jo link.

– Eime, – ištarė Tamis.

– Užsičiaupk! – niršiai sušnypštė Diaras. Kaip tik tuo metu iš namo jie buvo matomi lyg ant delno.

Kol Deizė ištempusi akis žiūrėjo, stengdamasi atpažinti antrąjį asmenį – taip stengėsi, kad net atsidarė duris ir ištykinusi į terasą klaidinančioje mėnesienoje įsižiūrėjo iš arčiau – abu vyrai nuskubėjo taku, vedančiu į uolos viršūnę, ir netrukus dingo jai iš akių.

Ketvirtoji knyga

Kitokia tyla

XX

Diaras aukštielninkas tysojo ant suolo valties gale, rankas susibrukęs po galva, ir žiūrėjo į žvaigždes; galvoje raizgėsi miglota mintis: vis dėlto gaila, kad niekada nesumąsčiau nors truputį pasidomėti astronomija. Irklinė valtelė, skirta atplaukti iki valties ar išsilaipinti į krantą, šokčiojo tamsiomis bangomis atsilikusi vos per kelias pėdas, pririšta spurstančia ir pernelyg trumpa vilkimo virve. Diaras dėl tos virvės bandė ginčytis dar Ued el Ihude, kai jie bangų blaškomi sūpavosi vos kokių šimto pėdų atstumu nuo uolų ir stengėsi pririšti vieną valtį prie kitos, bet paskui nutarė veltui neaušinti burnos, pasitaupyti kvapą kitiems, kur kas svarbesniems dalykams. Kad ir kaip būtų, dabar, nutolęs nuo sausos žemės, džilalis, šiaip ar taip, visai nepaisė, kas jam sakoma – reikia manyti, neabejojo pats esąs padėties viešpats ir galįs ramia sąžine numoti ranka į patarimus, brukamus tokių dviejų akivaizdžių sausumos pelių kaip Tamis ir tasai jo bendras, kvaištelėjęs džentelmenas krikščionis. Didžiausias pavojus pakliūti policijai į nagus jau buvo praslinkęs – tada, kai džilalis apiplaukė bangolaužį; anuodviejų tuo metu valtyje dar net nebuvo. Dabar nuo kranto juos skyrė jau geros pusantros mylios, tad grėsmė, kad juos kas nors pastebės, buvo visai niekinė.

Protarpiais kateriui tekdavo įveikti neramius ruožus, kur šiltesnės Viduržemio jūros srovės susidurdavo su bangomis, atplūstančiomis iš Atlanto vandenyno. Tamsoje šniokštė, baltomis purslų kepurėmis putojo bangų keteros, o valtis, įkopusi į vieną jų, akimirkai pakibdavo ir sudrebėdavo, kai variklis netikėtai išnirdavo

iš vandens, o paskui smagiai pūkštelėdavo sau pirmyn lyg koks padykęs delfinas. Dešinėje pusėje dunksojo juodi Afrikos kalnai ryškiais, lyg skustuvu išpjautais kontūrais švytinčio dangaus fone. „Tas springstantis variklis dar pridarys mums bėdos“, – pagalvojo Diaras; pernelyg jau aitriai trenkė dyzelinu. Prieš kokią valandą užvis svarbiausia užduotis buvo pakliūti į valtį, dabar – sveikam gyvam išlipti į krantą. Kai tik pajusiąs po kojomis tvirtą Ispanų zonos žemę, vylėsi Diaras, iškart ir paaiškėsią, koks turėtų būti kitas žingsnis; kurti kokius nors planus anksčiau, kol nė nenutuoki, kokios veriasi galimybės – jokios prasmės. Jis pasistengė atpalaiduoti raumenis tiek, kiek galėjo nerizikuodamas nusiristi nuo suolo.

– Rūkysi? – šūktelėjo Tamis.

– Juk sakiau – ne! – įsiutęs suriko Diaras ir atsisėdo mosuodamas rankomis. – Valtyje – jokių cigarečių, jokių degtukų. Kas tau darosi?

– Jis nori parūkyti, – paaiškino Tamis; tuo tarpu džilalis, kuris ir valdė katerį, lyg niekur nieko čirkštelėjo degtuką ir mėgino delnais pridengti liepsnelę, kad neužpūstų vėjas. Vis dėlto nepavyko, o Tamis kažkaip sugebėjo jį įtikinti, kad antro degtuko net nebandytų žiebti.

– Pasakyk jam, kad jis – suknistas kvailys, – riktelėjo Diaras, vildamasis patraukti Tamį į savo pusę, bet tas nė neprasižiojo, liko susigūžęs tūnoti ant katerio dugno šalia variklio.

Apie miegą negalėjo būti nė kalbos, Diaras jautėsi pernelyg budrus, nėmaž neapsnūdęs, bet, šitaip tysodamas priverstinio nejudrumo sąlygomis, apie niekąą, ničnieką negalvodamas, jis nejučia nuklydo į prisiminimų užkaborius, kurie, sykį atgiję, įžiebė mintį: o juk maniau amžiams jų netekęs. Prasidėjo viskas nuo dainos, kurią paviršiun veikiausiai išplukdė valties siūbavimas – tai buvo vienintelė daina, kurios klausydamasis jis jautėsi iš tikrųjų laimingas: „Mik. Užmik. Mik, mano mažutėli. Pliaukšt bus tau, jei nemiegosi. Lingu lingu. Čiūčia liūlia. Mamytės kūdikėli. Mamytės Alabamos meškėniuk.“ Ne, žodžiai tikrai negalėjo būti tokie, bet kaip tik šitokius jis dabar prisiminė. Buvo užklotas durstiniu iš dygsniuotų antklodžių skiaučių, saugiai apkamšytas iš abiejų pusių – pirštais galėjo užčiuopti siūles, jungiančias vieną skiautę prie kitos – o galva gulėjo ant

gagų pūkų pagalvės, kurią tamtyč jam pasiuvo senelė – minkštesnės niekad gyvenime neteko liesti. Viršum jo plytėjo motina – tartum dangus: ne jos veidas, nes tokiomis akimirkomis jis nenorėjo matyti jos akių, mat nenorėjo žinoti, kad ji – toks pat žmogus kaip ir bet kuris kitas; gulėdavo stipriai užsimerkęs, ir tuomet ji virsdavo kažkuo neaprėpiamai galingesniu. Jeigu tik prasimerkdavo, likdavo vien jos akys, žvelgiančios į jį, ir tai baugino. Tačiau kol gulėjo užsimerkęs, nebuvo nieko, tiktai jo lova – ir motinos artumas. Jos balsas skambėjo iš viršaus, o pati buvo apgobusi jį iš visų pusių – ir tuomet jam tiesiog negalėjo grėsti joks pavojus.

– Kodėl, po šimts, tokie dalykai pradėjo lįsti į galvą? – pats nebesusigaudė; atsisėdo, atsigręžė pažvelgti už nugaros, ar Tanžero žiburius jau bus užstojęs Malabatos kyšulys. Žiburiai vis dar mirkčiojo, bet juos baigė praryti juodas dantytų uolų kontūras, pamažu užslinkdamas ir pridengdamas dykos pakrantės tamsa. Tik uolos viršūnėje be pertrūkio blykčiojo švyturio žibintas: tuos ritmingus, automatinius žybsnius jis net liovėsi pastebėjęs. Diaras suirzęs pasitrynė pirštus: kažkaip sugebėjo išsiterlioti derva ir jos nesisekė nukrapštyti.

Mažasis kateris vis labiau tolo nuo šviesų į šešėliuotus, taigi – ir vis saugesnius vandenis, kartu mažėjo ir tikimybė, kad juos gali kas nors pastebėti, ir Diaras nejučia susimąstė, jog jūros platybės yra ta erdvė, kur labiau nei bet kur kitur justi vienuma. Atrodė, kad net valtis kelia nebe tokį baisų triukšmą kaip anksčiau. Diaras nė pats nepajuto, kaip mintys nuklydo prie žmogaus, kuris, netardamas nė žodžio, sėdėjo visai šalia jo ant katerio dugno. Koks jis yra iš tikrųjų? Diaras su Tamiu ne kartą kalbėjosi, sėdėjo kavinėse, gurkšnojo, bet per visas tas drauge praleistas valandėles Diarui kažkaip nešovė į galvą susimąstyti, kokias mintis slepia bereikšmė ano veido išraiška. Jis pažvelgė į Tamį: šis sėdėjo pritraukęs kelius po smakru, apglėbęs kojas rankomis, o atkraginta galva rėmėsi į valties borto kraštą. Galima buvo pamanyti – žiūri į dangų, bet Diaras beveik neabejojo, kad Tamis užsimerkęs. Galbūt – netgi miega. „Kodėl gi ne? – pagalvojo Diaras su šiokiu tokiu kartėliu. – Prarasti jis neturi ko. Niekuo nerizikuoja.“ Labai jau lengvi Tamiui nubiro pinigai – tikriausiai su šia valtele jam taip lengvai daugiau niekad ir nebepavyks užsidirbti.

„Juk jam nusispjaut, ar aš nusikapstysiu į vietą, ar ne. Aišku, jis gali ramiai sau pūsti į akį. Reikėjo man plaukti vienam." Diaras patyliukais putojo, nepraverdamas burnos, pats nesuvokdamas, kad tariamu bendražygio miegu piktinasi dėl vienos vienintelės priežasties: Tamiui miegant, jis neturėjo su kuo pasikalbėti ir jautėsi dar vienišesnis po žiemišku dangumi.

Džilalis, stovįs katerio pirmagalyje, pradėjo dainuoti – pasruvo keista, ištęsta melodija, Diarui ji labiau nei bet ką kita priminė gargždžią, pernelyg ilgą aimaną. Tasai gailus garsas niekaip nesisiejo su niekuo: nei su naktimi, nei su valtimi, nei su Diaro nuotaika. Staiga jis taip aiškiai, kad kone supykino, išvydo tą neįtikėtiną situaciją, kurioje atsidūrė, ir nervingai sukikeno. Bangų svaidomas, trečią valandą nakties štai kiurkso šitame sename lauže, nebent iš mandagumo vadinamame kateriu, drauge su dviem kvanktelėjusiais laukiniais, kažkur vidur Gibraltaro, išsiruošęs nežinia kur, užtat su pinigų prikimštu lagaminu – visa tai staiga pasirodė beviltiškai absurdiška. Diaras tiesiog nepajėgė rasti kokio nors logiško argumento, kuris būtų padėjęs visu tuo patikėti. O kadangi negalėjo patikėti, iš tikrųjų įvykiuose nė nedalyvavo, tad jam tikriausiai neverta ir pernelyg kvaršinti galvos dėl situacijos išdavų, kad ir kokios šios būtų. Jį apniko vėl tas pats, nuo seno pažįstamas jausmas: jis nedalyvauja, jis – paliktas už borto, jis – veikiau kažkur greta realybės nei iš tikrųjų joje. Diaras atsistojo ir vos neišsitiesė kaip ilgas katerio dugne.

– Užsičiaupk! – sumaurojo.

Džilalis kaipmat nutilo ir kažką šūktelėjo klausiama intonacija. Paskui vėl uždainavo. Bet Diaras, vos spėjęs vėl atsisėsti, susivokė: pavojingas akimirksnis praslinko, viso šito žygio beprasmybės pojūtis išsisklaidė; nė pats nebegalėjo prisiminti, kodėl jam tai pasirodė taip absurdiška. „Juk pats šito norėjau", – tarė jis sau. Tai buvo jo pasirinkimas. Tad tik pats ir atsakingas už tą paprastą faktą, kad šiuo metu esąs, kur esąs, ir negalįs būti niekur kitur. Jį netgi apėmė kažkoks pašėlęs džiugesys, kai sumojo, kad neturi jokios kitos išeities, nieko negali daryti, tik sėdėti ir žiūrėti, kas dar atsitiks – ir kad tas jokių kitų variantų nebuvimas – tiesioginė jo paties priimto sprendimo pasekmė. Jis pauostė drėgną orą ir tarė pats sau mažų mažiausiai bent jau esąs gyvas, o ta prieš valandėlę sugniaužusi abe-

jonė, kad ir kokios būtų jos priežastys, ta sukrėtusi jį konvulsija – tik nelemtas akimirksnis, jis tiesiog buvo visai trumpam parmestas atgal į ankstesniąją dvasios būklę, kai pats buvo visiškai beveidis, auka. Diaras kalbėjo sau, tiesa, galbūt ne taip žodingai, kad ši naujoji, kur kas tikresnė būsena, yra kaip tik ta, suteikianti jam galimybę lengvai patikėti tikrumu tų dalykų, kuriuos suvokė pojūčiais – ir tapti jų egzistencijos dalimi, nes patikėti – reiškia dalyvauti. Dabar jis vylėsi pats žengsiąs savo gyvenimo procesijos priešakyje, panašiai kaip garvežys tempia visą traukinio sąstatą, daugiau niekad nebūsiąs bejėgis antraeilis personažas, šalutinė siužeto linija, netyčia įsipynusi tarp pagrindinių įvykių, jau niekad nebūsiąs stumdomas į vieną ar į kitą pusę, pats nesugebėdamas, gal net nejusdamas poreikio suvokti krypties, kuria juda.

Šiais dalykais, kuriuos apsvarstęs pats sau paskelbė nepajudinamu faktu, tikriausiai galima paaiškinti tai, kad po kokios valandos, nebeapsikęsdamas Tamio, net nepakeitusio kūno pozos, nejudrumo ir tylėjimo, Diaras pašoko, žengė artyn ir lengvai spirtelėjo anam į šonkaulius. Tamis suaimanavo ir kažką burbtelėjo arabiškai.

– Kas dedasi? Pamiegoti galėsi ir paskui!

Tamis dar sykį suaimanavo ir prasižiojo:

– Ko tu nori?

Tačiau jo žodžius užgožė ritmingas katerio variklio drioksėjimas. Diaras pasilenkė prie pat jo ir užriko:

– Juk netrukus auš, dėl Dievo meilės! Nagi kelkis, prasikrapštyk akis! Kur, po galais, mes esame?

Tamis tingiai dūrė pirštu į džilalį.

– Jis žino. Nesijaudink.

Vis dėlto jis pakilo ir nusverdėjo atsisėsti į valties pirmagalį, o Diaras susigūžė tarp variklio ir planšyro, daugmaž toje pat vietoje, kur dar ką tik sėdėjo Tamis. Čia, užuovėjoje, buvo kiek šilčiau, tik pernelyg sodriai trenkė dyzelinu. Diaras pajuto smelkiančią tuštumą skrandyje, bet pats nesuprato, ar tai alkis, ar šleikštulys: pojūtis priminė tiek viena, tiek kita. Po kelių minučių Diaras atsistojo ir netvirtu žingsniu nusverdėjo pas Tamį. Džilalis mostelėjo jiems abiem kraustytis į laivagalį. Diaras pasipriešino, mat čia, prie vairo, oras buvo kur kas grynesnis, bet Tamis paaiškino:

– Per sunku. Valtis negali plaukti labai greitai.

Abu klupinėdami nusikapstė į valties galą ir greta kits kito susėdo ant įmirkusių drobinių patiesalų. Mėnulis jau seniai buvo pasislėpęs už tirštų vakarų pusėje urduliuojančių debesų klodo. Virš galvos mirkčiojo žvaigždės, bet tiesiog priešais dangaus tamsuma jau skydo, vanduo apačioje tarytum apsitraukė palša miglele, kuri, kildama aukštyn, liejosi su blykštančia šviesa. Tiurbanuota džilalio galva įgijo formą, aštrus juodas jos kontūras priešaušrio švytėjimo nužerto rytinio dangaus fone atrodė lyg įrėžtas.

– O tu tikrai žinai, kur mes plaukiame? – galiausiai paklausė Diaras.

Tamis nusijuokė.

– Taip, tikrai žinau.

– Tiesą sakant, aš galbūt norėsiu ten šiek tiek užtrukti.

Tamis valandėlę patylėjo.

– Tu gali trukti ten kad ir visą gyvenimą, – pagaliau atsakė gana niauriai, leisdamas aiškiai suprasti, kad sumanymas pasilikti jam toli gražu neatrodo patrauklus.

– O tu? Ką tu apie tai manai?

– Aš? Apie ką?

– Apie tai, kad būtų galima ten kiek pabūti.

– Man reikia grįžti į Tanžerą kartu su juo, – Tamis kryptelėjo galvą į džilalį.

Diaras pasiuto.

– Nė velnio tau nereikia! – užsipuolė Tamį. – Tu liksi su manim. Kaip manai, ką aš veikčiau vienas pats? Ką valgyčiau?

Dar nebuvo tiek išbrėškę, kad jis aiškiai įžiūrėtų Tamio veidą, bet nuojauta Diarui kuždėjo, kad tasai nuoširdžiai nustebęs.

– Liksiu su tavim? – iš lėto pakartojo Tamis. – O kiek laiko? Kiek tai užtruks?

Po akimirkos prašneko jau kur kas tvirčiau:

– Ne, aš pasilikti negaliu. Man reikia dirbti. Kitaip vieni nuostoliai. Nebus pinigų. Tu moki man už valtį ir už tai, kad plaukčiau su tavim ir parodyčiau namą. Ir viskas.

„Žino, bjaurybė, kad vežuosi su savim pinigų, – niršiai pagalvojo Diaras. – Tegul bus prakeikta jo siela.“

– Manai, nepakankamai tau sumokėjau? – pats išgirdo, kaip virptelėjo balsas.

Tamis nenusileido.

– Sakei: tau reikia tik valties. Jei aš nedirbsiu, neuždirbsiu pinigų, – jis pratrūko berti jau kur kas sklandžiau: – Kaip manai, kam aš pirkau tą valtį? Ar ne tam, kad uždirbčiau pinigų? Jei pasiliksiu su tavim Agloje, nieko neužsidirbsiu. Jis parplukdo valtį į Tanžerą – bet viskas ir yra Tanžere. Mano valtis, mano namai, mano šeima. Aš sėdžiu Agloje – aš kalbuosi su tavim. Labai gražu ir smagu, bet taip aš nieko neuždirbu.

Diaras susimąstė. Kažin, kodėl jis net nepaklausia, kodėl aš noriu ten likti? Ogi todėl, kad žino. Pats paprasčiausias šantažas. Nervų karas. Tegul mane griausmas, jei nusileisiu bent per plauką. Bet jau tuomet, kai mintyse dėliojo frazes, sumojo, kad Tamio žodžiuose netrūksta logikos.

– Ko tu iš manęs tikiesi? – paklausė lėtai, kuo atsargiau vyniodamas mintį. – Kad mokėsiu tau už kiekvieną dieną, kurią būsi ten, su manim?

Tamis gūžtelėjo pečiais.

– Šiaip ar taip, kokia prasmė įstrigti Agloje? Nieko ten nėra. Ką tu ketini veikti? Ten šalta, vieni dumblynai. Ne, man reikės grįžti.

„Vadinasi, teks pakišti tokį pasiūlymą, kuriam nepajėgtum atsispirti, – paniuręs galvojo Diaras. – Kodėl tiesiai nepaklausi, kiek turiu tame lagaminėlyje?“ Garsiai pasakė tik tiek:

– Bent kelias dienas pabūti tikrai galėtum. Pasirūpinsiu, kad dėl to nepatirtum jokių nuostolių.

Tamis, tai išgirdęs, regis, liko visai patenkintas. Tačiau Diaras vis dar nenurimo. Neįmanoma buvo įspėti ne tik kiek Tamis žino, bet ir kiek jam knieti sužinoti; Diaras net nenutuokė, ką jo pagalbininkas arabas išvis mano apie visą šitą užmačią. Jei tik jis ko nors klausinėtų, pagal tai, kaip formuluotų klausimus, būtų galima vertinti, ką žino, o tuomet atitinkamai ir atsakyti. Tačiau Tamis tylėjo lyg užsisiuvęs, tad niekas ir nepaaiškėjo. Galiausiai, po kelių minučių tokios tylos, Diaras nebeiškentė ir ūmai paklausė:

– Apie ką galvoji?

Balzganoje apyaušrio šviesoje glotnus Tamio veidas atrodė kupinas vaikiškos nekaltybės, kai jis atsiliepė:

– Aš? Apie ką galvoju? O kodėl turėčiau galvoti? Aš viskuo patenkintas. Man nereikia galvoti.

Diarui toks atsakymas tuo pat metu pasirodė ir suktas, ir melagingas; jis iškart tarė sau: „Šitas šunsnukis galaižin ką rezga, kaip kažin ką."

Išaušus ėmė rimti tiek oras, tiek vanduo. Sąsiaurio ispanų pusėje jie išvydo didžiulį krovininį laivą – šis, ramus ir nesutrikdomas, lyg kokia skulptūra, lėtai slinko į vakarus. Savo ruožtu kateris pirmyn šuoliavo taip veržliai, taip triukšmingai, kad Diarui pasirodė, jog krovininis laivas bangomis slysta išvis be garso. Jis neramiai apsidairė į visas puses, ypač akylai žvilgsniu skvarbydamas Afrikos pakrantę. Kalnai statmenais skardžiais garmėjo tiesiog į pasišiaušusias bangas, bet tai šen, tai ten Diarui lyg ir šmėstelėjo įlankėlės su smėlėtomis paplūdimio juostelėmis.

– O kaip šita Ispanų zona atrodo? – paklausė jis.

Tamis nusižiovavo.

– Čia – kaip ir bet kur kitur. Kaip Amerikoje.

Diarą apėmė nekantra.

– Ką reiškia – kaip Amerikoje? Ar namuose čia yra elektrinis apšvietimas? Ar jie turi telefonų?

– Kai kurie – turi.

– Tikrai? – Diaras nenorėjo tikėti savo ausimis. Tanžere buvo girdėjęs šiokių tokių gandų, neva Ispanų zona – primityvus, civilizacijos ne kažin kiek palytėtas kraštas, tad ir įsivaizdavo laukinę, retai apgyventą vietovę, o saujelę čiabuvių – įsikūrusius urvuose ir susišnekančius urgztelėjimais ar rankų mostais.

– Vis dėlto atokesniuose kaimuose, – neatlyžo jis, – jokių telefonų turbūt nėra, ar ne?

Tamis į jį pažvelgė lyg ir kiek nustebęs, kodėl Diarui taip maga tęsti tokį vaikišką pokalbį.

– Aišku, yra telefonų. Ką sau manai? Kaip tvarkytųsi valdžia, jeigu nebūtų telefonų? Negi galvojai, kad čia – kaip Senegale? – Tamio akimis, būtent Senegalas buvo idealus necivilizuoto krašto pavyzdys.

– Šūdą mali, – rėžė Diaras trumpai. Na jau ne, nė už ką nepatikėsiąs. Ir vis dėlto sunerimęs ėmėsi dar įdėmiau žvilgsniu tyrinėti netolimą krantą, be paliovos save tikindamas, esą šitaip nuogąstauti – tikra kvailystė. Jeigu telefono skambučiai ir prasidės, tai tiktai dieną, vadinasi, kol kas tikrai dar niekas niekam neskambino. Be to, kas galėtų paskelbti pavojų? Vilkoksas – tikrai ne, ar bent, mažų mažiausiai, į policiją jis nieku gyvu nesikreips. Kas dar? Amerikos pasiuntinybė? Tačiau šie veikiausiai dar bent kelias dienas palūkės, tik tada skelbs paiešką – jei išvis kada nors paskelbs. Kai tik paaiškės, kad jis išnykęs iš Tarptautinės zonos, visas tas pašvinkęs madam Žuvenon reikalas, reikia manyti, keliaus ant lentynos – bent jau tol, kol jis, Diaras, vėl pasirodysiąs akiratyje. Ir tai dar tik tuo atveju, jei tasai skambutis tikrai buvo dėl madam Žuvenon, kas anaiptol neįrodyta. Taigi – ko jam baimintis? Aišku: Vilkokso, bet tiktai Vilkokso, o šio rankos ir kojos surištos, mat kreiptis pagalbos į oficialius valdžios atstovus jis negali. Šitaip susidėliojęs mintis, Diaras bent kol kas lengviau atsiduso ir, vogčia dirstelėjęs į Tamį, išvydo, kad tasai stebi jį įdėmiai, akis įbedęs, beveik taip, lyg žiūrėtų filmą – galėjai pamanyti, kad jis puikiausiai įžvelgė visą Diaro galvoje besiklostančių minčių panoramą. „Po šimts, jo akivaizdoje nevalia net galvoti", – tarė sau Diaras. Kaip tik nuo jo reikia nenuleisti akių – o ne kvaršinti galvą dėl Vilkokso ar kokių nors galvažudžių, kuriuos Vilkoksas gali pasisamdyti. Diaras pats įbedė žvilgsnį į Tamį. „Ei, tu, – pamėgino jis sviesti iššūkį žvilgsniu. – Aš tave stebiu, – vylėsi, byloja jo akys. – Tiesiog noriu, kad tai žinotum." Tačiau Tamis lyg niekur nieko jo žvilgsnį atrėmė, sumirksėjo it katinas, užvertė galvą į pilkšvą dangų ir patenkintas tarė:

– Šiandien nelis.

Jis suklydo: nepraslinko nė pusvalandis, o iš už Džebel Musos kyšulio, drebindamas uolėtus šlaitus, atūžė Viduržemio jūros vėjas, drauge nešdamas ir smulkią, žvarbią dulksną.

Diaras užsimetė apsiaustą, lagaminą skvernu pridengęs nuo lietaus. Tamis susirangė valties pirmagalyje greta džilalio, kuris ant galvos užsitraukė dželabos gobtuvą. Kateris ėmė rėžti platų lankstą per bangas, galiausiai beveik pasuko atgal – ta kryptimi, iš kurios atplaukė. Jie atsidūrė priešvėjinėje pusėje ilgo kyšulio, į jūrą nutįsusio

nuo uolėto kalno papėdės. Tiesiog iš vandens aukštyn šovė plikos statmenos uolos, jų viršūnes slėpė žemi, pritvinkę debesys. Jokių kitų laivų nebuvo matyti, bet per tirštą lietaus uždangą ne kažin ką ir galėjai įžiūrėti. Diaras išsitiesė. Atrodė, kad katerio variklis dabar užkaukė garsiau nei bet kada, be jokios abejonės, šitoks triukšmas turėjo girdėtis gerų poros mylių spinduliu. Gerai būtų suvis jį išjungti ir tiesiog nusiirti į krantą, dingtelėjo Diarui. Prie vairo Tamis su džilaliu įsileido į gyvą pokalbį. Lietus smarkėjo, protarpiais vėjo gūsis aikštingai kresteldavo purslų srautą. Diaras valandėlę sėdėjo panarinęs galvą, stebėdamas, kaip jo gabardino apsiaustu vinguriuoja lietaus vandens upeliukai. Neilgai trukus valtis įplaukė į kiek ramesnio vandens ruožą. Tikriausiai kokia nors įlanka, pagalvojo Diaras, bet pakėlęs galvą neišvydo nieko kita, tik tas pačias uolas dešinėje pusėje. Bet jos jau buvo kur kas arčiau, ir dabar, regėdamas jų papėdę laižančias juodas, sūkuriuojančias bangas, Diaras su šiurpu suvokė, kokios iš tikrųjų aukštos tos uolos, kokios stačios ir aštrios. „Juo greičiau pro jas praplauksime – juo geriau", – dingtelėjo Diarui; liko tik džiaugtis, kad susiprato prikąsti liežuvį ir nepuolė įkalbinėti džilalio išjungti variklį. Kartą atsigręžęs per petį, nebeįstengė atsikratyti įspūdžio, kad iš užnugaryje susitelkusios pilkumos tuojau pat išnirs kita valtis ir be garso juos pasivys. Kas atsitiktų paskui – dėl to jau nesuko galvos; kol kas nedavė ramybės paprasčiausia mintis, kad jį, bandantį sprukti, kažkas gali tiesiog pasekti ir sučiupti. Sėdėjo kaip įmanydamas įtempęs regėjimą, stengdamasis įžvelgti toliau, nei buvo įmanoma, jusdamas, kad monotoniškas variklio griausmas ir yra tas vienintelis plonas siūlelis, tempiąs jį ten, kur saugu. Tačiau jis bet kurią akimirką galėjo nutrūkti, ir tuomet būtų likęs tik švelnus valtį lyžčiojančių bangų teškenimas. Pajutęs, kaip sprandu žemyn ritasi lašas, nė nesuprato, kas tai: lietus ar šaltas prakaitas. „Ir ko dabar šitaip kraustaisi iš galvos?" – supykęs aprėkė pats save.

Džilalis staiga atsistojo, pripuolė prie variklio ir jį išjungė; variklis tik sučiaudėjo lyg springdamas – atrodė, kad jau niekad nebeužsives. Tada grįžo atgal prie vairo, kurį prilaikė Tamis. Kateris vis dar slydo pirmyn. Diaras atsistojo.

– Atplaukėme?

Nei vienas, nei kitas neatsakė. Po valandėlės džilalis vėl persikraustė į katerio vidurį ir kibo iš visų jėgų sukti žemyn sunkų juodą diską – tai buvo variklio smagratis. Su kiekvienu trūktelėjimu variklis dar sykį nusičiaudėdavo, bet užsivesti neužsivedė. Nors viduje kunkuliavo įniršiu, Diaras prisivertė atsisėsti. Džilalis šitaip plūkėsi geras penkias minutes, o kateris, bangų nešamas, tuo tarpu tingiai artinosi prie uolų. Galų gale variklis vis dėlto driokstelėjo; džilalis greitį sumažino perpus, ir jie pamažėle nuslinko per lietų pirmyn.

XXI

Palei įlankėlę, iš visų pusių apsuptą aptrupėjusių uolų, driekėsi siauras, šiek tiek viršun kylantis smėlėto paplūdimio ruožas. Iškart už jo ištisine siena stūksojo kalnas, iškilęs iki pat lietaus užtvindyto dangaus. Iššokę iš irklinės valtelės, visi trys netardami nė žodžio valandėlę stovėjo apleistame paplūdimyje. Nelabai toli nuo kranto giliame vandenyje suposi kateris.

– Eime, – tarė Diaras. Tai buvo dar vienas pavojingas akimirksnis. – Pasakyk jam, kad praneši laišku, kai panorėsi, kad atplauktų tavęs pasiimti.

Tamis ir džilalis įsileido į ilgiausią pokalbį, kuris labai greitai nusirito iki ginčo. Stovėdamas ir laukdamas Diaras netruko įsitikinti, kad tuodu niekada nesusitars, ir ėmė stigti kantrybės.

– Tegul jis greičiau nešdinasi! – riktelėjo. – Jo adresą turi?

– Palauk minutę, – atsiliepė Tamis ir lyg niekur nieko kivirčijosi toliau. Bet paskui prisiminė, kad Diarui būdinga viena savybė, kurią pats laikė sunkiai suvokiama keistenybe – tai yra visiškas nesugebėjimas ramiai sulaukti, kol viskas susiklostys natūraliai, sava eiga – tad atsigręžęs tarė:

– Jis pageidauja pinigų.

Tai, nors ir tiesa, toli gražu nebuvo svarbiausia juodviejų ginčo tema. Tamiui tiesiog suko vidurius nuo minties, kad kateris, už kurį jau sumokėta, į Tanžerą turės grįžti su ankstesniuoju savininku – ir be jo, tad karštligiškai stengėsi rasti kokį nors būdą apsidrausti ir

daugmaž patikimai užsitikrinti, kad džilalis su visa valtimi neprapuls nežinia kur.

– Kiek? – paklausė Diaras ir kyštelėjo ranką po apsiaustu į kelnių kišenę, lagaminą tuo tarpu laikė suspaudęs tarp kelių. Apykaklė buvo jau kiaurai permirkusi, lietaus srovelės tekėjo nugara.

Tamis buvo sutaręs džilaliui už paslaugas sumokėti keturis šimtus pesetų; Diarui ketino pasakyti, esą reikia aštuonių šimtų – ir iš šių pinigų atsiskaityti pats. Tačiau dabar užjutęs, kad viskas sprūsta iš rankų, sušuko:

– Jis užsiprašė per daug! Dradebe sakė: septyni šimtai penkiasdešimt. Dabar sako – tūkstantis!

Tik tada, kai Diaras iš kišenės išsitraukė banknotą, Tamis sumojo siaubingai prašovęs.

– Neduok jam tų pinigų! – ėmė melsti ištiesęs ranką, tarytum norėdamas pridengti banknotą. – Jis – vagis! Neduok jam!

Diaras šiurkščiai pastūmė jį į šalį.

– Nesikišk, – tarstelėjo ir padavė pinigą lūkuriuojančiam džilaliui. – Manai, labai noriu stoviniuoti čia kiaurą dieną?

Tada atsisuko į džilalį, kuris, gerokai suglumęs, taip ir stovėjo su banknotu rankoje.

– Patenkintas? – paklausė.

Tamis, pasiryžęs neleisti, kad jam ištrauktų kąsnį iš gerklės, pastarąjį sakinį tuojau pat išvertė į arabų kalbą – taip, kad nuskambėtų kaip reikalavimas grąžos. Tačiau džilalis lėtai papurtė galvą, pareiškė grąžos neturįs ir ištiesė banknotą Diarui – lai pasiimąs atgal.

– Jis sako – neužtenka, – paaiškino Tamis.

Tačiau Diaras sureagavo anaiptol ne taip, kaip jis vylėsi.

– Užtenka į valias, ir tą jis labai gerai žino, – sumurmėjo nusigręždamas. – Jo adresą turi?

Tamis sekundę stovėjo ir kamavosi, negalėdamas apsispręsti. O paskui žiauriai suklydo. Tiestelėjo ranką ir pamėgino ištraukti pinigą iš džilalio saujos. Bet šis, nutaręs, kad džentelmenas krikščionis tiesiog neįtikėtinai dosnus, pasielgė būtent taip, kaip ir reikėjo tikėtis: apsisuko, keliais šuoliais pripuolė prie valtelės, atstūmė ją nuo kranto ir įšoko pats. Uždūkęs Tamis šoko iš paskos, bet džilalis juokdamasis mostelėjo irklais ir buvo jau nebepasiekiamas.

– Mano valtis! – sukliegė Tamis, sielvartingą veidą atgręždamas į Diarą. – Dabar matai: jis – tikras plėšikas! Pagrobė mano valtį!

Diaras dėbtelėjo į jį labai jau neprielankiai. „Kiek laiko reikės su šituo taikstytis? – pagalvojo. – Tasai vyrutis – tikras pusprotis, jei ne blogiau."

Džilalis, vis labiau toldamas nuo kranto, yrėsi katerio link. Dabar jau protarpiais pamodavo ir šūkalodamas visokias garantijas, bandė raminti Tamį. Šis tik grūmojo kumščiu ir proverksmiais svaidėsi grasinimais bei keiksmais, matydamas, kaip nebepagaunamas džilalis lipa į katerį, riša prie jo irklinę valtelę, vargais negalais užveda variklį. Tada, jau visai nepaguodžiamas, ėmė skųstis Diarui:

– Išplaukė. Nebėra. Mano valties nebėra. Viskas prapuolė.

– Užsičiaupk, – atrėžė Diaras nežiūrėdamas į jį. Jį jau fiziškai pykino, jis troško kuo skubiau atsidurti kuo toliau nuo paplūdimio, ypač dabar, kai vėl užburzgė katerio variklis.

Tamis apatiškai pirmas patraukė pakrante iki vakarinio paplūdimio pakraščio, paskui juodu atsidūrė tarp aukštų statmenų uolų. Lankstu apėję kalno papėdę, beveik neįžiūrimu taku ėmė kopti per raudonu dumblu žliugsinčią rėvą, kurioje šen ten smygsojo stambūs rieduliai. Juo toliau, juo į statesnį šlaitą teko ropštis. Vis labiau smarkėjo ir lietus, lašai tiško didesni. Čia neaugo nei medžių, nei krūmokšnių, nebuvo išvis jokios augmenijos, net pačios smulkiausios. Dabar jau iš abiejų pusių stiebėsi uolos, o takas virto siauručiu tarpekliu, jo dugnu virveno rūdžių atspalvio upokšnis. Sykį Diaras paslydo ir aukštielninkas plojosi į dumblyną. Kai Tamis, padėdamas atsistoti, trūktelėjo Diarą, dumblas šleikščiai šliurptelėjo. Diaras net nepadėkojo. Abiem jau trūko kvapo, o ir nuotaika – pernelyg sušniukusi, kad dar mėgintų kalbėtis. Dabar jiems rūpėjo tik viena: žiūrėti, kur stato koją, nieko daugiau. Akmeninės sienos abipus buvo lyg kokie akidangčiai, sergstintys, kad žvilgsnis neklajotų į šalis, o priekyje laukė vis tokie pat akmenys ir dumblas, ir telkšantys rudo vandens tvenkinėliai, ir tokios pat srovelės. Įdienojus dangus tik dar labiau aptemo. Diaras protarpiais vogčia dirstelėdavo į laikrodį. „Pusę dešimtos sėduos pailsėti, nesvarbu, kur būtume", – pažadėjo jis sau. Vis dėlto, kai atėjo pusė dešimtos, dar šiek tiek luktelėjo – kol aptiko patogų riedulį, ant kurio ir įsitaisė, tada prisidegė cigaretę. Vis

dėlto, kad ir kaip saugojo, lietus ją vis tiek permerkė – vos keliskart užsitraukus, cigaretė užgeso. Tamis apsimetė nė nepastebėjęs, kad Diaras sustojo, ir atkakliai spūdino pirmyn. Diaras jam netrukdė, net nešūktelėjo palūkėti. Beturėjo vos pusę pakelio cigarečių – buvo užmiršęs nusipirkti atsargų. „Teks verstis be cigarečių – kažin, ar ilgai?“ Kraštovaizdis Diaro nestebino, buvo kaip tik toks, kokio jis ir tikėjosi, tik kažkodėl net į galvą neatėjo, kad gali lyti: visąlaik įsivaizdavo dyką, vėjų košiamą ir saulės kepinamą kraštą.

Tie jo drabužiai, kurių nepermerkė lietus permirko prakaitu: kopti toli gražu nebuvo lengva, Diaras sukaito. Tačiau apsiausto nenusivilko, mat po pažastimi, pridengęs skvernu, nešėsi lagaminą, kurį buvo pasiryžęs trūks plyš apsaugoti nuo lietaus.

Jis vis dar vylėsi, kad Tamis, nutolęs tiek, kad, jo paties manymu, sustodamas neprarastų orumo, vis dėlto stabtelės jo palaukti, bet suklydo manydamas, kad svarbiausia prislėgtos bendražygio nuotaikos priežastis – tik nuoskauda, susijusi su tokiu apmaudžiu pralaimėjimu džilaliui, kuris lyg niekur nieko išnešė kailį. Bet iš tikrųjų Tamis nuoširdžiai tikėjo, kad viskas prarasta, kad jo siela nugrimzdo į tamsą, kur jos nepasiekia Alacho malonė. O tai reiškė, kad viskas, kas susiję su šia kelione, iš anksto pasmerkta baigtis blogai – bent jau jam pačiam. Ant Diaro Tamis nepyko, mat laikė šį tik paprasčiausiu nelemties įrankiu; jį klampino pats tikriausias gilus liūdesys.

Tamis taip ir nesustojo; traukė pirmyn, kol įveikė vos pastebimą tarpeklio posūkį ir dingo Diarui iš akiračio.

– Tai kalės vaikas! – riktelėjo Diaras, staiga pašoko ir tekinas pasileido tarpekliu aukštyn, vis dar tarp pirštų laikydamas įmirkusią cigaretę. Pasiekęs vingį, vėl išvydo Tamį: šis, tolokai priekyje, mechaniškai kėblino žingsnis po žingsnio, panarinęs galvą.

„Nori, kad pašaukčiau, kad paprašyčiau sustoti! – dingtelėjo Diarui. – Kad jis nesulauktų, velniai raguoti jį tegriebia!“

Prireikė dar gero pusvalandžio, kol prisivijo Tamį tiek, kad jau galėtų susišnekėti, bet nė neprasižiojo: pasitenkino sekdamas iš paskos, pirmojo diktuojamu ritmu. Jam pasirodė, kad Tamis nė nepastebėjo, jog bendražygis buvo kažkur prašapęs. Tamis tiesiog kopė aukštyn – ir tiek.

Šitaip jie ir krapštėsi toliau. Vidudienį į sausumos gilumą jau buvo sukorę tokį atstumą, kad jūros nebebuvo nei girdėti, nei užuosti. Vis dėlto Diarui nuojauta kuždėjo, kad, jei už nugaros nebūtų likę mylių mylios lietaus pritvinkusio oro, jūra vis dar tyvuliuotų kažkur žemai, tiesiog po kojomis, matoma netgi iš čia. Apniūkęs, pilkas dangus vis dar kabojo tiesiog virš galvos, lietus nesiliovė, vis dar košė žvarbus šiaurys – o juodu lėtai kopė aukštyn per uolų, vandens ir dumblo begalybę.

Sumuštinis su kumpiu – netikėtai sugavo save galvojant Diaras. Juk vakarykščiai, kol Ramlalas nebuvo atidaręs krautuvėlės, galėjęs prisipirkti visko, ko širdis geidžia. Bet kur tau: verčiau susigundė pasivolioti paplūdimyje. Ta gera valanda saulėkaitoje dabar atrodė tokia neįtikėtinai tolima, lyg koks mirguliuojantis sapno regėjimas, lyg prisiminimas, atklydęs iš tų laikų, kai jis dar buvo visai kitas žmogus. Ir tik tada, kai susizgribo, kad maistu šiam žygiui nieku gyvu negalėjęs apsirūpinti, nes nė nenutuokęs, jog leisis į tokį žygį – tik tada Diaras kaip reikiant suvokė, kokioje tolybėje iš tiesų liko vakarykščia diena, kaip esmingai pasikeitė pasaulis nuo tos akimirkos, kai jis įkėlė koją į ankštą Šokrono kabinetą ir sėdo stebėti, kaip skaičiuojami pinigai.

Staiga iš lietaus uždangos išniro išskydusi figūra ir siaurukalne ėmė slinkti artyn. Tai buvo asilas: pilkas, nedidukas, traukiąs lėtu, atsargiu žingsniu; per jo nugarą persverti krepšiai buvo tušti, ant pasišiaušusių kojų bei paausių kailio kuokštų žiburiavo pakibę lietaus lašai. Tamis kiek pasitraukė į šalį, kad praleistų gyvulį, jo veide nebuvo matyti jokios nuostabos.

– Vadinasi, nebetoli, – pratarė Diaras. Jis neketino prasižioti, norėjo, kad tarp jų tvyrančią tylą pirmas sutrikdytų Tamis, bet pats nepajuto, kaip išsprūdo.

– Dar galiukas kelio, – abejingai atsakė Tamis.

Iš už posūkio pasirodė seneliokas, vilkįs sudriskusį vilnonį drabužį, nešinas lazda; protarpiais jis keliais gomuriniais garsais pakalbindavo pirm jo kinkuojantį asilą. „Dar galiukas kelio“, – mintyse pakartojo Diaras, jam jau svaigo galva.

– Kažin, kokio ilgumo tas galiukas? – paklausė.

Tačiau Tamis, kurio padermės atstovai niekad tiksliai nesusigaudo nei erdvėje, nei laike, jam atsakyti negalėjo. Toks klausimas jam išvis nieko nereiškė.

– Nebetoli, – tik tiek pasakė.

Takas dabar jau juntamai statėjo; prireikė sutelkti visą dėmesį ir pastangas, kad sėkmingai koptų toliau, nuolat grėsė pavojus slystelėti ant klibančių akmenų ir nudardėti atgal. Vis stiprėjantis vėjas, atrodė, tiesiog jiems ant tako draikė begalinę storą debesų virvę, nuvyniotą nuo aukštumų uolų. Neilgai trukus ji apsiautė juos iš visų pusių. Pasaulis dar labiau aptemo. „Visai nejuokinga", – nejučia pagalvojo Diaras, ir vis tiek nusijuokė: tiesiog neįtikėtina, kaip staigus šviesos pokytis gali permainyti ir nuotaiką. „Nėra maisto", – pridūrė pats sau. Kartkartėmis jis kopdamas tyčiomis įsirėždavo į Tamį. Mat jei tik kiek daugėliau atsiliktų, juodu pradingtų kits kitam iš akių.

– Tikiuosi, toje savo trobelšėje turėsi ką valgomo, – tarė.

– Nesijaudink, – Tamio balsas nuskambėjo nelabai draugiškai. – Šįvakar pavalgysi. Gausiu tau maisto. Atnešiu. Nesirūpink.

– Nori pasakyti, tuose namuose maisto nėra? Tai iš kur, po galais, jo ištrauksi?

– Tuose namuose maisto nėra, nes ten jau seniai niekas negyvena. Bet nelabai toli yra mano žmonos artimųjų namai. Ten ir gausiu tau to, ko tu nori. Jie niekam apie tai neprasitars. Jie – geri žmonės.

„Atrodo, jis ketina laikyti mane uždaręs, – pagalvojo Diaras. – Bet jam dar teks gerai apsvarstyti tokį sumanymą." Tačiau netrukus tyloje ėmė lįsti kita mintis: „Kažin, kodėl? Kodėl jis nori mane slėpti?" Ir vėl visi klausimai susivedė į vieną, esminį: „Ką jis žino?" Diaras nusprendė paklausiąs tiesiai šviesiai – šį pat vakarą, kai juodu sėdėsią vienas priešais kitą ir jis galėsiąs įdėmiai stebėti bet kokius Tamio veido išraiškos pokyčius: „Ką tu turėjai galvoj sakydamas, kad tavo žmonos artimieji niekam neprasitars?"

Šlaitas vis dar statėjo, jie iš paskutiniųjų kepurnėjosi kone keturiomis, kad tik nenuslystų atatupsti. Tirštas rūkas priminė vėjo blaškomus dūmus; kas kelios akimirkos juodu sušmėžuodavo vienas kito akiratyje, kartais šmėkštelėdavo net uolos paviršius. O paskui staiga vienu kartu pasikeitė pati oro medžiaga, tapo balta, regima,

aplipo jų veidus bei kūnus, užstodama visut viską. Bet jie vis dar yrėsi pirmyn. Buvo popietė; Diarui jau atrodė, kad ta popietė tęsiasi amžinai. Bet ūmai, visai netoli viršum jo, Tamis patenkintas niurgztelėjo ir išleido ilgą atodūsį: „Aaaaa!" Jau buvo atsisėdęs. Įveikęs dar porą žingsnių Diaras jį išvydo. Tamis buvo suskubęs išsitraukti pypkę kanapėms rūkyti ir dabar kimšo ją iš ilgo odinio *mottoui**, kurį išskleidęs laikė ant kelių.

– Dabar jau lengva, – tarė jis šiek tiek pasislinkdamas ant akmens ir padarydamas vietos Diarui. – Miestas – ten. – Jis dūrė pirštu tiesiai žemyn. – Namas – štai ten. – Jis vėl parodė žemyn, bet šiek tiek kairiau.

Diaras atsisėdo, paėmė pasiūlytą pypkę. Keliskart giliai užsitraukė, o tarpuose uodė orą, kuris staiga tartum atgijo, padvelkė vos juntamais pušų ir sodybų kvapais. Išrūkęs pypkę iki galo, grąžino Tamiui. Kvaišalas buvo stiprus, Diaras pasijuto maloniai apsvaigęs. Tamis vėl ėmėsi kimšti pypkę, su meile ją nužiūrinėdamas. Kandiklis buvo išdrožinėtas mažyčiais įvairiaspalviais žuvų, vandens ąsočių, paukščių bei kardų raižiniais.

– Šitą *sebsi*** pirkau prieš trejus metus. Marakeše, – pareiškė Tamis.

Jie vienudu sėdėjo baltumoje. Diaras laukė, kol Tamis išrūkys pypkę. Šis triskart giliai užsitraukė, ir kanapės sugruzdėjo. Tamis iš galvutės išpūtė spiečių žiežirbų, odiniais dirželiais apvyniojo *mottoui*, ir rimta veido išraiška viską susidėjo į kišenę.

Tada juodu pakilo ir vėl patraukė pirmyn. Kelias driekėsi lygiai – bet tik trumpą galelį, paskui kone statmenai smigo žemyn. Jų sėdėta ant pačios perėjos keteros. Šitaip ilgai alsavus vien tik lietaus prisisunkusiu oru, dabar maloniai trikdė ir kiti, silpni, bet aiškiai išskiriami kvapai, miglos nešami iš apačioje nusidriekusio neįžiūrimo slėnio: šiek tiek trenkė gyvuliais ir daržovėmis. Dabar jau keliautojai pirmyn kapstėsi gerokai sparčiau: skubinosi kiek apkvaitę, protarpiais svirduliuodami, ropšdamiesi nuo akmens ant akmens, kitąsyk rėždamiesi į juos smarkiau, nei būtų norėję. Nustojo

* Specialus kapšas kanapėms susidėti.

** Tradicinė marokietiška pypkė kvaišalams iš kanapių – marihuanai, hašišui – rūkyti, iš kietos medienos, su moline galvute.

lyti, tad Diaras lagaminą išsitraukė iš po apsiausto ir nešėsi kairiojoje rankoje, laisvąja, dešiniąja, mėgindamas išlaikyti pusiausvyrą ir, kai būdavo įmanoma, pasinaudodamas ja kaip amortizatoriumi.

Neilgai trukus jie atsidūrė žemiau apatinio debesų sluoksnio, ir Diaras valandėlę nekrustelėdamas stovėjo dukslioje, blėstančioje šviesoje, dairydamasis po plačią kalnų, debesų ir šešėliuotų pragarmių panoramą. Beveik tuo pat metu jie tapo nebepasiekiami ir košiančiam vėjui. Dabar iš apačios atsklido vienas vienintelis monotoniškas garsas: upokšnio, vandenis plukdančio akmenuotu dugnu, gurgėjimas. Diarui taip ir nepavyko įžvelgti jokių žmogaus veiklos pėdsakų.

– O kurgi namas? – sugergždė jis. Ši detalė dabar buvo užvis svarbiausia.

– Eime, – tiek teatsakė Tamis.

Juodu vėl ritosi stačiu taku žemyn, kol pasiekė išsišakojimą.

– Čionai, – mostelėjo Tamis, rinkdamasis tą atšaką, kuri vingiavo pačiu kalno šlaitu: dešinėje pusėje skardis smego į bedugnę, kairėje kilo dantytos uolos, išraižytos siaurų tarpeklių, neretai – užgriuvusių uolienų nuoskalomis ar nuošliaužų akmenimis.

Staiga Tamis sustojo lyg nudiegtas ir, kilstelėjęs antakį, prisidėjo ranką prie ausies. Tada stvėrė Diarą už riešo, nusitempė kelis žingsnius atgal, iki riedulio, riogsančio prie pat tako, ir pastūmęs privertė atsitūpti už jo. Pats susirietė greta, bet kas kelios akimirkos vis iškišdavo nosį apsidairyti.

– Žiūrėk, – galiausiai ištarė.

Taku plūdo gal penkiasdešimties rudų bei pilkšvų ožkų banda, jų kanopėlės skardžiai kaukšėjo į akmenis. Pirmosios su smalsiu lūkesčiu gintarinėse akyse stabtelėjo prie didžiojo riedulio. Tačiau sekančios iš paskos stūmė jas pirmyn, tad ožkos netvarkingu būriu pragrumėjo pro šalį; iš po kanopų žyrantys akmenėliai riedėjo į šalis, su keistu metaliniu žvangesiu atsitrenkdami į uolas. Paskui gyvulių bandą traukė ir žmogus – jaunuolis su lazda, ant pečių užsimetęs tik paprastą vilnonę peleriną. Kai jis praėjo pro šalį, Tamis sukuždėjo:

– Jeigu jis pamatys tave, mano drauge, bus labai blogai. Tada rytoj jau žinos visa Agla.

– O koks skirtumas? – paklausė Diaras, ne tiek todėl, kad būtų manęs, jog tai visai nesvarbu, o veikiau todėl, kad norėjo kuo tiksliau išsiaiškinti, kokia yra jo padėtis čia.

– Ispanai. Jie ateitų į namą.

– Ir tegul ateina. Tai kas? – Diaras buvo tvirtai pasiryžęs sužinoti viską, ir dabar kaip tik pasitaikė puiki proga. – Juk aš nieko nepadariau. Kodėl turėtų vargintis eiti manęs ieškoti? – jis įdėmiai stebėjo Tamio veidą.

– Galbūt, kai parodytum jiems savo amerikietišką pasą, tavęs jie ir neliestų, – Tamis dabar jau prašneko garsiai. – Užtat mane tuojau pat įkištų į kalėjimą. Tam, kad galėtum čionai atvažiuoti, reikalinga viza, mano drauge. Taigi jie ir klaustų: o kaip tu čia patekai? Tik nesirūpink. Jie patys labai gerai žinotų atsakymą: atplaukei valtimi. Ir tada paklaustų: o kur ta valtis? Kam priklauso ta valtis? Ir – užvis blogiausia: o kodėl atplaukei valtimi? Kodėl neatvažiavai per pasienio postą kaip visi kiti? Tada jie telefonu paskambintų į Tanžerą ir to paties paklaustų vietinės policijos: kodėl?.. – jis nutilo ir klausiamai įsispitrijo į Diarą.

– Na ir kas? – pakartojo šis, vis dar įdėmiai žvelgdamas Tamiui į akis.

– Ir kas? – netvirtai suniurnėjo Tamis šypsodamasis. – Iš kur man žinoti, tai kas? Aš juk žinau tik tiek, kad tu man pažadėjai penkis tūkstančius pesetų už tai, kad atgabenčiau tave čionai, ką ir padariau, nes neabejoju: amerikiečiai duotą žodį tesi. Taigi tu net labai nori atsidurti čia. O kodėl – ką aš žinau?

Jis ir vėl nusišypsojo, jo paties nuomone – nuginkluojančia šypsena, bet Diaro akimis ji įkūnijo pačią rytietiško suktumo ir klastingumo esmę.

Diaras tik kažką niurgztelėjo ir atsistojo galvodamas: „Nuo šios akimirkos stebėsiu kiekvieną tavo krustelėjimą.“ Tamis irgi pakilo, vis dar kažką šnekėdamas apie ispanų policiją ir jų primygtinį siekį surinkti visą įmanomą informaciją apie kiekvieną užsienietį, atsidūrusį protektorate. Be kitų dalykų, jis Diarą įspėjo dienos šviesoje nė kojos nekelti iš namo ir jau, savaime aišku, – apie tai nevertėjo nė užsiminti – niekada nesirodyti mieste, jokiu paros metu. Kol jie traukė taku, Tamis nenuilsdamas audė visas įmanomas pasekmes, galinčias

laukti Diaro, jei tik jis pasipainios kam nors – bet kam – akyse, ir galiausiai paklojo jam tokią net pačių absurdiškiausių pavojų virtinę, kad klausytoją nejučia nukrėtė baimė – tik anaiptol ne baimė, kad tai, ką šneka Tamis, gali būti tiesa, mat visais tais katastrofos variantais netikėjo nė per nago juodymą, o baimė, kurią įskėlė sau pačiam kartą užduotas klausimas: „Kodėl jis visa tai man bruka? Kodėl jam taip svarbu, kad jokia gyva dvasia manęs nepamatytų?" Jis manė žinąs, kur reikėtų ieškoti atsakymo: savaime suprantama, tam reikėtų išsiaiškinti Tamio niekšingumo ribas. Pakaktų perprasti, kiek toli tas žmogus pasiruošęs eiti, ar veikiau, kadangi buvo arabas, kiek toli sugebėtų eiti. O atsakymas, galvojo Diaras, bent šiuo metu tikriausiai toks: tiek toli, kiek jam leisiu aš. Tad ir nepakišiu nė menkiausios progos. Nuolat būti budriam – ne taip jau sudėtinga, šiek tiek kebliau nebent tai nuslėpti. Anas neturi įtarti esąs įtariamas. Tamis jau dabar vaidina pusprotį, tad jis irgi būsiąs atlapaširdis naivuolis – tegul tas mano esąs gudresnis, tada ir jo veiksmai galbūt bus nebe tokie atsargūs, sprendimai – ne taip giliai užslėpti. Diaras sumąstė bent vieną, jo manymu, puikią apsauginę priemonę: reikėtų apsilankyti mieste, o paskui apie tai papasakoti Tamiui – šitaip leisti jam suprasti, kad jis nėmaž nesibaimina, jei jį kas ir pamatys. Taip jis išmuštų Tamiui iš rankų tą persvarą, kurią šis manė turįs. „Jis dar devyniskart viską apsvarstys prieš imdamasis ko nors tikrai nuožmaus, jeigu suvoks, kad žmonės žino mane čia buvus su juo", – nutarė Diaras.

– Ką gi, – pratarė nenoriai, – atrodo, aš čia išties puikiai leisiu dienas. Jau dabar aišku. Tu sau visą laiką smaginsies mieste, o aš trinsiu užpakalį į kalno šlaitus.

– Ką reiškia – visą laiką? Kiek dienų ketini čia kiurksoti? Man reikės grįžti į Tanžerą. Mano valtis. Tasai džilalis – nieko gero iš jo. Pažįstu jį kaip nuluptą. Parduos mano valtį kam nors kitam. Tau nerūpi. Valtis juk ne tavo...

– Tik nepradėk iš naujo, – bandė įsiterpti Diaras. Tačiau Tamis jau leidosi į ilgą monologą, sumaniai kreipdamas ten, kur ir ketino: link klausimo, kiek pesetų jam Diaras mokėsiąs už kiekvieną Agloje praleistą dieną.

„Gal ir gerai, kad jis čia, su manim, o gal ir ne", – svarstė Diaras. Viskas priklausys nuo to, ką pavyks iššniukštinėti mieste. Kurti pla-

nus reikės itin apdairiai, ir dar visai gali atsitikti taip, jog Tamio jam prireiks – kad išgabentų jį kur nors kitur. „Vis dėlto kuo greičiau juo atsikratysiu – tuo geriau." Bent jau šitai buvo aišku kaip dieną.

Kažin, ar šitos įnirtingos derybos, iš pirmo žvilgsnio – visiškai nuoširdžios, irgi yra tik žaidimo dalis, skirta užslopinti bet kokiems galimiems jo įtarimams, priversti pasijusti saugiai, o kartu – pamiršti atsargumą? Diaras šito nežinojo, bet manė, kad taip netgi labai gali būti. Šiaip ar taip, reaguoti reikia kuo rimčiausiai – bent sudaryti tokį įspūdį.

– Manai, aš pertekęs pinigų? – rėžė jis neva piktai, bet intonacija visgi leisdamas suprasti, kad savo užmokestį Tamis gausiąs. Tasai nieko neatsakė.

Ant gana stataus šlaito žėlė alyvmedžių giraitė, kurią reikėjo pereiti, paskui dar įveikti sravų upokšnį ir dar kiek palypėti aukštyn, ir tada jau prieš akis išniro namas. Jis stovėjo ant plokščios uolos atbrailos, o pati uola riesdamasi leidosi apačion ir papėde rėmėsi į stulbinančiai žemai likusį kalno šlaitą.

– Štai ir namas, – tarė Tamis.

„Tikra tvirtovė", – dingtelėjo Diarui; jis apžiūrinėjo nediduką statinį, susigūžusį tos beprotiškos kolonos viršūnėje. Storos molinės jo sienos kadaise buvo bent iki pusės nubaltintos kalkėmis, smailėjantis stogas, dengtas keliais sluoksniais šiaudų, atrodė lyg koks klostytas šiaudinis apatinis sijonas. Viršun vedė koloną aprietęs takas, užsibaigiantis plikų, plonyčiu dirvožemio sluoksniu padengtų uolienų kyšulyje – be jokios augmenijos, neminint keleto skurdžių krūmokšnių. Namas buvo be langų, užtat – su pinučių durimis, ant kurių kabojo savadarbė spyna. Jai Tamis iš kišenės išsitraukė sunkų raktą, ilgumo sulig plaštaka.

– Taip, iš tiesų pasaulio kraštas, – pratarė Diaras prisiartinęs prie skardžio briaunos ir žiūrėdamas apačion. Po kojomis nusidriekęs slėnis jau buvo pasiruošęs nakčiai. Diarą apėmė jausmas, kad jokia šviesa nepersismelktų per tas tirštas sutemas, apsėmusias kalno papėdę, atrodė, joks garsas nesudrumstų tolimo, monotoniško vandens gurgėjimo, kuris, nors vos girdimas, nežinia kaip užpildė visą aplinką. Tamis tuo tarpu grūmėsi su spyna, galiausiai atlapojo duris. Prisiartinęs prie namo, Diaras pastebėjo gilius griovelius, kuriuos

dirvoje per ilga išrausė nuo išsikišusio kraigo varvantys lietaus lašai; protarpiais vienas kitas nutikšdavo ir dabar – toks jaukus garselis begalinėje namą supančioje vienumoje, beveik lyg koks aiškiai neišreikštas pasveikinimas, tarsi vien pačiu savo egzistavimu namas siūlytų galimybę atsikvėpti nuo beribės, melancholiškos gęstančio pavakario pilkumos.

Bent jau kvapą atgauti čia tikrai galėsiu, pagalvojo Diaras, žengdamas į tamsų kambarį, kuriame tvyrojo stoginės šienui krauti kvapas. Gal užsibūsiąs čia dieną, gal dvi, bet mažų mažiausiai pasinaudosiąs proga ištiesti kojas.

Tamis pravėrė duris kitoje kambario sienoje, ir vidun įspindo pluoštas šviesos – iš mažyčio vidinio kiemelio, užgrūsto sulūžusiomis dėžėmis bei visokiausiomis atliekomis.

– Ten yra ir kitas kambarys, – patenkintas pareiškė Tamis. – Ir virtuvė.

Kad ir kaip keista, trobelės asla buvo sausa. Nė vieno baldo, užtat beveik pusę ploto dengė švarus šiaudinis čiužinys. Diaras nedelsdamas ir krito ant jo, išsitiesė kaip ilgas, galva atsirėmė į sieną.

– Neminėk man žodžio „virtuvė", kol neturėsi bent šio to iš ten atnešti. Kada mes valgysime? Tik tiek ir norėčiau sužinoti.

Tamis nusijuokė.

– Lenkia miegas? Aš dabar išeinu, eisiu pas žmonos artimuosius, paimsiu žvakių ir maisto. O tu miegok.

– Galai nematė tų žvakių, bičiuli. Maisto nešk.

Tamis, regis, kiek pasipiktino.

– O, ne, – paprieštaravo nepaprastai rimtai, netgi su šiokiu tokiu priekaištu balse. – Be žvakių valgyti negalima. Taip negerai.

– Nešk, ką tik nori, – Diaras pajuto, kad tuojau, nebaigęs sakinio, užmigs. – Kad tik atneštum ir maisto.

Jis įbruko pirštus po lagamino rankena, jį patį užsivertė ant krūtinės. Tamis išslydo laukan, uždarė ir užrakino paskui save duris. Pasigirdo jo žingsniai, paskui jau buvo girdėti tik protarpiais nuo stogo tekštelintis vandens lašas. Ir pagaliau – nieko.

XXII

Netgi tuomet, kai visiškai aiškiai suvokė, kad Tamis grįžęs ir bruzda kambaryje, keldamas nemenką triukšmą, o uždegta žvakė šviečia tiesiai jam į veidą – netgi tada taip ir nesugebėjo iki galo pabusti. Pasikėlė nuo čiužinio, ištarė: „Sveiks!“, pasirąžė, tačiau miego sunkumas vis dar slėgė prie žemės. Net nebeprisiminė, koks yra alkanas, nors tuštumą viduje jautė dargi aštriau nei prieš užmigdamas; atrodė, kad per tą laiką ji persimainė, virto tiesiog nesugebėjimu galvoti ar jausti. Diaras žengė porą žingsnių į kambario vidurį, atsiduso, plačiai nusižiovavo – ir tuojau pat apniko neįveikiamas noras vėl atsigulti. Jausdamasis lyg pusiau miręs, jis klupinėdamas žingsniais ėmė matuoti kambarį, vis kliūdamas už storos antklodės, kurią Tamis neva atsinešė iš anų namų ir iš kurios dabar traukė maistą bei indus. Galiausiai klestelėjo atgal ant čiužinio. Tuo tarpu Tamis triumfuodamas iškėlė ne pirmos jaunystės arbatinuką.

– Turiu visko! – pranešė iškilmingai. – Netgi mėtų arbatai! Nori dar pamiegoti? Taip ir padaryk. Miegok sau.

Iš kiemelio atsklido šnypštimas ir treškesys: gorėje įsiliepsnojo medžio anglys. Diaras vis dar nepratarė nė žodžio – tam būtų prireikę pernelyg daug pastangų.

Stebėdamas, kaip sukasi valgį ruošiantis Tamis, Diaras sumojo, kad visa situacija atmiešta šiokiu tokiu absurdiškumo lašu. Jeigu valgį jam gamintų Hadidža, tikriausiai atrodytų kur kas natūraliau. O dabar jis neatsikratė minties, kad turėtų bent pasisiūlyti padėti. Bet pasistengė save nuraminti: „Juk aš tam nenaudėliui moku.“ Nė nekrustelėdamas jis tik žvilgsniu sekiojo įeinantį ir išeinantį Tamį ir nieko nejautė, vien viduje išsiliejusią tuštumą, kuri dabar, kai miegai vis dėlto pamažu sklaidėsi, vis aiškiau leido suprasti esanti ne kas kita, o alkis.

– Dievulėliau, valgykim greičiau! – neiškentęs sušuko Diaras.

Tamis nusijuokė.

– Palauk. Palauk, – sudraudė. – Dar teks palaukti, ilgai.

Jis išsitraukė pypkę, prikimšo kanapių, pridegė ir ištiesė Diarui. Šis paėmė ir giliai užsitraukė, pripildydamas plaučius aitrių dūmų, lyg drauge su dūmais galėtų įtraukti ir bent truputį peno, kurio taip

aršiai reikalavo organizmas. Išrūkius antrą pypkę, jau ūžė ausyse ir svaigo galva, ir čia jį apniko keista, įkyri mintis, netgi įsitikinimas, kad kažkur Tamio ruošiamame valgyje, gudriai paslėptas tarp maistui tinkamų produktų, bus įbruktas trupinėlis nuodų. Jis regėjo save, pabundantį naktį, vis labiau aštrėjančių skausmų varstomu kūnu; matė, kaip Tamis čirkšteli degtuką, uždega žvakę, žvelgia nustėręs, lūpomis ir visu veidu spinduliuodamas rūpestį ir užuojautą. Paskui dar išvydo, kaip pats iš paskutiniųjų šliaužia prie durų, atlapoja jas, veržiasi laukan, nors ir suvokia, kad rasti kokios nors pagalbos – visiškai, absoliučiai neįmanoma; jis išgriūva laukan – kad tik kuo toliau nuo šito namo. Regėjimas buvo nepaprastai gyvas, išryškinta kiekviena detalė, maža to, kokią akimirką atrodė stulbinančiai įtikinamas; Diaras, tarsi įelektrintas, nebetvėrė savame kailyje, jautė nenumaldomą poreikį tučtuojau visa tai išpasakoti. Vis dėlto tiktai grąžino pypkę Tamiui kiek neužtikrintais judesiais, kietai užmerkė akis ir atsišliejo į sieną. Išsijudino tik tada, kai Tamis keliskart spirtelėjo jam į bato kulną:

– Tai tu nori valgyti?

Valgyti jis valgė, ką ten, kimšo pilna burna – ne tik vermišelių sriubos su pomidorų bei svogūnų griežinėliais, bet ir kapotos mėsos, drauge su kiaušiniu plaukiojančios kunkuliuojančiame ryškiai žaliame alyvuogių aliejuje, kurį paskui, Tamio pavyzdžiu, išdažė duonos kriaukšliais. Galiausiai juodu išgėrė po dvi stiklines saldžios mėtų arbatos.

– Na štai, – atsiduso Diaras atsilošdamas. – Tami, keliu prieš tave skrybėlę.

– Skrybėlę? – Tamis nieko nesuprato.

– Skrybėlę, kurios neturiu.

Tą akimirką jautėsi labai jau žodingas. Tamis, nutaisęs mandagią suglumusio žmogaus išraišką, pasiūlė jam pypkę, kurią ką tik buvo prisidegęs. Diaras atsisakė.

– Virsiu ant kito šono, – pranešė.

Jis troško, jei tik įmanoma, tą būseną, kai jautėsi visiškai atsipalaidavęs, suglobti ir nusinešti drauge į miego gelmes, kad neišsivadėtų visą naktį. Dar viena kvaišalo pypkė – ir, ko gero, apniktų košmarai.

Vogčiomis jis vis dirsčiojo į lagaminą, gulintį netoliese, kampe ant čiužinio. Tiesa, per lietų slėpė jį po apsiaustu, taigi nori nenori atkreipė Tamio dėmesį, tačiau vylėsi, kad, bent Tamio nuomone, tokį jo atsargumą galima paaiškinti tuo, jog lagaminas dar visai naujas: juk turbūt nieko nuostabaus, kad žmogus nenori iškart nudrengti šviesios karvės odos ir tviskančios nikeliuotos spynelės bei sagčių. Užtat dabar nutarė apsimesti, esą tas daiktas jam – visai nė motais; įdėjęs atgal dantų šepetėlį, lagaminą pasistengė nerūpestingai nublokšti ant grindų, tiesa, ne per toli – kad pasiektų ištiesęs ranką. Jei pasikištų po galva ar laikytų įsikibęs rankenos, būtinai sužadintų Tamio smalsumą – šitaip įtikinėjo pats save. Kai tik sutirps žvakė ir kambaryje stos tamsa, nemačiomis lagaminą galėsiąs prisitraukti arčiau savęs.

Tamis iš tos pačios antklodės, kurioje suvyniojęs atsinešė maistą, išsitraukė dar ir seną dželabą, apsivilko, o antklodę atidavė Diarui. Paskui iš antrojo kambario kitapus vidinio kiemelio atsitempė pusiau susuktą čiužinį, pasiklojo prie kitos sienos ir išsitiesęs toliau dūmijo savo pypkę. Keliskart Diaras jau buvo benugrimztąs į miegą, bet, kadangi žinojo, kad jo bendras būdrauja prie vis dar degančios žvakės, vidinis pavojaus signalas tuojau jį vėl išbudindavo – jis staiga plačiai atsimerkdavo, išvysdavo prietemoje skendinčias nendrių lubas ir gausybę palubėje vos vos plazdančių voratinklių. Galiausiai pakreipė galvą, dirstelėjo į kitą kambario pasienį. Tamis buvo pasidėjęs pypkę ant grindų ir, regis, spėjęs įmigti. Žvakė – beveik visai sutirpusi, dar kokios penkios minutės ir ji užges. Diaras stebėjo plevenančią liepsnelę, kaip jam atrodė – gerą pusvalandį. Protarpiais pasigirsdavo į stogą purškiantis lietus, o kai praūždavo vėjo gūsis, durys sutirtėdavo, kažkaip įnirtingai, įsakmiai, lyg kažkas paskubomis veržtųsi vidun. Ir vis tiek paskutinį liepsnelės virpesį Diaras sugebėjo pražiopsoti: kai vėl prasimerkė, buvo tamsu nors į akį durk, ir net, jei galima pasikliauti nuojauta – gana seniai. Diaras gulėjo ir stengėsi nejudėti, jo visiškai nepradžiugino suvokimas, kad miegai kažin kur išsilakstė. Iš apačios, iš kažkokių protu nesuvokiamų tolių atsklido neaiškus vandens šauksmas. Šuoringo vėjo klibinamos, durys tai patyliukais girgždčiojo, tai pasiusdavo nekantriai purtytis ir garsiai bildėti. Diaras mintyse kaip reikiant jas išplūdo ir nutarė kitą naktį tvirčiau kuo

nors užremti. Nors tarsi ir budrus, jis įsileido kažką panašaus į sapną, regis, ėjo (o gal važiavo automobiliu, pats nebūtų pasakęs, kaip buvo iš tikrųjų) siauru, vingiuotu kalnų keliuku, kurio dešinioji šalikelė stačiu skardžiu garmėjo į prarają. Šios dugnas buvo tokioje gelmėje, kad, dirstelėjęs viršum jos, taip ir neišvydo nieko, vien dangų. Kelias vis labiau siaurėjo. „Privalau traukti toliau“, – tarė jis sau. Taip, žinoma, bet tiesiog eiti toliau anaiptol nepakako. Kelias galėjo driektis tolyn, laikas galėjo slinkti pirmyn, bet jis pats – nei kelias, nei laikas. Jis buvo lyg koks šalutinis elementas, pakliuvęs tarp vieno ir kito, o abejotina jo egzistencija – svarbi tik jam pačiam, tik jis vienas ją ir pažįsta, bet jam ji – svarbiau už bet ką kitką. Tad pagrindinis rūpestis – išsilaikyti ten, kur esąs, sąmone tvirtai įsikibti į visą jį supančios realybės konstrukciją – ir atitinkamai projektuoti judėjimą į priekį. Ir konstrukcija, ir sąmonė yra čia pat, po ranka, taip pat ir žinojimas, ką reikia daryti. Tačiau pasakyti – tai dar ne padaryti, pernelyg daug pastangų reikėjo, norint peršokti prarają, skiriančią žinojimą, ką daryti, nuo planų įgyvendinimo – kaip tik šito jis ir nepajėgė. „Laikykis. Laikykis“, – įkalbinėjo pats save jusdamas, kaip trūkčioja raumenys, nors paprasčiausiai tysojo, nugrimzdęs apmąstymuose. O paskui snaudulį vėl išblaškė durų trinktelėjimas, ir Diaras tamsoje šyptelėjo iš savo paties prisigalvotų nesąmonių. Kalnų kelią aš jau perėjau, tarė jis sau, kažkodėl atkakliai mėgindamas viziją aiškintis tiesiogiai; tai jau buvo praeitis, o dabar jis čia, molinėje trobelėje. Tai ir yra šios akimirkos tikrovė, ją ir reikia apsvarstyti. Diaras tamsoje ištiesė ranką kambario vidurio link – ir užčiuopė Tamio ranką, kuri, šilta, suglebusi, gulėjo kaip tik ant jo lagamino.

Net jei pirštais būtų palietęs gauruotas tarantulo kojas, kažin ar būtų staigiau atitraukęs ranką, kažin ar būtų dar labiau išplėtęs akis tamsoje. „Na štai, pričiupau“, – pagalvojo jis neviltingai, bet ne be tam tikro pasitenkinimo; pajuto, kaip įsitempia visas kūnas, tarsi be jo paties žinios ruoštųsi grumtynėms, apie kurias jis kol kas net nesusimąstė. Tik paskui jam dingtelėjo, kad labai jau suglebusi buvo ta ranka. Matyt, Tamis per miegus bus pariedėjęs į kambario vidurį – tik tiek. Vis dėlto abejonė liko. Riedėti per miegus, šiaip ar taip – toloka, maža to, labai jau sunkiai tikėtinas atsitiktinumas, kad lagaminas taip imtų ir pasipintų būtent ten, kur nusileido mie-

gančiojo ranka. Dabar svarbiausia buvo nutarti, ar verta ko nors imtis, ar vis dėlto – ne. Valandėlę Diaras gulėjo nekrustelėdamas, uosdamas stiprų suplėkusių šiaudų kvapą, kol galiausiai apsisprendė: juk jei nesiims kokios nors iniciatyvos ir nepakeis situacijos, apie miegą verčiau net nesvajoti, taigi lagaminą iš po Tamio rankos patraukti būtina. Diaras kostelėjo, apsimetė, kad sušliurpštė nosimi, apsigraibė aplink save, lyg ieškodamas nosinės, tada ištiesė ranką ir suspaudė lagamino rankeną. Kiek pasikėlęs remdamasis alkūnėmis, užžiebė degtuką, kad įžiūrėtų spynos kombinaciją; kol liepsnelė užgeso, spėjo užmesti akį ir į kambario vidurį. Tamis gulėjo ant savo čiužinio, bet šį nežinia kada buvo patraukęs iš pasienio, arčiau patalpos vidurio. Plaštaka ramiai tebegulėjo delnu į viršų, truputį suriestais pirštais – šiek tiek jaudinantis miegančiojo bejėgiškumas. Diaras užpūtė degtuką, iškrapštė iš lagamino nosinę, triukšmingai išsišnypštė nosį. Tada pagrabinėjo lagamino gelmėse – banknotai tebebuvo kur buvę. Vieną po kito jis išėmė pinigų pakelius ir susikimšo po marškiniais. Be apsiausto gal kam ir pasirodytų netikėtai papilnėjęs per juosmenį, bet abejojo, ar Tamis toks pastabus. Tada vėl išsitiesė ir ėmė klausytis užgaidaus vėjo, grojančio durimis, muzikos – negalėjo tų garsų pakęsti, tik ne todėl, kad trukdė užmigti, o veikiau todėl, kad jam nesandarios durys prilygo atviroms durims. Medienos atšaiža, plaktukas ir viena vinis – šitiek pakaktų viskam sutvarkyti; tuomet barjeras, skiriantis jį nuo išorinio pasaulio, būtų kur kas realesnis. Miegojo Diaras prastai.

Tamis pakilo su pirmaisiais brėkšmos atšvaitais, gorėje užkūrė anglis.

– Eisiu pas žmonos artimuosius, – pranešė pastebėjęs, kad markstydamasis jį nuo čiužinio stebi Diaras. Jie dar turėjo arbatos, liko keli duonos kriaukšliai, bet tai ir viskas. Gurkšnodamas Tamio tiesiog į guolį atneštą karštą žaliąją arbatą, Diaras atkreipė dėmesį, kad anas savo patalą vėl pastūmęs į pasienį, ten pat, kur buvo pasitaisęs guolį iš vakaro. „Na taigi, taigi, – pagalvojo. – Paaiškinti, žinoma, nieko nesiteikė. Išgraužk."

– Grįšiu vėliau, – pasakė Tamis ir pasiėmė Diarui ant kojų gulėjusią antklodę. – Šito man reikės, kad turėčiau kuo viską atnešti. Tu lieki viduje. Į lauką nevaikštai. Neužmiršk.

– Taip, taip, – suirzęs burbtelėjo Diaras; jam nepatiko, kad turės likti vienas, kad jaučiasi neišsimiegojęs, kad liko be antklodės ir neturės kuo užsikloti, jei sumanytų dar nusnausti, o užvis labiausiai jį nervino tai, kad įklimpo į padėtį, kai yra ar bent jaučiasi visiškai priklausomas nuo Tamio.

Kai tik Tamis išsinešdino, vienumos jausmas, kurį paskui save paliko name, priešingai nei Diaras nuogąstavo, netikėtai pasirodė visai malonus. Pirmiausia Diaras atsikėlė ir apžiūrėjo duris. Kaip ir manė, visas bėdas buvo galima pašalinti, prikalus prie staktos paprasčiausią skiedrą. Duris uždarei, medienos gabalėlį panaudojai kaip užšovą – ir po viso bildesio. Paskui Diaras leidosi tyrinėti paties namo – bene kur nors aptiks plaktuką ir vinį. Tačiau paieškos buvo trumpos ir bevaisės – jokių naudingų daiktų čia nebuvo. Nieko, nič-nieko, net kokio apvarvėjusio žvakigalio, tuščios konservų dėžutės ar galaižin kokio amžiaus pageltusių laikraščių, žodžiu, viso to tradicinio gero, kokio prikaupia Amerikos valkatos, įsikūrę apleistuose namuose. Čia viską tenka pirkti, priminė jis sau, niekada niekas neišmetama, tad nieko ir nepaliekama šiaip voliotis. Sena skardinė, ištrupėjęs puodelis, tuščias vaistų buteliukas – tokie ir panašūs daiktai pakliūdavo ant prekystalių. Diaras prisiminė, kaip Tanžere ėjo per džotėją* ir matė tūkstančius visokiausių pardavinėjamų dalykėlių, paties įvairiausio, beviltiškai niekam tikusio šlamšto, kurį kažkas nežinia kaip, matyt, vis dėlto sugeba kažkur pritaikyti. Vienintelė įdomybė, kurią jam pavyko aptikti šitame name, slėpėsi kampe tarp Tamio čiužinio ir durų, vedančių į vidinį kiemelį: už išsitaršiusių čiužinio šiaudų krūvos jis rado mažytę ugniavietę, beveik visai apėjusią trūnėsiais – liekaną, menančią anuos laikus, kai namas dar buvo kažkieno namai. „Kaip kažin ką, vakare būtų neprošal užsikurti ugnį", – pagalvojo Diaras. Paskui priėjo prie laukujų durų, atlapojo jas ir valandėlę stovėjo ant slenksčio, mėgaudamasis grynu oru ir beribiu laisvės pojūčiu, kuriuo alsavo atsivėrusios erdvės. Ne iš karto susizgribo, kad virš galvos plyti giedras, mėlynas dangus. Saulė, nors patekėjusi, dar nebuvo išnirusi viršum kalnų, spinduliai dar neįspindo į slėnį, bet diena jau žaižaravo šviesos atošvaitomis. Ne-

* Turgus (*arab., Maroko dial.*).

lauktai netikėtai Diaras pajuto kliūstelėjusį džiugesį. Lyg kažkuriuo sąmonės užkaboriu jau nujaustų mintį, kuriai dar tik lemta užgimti ir dėl kurios ši diena turėjo išsitęsti į neįtikėtinai ilgą laiko atkarpą, Diaras, vos išvydęs žydrynę virš galvos, nejučia pats sau ištarė:

– Ačiū Dievui!

Toli toli apačioje, kur ne kur, tai ant kalvos keteros, tai klonyje, krutėjo mažytėlaitės figūrėlės, vilkinčios tokios pat spalvos kaip pati rauzgana vietinė dirva drabužiais. Diarui pasirodė, kad toje neaprėpiamoje tyloje protarpiais net išgirsta žmogaus balso virpesius, tarsi kažkas šūkautųsi dideliais atstumais, tačiau šitie vos juntami garsai veikiau priminė mažyčių vabzdžių dūzgimą, be kita ko, gožiamą nuolatinio vandens gurgėjimo. Po kokios sekundės Diaras jau suabejojo, ar ausys nebus jo apgavusios.

Jis prisėdo ant trobos slenksčio. Nesąmonė kažkokia būti šitaip priklausomam nuo puspročio, ir dar tokio, kuriuo nieku gyvu negalima pasitikėti. Štai, tarkime, pasakė einąs pas giminaičius. Bet ar tikrai ten ir nuėjo? Kas sutrukdytų jam traukti ne pas gimines, o į miestą, suburti galvažudžių gaują ir sutemus užgriūti čia? O gal net ir dienos šviesoj – koks skirtumas? Jei Tamis nedrįsta ko nors imtis pats, juk gali pasitelkti kitus, kad šie padarytų už jį; paskui jau ir jis suvaidintų savo vaidmenį, piktintųsi, atrodytų persigandęs, leistų aniems kartą kitą jam smogti, duotųsi surišamas... Visos tos scenos, kurias gyvai kurpė Diaro vaizduotė, pernelyg absurdiškai priminė vaikystėje jo matytus vakarietiškus filmus. Pats suvokė gerokai ištempiąs tikimybių ribas, bet, mygiamas nenumaldomo poreikio išlukštenti ką nors konkretaus iš to, kas kol kas buvo visai miglota (kitais žodžiais tariant, norėdamas visas padėties valdymo vadžias laikyti savo rankose), leido vaizduotei įsisiūbuoti ir kurti gerokai perdėtas versijas įvykių, kuriuos jam gali atnešti ši diena. „Ir kodėl išleidau jį iš akių?“ – prikaišiojo jis sau, nors ir gerai suprato, kad šito niekaip negalėjęs išvengti. Jo gyvenimas čia tiesiogiai priklausė nuo dažnų Tamio žygių – jeigu ir ne į miestą, tai bent pas giminaičius. „Kaip kokia žiurkė spąstuose“, – pagalvojo jis, ilgesingu žvilgsniu klajodamas atokesnėmis viršūnėmis, kurias saulė jau sėmė ankstyvo ryto šviesa. Tačiau – jis žinojo – ilgai taip nebebus: netrukus jis iš tų pelėkautų išsiveršiąs. Jį veikė rytas, kurio netgi pats oras, vos įkvėptas,

gyvybe sušniokšdavo gyslose, o prieš akis driekėsi takas, nusėtas vis dar švariais, šešėlio nemetančiais akmenimis, nes juos dar buvo užklojęs tirštesnis aukštutinių uolų šešėlis. Reikėjo tik atsistoti ir eiti. Jokių keblumų – bent jau tol, kol neužduosi sau klausimo: „Kur?“ O Diaras labai stengėsi to klausimo net artyn neprisileisti; troško jaustis įsitikinęs, kad dvejoti nevalia. Vis dėlto, norėdamas užsitikrinti, kad dabar, užuot sėdėjęs ir galvojęs, imsis veikti, grįžo atgal į trobesį ir patraukė tiesiog į kampą, kur, kaip žinojo, Tamis buvo palikęs du odinius kapšelius: vieną – su išardyta pypke kanapėms rūkyti, ir kitą – su pačiu kvaišalu. Diaras pasiėmė abu, įsidėjo į kišenę. Kadangi jau nusprendė iš čia išeiti, namas jam rodėsi pragaištinga vieta, iš kurios reikėtų kuo skubiau nešdintis. Tad Diaras sugriebė už rankenos lagaminą, dar sykį nepatenkintas šniūkštelėjo pelėsių kvapo prisisunkusio kambario oro, ir žengė laukan.

Kartą – vos prieš dvi dienas – jam jau buvo taip nutikę, anąsyk jį lygiai taip pat apkvaitino saulė ir gryna, atvira erdvė. Šįryt oras buvo netgi dar keistesnis. Įtraukęs jo giliai į plaučius, Diaras pajuto, kad skristi būtų visai nesunku, ir jei jam ko trūksta, tai nebent meistrystės įgūdžių. Prieš dvi dienas jam knietėjo liesti prie viešbučio „De la Playa“ augančių palmių kamienus, pakelti galvą ir šuniškai uosti nuo jūros atšniokščiantį vėją, paprasčiausiai mėgautis tuo, kad yra gyvas tokį vaiskų rytą. Bet anuomet, kaip dar prisiminė, jis tebebuvo įkalintas priežastinių-pasekminių ryšių narve – narve, raktas nuo kurio gulėjo kažkieno kito kišenėje. Tada po kojomis painiojosi Vilkoksas, skubino jį, brovėsi tarp jo ir danguje besiritinėjančios saulės. Užtat dabar šalia nebuvo nieko. Galbūt jis vis dar lindėjo narve – iš kur jam tai žinoti? – tačiau bent jau niekas svetimas nesaugojo rakto. Jei kokie nors raktai iš viso egzistavo, juos Diaras turėjo pats. Reikėjo tik žengti pirmąjį žingsnį, pradėti eiti, o paskui jau – eiti ir eiti. Diaras traukė pirmyn, lėtai kito apačioje nusidriekusių slėnių kontūrai. Po kojomis jis nė nežiūrėjo, tik atkreipė dėmesį, kad takas – ne tas pats, kuriuo atkeliavo vakar. Diaras nieko nesutiko, nė gyvos dvasios. Po kokios valandos prisėdo pailsėti, išrūkė dvi kanapių pypkes. Saulė vis dar nebuvo užkopusi taip aukštai, kad užlietų šios pusės kalno šlaitus, bet artimiausių, nedaug žemiau dunksančių kalvų keteras jau laižė skaistūs spinduliai. Pačioje apačioje plytintys slėniai rangėsi lyg

tamsžalės augmenijos gyvatės – jos šildėsi kaitrioje rytmečio saulėkaitoje, galvas nukreipusios žemyn, į tolėliau, jau už kalnyno plytintį kraštą, uodegomis įsikirtusios į gilias proplaišas uolų paviršiuje.

Toliau Diaras žingsniavo jau nebe taip energingai, mat prisirūkęs kvaišalų ėmė kiek stigti kvapo, tankiau plakė ir širdis krūtinėje. Užtat jame išsikerojęs palaimos jausmas vis stiprėjo. Neilgai trukus Diaras nė nebejuto esąs kiek pridusęs. Pats ėjimas virto nuostabiai suderintų harmoningų judesių visuma, kurios kiekviena tobulai atliekama detalė nepriekaištingai derėjo su neaprėpiamu išskirtinio grožio mechanizmu, savyje talpinančiu tokias sudėtines dalis kaip oras ir kalnų šlaitai. Kai saulė galiausiai dangaus skliautu užkopė tiek, kad Diaras išvydo jos kraštelį virš kalnų keterų, jis jau net nebesuvokė dėliojąs kojas taku: tiesiog visas stulbinantis kraštovaizdis tyliai vis plačiau skleidėsi jam prieš akis. Į galvą atkakliai veržėsi džiaugsminga mintis, kad jam štai ir vėl pavyko ištrūkti iš tos būsenos, kurios apimtas jautėsi amžina auka. Galiausiai, nė pats nepajutęs, kaip ten pateko, Diaras susizgribo, kad jį supa jau kitoks kraštovaizdis. Nė nepastebėjęs perkopė neaukštą keterą ir dabar beveik nejuntamai leidosi žemyn, žingsniavo per kiek įžambią aukštumų lygumą, kuri gerokai skyrėsi nuo anksčiau regėto krašto. Diaras jau seniai buvo nustojęs dairytis, kur einąs. Saulė kybojo aukštai virš galvos ir taip kaitriai šildė, kad jis nusimetė apsiaustą. Sulankstė, paklojo ant žemės, pats atsisėdo ant jo. Laikrodis rodė pusę pirmos. „Valgyti norisi“, – leido sau pagalvoti, bet tik vieną kartą. Ryžtingai išsitraukė detales, sunarstė pypkę ir degto molio galvutę panardino į *mottoui*, prikimštą kvapios drėgnos kvaišalo masės. Paskui iš visų jėgų užsitraukė ir sulaikė dūmą plaučiuose, kol ėmė suktis galva, o akys taip ir prilipo prie tiesiog priešais augančio vargano kreivo krūmokšnio. „Kai turi šito, nė maisto nereikia“, – tarė jis sau. Neilgai trukus alkį visai užmiršo, liko tik aplink plytintis žaižaruojantis kraštovaizdis, nusagstytas begale įvairiausių detalių. Diaras įdėmiai jas apžiūrinėjo; galėjai pamanyti, kad kiekviena kalva, kiekvienas akmuo, skrodė ar medis sergsti tik jam vienam skirtą mįslę, kurią jis galįs įminti. Maža to: pats krašto reljefas jam rodėsi lyg vaizdinė dramatiškos ir slėpiningos situacijos išraiška – situacijos, kurios paslaptį jam trūks plyš reikia atskleisti. Tai buvo tarytum kokio

spektaklio scenos nuotrauka: visų jo dalyvių elgsena bei veidų išraiškos iš pirmo žvilgsnio atrodė visiškai normalios, ir tik po kokios akimirkos suvokdavai, kad iš tiesų jos – visai neaiškios, netgi dviprasmiškos. Kuo ilgiau jis apžiūrinėjo paslaptingąjį ansamblį, tuo labiau neiššifruojama jam tapo visumos prasmė. Diaras, nė valandėlei nenukreipdamas žvilgsnio, vėl užsitraukė dūmo. „Privalau visa šitai išgliaudyti", – pagalvojo. Jei tik pavyktų sučiupti prasmę viso to, ką šiuo metu regįs priešais save, tuomet suvoktų kur kas daugiau, nei gali reikšti keletas paprasčiausių krūmokšnių bei akmenų. Galvoje buvo giedra, bet tuo pat metu gniaužė kažkokia keista nerimastis. Sena gera atpažįstama baimė: jis ir vėl nebuvo tvirtai įsitikinęs tikrai esąs ten, kur esąs. Neatsistodamas sugraibė akmenį ir atsivėdėjęs švystelėjo kuo toliau. „Taigi, – tarė pats sau. – Tu esi čia – arba tavęs čia nėra. Iš tikrųjų ne taip ir svarbu. Užmiršk. Netgi visai nesvarbu. Nuo čia tiesiog keliauk pirmyn. Ir kur atsidursi?" Jis staigiai pašoko, pasiėmė apsiaustą ir nudrožė nosies tiesumu. Galbūt atsakymas slypi pačiame judėjime. Savaime aišku, visos aplinkinės gamtos detalės ir toliau tęsė savo nebylią pantomimą, regzdamos vis tą pačią grėsmingą mįslę: žingsniuodamas Diaras tai suvokė. Bet, pagalvojo, jei šiuo metu jaučiuosi keistai, lyg iškritęs iš realybės, tam yra net labai svari priežastis: juk esu apsirūkęs kaip turi būt. „Apsvaigęs aš lyg aitvaras skrendu..." – jis sukikeno. Tuo jam pavyko neblogai pasiguosti, o net jei šito nepakaktų, dar lieka tikimybė, kad jis vis dėlto nesuklydo, kad iš tikrųjų visiškai nesvarbu, esi tu čia ar ne. Tačiau nesvarbu – kam? Diaras žingsniuodamas ėmė švilpauti ir netrukus, visą dėmesį sutelkęs į paties skleidžiamus garsus, paliovė dėlioti minčių pasjansą.

Neryškus takelis nepastebimai vedė Diarą žemyn, per raižytas, nelygias ganyklas bei akmenuotus šilojynus. Jis gerokai apstulbo, netikėtai išvydęs kalno šlaite besiganančias karves. Per visą rytą spėjo priprasti prie minties esąs vienintelė gyva būtybė po būtent šituo dangaus ruožu. Jei jis artėja prie miesto – ką gi, juo blogiau, bet vis tiek trauksiąs pirmyn. Diarui jau seniai žarna žarną rijo, bet alkio jis kadai nebesuvokė kaip alkio, veikiau jautė kažkokį bendrą, nervinantį apetitą, kurį apmalšinti galėjo tik eilinė kvaišalų porcija. Tad atsisėdo ir dar parūkė; gerklę dar truputį stipriau užveržė

geležiniai pančiai. Karvės Diarą pribloškė, bet, išvydęs dešimt ar daugiau atokiame lauke triūsiančių vietos gyventojų, jau nebenustebo. Apstulbino tik tai, kad jie buvo tokie mažulyčiai – regis, akys aprėpė kur kas platesnį kraštovaizdį, nei jam atrodė. Diaras atsisėdo ant akmens, užsižiūrėjo aukštyn. Dangus tvieskė, tarytum ištiktas švytėjimo priepuolio. Diaras niekad nė nežinojo, kad paprasčiausiu žėrėjimu įmanoma šitaip iki pačių širdies gelmių žavėtis. Kad patirtų gryniausią malonumą, jam pakako žvilgsniu klajoti po tyras dangaus platybes, kol nuo žaižaravimo apraibo akys ir teko nusigręžti.

Čia jau driekėsi pliki, rauzganai pilkšvi slėniai, nuožulniai besileidžiantys nuo aukšto horizonto. Mažaūgių, spygliuotų palmių guotai, tamsžaliai netoliese, tolumoje atrodė visai juodi. Tačiau peizažas buvo apgaulingas, įspėti atstumų iki vieno ar kito darinio – visiškai neįmanoma. Tai, kas rodėsi ranka pasiekiama, iš tiesų buvo kažin kur: geriausias įrodymas – mažyčiai taškeliai kone pirmame plane, iš tikrųjų – besiganantys gyvuliai. O jei mėgintum žvilgsniu pasekti horizontalę iki pat pasaulio krašto, netgi pats tolimiausias kauburiuoto ir neaprėpiamai plataus peizažo taškas atrodytų esąs tokiu nuotoliu, kad panorėjęs iki jo akmenį numestum.

Diaras, pajutęs, kad svyra galva, nesipriešino; saulė svilino sprandą, o jis stebėjo mažą juodą vabaliuką, uoliai ropojantį tarp akmenėlių. Priešinga kryptimi skubinosi skruzdėlė; abu gyviai susidūrė, bet susitikimas tikriausiai nebuvo pageidautinas, mat skruzdėlė mitriai pasuko ir dar skubriau nunėrė į šalį. „Įžvelgti begalybę vienoje smiltelėje.*“ Eilutė išniro iš tuščių metų virtinės gūdumų, iš mokyklos klasės – ar bent jau jam atrodė, kad prisimena tokią eilutę. Lauke – suniurusi žiemos prietema, murzinas sniegas, nuklojęs dykus sklypus, dar kiek tolėliau – gatve riedantys automobiliai. O troškioje, iki braškėjimo prikūrentoje patalpoje visi nekantraudami laukia, kada nuaidės skambutis, turintis išvaduoti nuo amžinybės nuojautos, taip grėsmingai tvyrančios tiesiog ore. Vienintelis jausmas, kurį Diaras siejo su amžinybės sąvoka, buvo fizinis siaubas. Jei taip egzistenciją būtų įmanoma sutraukti iki „čia ir dabar“ taškelio, be jokių virpesių, ataidinčių iš praeities, be lūkesčio

* Williamas Blake'as, *Auguries of Innocence*.

kupino dilgčiojimo, kurį siunčia dar neatėjęs laikas! Jis taip įdėmiai įsistebeilijo į žemę, kad apraibo akys, jis nieko nebematė ryškiai, tik išskydusias švytinčias dėmes. Bet argi sekundės dalelė, vienas vienintelis akies mirksnis, panašiai kaip ir smiltis, nebus nejučia prislėgta vis to paties paralyžiuojančio elemento? Visa kas yra vieningos visumos dalis. Jame pačiame nėra nieko, kas nebūtų kilę iš žemės, kas negalėtų į ją sugrįžti. Jis – tik atgijusi saulės kepinamos žemės išauga. Bet tai – nevisiškai tiesa. Diaras pakėlė galvą, apgraibomis prisikimšo dar vieną pypkę, prisidegė. Vis dėlto yra vienas skirtumas, tarė jis sau, išpūsdamas ilgą baltų dūmų stulpą, kuris čia pat susmuko ir išsidraikė. Skirtumas, tiesa, nereikšmingas, akivaizdus ir absurdiškas, bet, kadangi tuo metu tik toks atėjo Diarui į galvą, tai tapo vienintele prielaida tvirtinti, kad vis tik esama šiokios tokios prasmės būti gyvam. Žemė juk nesuvokia esanti – ji tiesiog yra. Vadinasi, gyventi, tai, pirmų pirmiausia, – suprasti, kad esi gyvas; šito sąmoningai nesuvokęs, tas pat, kas išvis nė negyventum. Be abejo, kaip tik dėl šitos priežasties Diaras nuolat ir klausdavo savęs: ar aš tikrai čia esu? Visiškai natūralu, kad jis geidė, kad troško trūks plyš sulaukti raminamo patvirtinimo. Kiekvieno gyvenimo kertinis akmuo – galėti bet kurią akimirką atsakyti nesusvyravus: „Taip". Niekad, niekad neturi būti nė šešėlio abejonės. Gyvenimas privalo pasižymėti visomis žemės, iš kurios ir prasikala, savybėmis – ir dar būtina sąmonė visam tam suvokti. Visa tai Diaras nepriekaištingai aiškiai įžvelgė bežodėje ekspozicijoje – minčių girliandose, kurios jo sąmonėje skleidėsi be pastangų, lyg muzika, užtat tikslios lyg geometrinės figūros. Įsitaisęs kažkokiame atokiame savo esybės užkaboryje, jis per priešingą teleskopo galą žvelgė į savo gyvenimą, regėjo jį su menkiausiomis smulkmenomis, be galo tolimą, bet idealiai ryškų, ir šitaip žiūrėdamas sumojo, kad kiekvieną detalę dabar mato galutinėje perspektyvoje. Anksčiau jis visuomet manė, kad, nors, sakykime, vaikystė liko žiloje praeityje, bet vis dar nežinia kaip ateis tokia diena, kai pasitaikys proga išgyventi ją iki galo su visais jos skausmingais džiaugsmais. Kadaise jis vieną rytą pabudo ir apstulbo: vaikystės nebėra, ji pradingusi, tiesiog ėmė ir pasibaigė, kai jis buvo nusisukęs, jos sudedamųjų dalių nebeįmanoma išskirti, jos kontūrus aptraukė ūkanos, darnos elementai – taip ir liko

nesuderinti. Ir vis dėlto su kiekvienu jos lopinėliu jautėsi vis dar susietas tūkstančiais neregimų siūlelių, manė vis dar turįs galios ją prisiminti, prisišaukti ir pakeisti, paprasčiausiai paliesdamas tas slaptas atminties gijas.

Pro nuleistus akių vokus sunkėsi saulės šviesa, neregimą pasaulį užtvindydama liepsnojančia oranžine šiluma; jai pavymui įspindo ir atitinkamas suvokimo spindulys, kuris, tarsi netikėta kryptimi staiga plykstelėjęs galingos prožektoriaus šviesos pluoštas, pažįstamą panoramą nutvieskė viską pakeičiančiu išbaigtumo švytėjimu. Visi tie metai, kuriuos jis, Diaras, pratūnojo uždarytas banke, kasininko narve, vis dėlto buvo realūs – jis negalėjo jų vadinti atsitiktiniais ar tiesiog postoviu tarp dviejų etapų. Tačiau jie praėjo – ir etapas buvo užbaigtas, Diaras dabar juos regėjo kaip nebepakeičiamą piešinio dalį. Visos tolybėje likusios dvejonės, visi atidėliojimai, visi neatsakyti klausimai – visa tai jau buvo nebepasiekiama. Per vėlu mėginti ką nors paliesti ar keisti. Tiesa, visada ir buvo per vėlu, tik jis lig šiol to nežinojo. Jo gyvenimas anaiptol nebuvo kažkoks bandomasis, nors jam miglotai rodėsi būtent šitaip, o vienintelis įmanomas, vienintelis jam skirtas.

Šitaip jam staiga paaiškėjo, kad viskas jau yra išbaigta, gyvenimo forma – apibrėžta, nebekintama. Jį užliejo nenusakomo pasitenkinimo jausmas. Minčių virtinė išgaravo, liko tiktai jų slinktį lydinti geros savijautos pašvaistė. Diaras ėmėsi žvilgsniu skvarbyti tako akmenis, bene dar pamatys aną vabalą, bet gyvis jau buvo nuropojęs savais keliais. Užtat dabar jau išgirdo balsus, ir visai netoli. Taku traukė būrelis turbanuotų berberų; praeidami tik nužvelgė jį be jokios nuostabos ir, nė nenutraukę pokalbio, ramiai ėjo, kur ėję. Tačiau jų pasirodymas išbloškė Diarą iš vidinių gelmių, į kurias buvo nugrimzdęs. Jis išardė pypkę, dalis sudėjo atgal į kapšą. Apkvaitęs, kiek svaigstančia galva, pakilo ir nusekė paskui berberus, tiesa, stengdamasis pernelyg neprisiartinti. Takas, kuriuo jie traukė, ropštėsi į kalvos keterą, o paskui – kitu šlaitu žemyn: per kaktusais užžėlusius tyrus, per ūksmingas alyvmedžių giraites (ištrūniję medžių kamienai kitąsyk buvo virtę tiesiog gumburiuotais kevalais), per glotnių uolų pakopas, per žalią lanką, šen ten nusagstytą oleandrų krūmais ir galiausiai virstančią siauru keliuku, iš abiejų

pusių ribojamu bugienio gyvatvorės. Čia takas taip vinguriavo, kad priešaky einantys vyrai valandėlei vis dingdavo Diarui iš akių, kol galiausiai pradingo visiškai. Beveik tą pat akimirksnį, kai susizgribo, kad vedlių nebėra, Diaras netikėtai išniro į erdvią, riedulių priverstą aikštelę – tiesiog virš miesto stogų, terasų ir minaretų.

XXIII

Kartais, kokį penktadienio rytą, Hadž Mohamedas Beidaujis kurį nors iš vyresniųjų sūnų pasiųsdavo atvesti jaunėlio, Tamio, užsižaidusio sode; berniukas, ant rankų nešamas vidun, muistydavosi ir rangydavosi, kad sutrukdytų broliui nuberti jo skruostus skambiais bučkiais. Paskui jį nuleisdavo ant tėvo kelių, ir jo veidas akimirkai panirdavo į vešlią žilą barzdą: mažylis sulaikydavo kvapą, kol senis vėl pakeldavo galvą ir tuomet įgnybdavo sūnui į skruostą, suglostydavo plaukus. Jis labai aiškiai prisiminė dramblio kaulo atspalvio tėvo odą, ir koks gražus, koks didingas jam atrodydavo tas meilus be galo senas veidas, aprėmintas baltos šilkinės dželabos. Dabar, prisimindamas tai, pagalvojo, kad šitoks tėvo veidas išliko iš vieno itin giliai atmintyje įsirėžusio ryto, tokio skaidraus ir žaižaruojančio, koks gali būti tik vaikystės pavasario rytas. Tėvas tuomsyk apšlakstė jį kvapiuoju apelsinų žiedų vandeniu – jis kone kiaurai permirko, o nuo salsvo kvapo, kad kiek, būtų supykinę – tada paėmė už rankos ir saulės užlietais, žydinčiais parkais bei gatvėmis nusivedė į Maršano mečetę. Atvirai vedėsi gatvėmis, kur kiekvienas sutiktasis: ir tie, kurie bučiuodavo Hadž Mohamedo rankovės kraštą, ir tie, kurie to nedarydavo – galėjo aiškiai matyti, kad Tamis yra jo sūnus. Užtat Abdelftahas ir Abdelmalekas, ir Hasanas, ir Abdala – visi jie liko namie! Štai kas buvo užvis svarbiausia. Nuo ano ryto jis sąmoningomis pastangomis ėmė siekti didesnės tėvo meilės, užuot tenkinęsis tokia pat dalimi, kokia tekdavo ir broliams. Šitokios strategijos jis laikėsi nuosekliai, iki pat senolio mirties. Tada jau, žinoma, viskas baigėsi. Broliai, gerokai vyresni už jį, jam jau puoselėjo ne itin šiltus jausmus, jis savo ruožtu jiems atsilygindavo tuo pačiu. Ėmėsi papirkinėti

tarnus, kad išleistų jį iš namų, ir šitaip bent keletą įstūmė į rimtą Abdelftaho, anuomet – vyriausiojo namuose, nemalonę: būdamas itin karšto kraujo, įniršiu pratrūkdavo kaskart, vos sužinojęs, kad Tamis ir vėl išsprūdo į gatvę. Tačiau kaip tik gatvė su visais savo užgintais džiaugsmais ir viliojo bernioką labiau nei bet kas kita, kai pasaulyje nebeliko paties didžiausio malonumo: užsiropšti tėvui ant kelių ir klausytis legendų, patarlių, dainų, eilėraščių versmės – jis troško, kad ši niekuomet neišsektų. Vieną dainą jis iki šiol prisiminė nuo pradžios iki galo: *Ya ouled al harrata, Al mallem Bouzekri...** Tėvas pasakojo jam, kad, kai labai reikėdavo lietaus, visi Fezo berniūkščiai bėgiodavo gatvėmis ją dainuodami. Buvo ir viena patarlė, kuri jam ypač artimai siejosi su tėvo veido prisiminimu, su tuo pojūčiu, kuris apimdavo, įsitaisius jam ant kelių, su brokatu ataustų pagalvėlių kalnais aplink, didžiuliais žibintais ir sunkiomis, ilgomis klostytomis užuolaidomis; ir visai nesvarbu, kiek sykių tėvas leisdavosi įkalbamas pasakoti iš naujo, berniukui kaskart, kai ją išgirsdavo, patarlė nuskambėdavo naujai, jis pajusdavo iš jos sklindančią paslaptingą, kone magišką tiesą.

– Papasakok man apie dieną, – melsdavo jis.

– Apie dieną? – aidu pakartodavo senasis Hadž Mohamedas, klastingai nutaisęs neva nieko nesupratusio žmogaus išraišką; patempęs apatinę lūpą, užversdavo akis ir bereikšmiu veidu įsistebeilydavo viršun. – Apie dieną? Apie kokią dieną?

– Nagi, dieną! – mygdavo tėvą Tamis.

– Aaaa!

Ir tada senolis pradėdavo pasakoti, žodžius palydėdamas mostais bei mimika, kaip ir visada, kai nereikėdavo improvizuoti.

– Rytas – tai mažas berniukas, – jis išpūtė akis. – Vidudienis – suaugęs vyras, – pasitempė, atsisėdo labai tiesia nugara, rūsčiu veidu. – Vakaro sutemos – senas žmogus, – jis atsipalaidavo ir su beribiu švelnumu pažvelgė Tamiui į akis. – Ir kaip aš su jais elgiuosi?

Tamis atsakymą žinojo, bet niekad nė neprasižiodavo, užgniaužęs kvapą, lyg pakerėtas laukdavo tos akimirkos, kai į ritualą bus

* „O, žemdirbių sūnūs, o, pone Bouzekri" – frazės iš ritualinės giesmės, kurią gieda sausringų regionų žemdirbiai, norėdami išmelsti lietaus.

įtrauktas ir jis; o žvilgsnis nė akimirkos nenukrypdavo nuo dramblio kaulo spalvos tėvo veido.

– Pirmajam aš šypsausi. Antruoju – žaviuosi. Ir didžiai gerbiu trečiąjį.

Kai jis ištardavo paskutinį žodį, Tamis sugriebdavo trapią baltą ranką, palinkdavo prie jos ir aistringai prispausdavo lūpas prie krumplių. O senolis atsilošdavo ir su negęstančia meile akyse užsižiūrėdavo į sūnų. Sykį šį juodviejų žaidimą susekė Abdala (amžiumi iš visų brolių buvo artimiausias Tamiui – vos metais vyresnis), o vėliau, kai užklupo brolį vieną, kaip įmanydamas ėmėsi šį kankinti – Tamis kentė tylomis, bemaž nė nesipriešindamas. Jam atrodė, kad tai – dar palyginti menka kaina už tai, jog yra mylimiausias tėvo sūnus. „Jei ką nors prasitarsi tėvui, aš pasakysiu Abdelftahui", – pagrasino Abdala. Abdelftahas sumanytų ką nors blogiau, netgi kur kas blogiau – tai nei vienam, nei kitam nekėlė jokių abejonių – bet Tamis tik pašaipiai nusijuokė pro ašaras. Jis nė neketino skųstis; jei tėvas sužinotų, kad kiti broliai pavyduliauja šio švento juodviejų žaidimo, Tamiui grėstų pavojus pačiam prarasti privilegiją.

O vėliau buvo gatvės, buvo slaptos Sidi Buknadelio miesto kavinės, kurios užverdavo duris, o vaikinukai likdavo sėdėti ant čiužinių viduje, iki pat ryto lošdavo rondą, rūkydavo kanapes ir gurkšnodavo konjaką; buvo paplūdimiai, kur jie žaisdavo futbolą; susimetę pinigų visam sezonui išsinuomodavo lūšną, ten rengdavo gėrimo varžybas ar išsikeldavo kokią nedidelę asmeninę orgiją – tokiais atvejais galiodavo griežta nerašyta taisyklė: jaunesni vaikinai privalo besąlygiškai paklusti vyresniesiems. O kas užvis svarbiausia – dar buvo viešnamiai. Kai Tamiui suėjo aštuoniolika, jis jau buvo išragavęs visas tokių įstaigų merginas, be to dar – nemaža kitų, tiesiog iš gatvės. Kartą ištrūkęs iš namų, jis bastydavosi kelias paras, o grįždavo paprastai visas susijaukęs, kas siaubingai siutindavo brolius. Po to, kai šeštą kartą pakliuvo į areštinę už tai, kad šlitiniavo girtas, Abdelmalekas – tapęs šeimos vyriausiuoju po to, kai Abdelftahas išvažiavo į Kasablanką – įsakė namų apsaugininkams neįleisti Tamio net per slenkstį, jei pasirodys išgėręs ar skarmaluotas. O tai, be kita ko, reiškė – kas iš tiesų ir buvo svarbiausia – kad nuo šiol jam teks verstis be kišenpinigių kasdienėms išlaidoms. „Šitai tikrai bus

veiksminga, – įsitikinęs pareiškė Abdelmalekas Hasanui. – Paminėsi mano žodį: jau labai greitai jis bus visai kitas žmogus." Tačiau jis suklydo: Tamis buvo užkietėjęs savavalis, o ir gerokai išradingesnis, nei jie įtarė. Jis būdų išgyventi (kokių – broliams niekada nelemta sužinoti) prasimanydavo nepareidamas namo – ir neaukodamas nepriklausomybės, kuri jam buvo tokia svarbi. Tad jis niekad ir nebesugrįžo, nebent kartkartėmis pasirodydavo prie durų ir gal minutę šnektelėdavo su broliais tarpduryje – dažniausiai prašydavo kokios nors paslaugos, kurios dažniausiai negaudavo. Tamis toli gražu nebuvo nedraugingas, bendrauti vengiantis vyrukas, bet koks priešiškumas jam išvis buvo svetimas. Tiesiog visas pagarbos ir atsidavimo atsargas išeikvojo tėvui, tad broliams ne kažin kas ir liko. Apsimetinėti irgi neketino. Brolių jis negerbė, maža to, jam pernelyg didelę įtaką jau buvo padariusi europietiškoji kultūra, tad jis net nemanė sunkiai nusidedąs nedemonstruodamas tokios pagarbos, kokios reikalavo tradicija, tačiau kurios jis visai nejautė.

Per kasmetį Mulos Abdeslamo festivalį, į kurį rimti vyrai traukia apvalyti savo sielų, Tamis tarp palapinių, asilų ir fanatiškų piligrimų susidūrė su Kinza. Tai buvo viena tų padėčių, iš kurios musulmoniškoji tradicija negali pasiūlyti jokios pakenčiamos išeities. Jauniems vaikinams ir jaunoms merginoms nevalia bendrauti tarpusavyje, o jei dėl kokio nelemto atsitiktinumo jie susitinka ir bent minutę lieka dviese, įvykis laikomas tokiu gėdingu, kad apie jį verčiau visi iškart pamiršta. Tad pažintį tęsti, susitikti merginą dar kartą ir galiausiai jai pasipiršti – tokia įvykių eiga buvo tiesiog nesuvokiama, labiau papiktinantį elgesį būtų sunku ir įsivaizduoti. Tačiau Tamis būtent šitaip ir pasielgė. Jis iškeliavo į Aglą tuo pat metu kaip ir ji, susipažino su jos artimaisiais, jiems, savaime aišku, jo miestietiškos manieros ir išsilavinimas padarė didžiulį įspūdį, o paskui laišku Abdelmalekui pranešė ketinąs vesti ir manąs, kad jam jau metas atsirėžti savąją palikimo dalį. Į laišką brolis nedelsdamas atsakė telegrama, kviesdamas skubiai grįžti į Tanžerą visko aptarti. Tada juodu užvis rimčiausiai ir susikirto, mat Abdelmalekas tiesiai pareiškė nė už ką neleisiąs Tamiui nė piršto prikišti prie jam skirtos pinigų ar nuosavybės dalies. „Aš skųsiuos kadžiui", – pagrasino Tamis. Tačiau Abdelmalekas jį išjuokė: „Eik ir skųskis, jeigu manai, kad dar yra tokių dalykų, kurių

kadis apie tave nežino." Galiausiai, po ilgo pokalbio su Hasanu, kuris manė, kad santuoka, tegul ir su gėdingai žemakilme valstiete, galbūt privers Tamį keisti gyvenimo būdą, Abdelmalekas atkišo jaunyliui broliui kelis tūkstančius pesetų. Tamis iš Aglos parsivežė visą giminę ir vestuves surengė Emsaloje – pačiame vargingiausiame Tanžero rajone, kuris Kinzai ir jos artimiesiems vis tiek pasirodė tvaskantis didybe. Paviešėję, kiek pridera, visi, išskyrus nuotaką, grįžo į savo fermą kalno šlaite virš Aglos: ten jie plūkėsi laukuose, augino vaisius, o vaikus siųsdavo į aukštumas ganyti ožkų.

Jiems Tamis buvo kerinti, reikšminga figūra, tad šeimyna netvėrė džiaugsmu, kai vakarykščiai jis pabeldė į duris. Vis dėlto žinia, kad kitame, nebegyvenamame, name jis priglaudęs Nazariečio sekėją, juos jau toli gražu ne taip ir pradžiugino. Nors aną vakarą Tamis sugebėjo išsisukti, užkalbėjęs dantį apie kitus dalykus, o paskui gana staigiai atsisveikinęs, jam buvo visiškai aišku: uošvis anaiptol dar ne viską pasakė, ką apie tai manantis.

Šeimynykščiai jam pranešė, kad vyrai išėję į sodą. Tamis patraukė palei aukštų kaktusų gyvatvorę, kol priėjo vartus, sukurptus iš paprasčiausio skardos lakšto. Kai pabeldė, nuaidėjo siaubingai garsiai, ir Tamis ne be šiokio tokio baimingo jaudulio laukė, kol kas nors ateis. Jį įleido vienas iš sūnų. Per sodą sroveno dirbtinis upokšnis, maitinamas šaltinio vandens, atitekančio iš kalnų virš miesto – tokia drėkinimo sistema vandeniu aprūpino visą slėnį. Kinzos tėvas kaip tik laistė rožių krūmus. Tekinas lakstė pirmyn atgal, virš kelių pasiraitojęs apsmukusias kelnes: pasilenkęs iš kanalo prisisemdavo vandens į geresnių laikų mačiusią, kiaurą tepalo skardinę, leidžiančią vandenį per visus kampus, tada strimgalviais lėkdavo atgal, kad suskubtų anksčiau, nei ji liks visai tuščia. Vos išvydęs Tamį, triūsą metė, ir juodu petys petin susėdo milžiniško figmedžio paunksnėje. Beveik iškart Kinzos tėvas ir užvedė šneką apie aną Nazariečio sekėją. Įsileisti tokį į namus – tas pat, kas prašytis bėdos, pareiškė. Niekas nėra girdėjęs, kad musulmonas gyventų po vienu stogu su ispanu, maža to, ir koks galėtų būti šito tikslas, kam to išvis reikia?

– Kodėl jis neapsistoja fondoje* pačioje Agloje, kaip visi kiti? – griežtai paklausė.

* Nedidelis viešbutis, pensionas.

Tamis dar mėgino ką nors paaiškinti.

– Jis – ne ispanas, – prasižiojo, bet, nė nespėjęs nieko pasakyti, jau numatė, su kokiais keblumais teks susidurti, jei bandys išaiškinti taip, kad kiti suprastų. – Jis – amerikietis.

– Melikietis? – sušuko Kinzos tėvas. – O kur yra ta Melika? Nagi, kur? Juk Ispanijoje! Aha! Aišku dabar?

Vyriausiasis sūnus nedrąsiai pabandė įsikišti: galbūt tasai Nazariečio sekėjas – prancūzas? Prancūzai – ne ispanai, pasakė.

– Ne ispanai? – plyšojo tėvas. – Kaip tu manai, kur toji Prancūzija yra, jeigu ne Ispanijoje? Vadink jį melikiečiu, vadink jį prancūzu, vadink jį anglu – kaip pavadinsi, taip nepagadinsi. Bet jis – vis tiek ispanas, vis tiek Nazariečio sekėjas, ir vis tiek negerai yra įsileisti jį į namus.

– Tavo tiesa, – nebesiginčijo Tamis nutaręs, kad lengviausias būdas išsikapanoti iš to pokalbio – su viskuo sutikti, nes galėjo pasiūlyti tik vieną argumentą, dėl ko verta įsileisti svečią: esą Diaras mokąs už teisę gyventi jų namuose – o kaip tik šią detalę linko verčiau nuslėpti. Seniokas atlyžo, bet paskui vėl subruzdo.

– O kodėl jis neapsistojo fondoje, ką? Atsakyk! – pareikalavo įtariai.

Tamis gūžtelėjo pečiais ir pasakė nežinąs.

– Aha! Dabar aišku? – triumfuodamas sušuko senis. – Priežastis tikrai yra, ir tai – jokiu būdu ne kokia nors dora priežastis. Kai susimeta musulmonas su Nazariečio sekėju, nieko gera išvis neverta tikėtis.

Vienas jo sūnus buvo puskvaišis; jis sėdėjo drauge ir be paliovos linkčiojo galvą, priblokštas tėvo išsakytų žodžių išminties. Kiti sūnūs į Tamį dirsčiojo šiek tiek nejaukiai, drovėdamiesi tėvo kalbų, kurios Tamiui, jų manymu, turėjo atrodyti pasenusios ir net absurdiškos. Paskui jie pasikalbėjo apie kitus dalykus, ir galiausiai seniokas vėl kibo laistyti savo gėles. Tamis su šeimininko sūnumis pasitraukė į atokesnę sodo kertę, kur, jam nebematomi, užsirūkė. Tamiui nuojauta kuždėjo, jog tokiomis aplinkybėmis šeimos verčiau neužgauti – o jie tikrai įsižeistų, jei jis iškeliautų atgal į namelį ant kalno vien tam, kad nugabentų maisto krikščioniui. Jie užvalgė, numigo ir iki vakaro lošė kortomis, ir tiktai temstant Tamis susiruošė traukti savais

keliais, taip ir nepasiryžęs užsiminti, kad jie ir šįsyk galėtų įdėti jam maisto; nedrįso net paprašyti antklodės. Tačiau grįžti be maisto irgi negalėjo – Diaras, reikia manyti, bus išbadėjęs; o tai reiškė, kad Tamiui teks traukti į Aglą apsirūpinti produktais vakarienei.

– *Yah latif, yah latif*, – suniurnėjo sau po nosimi, sukdamas taku žemyn, miesto linkui.

* * *

Kėblindamas grįstu keliu, vedančiu pro miesto vartus, Diaras jau neabejojo atsidūręs Agloje. Jis sukorė nemenką kelią: plačiu lankstu apsuko kalno keterą ir vėl grįžo į statųjį šlaitą. Tad buvo netgi labai tikėtina, kad kur nors pakeliui atsitiktinai susidurs su Tamiu – kuris, kaip dabar dingtelėjo Diarui, neabejotinai įtars, jog Diaras bus pradingęs tiesiog nenorėdamas jam sumokėti, ką skolingas. Arba ne, galvojo jis, galbūt toli gražu ne taip. Jeigu Tamis siekia priglobti viską, tokia smulkmena jam rūpėti neturėtų. Vadinasi, kai jie susitiks, įvykių ilgai laukti nereikės. Galvažudžiai, kuriuos Tamis bus pasitelkęs pagalbon, reikia manyti, trainiosis kur nors netoliese; o tada, kai juodu su Tamiu jau eis drauge, visų praeivių akivaizdoje, Tamis duosiąs saviškiams ženklą, veikiausiai – kokiu nors nerūpestingu, iš anksto sutartu gestu. Ir jau tuomet Diarui liksianti paskutinė viltis: ginti savo lagaminą taip, lyg ten būtų paslėpęs visą savo gyvenimą. Kol jiems pavyks įveikti užraktą, kol galiausiai įsitikins, kad lagaminas tuščias, Diaras galbūt bus spėjęs atsidurti taip toli, kad nebepakliūtų jiems į nagus.

Siaurutės gatvelės bei mažyčiai namukai buvo nubaltinti storu sluoksniu kalkių, kurios blausiai švytėjo, tartum per dieną sugėrusios saulės šviesą, dabar, užslinkus vakarui, pamažu išspinduliuotų ją į tirštėjančias sutemas. Viskas atrodo taip, galvojo Diaras, lyg koks virėjas būtų nulipdęs iš tešlos; tačiau tokį įspūdį galėjo lemti ta aplinkybė, jog jam šiuo metu nė nereikėjo pernelyg lakios vaizduotės, kad bet kas pasirodytų valgoma. Neklystančios nuojautos vedamas, jis suko į miesto centro pusėn vedančias gatveles, kol galiausiai išvydo nedidelį vietinio maisto restoranėlį, kuriame patiekalai kunkuliavo tiesiog tarpduryje. Kilnodamas varinių puodų dangčius, virėjas rodė Diarui patiekalus, o šis, užmetęs akį, užsisakė sriubos,

avienos troškinio su avinžirniais ir ant iešmo keptų kepenėlių. Už virtuvės buvo ir ankštas tamsus kambarėlis, jame – pora staliukų, o patalpos gilumoje – šiek tiek pakelta niša, išklota patiesalais: ten tupėjo keletas kaimiečių, jie gabalėliais draskė milžiniškus duonos papločius ir merkė į sriubą. Kad numarintų alkio kirminą, Diaras kimšo kaip tikras rajūnas: šlavė viską iš eilės, niekaip negalėdamas prisikimšti iki soties. Patiekalų, kuriuos užsisakė pirmiausia, pakako vos ant vieno danties. Tamis jį buvo perspėjęs, kad prisirūkius kanapių apetitas padidėja žvėriškai – šitokiam alkiui negali prilygti joks kitas. Diaras ūmai susirūpinęs atsidūsėjo. Tamis ir jo kvaišalai. Kažin, kaip jis jausis aptikęs, kad belaisvis ne tik išsprūdo iš nagų, bet netgi išsinešė jo paties pypkę bei *mottoui*? Diaras vylėsi, kad šitokia užgaulė vis dėlto galbūt nelaikoma mirtinu įžeidimu, už kurį jokiu būdu negalima atleisti. Tačiau žinoti nežinojo – išvis nieko nenutuokė apie šitą šalį, nebent tai, kad visi jos gyventojai elgiasi lyg kokie maniakai. Jis mąstė galbūt baiminąsis ne tiek paties Tamio bei jo reakcijų, kiek to, kad jis – šaknimis suaugęs su šituo kraštu, vadinasi, kaip sakoma, čia bet ką gali laikyti savo užnugariu. Tarkime, Niujorke Tamis – Diaras vos nenusijuokė nejučia įsivaizdavęs Tamį Niujorke – būtų iš tokių, į kurį, prašinėjantį gatvėje smulkių, niekas nė nepažvelgtų. Užtat čia – visai kas kita. Čia Tamis buvo paties krašto atstovas, tarsi Antėjas, abiem kojomis tvirtai įsispyręs į žemę, stiprybės sėmėsi iš jos. „Vadinasi, tu jo bijai“, – pasibjaurėjęs tarė sau Diaras. Žvilgsnis nuslydo skaisčiai apšviesta virtuve ir smigo į gatvės tamsą už durų. „Bijai, kad jis štai ims ir įžengs vidun.“ Diaras sėdėjo sustingęs, nekrustelėdamas, kažkodėl nutaręs, kad baugi mintis gali čia pat įsikūnyti tikrovėje. Tačiau tarpduryje išdygo ne Tamis, o augalotas berberas su palaida, per vieną petį atsajai permesta dželaba; jis užsisakė stiklinę arbatos. Kol laukė privalomas penkias minutes, kurių visuomet reikėdavo arbatai užplikyti (mat vanduo, nors karštas, niekad nebūdavo verdantis, be to, mėtų lapelius reikėjo po vieną nuskabyti nuo kotelio), stambuolis tiesiog stovėjo ir į Diarą stebeilijo tokiu žvilgsniu, kurį šis iš pradžių palaikė erzinančiu, paskui – trikdančiu ir galiausiai – kadangi ėmė svarstyti, kokios galėtų būti šitokio įžūlaus vėpsojimo priežastys – ir tiesiog gąsdinančiu. „Kažin, kodėl jis šitaip stovi, užtvėręs duris?“ – paklausė savęs Diaras,

ir nuo nevilties padiktuoto atsakymo širdis taip ir suvirstakūliavo krūtinėje. Mat tasai į galvą šovęs atsakymas kokią akimirką atrodė vienintelis įmanomas: veikiausiai tai būsiąs vienas Tamio galvažudžių, prisistatęs čionai stebėti, kad jis, Diaras, vėl kur neprašaptų. Tikriausiai Tamis po tokį stebėtoją bus įtaisęs kiekvienoje miesto užeigoje. Diarui tik dabar dingtelėjo, kad susidoroti su juo šitie gali ir vieni patys, Tamiui nedalyvaujant: šis galbūt kaip tik dabar sėdi patogiai įsitaisęs kokiuose nors gerbiamuose namuose, juokiasi, gurkšnoja arbatą, gnaibo ūdo* stygas. Šitoks variantas jam pasirodė dar kraupesnis, mat paties Tamio jis niekaip negalėjo įsivaizduoti kaip nuožmaus kankintojo; vaizduotė pagal nebylų susitarimą jam bruko tik tokius reginius, kur viskas sutvarkoma gana švelniai, be skausmo. Jis dar sykį pažvelgė į tą neandertalietį primenantį milžiną: didžiulę galvą su giliomis raukšlėmis išvagota nuolaidžia kakta ir vešliais antakiais, vientisa pasišiaušusia linija kertančiais veidą, ir suvokė, kad šitokiam tipui tikslas pateisina bet kokias priemones. Vis dėlto tame veide jis neįžvelgė jokio niekingumo, netgi jokios klastos – tiesiog praamžį pirmykštį aklumą, neapsakomą, į nieką konkrečiai nenukreiptą liūdesį, su kokiu pro narvo grotas žvelgia didžiosios beždžionės.

„Ne, su šituo prasidėti tikrai nenoriu“, – tarė sau Diaras. Tokių būtybių verčiau nė nemėginti pergudrauti; jei tik gali – tiesiog nešk kudašių kuo greičiau ir kuo toliau. Diaras pakilo ir priėjo prie viryklės.

– Kiek? – paklausė angliškai.

Žmogus suprato. Pakėlė abi rankas išskėstais pirštais, paskui dar kilstelėjo vieną smilių. Nusigręžęs nugara į milžiną tarpduryje, kad kaip įmanoma patikimiau pridengtų saują banknotų, kuriuos išsitraukė iš kišenės, Diaras atsirinko ir atkišo virėjui šimtinę. Žmogelis, regis, išsigando, ženklais parodė neturįs grąžos. Diaras dar pasirausė tarp pinigų ir galiausiai rado dvidešimt penkias pesetas. Virėjas abejodamas paėmė, tada stumtelėjo į šalį duris užtvėrusį berberą ir išskubėjo į gatvę ieškoti, kas pasmulkintų pinigus. „Dievulėliau...“ – pagalvojo Diaras regėdamas, kaip tiesiog priešais jį veriasi naujų

* Styginis kriaušės formos instrumentas, panašus į liutnią.

rūpesčių klodai. Vietiniai neturi grąžos, net šimto pesetų negali iškeisti... tai kas bus, jei jis mėgins atsiskaityti tūkstantine? Šitų bus dar dešimt kartų sunkiau atsikratyti. Diaras šiek tiek kryptelėjo pečius, norėdamas geriau pajusti ties juosmeniu prie odos prigludusius tūkstantį du šimtus šešiasdešimt tūkstančio pesetų vertės banknotų. Jis stovėjo, visu kūnu jausdamas augalotojo berbero žvilgsnį, bet pats nė nedirstelėdamas į jį, kol galiausiai grįžo virėjas ir atseikėjo jam keturiolika pesetų. Išėjęs į gatvę, pasuko dešinėn – jam pasirodė, kad toje pusėje daugiau praeivių – ir sparčiu žingsniu nuėjo sau; atsisuko tik kartą, prieš pat pradėdamas alkūnėmis brautis per lėtai sliūkinantį būrelį – ir nėmaž nenustebo išvydęs, kad berberas irgi išėjo iš restorano ir neskubėdamas patraukė ta pačia kryptimi. Tačiau Diaras žirgliojo greitai ir, kai kitąsyk atsigręžė, patenkintas įsitikino, jog persekiotojas pametė jo pėdsaką.

Kalkėmis baltintos gatvės grindiniu į abi puses plūdo minios dželabomis vilkinčių praeivių; atskiros grupelės prasilenkdamos nuolat sveikinosi. Diaras vinguriavo tarp jų, stengdamasis niekam nekristi į akis – bent jau tiek, kiek įmanoma, kai skubi. Retsykiais gatvė virsdavo ilgais plačiapakopiais laiptais, su krautuvėlėmis, ne ką didesnėmis už turgaus prekystalį, prilipusiomis ant kiekvienos pakopos. Tuomet Diaras lengva ristele nusirisdavo iki pat apačios, žvilgsniu atidžiai matuodamas atstumus, kad neįsirėžtų į pulkelį vaikštinėtojų, nesiryždamas atsisukti pasižiūrėti, kaip visi tie žmonės reaguoja į jį, prasiskubinusį tarp jų. Galiausiai išniręs į atvirą erdvę, kurios vieną kraštą ribojo vienaaukščių europietiško stiliaus namukų virtinė, sustojo it nudiegtas ir ūmai sudvejojo, ar dar veržtis pirmyn, ar sukti atgal. Mat išvydo kavinę: ant siauros šaligatvio juostos rikiavosi staliukai, o prie jų ant kėdžių sėdėjo ispanai, kai kurie – su baltomis Maroko armijos karininkų uniformomis. Instinktas Diarui pakuždėjo neišlįsti iš šešėlio ir kuo skubiau traukti atgal į arabiškąją miesto dalį. Kamavo klausimas: kur būtų saugiau? Be jokios abejonės, jį gali sustabdyti ir imti kamantinėti ispanai – ir šis pavojus grėsė kur kas rimčiau. Tačiau bijojo Diaras ne jų, o to, kas jam gali nutikti gatvėse, iš kurių ką tik atėjo. Šitaip stovėdamas, karštligiškai įsikibęs lagamino, stumdomas į abi puses plūstančių praeivių, vis dar gerokai apdujusiomis nuo kanapių smegenimis,

Diaras, siaubo apimtas, ūmai sumojo esąs beviltiškai sutrikęs. Kažkodėl miestą jis įsivaizdavo visiškai kitaip, galaižin kodėl manė, kad čia bus kur nueiti pasiteirauti informacijos; miesto pagalba jis kliovėsi panašiai, kaip rūpesčio graužiamas žmogus kliaujasi kokiu draugu, iš kurio viliasi sulaukti patarimo, iš anksto žinodamas, jog pasinaudos bet kokiu patarimu, kad ir koks tas būtų, mat svarbiausia yra *ko nors* imtis, pajudėti bet kokia kryptimi, kad tik išsijudintum iš gniuždančio sąstingio. Sykį atsidūręs Agloje, dar ne taip seniai vylėsi jis, iškart geriau perprasiąs situaciją, į kurią įklimpo. Bet iki šiol taip ir nesuprato, kad į miestą buvo sudėjęs visas viltis, galbūt blaiviau vertinti padėtį iš dalies sutrukdė tai, kad ištisą dieną galvoje sukosi vienintelis tikslas: kaip nors ištrūkti iš Tamio priežiūros. Šiaip ar taip, kaip tik šią akimirką jam atsivėrė akys: pasparos, kuriomis paramstyta jo ateitis, nesulaikomai gūra; jis niekad nė nebuvo sumetęs jokio veiksmų plano ir dabar net nebeįsivaizdavo, kas, kaip vylėsi, turėjo „paaiškėti" jam mieste, kokius žmones tikėjosi sutiksiąs, kaip iškapstysiąs informacijos – ar bent apie ką toji informacija turėtų būti. Akimirką jis atkragino galvą, pažvelgė į dangų. Žvaigždės jau buvo įsižiebusios, tačiau ir jos nepakišo jokios minties, ką reikėtų daryti. Diaras apsisuko ir nukėblino atgal pro miesto vartus į lenktą gatvelę, bet drebančios kojos jį vos rėmė, jis jau nelabai suvokė, kas dedasi aplinkui. Šįsyk, kadangi dalis jo esybę valdančio mechanizmo išklero, Diaras nė pats nepajuto, kaip išsuko iš pagrindinės, gana stačiai aukštyn vedančios gatvės, kaip leidosi kojų nešamas daugmaž lygiai nusidriekusia, bet kur kas siauresne gatvele, ne taip ryškiai apšviesta, ne tokia judria ir išvis be jokių parduotuvių.

XXIV

Retsykiais supliaukšėdavo fontanų čiurkšlės, purslų spiečiais tyškančios atgal į baseino pagrindą, kartais tiktai gurgėdavo skubrūs šaltiniai, srovenantys po akmenimis, už sienų. Protarpiais koks vienišas stambus naktinis paukštis smigdavo iš padangės netoli gatvės žibinto, baltomis sienomis žaibiškai nuslysdavo jo šešėlis, o Diaras

nervingai krūptelėdavo, patyliukais plūsdamas pats save už tai, kad nesugeba pažaboti baimės. Dabar jis žingsniavo lėtai, nieko nelenkdamas. Kartkartėmis, kai pasitaikydavo pakankamai ilga tiesi gatvės atkarpa, priešakyje sušmėžuodavo du tamsiais rūbais vilkintys vyrai, žingsniuojantys ranka rankon. Juodu traukė dainą su trumpu energingu, dažnai pasikartojančiu priedainiu, o tarpuose skambėdavo tarytum koks lėtas ir tingus priedainio variantas, tarsi silpnas ir neužtikrintas atsakas. Savaime Diaras to, aišku, nė nebūtų pastebėjęs, bet kaskart, kai tik prasidėdavo toji lėtesnė, klydinėjanti melodijos dalis, kokią akimirką – spėdavo nuskambėti vos kelios natos – jam vis susidarydavo labai konkretus įspūdis, kad garsas sklinda kažkur iš užnugario. Kai jis stabtelėdavo pasiklausyti (susidomėjimą sužadino anaiptol ne muzika, o jo paties baimė), dainininkai vėl būdavo girdimi ten, kur ir derėjo – priekyje. Galiausiai, norėdamas įsitikinti, Diaras sustojo ir palūkėjo, kol priedainis bus pakartotas bent kelis sykius; einančiųjų priekyje balsai ėmė slopti, ir jam išsisklaidė paskutinės abejonės: iš paskos ėjo dar kažkas, kas zirzliu falcetu traukė tą pačią dainą. Dabar jau šį Diaras girdėjo aiškiau – lyg kokį pašaipų priešaky skambančios muzikos atbalsį. Vis dėlto pagal strategines melodijos bei ritmo pauzes, dviejų dainininkų paliekamas vienišam pritariančiam balsui, Diaras išsyk susigaudė, kad tuodu priekyje apie trečiąjį dalyvį nutuokia. Jis šmurkštelėjo į nišą tarp dviejų namų, kur buvo nedidelis ketvirtainis rezervuaras, į kurį sroveno vanduo, ir nutarė sulaukti, kol vienišasis dainininkas praeis pro šalį. Bet čia jau nieko nebegirdėjo, tik vandens pliauškėjimą į talpą šalimais. Kaip įmanydamas įtempė ausis ir įsiklausė: rūpėjo sužinoti, ar tasai, kuris ėjo iš paskos, pastebėjęs, jog jis pradingo, staiga nutils, o gal pakeis melodiją, intonaciją ar kaip kitaip duos ženklą aniems, einantiems priekyje. Galvojo: jei turėtų solidaus didumo žibintuvėlį ar kokį veržlėraktį, galėtų anam, vos praėjusiam, gerai iš užnugario vožtelėti per pakaušį, tada nutempti suglebusį kūną čionai, į tamsų užkaborį, o pats nedelsdamas žingsniuoti atgal, priešinga kryptimi. Bet, kai vienišas dainininkas pagaliau pakliuvo į akiratį, paaiškėjo, kad jis – anaiptol ne vienas: kartu su juo buvo draugas. Abu – visiškai jauni, dar paaugliai, ir pažiūrėti atrodė, kad jiems – viskas pasaulyje nė motais, nebent rūpi nepamesti dainos gijos, atvinguriuojančios iki

jų gatve. Diaras palūkėjo, kol jie praeis pro šalį, suskaičiavo iki dvidešimties, tada atsargiai kyštelėjo nosį iš už namo kampo: jaunikliai tebetraukė pirmyn tuo pačiu nerūpestingu, nelabai tvirtu žingsniu. Kai tik jie išnyko, Diaras nudrožė į priešingą pusę, vis dar toli gražu neįsitikinęs, kad, vos pastebėję, jog jis nebešmėžuoja jiems priešais, tuodu nepasiskubins vytis antrosios poros: galbūt pavijię pasitars ir visi drauge trauks jo ieškoti.

Kadangi baimės jokie patikimi ryšiai nesieja su tikrove, Diaras kaskart, perėjęs apšviestą gatvės ruožą ir žengdamas į tamsą, būdavo pasiruošęs susidurti su dainininkais ir jų draugais – galbūt jie tyko jo šešėliuose, laukia, atsidūrę čia pirm jo kokiu nors trumpesniu keliu. Ką žinosi, galbūt iš kokio neįžiūrimo tarpdurio staiga kyštelės geležinė ranka ir įsitrauks jį vidun mitriau, nei jis spės susigaudyti, kas dedasi, siaubingas smūgis iš už nugaros parblokš žemėn, o paskui jis atsipeikės kokiame nors atokiame skersgatvyje, atliekų krūvoje: be pinigų, be paso, be laikrodžio, be drabužių ir be jokios vilties sulaukti pagalbos tiek čia, tiek Tanžere, tiek ir bet kur kitur. Nebus nieko, kas pridengtų jo nuogumą ar bent pavaišintų pusryčiais. Jį kas nors nugabens į areštinę, iš ten paskambins į Amerikos pasiuntinybę – ir tada jau neilgai trukus jis vėl išvysiąs Tanžerą, tapęs auka tūkstantį kartų labiau nei bet kada iki šiol.

Eidamas kiekviena šonine gatvele ar skersgatviu, Diaras kiek įmanydamas plėtė akis, įtemptai stebeilijo į kiekvieną užkaborį, tarsi tai jam padėtų ką nors daugiau įžvelgti tamsoje. Grįžęs į pagrindinę gatvę ir kopdamas ilgais laiptais, kurių pakopos buvo nužertos iš krautuvėlių sklindančia šviesa, pasijuto šiek tiek gerėliau, nors kojos bejėgiškai linko ir nelabai norėjo nešti jį ten, kur liepiamos. Gerokai pagausėjusių praeivių artumas ramino, dabar jam tereikėjo pėdinti panarinus galvą ir nesižvalgyti į veidus. Beveik pasiekęs tą pačią vietą, kur valgė, išgirdo būgnų gausmą: dundėjo keistas, kvapą gniaužiantis ritmas. Čia gatvė keliskart staigiai sukosi, virsdama išsišakojančiais skersgatviais, neriančiais kiaurai pastatus. Diaras pažvelgė į antrojo aukšto langą kaip tik virš vieno tokio tunelio angos, ir pro geležines groteles išvydo eilę turbanuotų pakaušių. Tuo pat metu gatvėje, jam už nugaros, kažkoks balsas šūktelėjo:

– *Holà, señor! Oiga!**

Diaras staigiai grįžtelėjo ir už kokių penkiasdešimties pėdų išvydo čiabuvį su šalmu, vilkintį kažką panašaus į policininko uniformą; nekilo nė menkiausios abejonės, kad jis mėgina atkreipti būtent Diaro dėmesį. Šis nosies tiesumu nėrė į tamsą, nuskubėjo už pirmojo vingiuotos gatvelės posūkio ir, pamatęs dešinėje pusėje praviras duris, nedelsdamas nėrė pro jas vidun.

Iš viršaus čia sruvo šviesos pluoštas. Statūs laiptai vedė aukštyn. Ten dundėjo būgnai, atsklido ir prislopinta švogždžianti, dūsaujanti muzika. Diaras liko stovėti laiptų papėdėje už durų, jų nestumtelėjęs, palikęs tokias pat praviras, kokios buvo. Lūkuriavo; nieko neatsitiko. O paskui laiptų viršuje išniro žmogus, atrodė, ketino lipti žemyn, bet, pastebėjęs Diarą, mostelėjo kitam, kuris tuojau irgi pasirodė akiratyje. Abu drauge suskato jam moti.

– *Tlah. Tlah. Agi***, – šaukė jie.

Kadangi jų veidai pasirodė neabejotinai draugiški, Diaras ėmė lėtai lipti laiptais aukštyn.

Pakliuvo į mažytę, neįtikėtinai prisigrūdusią kavinukę su pasieniuose stovinčiais suolais. Blausią šviesą skleidė plika elektros lemputė, kyburiuojanti virš aukšto varinio arbatinio, stovinčio kampe ant lentynos. Visi vyrai buvo su baltais turbanais; visi smalsiai sužiuro į įėjusį Diarą ir pasislinko, palikdami jam vietos ant suolo galo, prie pat būgnininkų, kurie ratu sėdėjo ant grindų patalpos gilumoje. Čia tvyrojo ir visai tiršta tamsa, Diarui susidarė įspūdis, jog kažkas sunkiai suvokiama vyksta ant grindų visai arti, beveik prie pat jo kojų. Vyrai per dūmų tumulus žvelgė žemyn į beformę masę, kuri krūpčiojo, virpėjo, purtėsi, kilnojosi, o patalpoje, nors sienas drebino būgnų dundėjimas, sakytum tvyrojo kažkokia kitokia tyla – primygtinė, įsakmi tyla, srūvanti iš akių vyrams, stebintiems tą prie kojų besirangantį darinį. Kai akys apsiprato su blausia, mirguliuojančia prietema, Diaras įžiūrėjo, kad tai vis dėlto – žmogus tvirtai už nugaros sunertomis rankomis, lyg būtų sukaustytas grandinėmis. Iki šiol jis rangėsi, raitėsi ant grindų, bet dabar, bejėgiškai

* Sveiki, pone! Atleiskite! (*isp.*).

** Eikš, eikš čionai! (*arab.*).

sukiodamas galvą į abi puses, lėtai pasikėlė ant kelių; iškankintame jo veide sustingo skausmo išraiška. Netgi kai po kokių penkių minučių sugebėjo atsistoti, rankos vis tiek liko tarsi surištos už nugaros, nesiliovė ir traukuliai, kūną šen ir ten blaškantys vis labiau įsišėlstančiu būgnų ir tykiai, gargždžiai treliuojančios fleitos ritmu, nė akimirkos neatsiliekantys ar nepasiskubinantys; rodės, kad konvulsijas sukelia kažin koks centras, esantis jo paties organizmo gelmėse. Diaras žvelgė į jį gana abejingai. Aplinkui stoviniuojantys, spektaklį stebintys vyrai Diarą patikimai slėpė, be to, vidun jų grūdosi vis daugiau – nuo durų jis buvo visiškai nematomas, ir tai suvokęs pajuto šiokį tokį akimirksnio palengvėjimą. Kažkas nuo kito ilgojo stalo galo pasiuntė jam stiklinę arbatos. Kai prikišo ją prie nosies, aštrūs karštų šaltmėčių garai praskaidrino galvą, ir Diaras tik dabar užuodė kitą, visą patalpos orą persmelkusį kvapą, aitrų, dervingą; jam pavyko aptikti net kvapo šaltinį – žarijų indą, stovintį vienam būgnininkų už nugaros, iš indo be paliovos virto tumulai tirštų salsvų dūmų. Konvulsijų tampomas žmogus ėmė rėkalioti, iš pradžių – tyliai, paskui – jau visa gerkle, jam antrino būgnininkai, ritmingai atsakinėdami: „*Al-lah!*" Diaras vogčia nužvelgė žiūrovų veidus. Kad ir kur žiūrėjo, visur matė tą pačią išraišką: vyrai buvo absoliučiai įsitraukę į šokį ir kone dievino šokėją, ir tai atsispindėjo veiduose. Kažkas jam po nosimi pakišo pridegtą kanapių pypkę. Diaras paėmė ir užsitraukė net nedirstelėjęs, kas ją pasiūlė. Širdis, kuri, kai jis įžengė čionai, spurdėjo kaip pasiutusi, dabar jau taip nebesidaužė, jis jautėsi kur kas ramesnis.

Po to, kai ištisą dieną praleido nugrimzdęs apmąstymuose apie tą atokią ir sunkiai įtikėtiną kertę, kuri buvo vidinė jo esybės erdvė, Diaras ir dabar gana nesunkiai atmetė mintį, jog tai, ką regi, gali būti tikrovė. Paprasčiausiai sėdėjo ir žiūrėjo, ir jį visiškai tenkino įsitikinimas, kad tai, ką mato akys, toli gražu nevyksta realiai egzistuojančiame pasaulyje. Pernelyg jau smarkiai tai netilpo į jokius įmanomumo rėmus. Jis bent kelis kartus gavo iš naujo kanapių prikimštą pypkę, ir dūmas, mušantis į galvą, padėjo ramiai sėdėti ir stebėti reginį, kuriuo nėmaž netikėjo.

Akys Diarui tvirtino, kad šokėjas galų gale pajudino rankas: sunėrė į drabužius ir iš ten ištraukė didžiulį peilį, o tada ėmė švaistytis

juo plačiais mostais. Geležtė blausiai blykčiojo silpnoje šviesoje. Net nedirstelėjęs sau už nugaros, vienas būgnininkų švystelėjo kažką per petį ir tuojau vėl suskato mušti būgną, nė trupučio nesupainiojęs sudėtingo ritmo; iš smilkytuvo pliūptelėjo dar tirštesnių dūmų tumulas. Dabar giedamas strofas muzikantai atliko kanonu, o žodį „*Al-lah!*" svaidė tarsi lig raudonumo įkaitusį akmenį iš vienos rato pusės į kitą. Tuo pat metu garsas tarytum virto dviem aukštomis sienomis, tarp kurių sukiojosi ir strykčiojo šokėjas, vis atsitrenkdamas galva į neregimus jų paviršius, bergždžiai mėgindamas ištrūkti kitapus jų.

Žmogus ištiesė apnuogintą ranką. Žybtelėjo peilio ašmenys ir, perskrodę orą, kirto per ranką drauge su ritmingai kiekvienam judesiui antrinančių būgnų dudenimu. Paskui – dar kartą. Ir dar, ir dar, ir dar, kol visa ranka sublizgo juodu žvilgesiu. Paskui jis šmaukštelėjo per antrąją ranką, o būgnų tratėjimo tempas vis greitėjo, muzikantai vis labiau sviro rato vidurin. Staiga netoliese kažkas čirkštelėjo degtuką, ir mirguliuojančioje šviesoje Diaras išvydo, kaip tas juodai blizgančias rankas šviesa akimirkai nudažė raudoniu, lyg žmogus jas būtų panardinęs į ryškiai raudonus dažus; matė ir ekstazės užlietą veidą, kai šokėjas pakėlė ranką prie burnos ir mitriais liežuvio judesiais suskato ritmingai laižyti kraują. Vis labiau spartėjant ritmui, muzika virto trūksmingu, springstančiu dvėsavimu. Ir vis dėlto, net kalant tokiu tempu, ritmas nėmaž nesutriko, šitaip galutinai suardydamas bet kokį klausytojų laiko pojūtį, versdamas smegenis taikstytis su sutartiniu laiku, kurį bruko vietoj tikrojo. Pasitelkus tokį galingą hipnotizuojantį metodą, ritmas absoliučiai užvaldė visus. Vis dėlto taip ir liko neaišku, ar tempą šokėjui diktuoja muzikantai, ar šokėjas – muzikantams. Jis ūmai pasilenkė ir, plačiu mostu atsivėdėjęs, kibo nuosekliai šmaukščioti per kojas, jo veiksmus lydintis dundesys tuoj pat pagarsėjo.

Diaras sėdėjo užgniaužęs kvapą, kone visai nealsuodamas. Jau net nebūtų buvę galima tvirtinti, kad jis tikrai stebi reginį, mat sąmonė stumtelėjo jį kiek tolėliau – iš žiūrovo jis kone pavirto dalyviu. Su kiekvienu šokėjo mostu jam magėjo džiaugsmingu šūksniu išreikšti pritarimą. Žalojamas dabar buvo jis – savo paties labui, tai jo kraujas tiško ant būgnų, varvėjo ant grindų – šios net tapo slidžios.

Pasaulyje, dar nesuterštame jokios minties, egzistavo įsitikinimas, tvirtas kaip akmuo, tikras kaip širdies tvinksniai, jog šokėjas visa tai, ką daro, daro tam, kad apvalytų žiūrovų sielas. Kai jis galiausiai tėškėsi ant grindų, kai jam išsprūdo neviltingas šūksnis, Diaras žinojo: iš tikrųjų tai – pergalės riksmas, dvasios triumfo išraiška; pasitenkinimo kupini aplinkinių veidai šią prielaidą patvirtino. Muzikantai akimirksnį sudvejojo, bet, sulaukę ženklo iš žmogaus, kuris susirūpinęs palinko prie trūkčiojančio šokėjo kūno, vėl pradėjo mušti tą patį ritmą, tik labai lėtai – taip pat, kaip iš pradžių. Diaras sėdėjo nekrustelėdamas, tobulai tuščia galva, mėgaudamasis neįprastais jame išlaisvintais pojūčiais. Patalpoje jau sušurmuliavo pokalbiai; kadangi niekas nebepasiūlė jam pypkės, jis išsitraukė Tamio, užsirūkė. Neilgai trukus paslikas ant grindų dryksojęs šokėjas kiek sverdėdamas pakilo ir nelabai tvirtu žingsniu paeiliui priėjo prie kiekvieno muzikanto, kilstelėjo vis dar kraujuojančias rankas, abiem delnais suėmė kiekvieno galvą ir iškilmingai į kaktą įsegė bučinį. Paskui prasibrovė per minią, susimokėjo už arbatą ir išėjo.

Diaras dar kelias minutes delsė, baigė gerti seniai atšalusią arbatą, tada padavė kauadžiui pesetą – tiek kainavo stiklinė arbatos – ir lėtai vilkdamas kojas nulipo laiptais žemyn. Ant slenksčio sudvejojo: jam atrodė, kad vėl iškelti koją į gatvę – labai jau rimtas sprendimas. Vis dėlto, kad ir kas ten lauktų, nori nenori teks su tuo susidurti, tarė jis sau, tad koks skirtumas: dabar ar keliomis minutėmis, galbūt valandomis vėliau? Diaras pravėrė duris. Dengtoje gatvėje nebuvo nė gyvos dvasios, tvyrojo visiška juodymė, bet už tolimiausios, į atvirą erdvę atsiveriančios arkos skalaujamos mėnesienos žvilgėjo namų sienos bei grindinio akmenys. Diaras išėjo į erdvią aikštę, kurios pagrindinis akcentas buvo aukštas minaretas, ir labai nustebo staiga susizgribęs, kad iš visos jo baimės nebeliko nė šešėlio. Visus nuogąstavimus švariai išblaškė toji kavinėje praleista valanda; kaip tai galėjo atsitikti – Diaras nesuprato, nelabai ir stengėsi suprasti. Tačiau dabar, kad ir kokios aplinkybės užgriūtų, jis sėkmingai rasiąs būdą su jomis galynėtis. Šitokį pasitikėjimą savimi dar labiau sustiprino kelios kanapių pypkės, kurias jis išrūkė įsitaisęs ant fontano, trykštančio aikštės viduryje, briaunos.

Už kokio šimto pėdų, kavinukėje, atsiveriančioje į tą pačią aikštę, Tamis verkšleno gailaudamas namie paliktų pypkės ir *mottoui*. Teko pasinaudoti kauadžio dosnumu, ir dėl to Tamis jautėsi nesmagiai. Apsikrovęs ryšuliais ryšulėliais, jis, nenuostabu, visai nesiveržė kartis į kalną, maža to, ką tik buvo iki soties prisikirtęs. Pasiutusiai norėjosi šiam vakarui nusipirkti butelį gero „Terry" konjako, bet paaiškėjo, kad tokiai prabangai neužtenka pinigų. Tad Tamis pasitenkino apsirūpinęs geroku luistu madžuno, o tuo pat metu tvirtai apsisprendė savo penkių tūkstančių pesetų pareikalausiąs iškart, kai tik parsikrapštysiąs į namus. Pažadėtosios papildomos sumos nutarė galįs ir palaukti, bet ne anos pradinės. Diaras, jis neabejojo, toli gražu nebus nusiteikęs skirtis su pinigais, tačiau jis, Tamis, visada gali sviesti argumentą, kuriam neatsispirsi: paprasčiausiai pagrasinsiąs rytoj pat išvažiuoti. Tai Diarą turėtų paveikti.

Diaras sėdėjo žvelgdamas, kaip skaisti mėnesiena skalauja baltus aikštės paviršius; protas ūmai nuskaidrėjo, tapo aštrus ir kietas kaip jį supantys objektai bei jų šešėliai. (Vidudienį surūkytos kanapės jį išblaškė – praskiedė, ištižino mintis, išnešiojo po visą organizmą, užtat dabar padėjo susitelkti; Diaras buvo visiškai budrus ir labai aiškiai jautė ryšį su pasauliu.) Kadangi situacija buvo prastesnė, nei jis tikėjosi, mat jau visiškai buvo aišku, kad niekur Agloje nepavyks atsiskaityti stambiomis kupiūromis, nes niekas neturės grąžos, reikėjo tuo pasirūpinti: išleisti šiek tiek pinigų ir taip padėtį pataisyti. Žinoma, tai reikštų, kad be Tamio pagalbos jis neišsiversiąs, vadinasi, teks patikėti šiam kai kurias paslaptis, bet tai neturėtų sukelti itin didelių rūpesčių, maža to, jei pavyktų įbrukti jam mintį, neva sutikęs tapti bendrininku jis sutiko dalytis ir kalte, tuomet ir rizika būtų tokia, su kokia dar galima taikstytis. Ta aplinkybė, kad, išvadinęs vaikiška ir priskyręs paprasčiausiai neurozei, pernelyg lengvai atsikratė baimės, išginusios iš namo ir vertusios kiaurą dieną klaidžioti kalno šlaitais, jam nesukėlė įtarimų, netgi nepasirodė verta gilesnių apmąstymų. Dabar svarbiausia, galvojo jis, kaip nors per sieną prasmukti į prancūzų Maroką, kuris yra nepalyginamai didesnis už Ispanų zoną: ten jis, Diaras, niekam taip nekris į akis (prancūzu iš pažiūros jį dar gal ir įmanoma palaikyti, bet tik ne ispanu), o ir policija ten ne taip akylai dairosi svetimšalių. Bet prieš tai jiems dar

teks išsikeisti banknotų. Kurdamas planus Diaras pajuto poreikį pasijudinti, tad pakilo ir nužingsniavo į tamsoje skendinčią aikštės pusę, prie šaligatvio mažaūgiais medžiais apaugusiu pakraščiu. Nė nežiūrėdamas, kur eina, Diaras pasuko į šoninę gatvelę.

Taigi: visą kitą savaitę kasdien siųsiąs Tamį čionai, į Aglą, parūpinti maisto produktų – ir kaskart jiems pirkti duosiąs tūkstančio pesetų banknotą. Diaras neabejojo, kad Tamis jau kaip nors sugebės išsireikalauti grąžos. Iki savaitės pabaigos šitaip pavyks surinkti pakankamą sumą bent jau kelionės į pietus pradžiai. Taip pat dar skirsiąs Tamiui penkis šimtus pesetų per dieną, kol juodu pereis per sieną – ir pažadėsiąs penkis tūkstančius premijinių, kurie jam teksią tada, kai jie atsidursią prancūzų teritorijoje, be to – dar po šimtą pesetų nuo kiekvieno tūkstančio, kuriuos Tamiui ten pavyks iškeisti į frankus. Jei pasisektų pakeisti visus turimus pinigus, šita užmačia jam kainuotų daugiau nei du tūkstančius dolerių, bet tai, ko gero – ne tokia jau didelė kaina už galimybę išsprūsti iš visų pančių.

Iš priešakio atsklido pikti balsai – kažkas įnirtingai ginčijosi. Nors aikštėje tokiu metu niekas nesisukiojo, miestas toli gražu nebuvo kietai įmigęs. Už vieno gatvės posūkio Diaras išniro į nedidelę aikštę, kurią temdė virš galvos vijokliais apaugę pinučiai. Grupelė įsijaudrinusių vyrų buvo susispietę aplink du nedidelius, regis, susipešusius berniokus; iš pradžių – tik bešališki žiūrovai, paskui jie neišvengiamai įsivėlė į kivirčus, ir greitai įkaito ne mažiau nei du pirmieji mušeikos. Ant šaligatvio geltonavo ryškūs keturkampiai – iš vis dar neuždarytų krautuvėlių sruvo šviesa, užtat mėnesienos lopiniai tamsiuose kampuose, lyg tyčia, kad išryškėtų kontrastas, buvo mėlyni. Diaras nesustojo paspoksoti į peštynes: žingsniuojant balta, vaiskios mėnesienos užlieta gatve, pernelyg aiškiai prieš akis skleidėsi ateities planai, ir Diaras nenorėjo proceso sutrikdyti. Sambrūzdis aikštėje buvo toks, kad jo, einančio šešėliuotu pakraščiu, niekas net nepastebėjo. Krautuvėlės – iš pažiūros daugiausia priklausančios dailidėms bei siuvėjams – dabar buvo tuštutėlės: su pirmaisiais pramogos gatvėje ženklais visi išgarmėjo laukan. Gatvė šiek tiek sukosi; Diaras išvydo dar viena atvirą krautuvėlę, o toliau – jau tik nevaržomai besiliejančią mėnesieną. Ten būta dailidės dirbtuvės: žmogus, prieš viską mesdamas ir bėgdamas į

gatvę, tarpduryje meistravo aukštą skrynią, forma panašią į garlaivio ventiliacijos vamzdį. Plaktukas mėtėsi ten, kur jį paliko meistras. Diaras iš pradžių nė pats nesuvokė, kad žvilgsnis užkliudė tą daiktą, paskui jau įsižiūrėjo įdėmiai ir nejučia akimis ėmė naršyti vinių. Taip, buvo ir jų: gulėjo netoliese ant nedidelės medinės taburetės. Gal kiek per ilgos, užtat visiškai tiesios, naujutėlės. Ir tik tada, kai vėl praėjo gerkles laidančius vyrus, kai su visu plaktuku ir viena ilga vinimi apsiausto kišenėje nutolo tiek, kad nė nebegirdėjo kimių riksmų – tik tada Diaras suvokė, jog nepaisant viso proto aiškumo, aplankiusio jį, kol sėdėjo prie fontano ir rūkė kanapes, iš tiesų pasielgė neįtikėtinai kvailai. Kam jam prisireikė to plaktuko ir vinies? Ogi durims remontuoti. Kokioms durims? Taigi išklerusioms kalnų trobesio durims, kurios nuolat bildėdamos neleido jam išsimiegoti. Tad štai: o kur tasai namelis yra? Kaip jam ten nusigauti?

Diaras sustojo lyg nudiegtas, labiau priblokštas suvokimo, kad jo mąstymo procese liko žiojėti šitokia milžiniška skylė, nei paties fakto, kad nebežino, kaip pareiti į namus, tad nė neturi, kur priglausti galvos. Apgaulingas kvaišalas tos kanapės, pagalvojo lėtai vėl pajudėdamas pirmyn.

Grįžęs į ištuštėjusią didžiąją aikštę, vėl prisėdo ant to paties fontano krašto, išsitraukė pypkę. Tegul ir klastingas tas kvaišalas, bet jis, kaip ir alkoholis, bent jau padeda ištverti net ir labiausiai nepakeliamą valandėlę. Rūkydamas pastebėjo žmogaus figūrėlę: kažkas išniro iš tamsiojo aikštės pakraščio šešėlių ir koja už kojos sliūkino jo link. Būdamas dar taip toli, kad Diaras teįžiūrėjo, jog tai – vyriškis su didžiuliu krepšiu, žmogysta tarė:

– *Salam.*

Diaras kažką numykė.

– *Andek es sebsi?**

Diaras pakėlė galvą, netikėdamas savo ausimis. Ne, šito negali būti. Klastingųjų kanapių darbas, ne kitaip; jis nepajudėjo iš vietos, sėdėjo ir laukė.

Žmogus prisiartino ir aiktelėjo. Tik tada Diaras pašoko.

– Ak tu, kalės vaike! – sustūgo juokdamasis iš džiaugsmo, smagiai plekšnodamas Tamiui per petį.

* Turi mano pypkę? (*Arab.*)

Tamis ir pats netvėrė laime. Diaras – sotus ir net gerai nusiteikęs. Vadinasi, nebėra ko baimintis grįžti į trobesį, kur laukia, įnirtęs, priekaištais kunkuliuojantis įnamis. Vadinasi, bus galima atsargiai užsiminti apie pinigus. O be viso kito – štai ir jo išsiilgtoji kanapių rūkymo pypkė, tiesiog čia pat, Diaro rankoje! Tiktai atvira aikštės erdvė vertė jį nervintis.

– Čia gali įsivelti į rimtą bėdą, – tarė. – Čia labai blogai. Sakiau, kad neitum. Jei koks *moqaddem* tave pamatys, tuoj bus: „*Oiga, señor*, dabar einame į *komisariją*, pažiūrėsim tavo dokumentus, mano drauge.“ Nešdinamės iš čia greičiau.

Kai miestas liko už nugarų ir juodu įžengė į alyvmedžių giraitę, mėnesiena švietė itin ryškiai. Sukorę gal pusę kelio, susėdo tarp aptrupėjusių uolų, ir Tamis išsitraukė madžuną.

– Žinai, kas tai yra? – paklausė.

– Aišku, žinau. Jau esu ragavęs.

– Nuo šito neapsvaigsi dar kokią valandą. Gal ilgiau. Paskui pareisime į namus, aš užplikysiu arbatos. Tada įsitikinsi, kaip galima apsvaigti.

– Žinau. Juk sakiau: jau esu ragavęs.

Tamis tik nepatikliai dėbtelėjo į jį ir saldėsio luistą padalijo į dvi nelygias dalis, didesniąją atkišo Diarui.

– Minkštas, – tarstelėjo Diaras kiek nustebęs. – Anas, kurio teko ragauti, buvo kietas.

– Tas pats galas, – abejingai paaiškino Tamis. – Šitas geresnis.

Diaras buvo linkęs sutikti: bent jau skonis – tikrai geresnis. Juodu tykiai sėdėjo ir valgė, galbūt ir skirtingai, bet abu suvokdami: prisikirtę stebuklingojo gardumyno jie neišvengiamai atsiduoda toms neregimoms jėgoms, kurios kelias artimiausias valandas visiškai valdys jų gyvenimus.

Kalbėtis nesikalbėjo, sėdėjo klausydamiesi, kaip šlaitu žemyn gurga upokšnis, vandenis plukdantis per mėnesienos juostas ir šešėlius, paklotus tiesiog jiems prie kojų.

XXV

– Namučiai namai! – džiugiai sušuko Diaras, vos įkėlęs koją į trobą, kur jį pasitiko priplėkęs pelėsių kvapas, su kuriuo atsisveikino, regis, šitaip seniai. – Nagi, kol dar nekibome kits kitam į skudurus, užsikurkime ugnį, – jis bloškė į kampą lagaminą, džiaugdamasis, kad pagaliau gali jo atsikratyti.

Tamis uždarė duris, užrakino ir įsistebeilijo į Diarą nesupratęs, ką tas pasakė.

– Tu jau prisiragavęs hašišo, – pareiškė. – Plika akimi matyti. Apie ką tu kalbi?

– Apie ugnį! Ugnį! Nešk čionai malkų. Mikliai!

– Malkų – kiek tik nori, – lyg niekur nieko atsakė Tamis, rodydamas į dėžių prikrautą vidinį kiemelį.

Diaras iššoko laukan ir it pašėlęs kibo svaidyti medgalius į kambario vidurį.

– Laužyk ir užkurk! Čia bus suknistai šalta, juk jokios antklodės neturime. Ugnį teks kūrenti, kiek tik pavyks.

Tamis pakluso negalėdamas atsistebėti, kaip stulbinamai trupinėlis madžuno kartais permaino krikščionį. Iki šiol dar niekad nebuvo matęs Diaro gerai nusiteikusio. Sukrovęs visą kalną lentjuosčių, pastūmė į vieną kambario pusę, priešais ugniavietę, vieną ant kito paklojo du čiužinius. Paskui nuėjo į virtuvę ir ėmėsi kurti medžio anglį molinėje gorėje – arbatai ruošti.

– Aha! – išgirdo, kaip kiemelyje triumfuodamas suriko Diaras. – Kaip tik tai, ko mums reikia!

Viename kampe jis atkasė keletą rąstagalių, parnešė juos į kambarį, suvertė prie ugniavietės. Paskui nupėdino pas Tamį į virtuvę.

– Duokš kokį degtuką, – tarė. – Žvakė užgeso.

Tamis, tupintis prie gorės, pakėlė galvą ir nusišypsojo.

– Kaip jautiesi? – paklausė.

– Puikiai. O ką? Kodėl klausi? Kaip tu jautiesi?

Tamis padavė jam degtukų dėžutę.

– Gerai, – atsakė. Nelabai žinojo, kaip pradėti kalbą apie tai, kas rūpėjo labiausiai. Galbūt geriau lukteléti, kol abu išsities prie ugnies? Tačiau Diaro nuotaika bet kurią akimirką galėjo pasikeisti.

– Žinai, šįvakar norėjau nupirkti didelį butelį konjako, – pasakė ir reikšmingai nutilo.

– Tai kodėl nenupirkai? Tikrai neatsisakyčiau tuojau pat išlenkti taurelės.

Tamis išraiškingai patrynė smilių ir nykštį.

– O, – ištarė Diaras visai blaiviai. – Supratau.

Jis grįžo į kambarį, ugniavietę prikimšo popieriaus, ant šio užvertė porą sulaužytų dėžių ir viską padegė. Paskui nulindo į tamsiausią kertę ir, vis dirsčiodamas į atviras vidinio kiemelio duris, iš po marškinių ištraukė penkis banknotus. „Dabar jis įsitikins, kad neketinu jo apgauti", – tarė sau. Grįžo į virtuvę, ištiesė pinigus Tamiui tardamas:

– Štai.

– Ačiū, – padėkojo Tamis ir atsistojęs trimis lengvais pliaukštelėjimais patapšnojo per nugarą.

– Kai ateisi į kambarį, pasikalbėsime ir apie likusius.

Diaras išėjo į vidinį kiemelį, sustojo ir užsižiūrėjo į milžinišką mėnulio pilnatį; niekad mėnulis jam neatrodė taip arti, niekad nebuvo matęs ir tokios ryškios mėnesienos. Virš galvos trumpai klyktelėjo kažkoks naktinis paukštis – keistas, žvarbus, kraują stingdantis garsas, kokio iki šiol Diarui dar neteko girdėti. Stovėjo ir klausėsi to paties garso, begalinę daugybę sykių atsikartojančio smegenyse, ištisinės vidinių aidų virtinės, lipyne išsidriekusios per visą juodą dangų. Diaras įėjo vidun, įmetė į ugniavietę pagaikštį. Paskui atsitūpė, žvelgė į ugnį, akimis sekė, kaip formą keičia liepsnos liežuviai. Trauka čia buvo puiki, kambarys nėmaž neprirūko.

Atsargiai dėliodami kojas jie žengė pilkomis ketvirtainėmis plytelėmis, kuriomis žolėje buvo išklotas takas per sodą; kartą teko nulipti ant įmirkusios velėnos, kad aplenktų laistymo žarną su pritvirtintu purkštuvu. Šis be paliovos sukosi – trūkčiodamas, neritmingai. Ponia Šilds buvo užtraukusi visas didžiojo kambario užuolaidas, nes, pasak jos, nuo saulės, plieskiančios vidun, blunką apmušalai. Aklinai užvėrus langus, audra su žaibais ir perkūnija galėjo užgriūti, kada panorėjusi – ji grėsmingai tvenkėsi visą popietę. Dangus kitapus upės atrodė visai juodas. Ten galbūt jau pylė lietus, bet griaustinio dundėjimas atsirisdavo iš dar toliau. Grumėjo kitame slėnio gale,

kažkur ties perėja. Čia buvo dykas kraštas, ir vietiniai žmonės – ne tokie draugingi, kokie būna derlingų žemių gyventojai. Ponia Šilds nepasisaugojo, ir laistytuvas aptaškė suknelę. Kaip apmaudu, galvojo jis, žvelgdamas į smulkių dėmelių raštą.

Jis nenorėjo būti namuose, jiems išvykstant. Įžengti į ištuštėjusius kambarius, kuriuose vis dar sūkuriuoja oro srautai, sukelti paskutinės minutės skubros, pajusti, ant kurios kėdžių vieno iš jų paskiausia sėdėta, mat sėdynė vis dar išlaikiusi sėdėjusiojo kūno šilumą, išvysti vis dar vos pastebimai siūbuojančią užuolaidos virvę – visų tokių ir panašių dalykų jis tiesiog negalėjo pakęsti. Jau verčiau išeiti į sodą, atsisveikinti su jais ten, o vidun sugrįžti tik tada, kai namas bus jau visiškai miręs. O audra arba tuojau pratrūks, arba taip ir nepratrūkusi šėls virš viso krašto šėls iki pat vakaro. Vynuogės jau beveik prisirpusios, sakė ji, kai jie ėjo po lapinės stogu. Burinės valtys skubinsis grįžti į uostą. Jis stovėjo prisišliejęs prie vyšnios kamieno ir stebėjo skruzdėles, aukštyn žemyn virvančias ruda gruoblėta žieve, visai prie pat jo veido. Ana vasara liko prarastojoje zonoje, ir visi į ją vedantys keliai – jau atkirsti.

Atėjo Tamis, nešinas įkaitusių žarijų kupina gore. Padėjo ją kambario viduryje, atnešė arbatinį ir stiklines. Kol laukė, kada užvirs vanduo, protarpiais papūsdamas žioruojančias žarijas, Diaras išklojo jam savo planus. Vis dėlto, kai prireikė paminėti, kokią sumą pinigų turįs, tiesiog nebeprisivertė prasižioti. Tamis jo išklausė, bet, kai Diaras užbaigė, skeptiškai palingavo galvą.

– Pesetos Prancūzų zonoje – negeri pinigai, – tarė. – Negalėsi ir jų išsikeisti. Nebent neštum žydams, jei jau būtinai norėsi išsikeisti.

– Tuomet ir apsilankysime pas žydus. Kodėl gi ne?

Tamis pažvelgė į jį su gailesčiu.

– Pas žydus? – sušuko. – Juk jie nieko už jas tau neduos! Na, gal penkis frankus už pesetą. Jei pasiseks – gal šešis.

Diaras žinojo, kad pagal oficialų kursą turėtų būti kiek daugiau nei aštuoni. Ir atsiduso.

– Na, nežinau. Pagyvensim – pamatysim, – vis dėlto slapčia jis buvo pasiryžęs elgtis būtent šitaip, net jei reikėtų susitaikyti su penkiais frankais už pesetą.

Tamis pripylė stiklines verdančios arbatos.

– Mėtų šįkart neturime, – pasakė.

– Nesvarbu. Kad tik būtų verdanti – juk suveikia karštis.

– Taip.

Tamis užpūtė žvakę, dabar jiems švietė tik ugniavietėje šokančios liepsnos. Diaras pasislinko pasienin, atsirėmė į sieną, tačiau Tamis nedelsdamas jį sudraudė.

– Susirgsi, – paaiškino. – Ta siena pernelyg drėgna. Naktį net turėjau pastumti guolį arčiau kambario vidurio – ten buvo labai šlapia.

– Štai kaip.

Diaras išsitiesė, prisėdo kojas ir sriūbtelėjo arbatos. Ar šituo ir galima paaiškinti, kaip ant jo lagamino atsirado Tamio ranka? O kodėl ne? – tarė jis sau. Šiuo atveju pats galėjo rinktis: tikėti ar abejoti, ir jis pasirinko tikėti, mat tikėjimas labiau atitiko jo nuotaiką.

– Na kaip, pritari? – paklausė.

– Ką?

– Pagyvename čia savaitę. Tu kasdien eini į miestą ir iškeiti tūkstančio pesetų banknotą.

– Kaip pasakysi, – nesiginčijo Tamis ir ištiesęs ranką prie jo stiklinės įpylė dar arbatos.

Visas kambarys ėmė virpčioti nuo įtampos, iš kiekvienos pakampės sužiuro stebinčios akys. Diaras prisiminė kažką labai panašaus patyręs aną paskutinįjį vakarą „Hesperidžių“ viloje. Ir vis dėlto – ne tą patį, nes pats jautėsi esąs visai kitoks. Lauke vėl klyktelėjo paukštis. Tamis, regis, nustebo.

– Nežinau, kaip tas paukštis vadinasi angliškai. Mes jį vadiname *youcas*.

Diaras užsimerkė. Pakaušyje staiga pukšėdamas įsijungė kažkoks siaubingas variklis. Ne skausmingas, bet keliantis baimę. Diaras sėdėjo kietai užmerkęs akis, bet jam dingojosi, jog guli aukštielninkas: jei atsimerktų, išvystų lubas. Tiesa, atsimerkti nė nereikėjo, jas, šiaip ar taip, matė, nes akių vokai tapo perregimi. Lubos virto milžinišku ekranu, jame ėmė ryškėti vaizdai: ištisi spiečiai mažyčiukų įvairiaspalvių stiklo karoliukų paklusniai dėliojosi į ornamentus, formuodami mozaikas, kurios, vos sukurtos, čia pat subyrėdavo.

Plunksnos, šarmos piešiniai, nėriniai, bažnyčios vitražai – mozaikos keitė vienos kitas, o projektoriaus spindulys tvoskė į ekraną vis stipresnės šviesos srautu. Netrukus ekrano pakraščiai pradės gruzdėti, gaisro liepsnos apsiaus jo galvą iš visų pusių.

– Viešpatie Dieve, jei dar žiūrėsiu – apaksiu, – staiga ištarė jis ir atsimerkė – ir suprato neprataręs nė žodžio.

– Žinai, kaip jis atrodo? – paklausė Tamis.

– Kaip atrodo kas?

– *Youcas.*

– Nežinau, kaip ten kas atrodo! Nenutuokiu, apie ką tu kalbi!

Tamis, regis, šiek tiek pasipiktino.

– Juk tu apsirūkęs, mano drauge. Hašišas – *bezef*!*

Kaskart, kai Tamis mėgindavo jį kalbinti, Diaras kilstelėdavo galvą, palinguodavo, praplėšdavo akis ir leptelėdavo ką nors nei į tvorą, nei į mietą. Tamis pradėjo dainuoti, pusbalsiu, lyg užsisvajojęs. Tai buvo garsai, kuriais galėjai žingsniuoti – kilimas, paklotas priešais jį, minkšta danga užtiestas takas per tą plyną, akinamą dykynę. *Ijbed selkha men rasou...*** Tačiau kelią Diarui pastojo akmeninės tuščio, prie kalno prigludusio namo sienos. Už jo siautėjo gaisras, liepsnos šėlo nevaldomai ir visai tyliai, namo durys buvo atviros, viduje – visiškai tamsu. Sienos apėjusios voratinkliais, ten būta kareivių, o ant tuščių kambarių grindų padriekti mėtėsi šilkiniai moteriški apatiniai. Diaras žinojo: ateis tokia diena, ateis tokia akimirka, kai namas susmuks, ir iš jo neliks nieko, tik debesis dulkių ir kaugė akmenėlių, kurių nė neatskirsi nuo purių žvyro nuogulų, nuklojusių uolų papėdę. Namas sugrius, ir tai įvyks visiškai tyliai, tai bus begarsis reginys, tarytum filmas: juosta sukasi ir vaizdai ekrane keičia vieni kitus, tik garso aparatas sugedęs. *Bache idaoui sebbatou****. Kilimą jau irgi laižo liepsnos. Kas nors dėl to apkaltins jį, Diarą.

– Tegul mane griausmas, jeigu už jį mokėsiu, – ištarė jis. Tiksliai nustatytos darbo valandos, visuomet – koks nors viršininkas ant sprando, nuolat kas nors įsakinėja, jokios apsaugos, jokios laisvės, jokios laisvės, jokios laisvės.

* Daug (*arab.*).

** Trenk jam, nurėžk jam galvą... (*Arab.*)

*** Taisyti (gydyti) jo batus (*arab.*).

Tamis tarė:

– *Hak**. Štai tavo arbata.

Siekdamas arbatos Diaras palinko į priekį, nusiyrė prieš srovę prie ištiestos jam stiklinės, blykčiojančios ugnies atšvaitais.

– Jau, paėmiau. *Muchas gracias, amigo.*

Diaras nutilo, regis, įsiklausė, o paskui kaip įmanydamas atsargiau stiklinę pasistatė ant čiužinio greta savęs.

– Pasidėjau, nes laikyti labai karšta, aišku?

Tamis nebekreipė į jį dėmesio, pats pasitraukęs į savo malonumų bokštą, už kurio langų mylių mylias driekėsi žaliuojantys sodai, išraižyti mėlynų kanalų su tyru ir skaidriu vandeniu. *Chta! Chta! Sebbatou aând al qadi!* **

– Tami, aš – kitame pasaulyje. Supranti? Ar girdi mane?

Tamis atsakyti nesiteikė: tykiai dainavo užsimerkęs, pamažėle siūbuodamas visu kūnu. Iš bokšto vėrėsi vis platesnė panorama. Visur kunkuliuodamas iš po žemių veržėsi vanduo. Tai jis, jis prieš daugelį metų įsakė, kad būtų šitaip. (Naktis – tai moteris, vilkinti liepsnojančių žvaigždžių drabužį...) *Ya, Leïla, lia...*

– Matau tave, sėdintį čia pat, – primygtinai laikėsi savo Diaras, – bet aš – ne šiame pasaulyje. – Jis pradėjo juoktis – tykiai, netverdamas džiugesiu.

– Na, nežinau, – vėl prašneko susimąstęs. – Kartais bandau pažvelgti iš kitos pusės. Man rodos... – dabar jis kalbėjo lėčiau. – Mums... būtų geriau... aš taip manau... jei tu galėtum prasibrauti čionai... jei tu galėtum prasibrauti čionai... Kodėl gi niekas negali prasibrauti? – jo balsas staiga nuskambėjo taip garsiai, taip aštriai, kad Tamis atsimerkė ir liovėsi dainuoti.

– *Chkoun entina*?*** – paklausė. – Mano drauge, aš taip pat apkvaitęs nuo hašišo kaip ir tu.

– Tu štai atsiduri čia, tu ir vėl išplauki sau, tu užsukti į tą *beprotišką* teritoriją! O, mano Dieve! – jis berte bėrė žodžius, paskui jį surietė spazmingas juokas, kurį vis tik pavyko pažaboti. – Nėra ko juoktis. Tai visai nejuokinga.

* Laikyk (*arab.*).

** Lietus! Lietus! Jo batai pas teisėją (arab.).

*** Kas tu toks? (*Arab.*)

Tai taręs jis tik suūkė ir nusirito ant grindų, visiškai atsidavęs linksmumo priepuoliui. Tamis jo klausėsi nekrustelėdamas.

Juoko atsargos išseko gana negreitai: linksmybė nutrūko taip pat staigiai, kaip ir buvo užėjusi; Diaras valandėlę gulėjo visiškai ramiai. Ir vėl ėmė smelktis slopus balselis: *„Ijbed selkha men rasou...“* – sykį prasidėjusi, melodija tęsėsi be galo, vis atsikartodama. Protarpiais, kai smegdamos sudubdavo gruzdančios žarijos, liepsna ugniavietėje sukrūpčiodavo. Kiekvienas, net menkiausias garselis buvo skustuvo aštrumo, bet viduje tvyrojo akmeninė tyla. Diaras stengėsi net nekvėpuoti, siekė visiškai, absoliučiai nejudėti, nes jam atrodė, jog idealiai jo kūną apgulęs oras yra kažin kokia drebutinė masė, suformuota taip, kad tobulai prie jo priglustų, kad jos forma neįtikėtinai tiksliai atitinka kiekvieną jo asmenybės linkį. Jeigu jis nors trupučiuką krustelės, neišvengiamai turės ją stumtelėti, pajus, kaip ji spaudžia, o tai būtų nepakeliama. Su kiekvienu įkvėpimu ir iškvėpimu jo kūnas siaubingai išsipūsdavo ir vėl sudubdavo – ir tai buvo iš tiesų rimta grėsmė. Bet toji banga dužo, atsitraukė, ir jis akimirką liko įstrigęs vaiskios, skaidrios šviesos kraštovaizdyje, žalzganai auksiniame, mirguliuojančiame. Sodri, tiršta, blizganti šviesa, o paskui – taki, greita lyg liepsnojantis vanduo. Tu tik pažvelk į jį! Tik pažvelk į jį! Gerk jį akimis! Tai vienintelis vanduo, jokio kito tau daugiau niekada nelemta išvysti! Neilgai trukus atplūs dar viena banga; dabar jos ritosi tankiau, viena paskui kitą. *Ya Leïla, lia...* Kokią sekundės dalelytę jis beveik visiškai atitoko. Gulėjo atsipalaidavęs, patogiai, klausėsi melancholiškos, melodingos dainos ir galvojo: „Ar seniai čia buvau prapliupęs juoktis?“ Galbūt praslinko jau visa naktis, ir poveikis baigia išsivadėti?

– Tami... – ištarė jis. Ir tuojau suprato, kad nepavyks išgirgždėti nė žodžio, nes visa gerklė – iš perdžiūvusio kartono. Diaras gaiktelėjo ir pagalvojo, ar nevertėtų bent pamėginti sujudėti. „Privalau prisiminti paliepti sau krustelėti kairiąją ranką, kad galėčiau pasikelti remdamasis alkūne. Paskui dar kiek paslinkti ją atgal, tik tada mėginti pritraukti kelius. Bet aš visai nenoriu judinti kelių. Tik ranką. Kad galėčiau pasikelti remdamasis alkūne. Bet jei paslinkčiau kelius aukštyn, turbūt pavyktų atsisėsti...“

Jis jau sėdėjo.

(Aš sėdžiu.) Ar *šito ir norėjau? O kodėl aš panorau atsisėsti?*

Jis palūkėjo.

(Ne, nenorėjau. Visa, ko norėjau – tai pasikelti remdamasis alkūne.) *O kodėl?* (Norėjau apsiversti ant kito šono. Nusisukus į kitą pusę gulėti bus patogiau.)

Jis vėl gulėjo.

(...iš begalybės glūdumos Alachas žvelgia aukso akimi...) *Alef leïlat ou leïla, ya leïla, lia!**

Atšniokštė vėjas, bet Diaras jį išgirdo netgi anksčiau, slapčia sūkuriuojantį aplinkui aštrias aukštumų smailes, slystantį žemyn tarpekliais, kuždantį, atsargiai tykinantį uolų paviršiumi, kol galiausiai pasiekė namą ir apglėbė jį. Diaras šitaip gulėjo ištisus metus, negyvas, klausydamasis vėjo artėjimo.

Kambaryje driokstelėjo sprogimas. Tamis į ugnį įmetė dar vieną rąstgalį.

– Tai man bloškė paveikslų: raudonų, violetinių, – pasakė Diaras nepratardamas nė žodžio; jis jau vėl sėdėjo. Kambarys virto raudona grota, teatru, neaprėpiamo dydžio arklidėmis su šešėliuose pakibusiu balkonu. Ten, viršuje, susimetė ištisas mažyčių kambarėlių miestas, miestas, sutilpęs tamsos telkinyje, tačiau sienose buvo langai, kurių, tiesa, negalėjai matyti, o už tų langų tviskėjo saulė, liejanti šviesą į išorinį miestą, statytą iš ledo.

– Viešpatie Dieve, Tami! Vandens! – sugergždė jis užakusia gerkle. Tamis dunksojo viršum jo.

– Lik sveikas, – atsakė Tamis. Tada sunkiai sudribo ant grindų, išsitiesė, apsivertė ant šono. Jau nebedainavo.

– Vandens... – mėgino pakartoti Diaras, šįsyk – tylut tylutėliai, ir dabar, nepaisydamas purtančio drebulio, pabandė atsistoti, kam prireikė neįtikėtinų pastangų.

– Dieve mano, reikia kaip nors nusikapstyti iki vandens... – sukuždėjo dabar jau pats sau – kuždėti buvo kiek lengviau. Kadangi savo kojas matė iš kokių dešimties tūkstančių pėdų aukščio, kiekvieną žingsnį teko žengti itin atsargiai. Vis dėlto jam pavyko perlipti Tamį ir nusikapstyti iki kibiro, stovinčio vidiniame kiemelyje. Šiaip

* Tūkstančių tūkstančiai naktų, o, Leila mano! (*Arab.*)

ne taip, dūsaudamas, atsiklaupė, panardino veidą į šalto vandens ugnį, sriūbtelėjo gerą gurkšnį.

Galų gale atsigėręs vėl atsistojo, atkragino galvą, pažvelgė į mėnulį. Atūžė vėjas, bet jis juk ūžavo jau ir anksčiau. Dabar reikia nusigauti atgal į kambarį, o paskui – kaip nors įveikti visą kelią per kambarį iki durų. Tik nevalia šitaip karštligiškai gaudyti kvapo. Tada dar reikės atidaryti duris ir išsprūsti pro jas. Lauke vėjas bus kur kas žvarbesnis, bet jam būtinai reikia išeiti.

Žygyje per užburtą kambarį tykojo begalės pavojų. Pirmiausia ten viešpatavo trapi tyla, kurios nieku gyvu nebuvo galima sudaužyti. Ugnis, raudoniu taškanti kaukę primenantį Tamio veidą, neturėjo suuosti, kad jis tykina pro šalį. Su kiekvienu žingsniu Diaras aukštai iškeldavo koją, tarytum žmogus, brendantis per vešlios, rasotos žolės pievą. Jis regėjo duris, tiesiog priešais save, bet staiga tarp jo ir durų įsiterpė kankinimų koridorius, nuaustas iš gryniausio laiko. Tam, kad pasiektum jo galą, žingsniuoti teks valandų valandas. Palei koridoriaus sienas, tik išorinėje jų pusėje, rikiavosi visa nematomų žmonių minia, jie nebyliai laukė, kol jis praeis pro šalį – beaistris, abejingas choras, tylus, nejaučiantis jokio gailesčio. „Laukia manęs“, – dingtelėjo Diarui. Jo sąmonės užtvaros, nebeatskiriamos nuo koridoriaus sienų, buvo išmargintos kažkokiais žodžiais arabiškais rašmenimis. Ir visą tą laiką tiesiog jam prieš akis stovėjo durys be rankenos, pakuždomis siunčiančios jam žinią. Tik Diaras nežinojo, ar jomis tikrai galima pasitikėti. Jei durys atsivertų savaime, tokiu metu, kai jis visai to nenorėtų, galbūt tiesiog ant jo siūbtelėtų visas egzistencijos siaubas. Diaras ištiesė ranką, palietė didelį šaltą raktą. Raktas – štai kuo galima paaiškinti tą netikėtą svorį, žemyn tempiantį apsiausto kišenę. Jis įkišo į kišenę kairiąją ranką: užčiuopė plaktuką, apčiupinėjo vinies galvutę, paskui – smaigalį. Taip, juk reikia šį tą nuveikti, bet vėliau, kai grįšiąs. Jis pasuko raktą, trūktelėjęs atidarė duris, pajuto, kaip suglumęs vėjas palietė veidą.

– Tik nesiartink prie uolos, – sukuždėjo Diaras, žengdamas per slenkstį laukan. Aplink jį tįso beformė nakties šypsena. Nutolęs mėnulis jau kybojo virš tuštumos. Šlapindamasis tiesiog ant namo sienos, Diaras išgirdo vėją, kuris ūbaudamas čia, aukštumose, stengėsi užgožti monotonišką, vienbalsį vandens čiurlenimą slėnyje.

Namo viduje, prie ugnies, laikas pamažu iro, byrėjo į druzgus. Tačiau net nakčiai visai baigiantis, vis tiek dar bus likusi laiko žarijėlė, skleidžianti neaiškų, karstelėjusį kvapą, minkšta paliesti, atsargiai žioruojanti pelenų guolyje – kol galiausiai ir ji nublykš, išsikvėps ir užges, ir tuomet paliaus plakusi senovinės nakties širdis.

Diaras vėl pasuko prie durų, slinko trumpais žingsniais, stabčiodamas, lyg senis. Žinojo: parsikapstyti iki čiužinio jam prireiks milžiniškų pastangų, bet, kadangi šią akimirką nenutuokė, ką kita galėtų veikti, nebent susmukti ir tysoti paslikas prie ugnies, neabejojo: su šia užduotimi kaip nors susidoros. Užtrenkęs paskui save duris, joms burbtelėjo:

– Juk žinai, kad aš čia, ar ne?

Vien šitokia mintis jį vertė šiauštis, bet ūmai dingtelėjo, jog dar galįs šį tą nuveikti, kad padėtis pasikeistų. Ką būtent – šito nebeįstengė prisiminti, bet žinojo, kad situacija nėra visai beviltiška, tad vėliau dar bus progų tuo pasirūpinti.

Tamis nebuvo net sujudėjęs. Kai iš savo neišmatuojamų aukštumų pažvelgė į tą pasliką, atsipalaidavusį kūną, Diaras pajuto smelkiantis pažįstamą nerimą, tik kol kas nepavyko jo susieti su kokia nors priežastimi. Tam tikra prasme jis suvokė, kad tai, ką mato priešais save, yra Tamis: Tamio galva, liemuo, rankos, kojos. Bet tuo pat metu žinojo: čia drybso kažin koks nepažinus objektas, slegiamas neaprėpiamo savo paties beprasmiškumo svorio – milžiniško, neįmanomo įvertinti suvokiamais matais svorio, kurio niekas neįstengtų palengvinti. Kol jis stovėjo sustingęs, surakintas apmąstymų apie tą objektą, vėjas trupučiuką stumtelėjo duris, jos tykiai sutrinksėjo. Bet nejaugi iš tikrųjų taip jau *visiškai* neįmanoma nors šiek tiek to svorio palengvinti? Jeigu pavyktų įleisti oro, galbūt svoris savaime išsisklaidytų kambario šešėliuose ir nakties tamsoje. Diaras lėtai grįžtelėjo, pažvelgė sau per petį. Durys stovėjo tylios ir dėbsojo į jį pagiežingu žvilgsniu. „Gerai jau gerai, tu žinai, kad aš čia, – pagalvojo jis, – bet ilgai taip nesitęs.“ Juk jis valios pastangomis iš tyro oro sukurpė plaktuką bei vinį, ir štai – jie guli jo kišenėje. Vos pagalvojęs apie jų sunkumą, pajuto, kaip į tą pusę svyra kūnas. Teko kiek perstatyti kojas, paskirstyti kūno svorį, kad išlaikytų pusiausvyrą, nesileistų daiktų sunkumo sveriamas prie žemės. Ir vėl

subarškėjo durys, kažkas negarsiai, bet primygtinai pabeldė – kelis kartus, žinodamas, ką daro, iškalbingai. Tik ar tikrai? O gal tas bildesys atsklido iš po čiužinio apačioje? „Jeigu atsidarys... – pagalvojo jis, žvelgdamas į nejudrią, stangrią masę priešais, apšviestą baigiančių išblėsti ugniavietės žarijų; akys išsiplėtė, telkdamos viduje susikaupusią baimę. – Jeigu atsidarys..." Tai štai ką jam reikėjo nuveikti, štai ką jis privalėjo nuveikti, ir dabar jau žinojo, kas tai, nors ir nepajėgė apie tai galvoti.

Kažkur sąmonės gelmėse subruzdo kirbinės žodžių, dabar staiga jos ėmė ir ištryško.

– Olė dirvolė namolio. Oželis brolelis prakeiktas tiltelis. Mergelė antelė avelė, – sukuždėjo jis ir sukikeno. Dešiniąja ranka gniaužė plaktuką. Vinis atsidūrė kairiojoje. Diaras pasilenkė, susverdėjo ir sudribo ant čiužinio greta paslikų išsitiesusių durų. Šios nesujudėjo. Per smegenis prašniokštė kalnų vėjas. Galva virto raityta jūrų kriaukle su begale įdubų bei kiaurymių; kai jis slinko vingriomis galerijomis, jos neįtikėtinai glotniose, rausvose, trapiose popieriaus plonumo sienelėse blykčiojo blausūs žarijų atšvaitai.

– Triūba griūva tvora troba, – tarė Diaras gana garsiai, smeigdamas vinį Tamiui į ausį tiek, kiek tik lindo. Paskui atsivėdėjo dešiniąja ranka ir iš visų jėgų smogė per vinies galvutę. Objektas beveik nejuntamai suglebo, lyg jam kažkas būtų pasakęs: „Viskas gerai." Diaras padėjo plaktuką, apčiupinėjo vinies galvutę, atsidūrusią sulig minkštu ausies lezgeliu. Pirštas užkliudė du nelygumus, menkas atsikišusias briauneles; tuos plieno netobulumus jis pabandė nukrapštyti nagu. Vinis laikėsi tvirtai, tarsi suvaryta į kokoso riešutą. „Naktužė nuūžė marelė druskelė." Vaikai per pertrauką išgarmės iš klasių ir sukels nežmonišką triukšmą. Ugnis suspragsėjo: ta pati atkakli melodija, kurios nenutildysi, tos pačios fejerverkų raketos, kurios niekaip neskuba sprogti. Staiga ant jo užgriuvo grindys. Diaras sumojo prigulęs sulenktą ranką, jautė ją po savimi, troško pasijudinti. „Privalau neužmiršti: aš egzistuoju, – tarė jis sau; ši mintis buvo visiškai aiški, smygsojo lyg milžiniška uola šėlstančiose jūros bangose. – Turiu prisiminti, kad aš gyvas."

Jis nesuvokė, ar guli nejudėdamas, ar rankos ir kojos skausmingai trūkčioja nuo pastangų priversti save patikėti, kad tikrai

esąs čia ir norįs pajudinti ranką. Užtat žinojo: jo oda gležnesnė net už persirpusios slyvos odelę; kad ir kaip atsargiai, kad ir kaip švelniai paliestum, vis tiek praplyš ir išterlios lipniu minkštimu. Kažkas užstūmė rašomojo stalo stalčių, kuriame jis gulėjo, ir išėjo savais keliais, visai jį užmiršęs. Didysis suglebimas. Didysis lėtumas. Naktyje esama kerčių, užpildytų ramybe; laike esama vietų, kurias reikėtų aplankyti, veidų, skirtų užmiršti, žodžių, kuriuos dar teks suprasti, tylų, kurias dera ištyrinėti.

Ugnis visai užgeso, žarijos išblėso, į kambarį įtykino nežmogiška naktis. Diaras ir vėl įsinorėjo atsigerti vandens. „Aš sugrįžau, – galvojo jis; gerklę, stemplę, skrandį net raižė nuo perdžiūvimo. – Aš sugrįžau, o Tamis pasiliko ten. Tik man vienam pasisekė išgyventi. Būtent šitaip aš ir norėjau.“ Toji šilta, drėgna ir pavojinga ertmė, kur brendo mintys, jau buvo sunaikinta. „Ir ačiū Dievui, kad jis negrįžo kartu su manim, – tarė sau Diaras. – Niekada nenorėjau, kad jis žinotų, jog aš gyvas.“ Jis vėl ėmė slysti į užmarštį; vanduo buvo pernelyg toli.

Į kambarį įsiveržė pamišėliška šviesa ir pasiuto šokinėti aplinkui. Diaras atsisėdo ir suraukė antakius. Šalia jo – galva, galvoje – ausis. O ausyje – nedidukas plieninis skridinėlis su netaisyklingais grioveliais. Juk žinojo, kad ten jis ir turi būti. Diaras atsiduso, nuropojo keturpėsčias, aplenkdamas suriestas kojas, išsikrapštė į žvarbų, akinantį vidinį kiemelį, panardino veidą į kibirą. Jis nebuvo realus, užtat žinojo esąs gyvas. Pakėlęs galvą, nebeišlaikė jos tiesiai, atsilošė tiek, kad pakaušiu atsirėmė į sieną, ir liko šitaip kiūtoti – ilgai ilgai, kol kalnų ryto brėkšma ėmė negailestingai graužti akių vokus.

Paskui atsistojo, grįžo į kambarį, už kojų nutempė Tamį per vidinį kiemelį į virtuvę, užtrenkė duris. Netekęs paskutinių jėgų, silpnumo priveiktas, susmuko ant čiužinio ir, vis dar drebėdamas, nugrimzdo į bedugnį miegą. Įdienojus vėjas sustiprėjo, žydras dangus pabalo, paskui nupilko. Durys bildėjo be paliovos, bet Diaras jau nieko nebegirdėjo.

XXVI

Kažkas jau labai ilgai beldėsi į duris; po truputį pradėdamas suvokti, kad girdi bildesį ir ką jis reiškia, Diaras suskato rankomis graibstytis slidžių miego baseino, kuriame plūduriavo, kraštų, karštligiškai stengdamasis išnerti į sąmoningą būklę. Kai pagaliau pavyko atsimerkti ir grįžti į kambarį, keistas stingulys vis tiek neatlėgo, suglebimas po juo pūpsojo lyg didžiulė minkšta pagalvė; Diarui nesinorėjo net krustelėti. Tačiau kažkieno kumštis atkakliai trankė duris; protarpiais liaudavosi, bet, kai pradėdavo belsti vėl, po tylos pertraukėlės dundėjimas aidėdavo tik dar garsiau.

Po juo pūpsojo minkšta pagalvė, pagalvėmis buvo apkrautas ir iš viršaus: ne, nesijudinsiąs. Vis dėlto keliskart šūktelėjo: „Kas ten?“, kiekvieną sykį nepatikimas jo balsas nuskambėdavo vis kiek stipriau. Beldimas liovėsi. Bet dabar jau ėmė graužtis šioks toks smalsumas, Diarui parūpo sužinoti, kas taip atkakliai veržiasi į svečius. Atsisėdo, paskui ir atsistojo, priėjo prie durų ir, prikišęs lūpas prie pat medienos, paklausė dar kartą:

– Kas ten?

Iš lauko atsklido tik neritmingas kapsėjimas: nuo kraigo ant plikos žemės tiško lašai. „Vadinasi, vėl lijo“, – pagalvojo Diaras, užsiplieksdamas visai nepagrįstu pykčiu.

– Kas ten? – paklausė jau garsiau ir čia pat krūptelėjo: delnu palietęs veidą, užčiuopė tris dienas neskustos barzdos šerius.

Diaras atrakino ir atidarė duris, iškišo galvą laukan. Diena buvo apniukusi, tamsi, o prie durų, kaip ir tikėjosi, Diaras neišvydo nė gyvos dvasios. Tiesa, jam jau ne kažin kiek ir rūpėjo, kas galėjo belstis. Ne dėl to, kad būtų visai vis tiek – suvokė, kad tai gali būti gyvybiškai svarbu, kad reikėtų dar ir kaip sunerimti, kas vos prieš minutę stovėjo už durų – o tiesiog todėl, kad jam paprasčiausiai nebeliko jėgų išvis ką nors stipriai jausti: viską, ką tik buvo įmanoma, jis išeikvojo naktį. Užtat ši diena – lyg kokia sena, visai sučiurusi filmo kopija: tamsi, trūkinėjanti, subraižyta, maža to, dar ir filmas nesuprantamo siužeto. Sutelkti dėmesį į jį anaiptol nebuvo lengva.

Diaras apsisuko ir buvo bežengiąs atgal, mat ir vėl ėmė lenkti miegas, bet čia nuo slėnio pusės atsklido balsas:

– *Holà*!

Nors ir sunku buvo sukoncentruoti žvilgsnį (slėnį jis matė kaip pilką, drumzliną išsiliejusią dėmę), vis dėlto įžiūrėjo žmogų: šis dar prieš akimirką stovėjo kaip įbestas, žvelgdamas namo pusėn, o dabar apsisuko ir patraukė artyn. Diaras nesijudino iš vietos, stovėjo ir žiūrėjo; protarpiais pajusdavo, kaip ant viršugalvio iš dangaus tykšteli vienas kitas šaltas, neskubrus lietaus lašas.

Atvykėlis buvo berberas kaimietiškais drabužiais. Kuo labiau artėjo prie namo, tuo labiau lėtino žingsnį, be to, vis dažniau per petį dairėsi į taką už nugaros. Galiausiai ir visai sustojo, akivaizdu – palaukti kažko, kas sekė jam pavymui. Netrukus tarp uolų sušmėžavo dar du pavidalai; įveikę upokšnį, jie tako vingiu kopė aukštyn. Diaras stypsodamas tarpduryje stebėjo neprašytus svečius; nėmaž neabejojo, kad jam tai reiškia kažką itin svarbaus, bet sutelkti pakankamai energijos kokioms nors spėlionėms taip ir neįstengė, tad tiesiog stovėjo ir žiūrėjo. Kai dvi artėjančios figūros pasiekė tą vietą, kur jų laukė pirmoji, vieniša, sustojo pasitarti; berberas mostelėjo ranka namo linkui ir pats atsisėdo, o kiti du vėl pajudėjo taku. Dabar jau Diaras į juos stebeilijo akis išpūtęs, mat vienas iš poros vilkėjo uniformą – jojimo kelnes ir ilgaaulius batus, o antrasis, kuriam, regis, kopiant reikėjo šiokios tokios pagalbos, buvo su lietpalčiu ir ryškiai violetiniu turbanu. Kai tuodu sukorė maždaug pusę kelio, skiriančio sėdintį berberą ir namą, Diaras vos neaiktelėjo: staiga suprato, kad antrasis atvykėlis yra moteris su plačkelnėmis. Dar akimirka – ir jam jau atsiknojo apatinis žandikaulis: tą moterį jis netgi atpažino. Tai buvo Deizė.

– Viešpatie Dieve... – kvėptelėjo Diaras.

Pastebėjusi, kad jis stebeilija į ją, Deizė pamojo, bet nieko nesakė. Diaras reagavo kaip mažas vaikas: tiesiog stovėjo ir žiūrėjo į ją ateinančią, net neatsakė į pasveikinimą.

– O! – šūktelėjo ji pridususi, kai pagaliau pasiekė lygią aikštelę, kurioje stovėjo namas. Paskui pasuko prie durų, atkišo ranką. Diaras ją paspaudė; vis dar žiūrėjo, negalėdamas patikėti savo akimis.

– Sveika, – ištarė.

– Klausyk. Pirmiausia – malonėk nepamanyti, kad aš kokia nors landūnė, kaišiojanti nosį į svetimus reikalus. Kaip tu laikaisi? – Deizė

paleido jo ranką ir įsmeigė tiriamą žvilgsnį į veidą; Diaras nesąmoningai prispaudė delną prie smakro. – Sutarta?

Nė nelaukusi jo atsakymo, atsigręžė į vyriškį su vairuotojo uniforma.

– *Me puedes esperar ahí abajo.**

Ji mostelėjo į kiek žemiau likusį čiabuvį. Žmogus vangiai kilstelėjo ranką išreikšdamas pagarbą ir nuėjo sau.

– O... – dar sykį atsikvėpė Deizė; apsidairė, ant ko galėtų atsisėsti, bet taip ir neišvydo nieko, tik įmirkusią žemę. – Man būtinai reikia prisėsti. Kaip manai, gal galėtume užeiti vidun, kur bent sausa?

– Taip, žinoma, – Diaras ūmai atgijo. – Tiesiog kiek apstulbinai, šitaip pasirodydama. Aišku, užeik.

Ji perėjo kambarį, įsitaisė ant čiužinio priešais išvėsusią ugniavietę.

– Ką tu čia veiki? – bereikšmiu balsu paklausė jis.

Ji sėdėjo suglaudusi kelius, pakreipusi kojas į vieną pusę ir apglėbusi rankomis.

– Juk aišku kaip dieną: atvažiavau aplankyti tavęs. – Ji įdėmiai pažvelgė į jį. – Bet tau, žinoma, rūpi – *kodėl*. Jei sutelksi kantrybę ir pakentėsi, kol kiek atsipūsiu, viską tau ir išklosiu.

– Ji patylėjo, paskui atsiduso. – Taigi: viską išklosiu, o jau tada elkis kaip išmanai.

Dabar ji jau sugriebė jį už rankos.

– Mielasis (jos balsas staiga pasikeitė, ėmė skambėti kur kas primygtiniau), tau reikia grįžti. Prisėsk ir pats. Ne, ne ten – čia, šalia manęs. Privalai grįžti į Tanžerą. Štai dėl ko aš čia. Kad padėčiau tau prasmukti per sieną.

Pajuto, kaip įsitempė visas jo kūnas, kai jis staigiai pasuko galvą ir pažvelgė į ją.

– Palauk, nieko nesakyk, – sudraudė ji. – Pirmiausia leisk viską išsakyti man. Jau vėlu, ir lietus kaupiasi, o iš Aglos turime išvažiuoti dar su šviesa. Dvidešimt septyni kilometrai baladotis šunkeliais, kol pasieksime *carretera***. Tu apie vietinius kelius nieko neišmanai, nes jais nevažiavai.

* Manęs gali palaukti ten, apačioje (*isp.*).

** Plentas (*isp.*).

– Kaip tuomet, tavo manymu, atsidūriau čia?

– O ką, aš, *tavo* manymu, – visiška besmegenė? – ji pavaišino jį cigarete, valandėlę abu rūkė tylėdami. – Juk aną naktį mačiau, kaip judu ten sode čiulbėjote, man pasirodė, kad pažinau tą antrąjį – ar tik ne girtuoklėlis Beidaujų broliukas? Taigi, o abejoti jo žmonos žodžiu nebuvo jokios priežasties. Ji ir pasakė, kad jis bus atsigabenęs tave čionai. Štai kaip. Bet visa tai neturi reikšmės.

Diaras karštligiškai svarstė: „Kaip man išsiaiškinti, ką ji žino?“ Atrodė, kad užvis geriausia – paklausti tiesiai, tad nedelsdamas ją ir pertraukė:

– Ką jie tau papasakojo?

– Kas? – sausai pasitikslino ji. – Bene Džekas Vilkoksas ir Ronis Eškombas-Denversas?

Diaras neatsakė.

– Jei turi omeny juos, – tęsė ji, – tuomet – viską. Savaime aišku, jie man papasakojo viską. Jūs – suknisti kvailiai per visą pilvą, visi trys. Bet tu – pats didžiausias, pats suknisčiausias kvailys. Dėl Dievo meilės, ką sau manei darąs? Žinoma, pirmų pirmiausia net nenutuokiu, ką sau manė Džekas, siųsdamas tave paimti Ronio pinigų, be to, jau toks slapukas, kad iš jo kvailų lemenimų ne kažin ką rišlaus pavyko išgliaudyti. Tik vakar, kai oro uoste susitikau su Roniu, galiausiai išgirdau daugmaž nuoseklią istoriją. Ronis, žinok, – senas mano draugas, ir galiu patikinti: jis visu tuo, kas atsitiko, anaiptol nesužavėtas, kuo veikiausiai ir neverta stebėtis.

– Taip, – pratarė Diaras, visai nebesumodamas, ką kita galėtų pasakyti.

– Ginčijausi su juo iki užkimimo, kol įtikinau leisti čionai važiuoti man. Jis, be jokios abejonės, jau buvo pakėlęs sparnus lėkti pats. Ketino susirinkti gaują uosto galvažudžių ir pinigus pamėginti atsiimti jėga. Nes padaryti to teisiniais būdais, aišku, negali. Bet, manau, dabar ir jis jau suprato, koks vaikiškas tasai jo sumanymas. Man pavyko jį įtikinti, kad bus kur kas geriau, jei tave grįžti prisikalbinsiu nenaudodama prievartos.

Diaras pagalvojo: „Vadinasi, Eškombas-Denversas – senas jos draugelis. Reikia manyti, pažadėjo jai procentą nuo tos sumos, kurią ji sugebės jam grąžinti.“ Prisiminė jis ir madam Vert, ir jos viešbučio

rezervaciją Marakeše. Deizė lygiai sėkmingai galėjo tiesiai rėžti: „Nagi, sugrįžk – ir vėl būk auka, dėl manęs.“

– Apie tai negali būti net kalbos, – nedaugiažodžiavo jis.

– O, štai kaip? – sušuko ji, jos akys plykstelėjo. – Tikriausiai todėl, kad mūsų mažulis Diariukas taip sako?

Jis išraudo.

– Pataikei kaip pirštu į akį.

Ji palinko arčiau jo.

– Kaip tu manai, kodėl aš atsibeldžiau čionai, tu, suknistas kiauras kvaily, tu, pasipūtęs nevisproti? Dieve!

– Nežinau. Pats svarstau, kokios priežastys tave atginė, – pareiškė jis ir į ugniavietę nuspriegė nuorūką.

– Atsitrenkiau čionai... – ji nutilo. – Atsitrenkiau čionai todėl, kad aš – pati didžiausia kvailė iš visų, todėl, kad aš, matyt, ydinga iš prigimties, mat... kažkaip taip jau nutiko... kažkaip leidau sau tave pamėgti. Vienas Dievas žino kodėl! Negi manai, jog į tokį kelią leisčiaus *vien tam*, kad padėčiau Roniui atgauti pinigus? („Dar ir kaip leistumeis“, – pagalvojo jis.) Žinok, kad prireikus surasti kokį žmogelį, man neverta net lygintis su juo galimybėmis, jis, šiaip ar taip, bet kada gali pasitelkti savo galvažudžių gaują iš Marsos. („Pati netiki nė vienu savo žodžiu. Tiesiog mano, kad ji su tokia užduotimi susidoros kur kas geriau“, – tarė sau jis.) Atvažiavau čia todėl, kad Ronis – mano draugas, taip, tas tiesa. Ir – taip, dar ir todėl, kad norėčiau padėti susigrąžinti tai, kas jam ir priklauso, ką tu iš jo pavogei. (Sulig žodžiu „pavogei“ jos balsas vos vos virptelėjo.) Taip, savaime aišku. Visos šitos priežastys pakankamai svarios. Bet – aš dabar čia dar ir dėl to, kad tai, kas gali padėti jam, yra tasai vienintelis dalykas, kuris gali padėti ir tau.

– Ak taip, palengvinti man sielos naštą. Žinau. Nori, kad grįžčiau atlapa širdimi.

– Sielos naštą! – pratrūko ji. – Susikišk tu žinai kur tą savo sielą! Sakau: galiu tau padėti. Tu susimovei kaip reikiant. Pats puikiai supranti, į kokią kebeknę esi įklimpęs. Ir, patikėk, vien savo jėgomis, be kieno nors pagalbos, tikrai nebeišbrisi. Tad štai: labai norėčiau padėti tau išsikapanoti. Jeigu jau visiškai atvirai, manau, kad vargu ar kas nors kitas galėtų – ar norėtų – to imtis.

– O taip, žinau, – atkirto jis. – Aš ir nesitikiu, kad kas nors surengs rinkliavą vargšui man paremti. Niekas negali man padėti. Supratau. Tai kaip galėtum padėti tu?

– Nepagalvojai, kad Luisas Tanžere galbūt kai ką pažįsta? Pirmas rūpestis: kaip nors su visais pinigais pergabenti tave per sieną. Šiaip ar taip, pasiskolinau diplomatinį automobilį. Paprastai pakanka raidžių CD ant numerio, kad pasienyje niekas nė nestabdytų. Bet netgi jei neprasmuktume, viskuo pasirūpinta iš anksto. Taigi tu niekuo nerizikuoji.

– Nerizikuoju! – pakartojo jis ir nusijuokė. – O kaip bus Tanžere?

– Kalbi apie Ronį? O ką jis gali padaryti? Užtikrinu: jis taip apsidžiaugs išvydęs savo pinigus, kad...

Diaras ją pertraukė.

– Ne, ne tai, – paprieštaravo. – Dėl jo nesuku sau galvos. Šiaip, svarstau.

Deizė lyg ir suglumo, bet tik akimirką.

– Turi omeny tą nelaimingą čekį, kurį tau įbruko ana siaubinga moterytė, rusė?

Diaras atsistojo.

– Jėzau, – suaimanavo. – Ar galiu tikėtis, kad tu bent ko nors nežinai?

– Kai gandai Tanžere plinta kaip gaisras? Ne, negali, mielasis. Bet apie tai jau žino visi. Baisuoklei rusei pranešta, kad Tanžere yra nepageidaujama. Ko gero, jau bus ir išvykusi. Še tau vienintelis geras darbas, kurį Tanžere sugebėjo nuveikti dėdulė Gud. Kokia bus oficiali Amerikos reakcija į paiką tavo elgesį – šito nežinau. Bet su tokia rizika tau teks susitaikyti. Regis, jau pakankamai prikalbėjome, kaip manai?

– Taip, tikriausiai, – sutiko jis. Iš tikrųjų, tai išeitis, pagalvojo, bet visai netikusi. Jei ja pasinaudotų, būtų nubraukta viskas, ką jam pavyko nuveikti. Turėjo būti šitaip, tarė jis sau. Pernelyg gerai žinojo, kaip gali būti kitaip.

– Gal prieš išvažiuodami galėtume išsivirti arbatos? – staiga paklausė Deizė. – Būtų tikrai neprošal.

(„Nieko ji nesupranta“, – pagalvojo jis.)

– Aš nevažiuoju, – pasakė.

– Ak, mielasis, tik nebesispyriok, – jos akys buvo tokios didelės, tokios rimtos, kokių jis dar niekad nebuvo matęs. – Jau vėlu. Ir tu puikiausiai žinai, kad važiuoji. Neturi kitos išeities. Tiesiog niekaip negali ryžtis susitaikyti su mintimi, kad teks akis į akį susidurti su Džeku ir Roniu. Bet su jais privalėsi susidurti, ir tiek.

– Sakau tau: niekur aš nevažiuoju, – pakartojo jis.

– Skiedalai! Nesąmonės! Nagi, eime. Mane jau pykina nuo tos tavo baimės! Kas gali būti bjauriau už vyriškį, kuris bijo?

Jis nesmagiai nusijuokė.

– Nagi eime, dabar pat, – ji prašneko, regis, jau visai patenkinta, tarsi kiekvienu iki šiol pasakytu sakiniu būtų vis po truputį labiau jį įtikinusi. – Išvirk gardžios karštos arbatos, išgersime po puodelį. Ir tuomet važiuosime atgal. Štai kaip viskas paprasta, – staiga jai dingtelėjo dar viena mintis, ji pirmąsyk apžvelgė kambarį. – O kur tasai Beidaujų berniokas? Ne, aš nenoriu pasakyti, kad paimčiau ir jį, jam teks rasti būdą grįžti pačiam. Bet tikrai nemanau, kad jam tai – pernelyg kebli užduotis.

Kadangi visa tai, kas dėjosi pastarąjį pusvalandį, vyko visiškai kitame pasaulyje, absoliučiai nepanašiame į tą, kuriame Diaras gyveno dabar (tą, kuriame pūtė kalnų vėjas ir bildėjo durys), šis aukštumų pasaulis, lyg jo paties vaizduotės kūrinys, kažkaip atsitraukė, tapo neįtikimas, tarytum išsitrynė. Diaras giliai įkvėpė, bet nieko nepasakė. Vis dėlto vogčia per petį dirstelėjo virtuvės durų pusėn, pajuto, kaip širdis skausmingai suspurdėjo krūtinėje. Sekundės dalelytę jo akys plačiai išsiplėtė. Paskui jis pažvelgė į Deizę ir suraukė kaktą, neleisdamas akių vokams pernelyg greitai grįžti į įprastą padėtį.

– Nežinau, – tarė vildamasis, kad jo veido išraišką galima suprasti kaip šiokį tokį susirūpinimą, ne daugiau. Vėjas buvo atplėšęs virtuvės duris, tiesa, jos prasivėrė tik per plyšelį, tačiau pro jį buvo matyti bejėgiškai dryksanti ranka. – Nemačiau jo visą dieną. Kai pabudau, jau buvo kažkur išsitrenkęs.

Dabar jau širdis maskatavo kaip padūkusi, o smegenys iš vidaus spaudė kaukolę, lyg pasigviešusios prasilaužti pro trapią sieną. Diaras pamėgino sužaisti senąjį žaidimą pats su savimi. „Tai netiesa. Visai jis ten neguli." Neišdegė. Jis labai gerai žinojo, kaip yra iš tikrųjų,

nereikėjo nė dar sykį pažvelgti; žaidimų metas baigėsi. Jis sėdėjo čia, kambaryje, jis buvo pačiame centre situacijos, kurios kiekvieną smulkmenėlę žinojo labai gerai; toji ranka virtuvės tarpdury įdiegė jam nepajudinamą įsitikinimą, kuo tvirčiausią garantiją, kad tiek pati jo egzistencija, tiek viskas, kas yra joje, – realu, nepramanyta, nepaneigiama. Vėliau, vėliau jis galbūt jau galės susitaikyti su tuo žinojimu, žvelgti į jį be nepakeliamo, iš vidaus draskančio sielvarto, tačiau dabar, iš pat pradžių, sėdint greta Deizės kambaryje, kur tasai žinojimas ir užgimė, ištverti buvo tiesiog neįmanoma. Diaras pašoko ant kojų.

– Arbatos? – suspiegė lyg pamišęs. – Ak taip, žinoma. Būtinai.

Jis pro duris dirstelėjo laukan: vairuotojas ir vedlys vis dar tebesėdėjo tirštėjančiose sutemose, skirtingose tako pusėse.

– Nežinau, kur jis, – išbėrė Diaras. – Pradingęs visą dieną.

Vis dar smulkiai dulksnojo, bet buvo aišku, kad ilgai netrukus lietus įsismarkaus kaip reikiant. Nuo neįžiūrimų viršūnių artyn lėtai plaukė tamsus, pritvinkęs debesis. Drėgnoje pilkšvoje apyblandoje bet kokios spalvos atrodė lyg išskalautos. Diaras už nugaros išgirdo kažkokį garsą, atsisuko ir suakmenėjo: matė, kaip Deizė lėtai, tiksliai pakyla ir, neatitraukdama žvilgsnio nuo virtuvės durų apačios, žengia į vidinį kiemelį. Priėjo, plačiai atlapojo ir pasilenkė, nugara į Diarą. Jis nebuvo visiškai tikras, bet jam pasirodė, kad po kokios sekundės išgirdo tylut tylutėlį riktelėjimą. Ilgai, ilgai ji stovėjo taip pasilenkusi. Bukas, monotoniškas lietaus lašnojimas pamažu ėmė plėstis, stiprėti. Diaras žingtelėjo vidinio kiemelio link, o galvoje buvo vienintelė mintis: „Dabar pats metas jai parodyti, kad nebijau. Nebijau to, apie ką ji galvoja." Lietaus lašai nuo kraigo į kiemelį tiško gana garsiai, tad Deizė negirdėjo Diaro artėjant, susizgribo tik tada, kai jis beveik pasiekė duris. Staigiai išsitiesė, pažvelgė į jį, jos akyse žvilgėjo ašaros; jas išvydus, Diarą nusmelkė aštrus skausmas.

Jis stovėjo tykiai, nekrustelėdamas.

– Ar?.. – prasižiojo ji, bet nė nemėgino dar ko nors sakyti. Diaras priežastį žinojo: ji žiūrėjo tiesiai jam į veidą, tad jai net nebereikėjo užbaigti klausimo. Stovėjo priešais jį vos kokią sekundę, bet per tą akimirksnį galvoje prašvilpė begalė dalykų; Diaras suprato tai, nes, pažvelgęs jai į akis, išvydo jose kylančią neįveikiamą užtvarą, kurios

vos prieš akimirką nesimatė nė ženklo – o dabar ji jau buvo nepralaužiama, negailestinga. Deizė skubriu žingsniu pirm jo ņudrožė į kambarį ir nesustodama pasuko prie durų. Tik peržengusi slenkstį stabtelėjo lietuje, atsisuko ir lyg prismaugta pratarė:

– Pasakysiu Roniui, kad man nepavyko tavęs rasti.

Tai tarusi, išnyko iš jo regėjimo lauko: ten, kur jos dar ką tik būta, liko vien pilkumos keturkampis.

Diaras dar valandėlę, merkiamas šalto lietaus, stovėjo vidiniame kiemelyje. (Sava vieta pasaulyje, apibrėžta padėtis, tiksliai įvardijamas santykis su likusia žmonija. Net jeigu tas santykis – atviras priešiškumas, jis yra jo, Diaro, priklauso jam, yra jo sukurtas.) Staigiu stumtelėjimu jis uždarė virtuvės duris ir nuėjo į kambarį. Jautėsi pavargęs, norėjo atsisėsti, bet nebuvo ant ko, tik čiužinys, tad jis taip ir liko stačias vidur kambario. Netrukus turėjo užslinkti visiška tamsa; ant grindų buvo prilipintas trumpas žvakigalis – ta pati žvakė, kurią anasai užpūtė vakar vakare, kai jie užsikūrė ugnį. Diaras nežinojo, ar virtuvėje esama daugiau žvakių, neketino ir eiti ieškoti. Labiau dėl to, kad turėtų ką veikti, nei dėl to, kad būtų panoręs šviesos, jis atsitūpė uždegti žvakigalio, apsičiupinėjo kišenėje degtukų, paskui išnaršė visas kišenes. Taip ir neradęs atsistojo, priėjo prie durų. Murkšlinoje prietemoje nebuvo jokio slėnio, nebuvo kalnų. Tik sodriai šniokštė lietus, vėl sustiprėjo vėjas. Diaras atsisėdo ant slenksčio ir ėmė laukti. Dar nebuvo visai sutemę.

Amrahas, Tanžeras

UAB „Baltų lankų“ leidyba
Kęstučio g. 10, LT-08116 Vilnius
leidykla@baltoslankos.lt
www.baltoslankos.lt

Spausdino Spaudos namai „ARX Baltica“
Veiverių g. 142 b, Kaunas
www.arxbaltica.lt
Tiražas 2000 egz.

Paulas Bowlesas (Polas Baulzas, 1910–1999) – žymus kompozitorius ir keliautojas, vadinamas vieninteliu tikruoju Amerikos literatūros egzistencialistu. Bowlesas augo su Edgaro Allano Poe eilėmis, kurias jam skaitė motina. Vėliau jo pasaulį užpildė Thomo Stearnso Elioto poezija, Sergejaus Prokofjevo, Duke'o Ellingtono, grigališkųjų choralų ir bliuzo muzika. Priskiriamas vyresnei rašytojų kartai, Bowlesas darė didžiulę įtaką rašytojams bitnikams: Irwinui Allenui Ginsbergui, Williamui S. Burroughsui, Jackui Kerouacui, Trumanui Capote'i ir kt. Jo kūryboje plėtotos dekadentiškos temos klojo pagrindą bitnikų literatūrai. Didžiąją gyvenimo dalį (nuo 1947-ųjų iki mirties) praleidęs Šiaurės Afrikoje, Bowlesas tapo įtakingu literatūros guru to meto bohemiškajam Amerikos jaunimui.
Romano „Na ir tegul" vyksmas rutuliojasi Tanžere, Tarptautinėje zonoje, dar prieš Maroko nepriklausomybę. Amerikietis Diaras, metęs nuobodžias pareigas prie banko langelio, atvyksta į Maroką vildamasis įsidarbinti vietinėje kelionių agentūroje. Pats Diaras – „mažas žmogus" be gyvenimo linijų delnuose ir tuščiom kišenėm, ciniškas ir nihilistiškas:

Jis mielu noru būtų sutikęs leisti, kad kiekviena nauja diena savimi pasirūpintų pati – ateitis jam nemaž nerūpėjo. Klausimas buvo ne ateitis, o dabartis; artimiausia minutė buvo pikčiausias priešas. Kiekviena tokia tuščia triuškinanti minutė stumtelėdavo jį vis toliau nuo gyvenimo.

Diaras susiduria su galinga Tanžero stichija: gaivališkos Maroko gamtos fone skleidžiasi Diaro – „ateities tautos" atstovo – atsiskyrimas ir vienatvė, ritualizuota kasdienybė ir pabudę giliausi instinktai, galiausiai jį patį sunaikinantys.

Juoda avis – genetiniu požiūriu nuo normos nutolusi ir iš bandos išsiskirianti avis, nenaudinga dėl vilnos spalvos, nepasiduodančios jokiems dažams. Laikoma komerciškai nepatrauklia ir nepageidautina. „Baltų lankų" serija „Juoda avis" skiriama autoriams nepritapėliams, tabu laužytojams, ieškantiems savitų, bet nebūtinai priimtinų, raiškos formų.

JUODA AVIS IEŠKO VIENMINTĖS
(Hansas Horstas Skupy)

ISBN 978-9955-23-274-2

www.baltoslankos.lt